

รายงานประจำปี 2552

Annual report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

Annual Report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

สารจากประธานคณะที่ปรึกษาพิเศษ

ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ให้การสนับสนุนและปฏิบัติงานร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวงอย่างใกล้ชิดทั้งด้านงานวิจัยและพัฒนา ที่ครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงไปปรับใช้อย่างเหมาะสม และนำไปขยายผลในพื้นที่สูงต่างๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนบนพื้นที่สูงในวงกว้างมากขึ้น

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 สถาบันได้ปฏิบัติงานตามภารกิจหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาของโครงการหลวงเชิงบูรณาการ ในการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง ต้นทุนการผลิตต่ำ และมีความเหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคมบนพื้นที่สูง

รายงานประจำปีฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงการดำเนินการโครงการวิจัยต่างๆ ในรูปแบบการพัฒนาต่อยอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และทรัพยากรของท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยดำเนินการส่วนใหญ่จะร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ไปสู่ประชากรเป้าหมายบนพื้นที่สูงภายใต้โครงการต่างๆ รวม 44,168 ครัวเรือน ครอบคลุมพื้นที่สูง 8 จังหวัด ในภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศ รวมทั้งได้เผยแพร่พระราชกรณียกิจ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในต่างประเทศ และร่วมมือกับนานาชาติในการพัฒนาพื้นที่สูง โดยได้รับความสนใจ และยอมรับจากนานาชาติมากขึ้นตามลำดับ

สีดาเดช

(หม่อมเจ้าสีดาเดช รัชนี้)

ประธานมูลนิธิโครงการหลวง

ประธานคณะที่ปรึกษาพิเศษ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

สารจากประธานกรรมการสถาบัน

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสนับสนุนภารกิจของโครงการหลวงในการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และขยายผลโครงการหลวงไปยังพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่าง บูรณาการและเกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความร่วมมือกับนานาชาติในการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับโครงการหลวง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ในการพัฒนาพื้นที่สูง

การดำเนินงานในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา คณะกรรมการสถาบันได้ผลักดันให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ทั้งด้านการสนับสนุนงานวิจัยโครงการหลวง และขยายผลความสำเร็จโครงการหลวง ไปยังชุมชนพื้นที่สูงในลักษณะต่างๆ ในปัจจุบันครอบคลุมพื้นที่ 383 หมู่บ้าน เพื่อนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม รวมทั้งการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูง ตลอดจนเสริมสร้างและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และรักษาคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค และประชาชนบนพื้นที่สูงต่างๆ ที่ได้ร่วมกันบูรณาการแผนงานและงบประมาณเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ในปลายปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ถือว่าเป็นก้าวสำคัญ ที่สถาบันได้รับมอบภารกิจเพิ่มเติมจากคณะรัฐมนตรีในการรองรับภารกิจการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 เพื่อพัฒนาสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ให้เป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการด้านการเกษตร ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ และด้านอื่นๆ ดำเนินการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนทางด้านการเกษตรและวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรและอนุรักษ์พันธุ์พืช อันเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของสถาบัน

(นายปีติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา)
ประธานกรรมการสถาบัน

	หน้า
สารจากประธานคณะที่ปรึกษาพิเศษ	1
สารจากประธานกรรมการสถาบัน	2
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	7
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)	45
ประวัติความเป็นมา	46
วิสัยทัศน์	46
พันธกิจ	47
แนวทางการปฏิบัติงาน	47
กลยุทธ์การดำเนินงาน	47
แผนที่ยุทธศาสตร์	48
ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา	49
 แผนงานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวง	50
1. โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบโรงเรือนในพื้นที่โครงการหลวง	51
2. โครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผัก พลาไม์และสมุนไพร	52
3. โครงการวิจัยการศึกษาเศรษฐกิจการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร ของโครงการหลวง : การศึกษาสถานภาพการแข่งขันของสินค้า พืชผัก พลาไม์ และกาแฟของมูลนิธิโครงการหลวงภายใต้เขต การค้าเสรี	54
4. โครงการการศึกษาวิจัยและพัฒนาการปลูกอเนปม์ (กัญชง)	56
5. โครงการรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่าในพื้นที่ โครงการหลวง	58
6. โครงการศึกษาระบบการปลูกข้าวโพดเคลือบด้วยพืชตระกูลถั่วโดยวิธี การไม่ไถพรวนบนพื้นที่ลาดชัน	59
7. โครงการวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวง	61

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง	63
1. โครงการวิจัยจัดการธาตุอาหารและการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง	63
2. โครงการศึกษาและทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงในการผลิตพืช-สัตว์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง	66
3. โครงการวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบนพื้นที่สูง	68
4. โครงการวิจัยรวบรวมองค์ความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง	70
5. โครงการวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิตชีวภาพเพื่อทดแทนสารเคมีเกษตรบนพื้นที่สูง	72
6. โครงการศึกษาผลกระทบของการเคลื่อนย้ายสู่ชุมชนเมืองของเยาวชนชาวเขาต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูง	75
7. โครงการศึกษาเชิงยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวเขา	76
8. โครงการทดสอบชนิดไม้ที่เหมาะสมในการปลูกเพื่อฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมบนพื้นที่สูง	78
9. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	79
10. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน	81
11. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการพัฒนาาระบบตลาดชุมชนบนพื้นที่สูง	83
แผนงานการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือกับนานาชาติ	85
โครงการพัฒนาเครือข่ายวิจัยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนากับนานาชาติ	85

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	89
แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง	90
1. การสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการและพัฒนาประสิทธิภาพการส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการหลวง	91
1.1 การสนับสนุนการพัฒนาเชิงบูรณาการในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	91
1.2 การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการหลวง	92
2. การพัฒนาระบบคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย	105
3. การเตรียมความพร้อมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	107
4. การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง	109
4.1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม	109
4.2 การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่สูง	112
4.3 โครงการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนางานหัตถกรรมในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง	114
4.4 การเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยว	116
5. โครงการป่าชาวบ้านในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	119
แผนงานการขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง	122
1. โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	122
2. การประสานงานโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” (10 แห่ง)	134
3. การสนับสนุนและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	135

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

แผนงานการจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูง	137
1. การสร้างเครือข่ายถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	137
ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	143
แผนงานการพัฒนากระบวนการและสารสนเทศ	144
1. โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลพื้นที่สูง	145
2. โครงการการเสริมสร้างศักยภาพการให้บริการฐานข้อมูลเชิงวิเคราะห์สภาพภูมิสังคมบนพื้นที่สูง	145
3. โครงการพัฒนาฐานข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศบนพื้นที่สูงด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตดาวเทียม	146
แผนงานการพัฒนาประสิทธิภาพและระบบการบริหารงานขององค์กร	147
งานอำนวยความสะดวกและบริหารจัดการ	147
แผนงานการพัฒนาบุคลากร	150
กิจกรรมระหว่างปี 2552	151
กิจกรรมใหม่ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2552	152
กิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	153
ภาคผนวก	155
งบประมาณและสินทรัพย์	156
หมายเหตุประกอบงบการเงิน	159
โครงสร้างอัตราค่าสิ่ง	167
รายละเอียด/รายชื่อคณะที่ปรึกษาพิเศษ	168
รายชื่อคณะกรรมาธิการสถาบัน	168
รายชื่อคณะอนุกรรมการรวม 6 คณะ	169

Umasu

Annual Report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน เน้นสนับสนุนภารกิจของโครงการหลวง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการและเกิดความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยยุทธศาสตร์สำคัญ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 มีผลการดำเนินงานดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง มุ่งดำเนินงานวิจัยเพื่อสนับสนุนงานวิจัยเชิงบูรณาการของโครงการหลวง ในการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ให้ผลผลิตมีคุณภาพสูง มีต้นทุนการผลิตต่ำ และเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม รวมทั้งดำเนินการวิจัยในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง เพื่อทดสอบองค์ความรู้โครงการหลวง และสนับสนุนการเรียนรู้ของเกษตรกรในท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการรวบรวม การเก็บรักษา การสังเคราะห์และพัฒนานวัตกรรมต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และการพัฒนาสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในแต่ละแห่ง ทั้งนี้โดยอาศัยการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันการศึกษา หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบนพื้นที่สูง โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 มีแผนงาน จำนวน 3 แผนงาน และโครงการวิจัยจำนวน 18 โครงการ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. งานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวง

1.1 โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบโรงเรียนในพื้นที่โครงการหลวง

ทำการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบโรงเรียนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 7 แห่ง ซึ่งเป็นตัวแทนของพื้นที่สูง ณ ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลที่แตกต่างกัน 3 ระดับ ต่ำ กลาง สูง ได้แก่ ห้วยลึก ปางคะแม่สาใหม่ แม่แฮ หนองหอย ขุนวาง และอ่างข้าง เพื่อพัฒนาโรงเรียนและการจัดการภายในโรงเรียนบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมในพืชแต่ละชนิด จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ พืชผัก ไม้ดอก ไม้ผลขนาดเล็ก และเพื่อป้องกันความสูญเสียของผลผลิตจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม โดยดำเนินงานวิจัยต่อเนื่องจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2551 โดยการออกแบบปรับปรุงระบบโครงสร้างหลังคาและฐานเสาพร้อมระบบอัตโนมัติสำหรับลดอุณหภูมิ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) โรงเรียนต้นแบบมาตรฐานขนาด 6 x 24 เมตร หลังคามุงพลาสติก 2 ชั้น พร้อมอุปกรณ์เสริมสามารถปรับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชมากยิ่งขึ้น โดยระบบพ่นหมอกและพัดลม สามารถลดอุณหภูมิภายในโรงเรียนเฉลี่ย 3.4 องศาเซลเซียส ระบบพ่นหมอกส่งผลให้ความชื้นสัมพัทธ์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 20

2) การวางระบบการจัดการภายในโรงเรือนประกอบด้วย การให้ปุ๋ยทางน้ำแบบกึ่งอัตโนมัติด้วยระบบน้ำหยดพร้อมอุปกรณ์เสริมในการปิด-เปิดระบบน้ำ และการใช้โปรแกรมคำนวณสารละลายธาตุอาหารพืช ช่วยให้พืชได้รับปุ๋ยอย่างสม่ำเสมอ มีการเจริญเติบโตดีใกล้เคียงกัน สามารถลดความชื้นในโรงเรือนทำให้การระบาดของโรคลดลง ช่วยลดแรงงานและประหยัดเวลาในการทำงาน และระบบการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน (IPM) ที่ดำเนินการทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการปลูก สามารถป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชได้ โดยไม่กระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิต

3) การพัฒนาต้นแบบโรงเรือนต้นทุนต่ำสำหรับปลูกผักโดยใช้ไม้ไผ่ สามารถนำมาปรับปรุงและดัดแปลงเพื่อก่อสร้างตามโครงสร้างโรงเรือนต้นแบบมาตรฐานของโรงเรือนโครงเหล็กได้ โดยมีต้นทุนรวม 20,000 บาท

1.2 โครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผัก ผลไม้ และสมุนไพร

กรณีพืชผัก ศึกษาการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผักและสมุนไพรอินทรีย์เพื่อการส่งออก 8 ชนิด ได้แก่ ยอดชาโยเต้ กะหล่ำปลีรูปหัวใจ เบบี้ฮ่องเต้ เบบี้แครอท ผักชีไทย ไบมะกรูด ข่า และขมิ้น พบว่า การใช้ถุงแอกทีฟสามารถยืดอายุผลผลิตให้คงสภาพได้นานกว่าการบรรจุในถุงพอลิโพรพิลีนและการบรรจุในถุงแบบที่โครงการหลวงใช้ 2-7 เท่าตัว ขึ้นอยู่กับชนิดพืช รวมทั้งศึกษารวบรวมวิธีการปฏิบัติที่ดีในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชผักและสมุนไพรอินทรีย์เพื่อการส่งออก

สำหรับการประยุกต์เทคโนโลยีการลดอุณหภูมิแบบสุญญากาศเพื่อการส่งออกพืชผักและสมุนไพรโครงการหลวง พบว่า การลดอุณหภูมิผักและสมุนไพรโดยระบบสุญญากาศด้วยพารามิเตอร์ที่เหมาะสมจะมีผลทำให้ยืดอายุการเก็บรักษาผลผลิตได้นานขึ้น โดยเฉลี่ย 1 เท่าตัว และมีต้นทุนการจัดการเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 0.05 บาทต่อกิโลกรัม

ตาราง แสดงการเปรียบเทียบระยะเวลาการเก็บรักษาผลผลิตที่ไม่ผ่านและผ่านการลดอุณหภูมิแบบสุญญากาศ

ชนิดพืช	ระยะเวลาการเก็บรักษาผลผลิต (วัน)	
	ชุดควบคุม (ไม่ผ่านการลดอุณหภูมิ)	ผ่านการลดอุณหภูมิแบบสุญญากาศ
(1) ยอดชาโยเต้	3.6	7.2
(2) กะหล่ำปลีรูปหัวใจ	5.8	13.8
(3) เบบี้แครอท	19.6	25.8
(4) โหระพา	3.6	6.8
(5) ผักชี	4.8	12.6
(6) ไบมะกรูด	5.6	11.8

กรณีผลไม้ การพัฒนาเทคโนโลยีการบ่มและยืดอายุการเก็บรักษาเสาวรสบัประทานสด พบว่า การบ่มผลเสาวรสดด้วยเอทิลฟอน (Ingush) ให้สีผิวผลที่สม่ำเสมอ และใช้เวลาในการบ่มผลน้อยกว่าวิธีการบ่มด้วยแคลเซียมคาร์ไบด์ (ถ่านแก๊ส) สำหรับการเคลือบผลด้วยสารเคลือบผิว ทำให้มีอายุการเก็บรักษาได้นาน 14 วัน และในการศึกษาเทคโนโลยีการบ่มและยืดอายุการเก็บรักษาอะโวคาโด พบว่า การบ่มอะโวคาโดพันธุ์ Hass โดยสารละลายเอทิลฟอนให้ผลดีกว่าการใช้ถ่านแก๊ส ขณะที่การบ่มอะโวคาโดพันธุ์ Buccanaer ด้วยถ่านแก๊สให้ผลดีกว่าการใช้เอทิลฟอน

1.3 โครงการวิจัยการศึกษาเศรษฐกิจการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรของโครงการหลวง : การศึกษาสถานภาพการแข่งขันของสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของมูลนิธิโครงการหลวงภายใต้เขตการค้าเสรี

เป็นการศึกษากลยุทธ์พร้อมแนวทางขับเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของมูลนิธิโครงการหลวง ทั้งตลาดในประเทศ และตลาดต่างประเทศ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1) การศึกษาสถานภาพการนำเข้าและส่งออกสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของไทยหลังจากที่มีนโยบายการค้าเสรี พบว่า กลุ่มพืชผัก มีความได้เปรียบดุลการค้า แต่การได้เปรียบดุลการค้าลดลงอย่างต่อเนื่อง กลุ่มผลไม้ มีความได้เปรียบดุลการค้า แต่การขยายตัวอยู่ในระดับต่ำ จึงมีศักยภาพที่จะขยายตัวได้อีกในอนาคต กลุ่มกาแฟ มีความได้เปรียบดุลการค้าในช่วงปี 2546-2550 หลังจากนั้นความได้เปรียบมีมูลค่าลดลงจนกระทั่งดุลการค้าติดลบในปี 2551

2) การวิเคราะห์โอกาสการแข่งขันทางการค้าของสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของโครงการหลวงภายใต้ข้อตกลงการเปิดเสรีทางการค้า พบว่า การขยายตลาดส่งออกพืชผักและผลไม้ของโครงการหลวงยังไม่สามารถเปิดตลาดหรือขยายตลาดเพื่อการส่งออกได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านต้นทุนการผลิต การจัดการด้านเครือข่ายการขนส่ง และความแปรปรวนของผลผลิต เป็นต้น

3) ขณะเดียวกันโครงการหลวงมีโอกาสนในการแข่งขันกับสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟ ในตลาดภายในประเทศมากกว่าการแสวงหาโอกาสในการแข่งขันในตลาดส่งออก โดยอาศัยคุณสมบัติด้านความสด ความปลอดภัย รวมถึงวัฒนธรรมของชนเผ่าและความหลากหลายของแหล่งผลิตบนพื้นที่สูง มาสร้างเป็นจุดแข็งในกระบวนการผลิตและนวัตกรรมทางการค้า เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนกลไกทางการตลาด

4) กลยุทธ์การจัดการห่วงโซ่อุปทานสำหรับการจำหน่ายในประเทศและการส่งออกสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของโครงการหลวง ประกอบด้วย (1) ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบต่างๆ และสร้างความเชื่อมั่นในตราสินค้าโครงการหลวง (2) ให้ความสนใจด้านความสดและความปลอดภัยและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคและตลาดผู้นำเข้าให้ความสำคัญ (3) สร้างระบบบริหารจัดการต้นทุนต่อหน่วยทางการตลาดให้ต่ำลง โดยเฉพาะกิจกรรมการขนส่งและการคัดบรรจุ (4) ควรกำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ในการ “เป็นผู้นำระบบธุรกิจเชิงคุณค่า เพื่อการมีชีวิตที่ดีของเกษตรกรบนพื้นที่สูง และการนำพาอาหารปลอดภัยสู่ผู้บริโภคอย่างยั่งยืน” (5) กิจกรรมต้นน้ำควรสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายอุปทานในระดับการผลิต (6) กิจกรรมกลางน้ำควรสร้างพันธมิตรธุรกิจภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือในการวางแผนด้านการรวบรวมผลผลิต โลจิสติก และการกระจายสินค้า (7) กิจกรรมปลายน้ำควรสร้างเครือข่ายกระจายสินค้าระหว่างโครงการหลวงกับพันธมิตรธุรกิจ เพื่อกระจายสินค้าผ่านช่องทางตลาดต่างๆ ที่มีอยู่ ทั้งนี้ความเชื่อมโยงดังกล่าวต้องสร้างให้เกิดคุณค่า ใน 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านธุรกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านจริยธรรม มิติด้านสุขภาพ และมิติด้านสิ่งแวดล้อม และ (8) พัฒนาช่องทางตลาดกาแฟใน 2 รูปแบบ ได้แก่ กาแฟกะลา ควรจัดหาพันธมิตรที่ดำเนินธุรกิจแปรรูปและร้านกาแฟเฉพาะทาง สำหรับกาแฟควับควรพัฒนาแบรนด์ให้เป็นเอกลักษณ์ของสินค้ากาแฟโครงการหลวง

1.4 โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนากลุ่มกาแฟ (กัญชง)

โครงการวิจัยและพัฒนากลุ่มกาแฟเป็นโครงการวิจัยต่อเนื่องตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยดำเนินงานร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยมีกิจกรรมและผลการดำเนินการ ดังนี้

กิจกรรม	ผลการศึกษาวิจัย
1) การปรับปรุงพันธุ์เฮมพ์ให้มีสารเสพติด หรือ สาร Tetrahydrocannabinol (THC) ต่ำ	เฮมพ์ 4 สายพันธุ์ คือ V50 แม่สาใหม่ ห้วยหอย และ ปางอูง ในรุ่นลูกมีปริมาณสาร THC ต่ำกว่ารุ่นแรก โดยมีปริมาณสาร THC ลดลงมากกว่าร้อยละ 50
2) การพัฒนาระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์รับรองผู้เกษตรกร	สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์เฮมพ์ 4 สายพันธุ์ ได้แก่ V50 แม่สาใหม่ ห้วยหอย และปางอูง เท่ากับ 140, 110, 70 และ 70 กิโลกรัมต่อไร่ เพื่อใช้ในการส่งเสริมการปลูก เฮมพ์ภายใต้ระบบควบคุม และสำหรับงานวิจัยในระยะต่อไป
3) การวิจัยเปรียบเทียบสายพันธุ์และระยะเวลาปลูก	เฮมพ์สายพันธุ์ ปางอูงมีคุณสมบัติที่ส่งเสริมการให้ผลผลิตที่ดีที่สุดคือมีจำนวนข้อและจำนวนกิ่งต่อต้นน้อยที่สุดรวมถึงมีช่วงเวลาของการออกดอกสั้นที่สุด
4) การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเฮมพ์	<p>(1) ระยะเวลาแช่หมักต้นเฮมพ์สดที่เหมาะสม คือ 14 - 19 วัน ในน้ำนิ่งไม่เปลี่ยนน้ำ โดยเส้นใยจะไม่หลุดจากแกนมาพันกัน</p> <p>(2) ปรับปรุงเครื่องมือแปรรูปเส้นใยเฮมพ์ 3 ชนิด คือ เครื่องนวดเส้น เครื่องสาวเส้น และเครื่องหวี ให้มีขนาดเหมาะสมกับสรีระของผู้ใช้สามารถทำให้การผลิตเส้นใยได้ง่ายขึ้นและเส้นใยมีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งเครื่องดังกล่าวสามารถช่วยลดขั้นตอนการแปรรูปเส้นใยจาก 15 ขั้นตอน เหลือ 7 ขั้นตอน</p> <p>(3) การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากเส้นใยเฮมพ์ที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในตลาดระดับบน ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจำนวน 4 แบบ ได้แก่ เสื้อกั๊กชาย เสื้อกั๊กมีฮูด เสื้อแจ็กเก็ต และกางเกงขาสั้น ประเภทของใช้ของตกแต่ง จำนวน 15 แบบ ได้แก่ ผ้ากลางโต๊ะ ผ้ารองจาน หมอนอิง หมอนวางตัก เบาะนั่ง กล่องทิชชู ผ้าแขวนประดับ พร้อมทั้งจัดทำคู่มือประกอบ</p>

กิจกรรม	ผลการศึกษาวิจัย
5. การพัฒนาต่อเนื่องระบบการส่งเสริมการปลูกเฮมพ์ภายใต้ระบบการควบคุม	สามารถควบคุมการปลูกเฮมพ์ โดยมีขั้นตอนต่างๆ เริ่มตั้งแต่การขออนุญาตปลูก การทำข้อตกลงและชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรในวิธีการควบคุม พร้อมทั้งมีการตรวจติดตามการปลูกเฮมพ์ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
6. การศึกษาแนวทางพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์เฮมพ์สู่ตลาดบน	กลุ่มตัวอย่างในตลาดบน ชื่นชอบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่วนกลยุทธ์ (1) ด้านราคาควรจะมีการตั้งราคาในระดับสูง เนื่องจากต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง และพยายามสร้างคุณค่าของสินค้า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ต้องเน้นสัญลักษณ์ของความเป็นผลิตภัณฑ์ของโครงการหลวง และด้านการส่งเสริมการตลาด คือ การสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และคุณค่าของเฮมพ์

1.5 โครงการรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวง

เป็นการศึกษารวบรวมภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมของชนเผ่า โดยศึกษาและรวบรวมภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าและสิ่งทอของชนเผ่าปะหล่องแดงและม้ง ผลการศึกษา พบว่า

ปะหล่องแดง (ปางแดงใน) กระบวนการผลิตเส้นใยฝ้ายของปะหล่องใช้วิธีเดียวกับไทใหญ่ แต่ปัจจุบันปะหล่องหมู่บ้านปางแดงในและหมู่บ้านนอแลไม่มีการทอผ้าด้วยเส้นใยธรรมชาติแล้ว อีกทั้งขาดการสืบต่อความรู้มาเป็นเวลานาน ทำให้ไม่มีผู้สามารถปั่นฝ้ายได้ การทอชิ้นปะหล่องแดงมีลักษณะพิเศษ 3 ประการที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนและแตกต่างไปจากเผ่าอื่นๆ คือ โครงสร้างของผ้าชิ้น การให้สี และรายละเอียดของริ้วชิ้นแต่ละส่วน ส่วนการย้อมสีธรรมชาตินั้น ผลการศึกษา พบว่า การย้อมสีน้ำเงินจากไบคราม หรือใบฮ่อม มีวิธีการเช่นเดียวกับชนเผ่าอื่นๆ

ชนเผ่าม้ง (แม่อิง) มีเป้าหมายอยู่ที่การสำรวจสถานภาพและรวบรวมกระบวนการผลิตผ้าทอใยกล้วยแบบดั้งเดิม พบว่า ขั้นตอนการผลิตเส้นใยหายไปจากชีวิตประจำวันของชาวบ้าน แต่ขั้นตอนในการเขียนเทียนย้อมสี และตกแต่งตัดเย็บยังคงอยู่ เพียงแต่เปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางอย่างไปเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาบุคลากรต้นแบบในชุมชนเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดงานหัตถกรรมแบบดั้งเดิม 4 เผ่า คือ มูเซอ ละหู่ อาข่าและเย้า เผ่าละ 7 คน รวม 28 คน โดยบุคลากรต้นแบบดังกล่าวสามารถถ่ายทอดงานหัตถกรรมแบบดั้งเดิม สู่สตรีในหมู่บ้านของตน ซึ่งมีผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบุคลากรต้นแบบรวม 85 คน ตลอดจนจัดทำคู่มือและ VCD สำหรับใช้ในการถ่ายทอดความรู้ด้านหัตถกรรมของ 4 ชนเผ่า ได้แก่ อาข่า ลาหู่เซและหรือมูเซอดำ เมี่ยน และละหู่

1.6 โครงการศึกษาระบบการปลูกข้าวโพดเหลืองด้วยพืชตระกูลถั่วโดยวิธีการไม่ไถพรวนบนพื้นที่ลาดชัน

เป็นการศึกษาวิจัยและการนำผลการทดสอบวิธีการปลูกข้าวโพดโดยวิธีการไม่ไถพรวนดิน ไปขยายผลสู่เกษตรกรในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเป็นพืชรายได้หลัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืชและลดการเผาทำลายตอซัง ซึ่งหมอกควันจากการเผาตอซังส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม รวมทั้งเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน เพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่และลดต้นทุนการผลิต

ผลการศึกษา พบว่า การปลูกข้าวโพดโดยวิธีการไม่ไถพรวนและปลูกเหลืองด้วยถั่วแปะยี มีปริมาณผลผลิต 1,031 กิโลกรัม/ไร่ สูงกว่าการปลูกข้าวโพดอย่างเดียว ซึ่งมีปริมาณผลผลิต 699 กิโลกรัม/ไร่ และมีความอุดมสมบูรณ์ของดินดีกว่า โดยมีปริมาณอินทรีย์วัตถุร้อยละ 3.4 สูงกว่าการปลูกข้าวโพดเพียงอย่างเดียว ซึ่งมีปริมาณอินทรีย์วัตถุร้อยละ 3.1 นอกจากนี้การปลูกข้าวโพดเหลืองด้วยถั่วแปะยีสามารถลดปริมาณวัชพืช ทำให้เกษตรกรลดการเผาวัชพืช ลดการใช้สารเคมีกำจัดวัช ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มรายได้ของเกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง โดยต้นทุนการผลิตอยู่ระหว่าง 2,045 – 3,545 บาท/ไร่ และให้ผลผลิตข้าวโพดอยู่ระหว่าง 640 – 710 กิโลกรัม/ไร่

ตาราง แสดงการเปรียบเทียบปริมาณอินทรีย์วัตถุ น้ำหนักแห้งวัชพืช ความสูง และผลผลิตข้าวโพด ในการปลูกข้าวโพดอย่างเดียวกับข้าวโพดเหลืองด้วยถั่วแปะยี

วิธีการ	อินทรีย์วัตถุ (ร้อยละ)	น้ำหนักแห้งวัชพืช (กก./ไร่)	ความสูงข้าวโพด (ซม.)	ผลผลิตข้าวโพด (กก./ไร่)
(1) ข้าวโพด อย่างเดียว	3.1	123	3.53	699
(2) ข้าวโพด +ถั่วแปะยี	3.4	67	4.31	1,031

1.7 โครงการวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวง

การจำตราผลิตภัณฑ์มูลนิธิโครงการหลวงได้นั้นลูกค้าประมาณครึ่งจำตรามูลนิธิได้ แต่จำสโลแกนและชื่อได้ในสัดส่วนที่น้อย เมื่อพิจารณาถึงการนึกถึงตราผลิตภัณฑ์มูลนิธิโครงการหลวง ลูกค้าจะนึกถึงในสัดส่วนที่สูงเมื่อจะซื้อผักสด โดยมีภาพลักษณ์เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ 4 ภาพลักษณ์ คือ ผลิตภัณฑ์อาหารที่ดี ความเชื่อถือได้ คุณลักษณะพิเศษ และโครงการในพระราชดำริ ถึงแม้ว่าลูกค้าจะมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวง แต่การรับรู้ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างตราผลิตภัณฑ์กับภาพลักษณ์นั้นยังอยู่ในระดับต่ำ องค์ความรู้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวงในความคิดของลูกค้านั้นจึงขาดความแข็งแกร่ง ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่สมควรได้รับการแก้ไข เพราะเป็นจุดแรกที่จะทำให้การทำการตลาดในด้านอื่นๆ ของมูลนิธิก้าวต่อไปอย่างมั่นคงและสามารถขยายฐานของผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้กว้างขึ้น โดยให้ความสำคัญแก่การรับรู้เป็นอันดับแรก โดยลดความสับสน ให้ความกระจ่าง และเน้นการให้ข้อมูลแก่ลูกค้าอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ลูกค้าเกิดความคุ้นเคยและจดจำชื่อตราผลิตภัณฑ์ให้ได้

2. งานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

2.1 โครงการวิจัยการจัดการธาตุอาหารและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

ดำเนินการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 18 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด ผลการดำเนินงาน ปัญหาการผลิตพืชเศรษฐกิจ 11 ชนิด ที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่ การขาดธาตุอาหารพืชที่สำคัญ 5 ชนิด การเข้าทำลายของโรค 6 ชนิด และแมลงศัตรูพืชที่สำคัญ 9 ชนิด จากนั้นได้ทำแผนทดสอบสาธิตเพื่อเพิ่มผลผลิตพืชแบบยั่งยืน 38 แผน มีเกษตรกรเข้าร่วมการทดสอบ 133 คน ผลการทดสอบสาธิตที่แล้วเสร็จพบว่า การเพิ่มธาตุอาหารที่คาดว่ามีเพียงพอต่อความต้องการของพืช สามารถเพิ่มผลผลิตพืช 5 ชนิด ตั้งแต่ร้อยละ 21 – 99 ใน และเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืชแบบใหม่ได้รับการยอมรับจากเกษตรกร ทั้งนี้กระบวนการวิจัยที่กระตุ้นให้ชุมชนร่วมคิด และร่วมตัดสินใจทุกขั้นตอนมีผลต่อการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และนำไปสู่การยอมรับเทคโนโลยีใหม่

2.2 โครงการศึกษาและทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงในการผลิตพืช-สัตว์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

ศึกษาและทดสอบความเหมาะสมของเทคโนโลยีโครงการหลวงในท้องถิ่นเพื่อให้มีการนำเทคโนโลยีไปปรับใช้อย่างเหมาะสม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร โดยดำเนินการศึกษาและทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงรวมทั้งสิ้น 89 กิจกรรม ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง เกษตรกร 279 คน และมีการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ 21 ครั้ง จำนวน 741 ราย จำแนกเป็นการศึกษาและทดสอบพืช 36 ชนิด ได้แก่ เสาวรสหวาน วานิลลา มะม่วง พืช กล้วย อะโวคาโด น้อยหน่า ส้มโอ เกล็ดมะไฟจีน เยอบีร่า หน้วว กล้วยหิน ดาวเรือง กะหล่ำประดับ กาแฟ ข้าว ถั่วเหลือง ถั่วแดงหลวง หวาย และพืชผัก 16 ชนิด เช่น กะหล่ำปลี มะเขือเทศ พริก เป็นต้น รวมทั้งการทดสอบและสาธิตการผลิตปุ๋ยหมักจากมูลไส้เดือนดิน

2.3 โครงการวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบนพื้นที่สูง

โครงการวิจัยฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพเป็นการดำเนินงานเพื่อสนองแนวพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (Food Bank) มีพื้นที่วิจัย 25 แห่ง ใน 6 จังหวัด โดยเน้นการฟื้นฟูการเพาะปลูกพืชท้องถิ่น เพื่อเป็นอาหารและยารักษาโรค ทั้งในพื้นที่ของเกษตรกร และพื้นที่ป่ารอบชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพันธุกรรมพืชทั้งหมด 3,957 ชนิด

ตาราง แสดงความหลากหลายของชนิดพืชท้องถิ่นที่สำรวจพบในป่ารอบชุมชน จำนวน 25 พื้นที่

ประเภท	จำนวนพืช (ชนิด)	ร้อยละ
พืชอาหาร	2,013	50.87
พืชสมุนไพร	1,410	35.63
พืชพลังงาน/ใช้สอย	534	13.50
รวม	3,957	100

โครงการได้ร่วมกับชุมชนคัดเลือกและรวบรวมพืชนำมาเพาะขยายพันธุ์ในคลังชีวภาพของชุมชน 25 แห่ง จำนวน 845 ชนิด รวม 54,807 ต้น ในจำนวนนี้พบพืชที่หายากหรือใกล้สูญหาย 17 ชนิด อาทิเช่น ตีนสู้งดอย มะกั้ง ตั่ว หวายหนามเกี้ยว เป็นต้น พืชที่มีศักยภาพสร้างรายได้ให้กับชุมชน อาทิเช่น หวาย ผักสาบ ลิงลาว ผักเหือด เป็นต้น

โครงการได้ร่วมกับชุมชนในการฟื้นฟูและพัฒนาห้วยโป่งคำ โดยรวบรวมสายพันธุ์ห้วยบ้านโป่งคำ 2 กลุ่ม 5 สายพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มห้วยผาด (ห้วยหนามล้อม และ ห้วยบูน) และ กลุ่มห้วยขม (ห้วยหางหนู ห้วยเขียว และห้วยหยวก) ปัจจุบันมีการสนับสนุนกล้าพันธุ์ห้วยแก่กลุ่มสมาชิกผู้ปลูกห้วยบ้านโป่งคำ 60 คน จำนวน 20,000 ต้น

รวมทั้งได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาเชิงบูรณาการในชุมชนโป่งคำในการฟื้นฟูสมุนไพรและยาพื้นบ้าน โดยการรวบรวมต้นฉบับตำรายาสมุนไพรจำนวน 40 ฉบับ และจำลองแบบแปลตำรา 3 แบบ คือ อักษรล้านนา ภาษาไทยล้านนา และ ภาษาไทยกลาง รวมทั้งรวบรวมและเพาะขยายพันธุ์พืชสมุนไพรท้องถิ่น 52 ชนิด จำนวน 607 ต้น จำแนกเป็น พืชสมุนไพรเด่น ได้แก่ กำลังเสือโคร่ง คราม ขมิ้นดำ ข้าวหลามดง เป็นต้น และทดลองผลิตยาต้นแบบ 60 ตำรับ 200 ชนิดพืช ได้แก่ ยาแก้เบื่อเมาต่างๆ ยาอยู่เดือน แก้กินผิด ยาบำรุงกำลัง ยาแก้ อักเสบเรื้อรัง เป็นต้น

นอกจากนี้ได้จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์/เอกสารเผยแพร่ ได้แก่ หนังสือพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ 2 บ้านโป่งคำ และโปสเตอร์ต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาการสกัดน้ำมันจากพืชท้องถิ่นบ้านห้วยเป้า ต. หุ่นขาว พง อ. เชียงดาว จ. เชียงใหม่ และ ภูมิปัญญาการทำสีย้อมธรรมชาติจากพืชท้องถิ่นบ้านปางแดงใน ต. เชียงดาว อ. เชียงดาว จ. เชียงใหม่ เป็นต้น

2.4 โครงการวิจัยรวบรวมองค์ความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง

ทำการสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูงใน 16 หมู่บ้านของจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และน่าน ครอบคลุมชาวเขา 9 ชนเผ่า พบพืชที่มีการใช้ประโยชน์รวมทั้งสิ้น 1,331 ชนิด

ตาราง แสดงชนิดพืชที่สำรวจพบในพื้นที่ 16 หมู่บ้าน ของจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และน่าน

ชนิด	จำนวนพืช (ชนิด)
พืชอาหาร	588
พืชสมุนไพร	380
พืชเครื่องใช้ในครัวเรือน	42
พืชพลังงาน	44
พืชก่อสร้าง	73
พืชเส้นใยและสีย้อม	22
พืชพิษ	19
อื่นๆ เช่น ไม้ประดับและพืชในพิธีกรรม	163
รวม	1,331

นอกจากนี้โครงการร่วมกับชุมชนได้คัดเลือกชนิดพืชที่มีความสำคัญรวม 47 ชนิด ซึ่งเป็นชนิดที่สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ 15 ชนิด นอกจากนี้ได้ทำการทดสอบฤทธิ์ของพืชสมุนไพรที่มีรายงานการใช้ประโยชน์โดยชาวเขา 15 ชนิด ในการควบคุมโรคปากเท้าเปื่อยในสัตว์เลี้ยงและโรคท้องร่วงในมนุษย์อีกด้วย

สำหรับผลงานวิจัยที่ดำเนินการสำเร็จในปีที่ผ่านมาถูกนำไปฝึกอบรมและเผยแพร่กลับสู่ชุมชน จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ใน 3 หมู่บ้าน ได้แก่

- ผลิตภัณฑ์พร้อมใช้สีย้อมธรรมชาติ จากจะค่านแดง ขมิ้นเครือ และประดู่
- ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติสำหรับปรุงรส จากต้นเฮาะที่ ตองหอม และผักฮาก
- ผลิตภัณฑ์ป้ายแผลในปาก จากมะแขว่นและใบชาเมี่ยง

ซึ่งได้รับความสนใจและนำไปผลิตเพื่อใช้เองในชุมชน รวมทั้งผลิตเพื่อจำหน่ายแก่ชุมชนข้างเคียง พร้อมทั้งพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เชิงอุตสาหกรรม จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบครีมทำผิวขาวที่มีสารออกฤทธิ์ Catechin จากใบชาเมี่ยง และผลิตภัณฑ์ต้นแบบในการรักษาโรคฝี-หนองในสัตว์เลี้ยงและสัตว์ในมนุษย์

โครงการได้ทำการศึกษาต่อเนื่องแนวทางการเพาะปลูกพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูงที่มีศักยภาพ ได้แก่ มะแขว่น หนอนตายหยาก ว่านน้ำ และกฤษณา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่สนใจ ดำเนินการใน 4 ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดน่าน รวมทั้งได้แจกจ่ายกล้าไม้เพื่อนำไปปรนรงค์เพาะปลูกในโครงการฟื้นฟูแหล่งอาหารในป่ารอบชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุดรดิษฐ์และเชียงใหม่ ตลอดจนการจัดเก็บฐานข้อมูลพืชที่มีการใช้ประโยชน์ ที่ได้จากการสำรวจในปี 2550-2551 จำนวน 1,044 ชนิด พร้อมด้วยรูปภาพตัวอย่างพืชทั้งสิ้น 5,375 ภาพ ในโปรแกรม Access เพื่อพัฒนาเป็น E-herbarium

2.5 โครงการวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิตชีวภาพเพื่อทดแทนสารเคมีเกษตรบนพื้นที่สูง

มุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ชีวภาพจากพืชท้องถิ่นและจุลินทรีย์ธรรมชาติบนพื้นที่สูง เพื่อนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับทดแทนการใช้สารเคมีต่อไป ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จจากการทดสอบในระดับแปลงปลูกของเกษตรกรแล้ว

ตาราง แสดงผลิตภัณฑ์ชีวภาพจากพืชท้องถิ่นและจุลินทรีย์ธรรมชาติบนพื้นที่สูง

ผลิตภัณฑ์	คุณสมบัติ
(1) ผลิตภัณฑ์คลุกเมล็ดจากเชื้อแอคติโนมัยซีส เอนโดไฟท์	ควบคุมโรคเน่าคอดินและส่งเสริมการเจริญเติบโตในระยะกล้าของพริกกะเหรียง กะหล่ำปลี และมะเขือเทศ
(2) ผลิตภัณฑ์พร้อมใช้จากเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์	ควบคุมโรคเหี่ยวเฉาและโรคทางดินของพริกกะเหรียง
(3) ผลิตภัณฑ์จากเชื้อแอคติโนมัยซีส	ควบคุมโรคใบจุดและโคนเน่าของพริกกะเหรียงและมะเขือเทศ
(4) วัสดุเพาะชีวภาพ	ส่งเสริมความแข็งแรงของต้นกล้า ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของราก และมีจุลินทรีย์ที่สามารถย่อยหินแร่ในวัสดุเพาะและปลดปล่อยธาตุฟอสฟอรัสให้แก่ต้นกล้า
(5) ผลิตภัณฑ์สารสกัดจากวาน้ำ	ควบคุมโรคใบจุด และโรคโคนเน่า
(6) ผลิตภัณฑ์สารธรรมชาติจากหนอนตายหยากและหางไหล	ใช้ควบคุมเพลี้ยอ่อนและหนอนกระทู้ผัก
(7) ผลิตภัณฑ์ผงชีวภาพจากเชื้อรา <i>Metarhizium anisopliae</i>	ควบคุมหนอนกระทู้ผักและหนอนโยผัก

2.6 โครงการศึกษาผลกระทบของการเคลื่อนย้ายผู้ชุมชนเมืองของเยาวชนชาวเขาต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูง

การศึกษานี้ครอบคลุมตัวอย่าง 6 ชนเผ่า ได้แก่ อาข่า ม้ง กะเหรี่ยง ลาหู่ ลีซู และเย้า พบว่าการเคลื่อนย้ายเยาวชนบนพื้นที่สูงสู่เมืองไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตและการจ้างงานในชุมชนบนพื้นที่สูง แต่มีผลต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมต่อชุมชนบนพื้นที่สูง ข้อเสนอเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาข้างต้นมี 2 ประการ คือ (1) การเสริมสร้างความเสมอภาคและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจหลักของชุมชนลักษณะการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งและบทบาทของเยาวชนต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ที่มุ่งเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับเยาวชนให้ภูมิใจในวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชนเผ่า อีกทั้งการเสริมสร้างบทบาทที่เป็นรูปธรรมของเยาวชนที่เคลื่อนย้ายสู่เมืองต่อการพัฒนาชุมชนที่สูง ตลอดจนการพัฒนาความเสมอภาคด้านการศึกษาให้กับชุมชนที่สูง (2) มีองค์กรรับผิดชอบในลักษณะบูรณาการมิติเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีขอบเขตการพัฒนา มุ่งสู่การพัฒนาเครือข่ายการทำงานในลักษณะบูรณาการของทั้งหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนทั้งในตัวเมืองและชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาทั้ง 2 ทิศทาง อย่างเป็นรูปธรรมทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติต่อไป

2.7 โครงการศึกษาเชิงยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวเขา

วัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษานี้ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวเขา รวม 5 ชนเผ่า ได้แก่ เผ่ากะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ อาข่า และเย้า เพื่อเสนอแนะแนวทางขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนบนพื้นที่สูงในระดับชนเผ่า ผลการศึกษา พบว่า สาเหตุหลักของความยากจนของชาวเขา ได้แก่ ปัญหาที่ดินสำหรับการเกษตร ปัญหาน้ำสำหรับทำการเกษตรไม่เพียงพอ ปัญหาความรู้ ความเชื่อในการทำการเกษตรที่เน้นการใช้สารเคมีในปริมาณที่ไม่เหมาะสม และวิธีการที่ไม่ถูกต้อง การขาดความรู้ในการพัฒนาแปรรูปอาหารจากธรรมชาติ และปัญหาการช่วยเหลือการพัฒนาจากหน่วยงานภายนอกที่ชาวบ้านยังไม่สามารถปรับรับและต่อยอดการพัฒนาด้วยชุมชนเอง ประกอบกับหน่วยงานที่มาส่งเสริมมักหยุดชะงักโครงการก่อนที่ชุมชนจะเรียนรู้และปรับพัฒนาได้ภายในชุมชน สำหรับยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน สรุปได้ดังดังนี้

ตาราง แสดงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวเขา

ยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา/แผนงาน	ชนเผ่า
1. ด้านการพัฒนา รายได้และสถานะ โภชนาการ	(1) การเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ และเศรษฐกิจพอเพียง	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เย้า ลัวะ มูเซอ
	(2) ผลิตข้าวกล้องเพาะงอก	เย้า ลัวะ มูเซอ
	(3) การแปรรูปอาหาร ผลิตภัณฑ์อาหาร ขนม	กะเหรี่ยง ม้ง เย้า ลัวะ มูเซอ
	(4) การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เย้า ลัวะ มูเซอ
	(5) พัฒนาอาชีพเสริม	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า มูเซอ
	(6) พัฒนาตลาดและวิสาหกิจชุมชน	ม้ง อาข่า มูเซอ

ยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา/แผนงาน	ชนเผ่า
2. ด้านการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ และสังคมชนบท	(1) เพิ่มพูนทักษะและความรู้ทาง เกษตรที่เหมาะสม	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เย้า ลัวะ มูเซอ
	(2) ฟึ่งตนเองและลดค่าใช้จ่าย	ม้ง อาข่า
	(3) พัฒนาถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยว กับหัตถกรรมงานฝีมือ ตลอดจน งานเครื่องจักสาน เครื่องมือ ทำมาหากินที่เป็นเอกลักษณ์ ชนเผ่า	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เย้า ลัวะ มูเซอ
	(4) การพัฒนากลุ่ม ตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้และบริหาร กิจกรรม	กะเหรี่ยง
	(5) การลดบริโภคเหล้า	เย้า ลัวะ
3. ด้านการจัดการ ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม	การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากร	ม้ง อาข่า

2.8 โครงการทดสอบชนิดไม้ที่เหมาะสมในการปลูกเพื่อฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมบนพื้นที่สูง

การทดสอบชนิดไม้ที่เหมาะสมในการปลูกเพื่อฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมบนพื้นที่สูงนั้นได้ดำเนินการในพื้นที่ของเกษตรกรในตำบลโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน โดยทำการทดสอบกลุ่มไม้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มชนิดไม้พื้นถิ่น (local species) กลุ่มชนิดไม้ต่างถิ่น (exotic species) และกลุ่มไม้ไผ่ (bamboo) ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มไม้ไผ่ (bamboo) มีการเติบโตที่รวดเร็ว รองมาคือ กลุ่มชนิดไม้ต่างถิ่น (exotic species) ที่ได้จากการวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวง โดยเฉพาะไม้กระถินเทพา สำหรับไม้พื้นถิ่นนั้นมีการเติบโตที่ค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับไม้ในกลุ่มอื่น แต่ต้นทุนการปลูกกลุ่มไม้ไผ่จะมีต้นทุนการปลูกต่อไร่สูงสุด เนื่องจากต้นทุนของกล้าพันธุ์สูงเมื่อเทียบกับกลุ่มไม้อื่น

2.9 โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่างเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมงานวิจัย โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมงานวิจัยทั้งสิ้น 75 ราย พื้นที่ปลูก 232 ไร่ ชนิดพันธุ์ไม้แบ่งตามลักษณะการใช้ประโยชน์ 3 ลักษณะ ดังนี้

ตาราง แสดงชนิดพันธุ์ไม้แบ่งตามลักษณะการใช้ประโยชน์

ลักษณะการใช้ประโยชน์	ชนิด	จำนวนต้น	พันธุ์ไม้
ไม้ใช้สอยหรือไม้เศรษฐกิจ	10	6,020	สนสามใบ มะค่าโมง สัก ประดู่ป่า แดง กระบก พะยุง ยมหิน อินทนิลน้ำ และจามจุรี
ไม้พุ่มหรือไม้เชื้อเพลิง	7	52,175	จันทร์ทองเทศ การบูร กระดินดอย เมเปิ้ลหอม กระดินเทพา ราชพฤกษ์ และประคำดีควาย
ไม้ผลหรือไม้กินได้ และพืชสมุนไพร	15	14,024	มะม่วง ขนุน ส้มโอ กระท้อน น้อยหน่า มะขามป้อม ขี้เหล็ก เลี้ยว หว่า สุกโชก อะโวคาโด ใฝ่หวานอ่าขาง ใฝ่ขางหม่น ใฝ่เปาะ และใฝ่บง
รวม	32	72,219	

รูปแบบการปลูก สามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 เป็นการปลูกแบบผสมผสาน เหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยกว่าร้อยละ 35 และระดับความสูงไม่เกิน 550 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

รูปแบบที่ 2 เป็นการปลูกโดยกำหนดพื้นที่ปลูกเป็น 3 ส่วน โดยพื้นที่ส่วนบนปลูกไม้เศรษฐกิจที่เป็นไม้ดั้งเดิมและ/หรือไม้โครงสร้างของท้องถิ่น พื้นที่ส่วนกลางปลูกไม้พุ่มและพื้นที่ส่วนล่างปลูกไม้ผลเหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 และระดับความสูงอยู่ระหว่าง 550-1,450 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

สำหรับแนวทางการสร้างรายได้ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมงานวิจัยในระยะแรก ขณะที่ยังให้ต้นไม้เจริญเติบโตนั้น เกษตรกรได้ทำการเพาะปลูกพืชเกษตรอายุสั้นควบคู่ในระบบวนเกษตร

2.10 โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน

มุ่งเน้นศึกษาขั้นตอนในการขับเคลื่อนชุมชน และปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดี โดยนำองค์ความรู้จากโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการสังเคราะห์องค์ความรู้ กฏระเบียบของชุมชนและวิธีปฏิบัติที่ดีของเครือข่ายชุมชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง (ดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2551) ไปประยุกต์ใช้ ผลการดำเนินงาน พบว่าขั้นตอนที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาบริบทของชุมชน การสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนกับนักวิจัย การสำรวจและศึกษาบริบทชุมชน การสำรวจการใช้ทรัพยากรของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำตัวแทนของชุมชนศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดการทรัพยากรที่ดี ตลอดจนการจัดทำแผนการปฏิบัติงานของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และที่สำคัญ คือ การสรุปบทเรียนการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อให้ชุมชนได้ทบทวนสรุป และวางแผนการดำเนินงานต่อไป

สำหรับปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดีได้ ประกอบด้วย (1) วิธีคิดโลกทัศน์ของชุมชน โดยเฉพาะจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ (2) พลังชุมชน การมองเห็นประโยชน์และรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน (3) มีกลุ่มแกนนำตามธรรมชาติทั้งผู้นำด้านพิธีกรรม/ความเชื่อ และผู้นำในการขับเคลื่อนปกป้องดูแลรักษาป่าทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (4) ชุมชนเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตและปรับตัวต่อสถานการณ์ภายนอกที่เข้ามากระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติ (5) การปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ซึ่งในกระบวนการวิจัยแต่ละชุมชนมีความคล้ายกันตามเงื่อนไขปัจจัยทั้ง 5 ข้อ นอกจากนี้ยังพบว่า เงื่อนไขปัจจัยสำคัญอื่นๆ เพิ่มเติมที่จะก่อให้เกิดแนวทางการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การสร้างและพัฒนาผู้นำ การนำความเชื่อภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ อาชีพของคนในชุมชน การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

2.11 โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระบบตลาดชุมชนบนพื้นที่สูง

เป็นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรที่เหมาะสมภายใต้บริบทของชุมชน และทดสอบแนวทางการพัฒนาตลาดผลผลิตในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงโดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงมาประยุกต์ใช้จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบตลาดขึ้นอยู่กับความพร้อมและสภาพบริบทของแต่ละชุมชน ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) ตลาดภายในชุมชนซึ่งเป็นตลาดขั้นต้นมีการผลิตเพื่อบริโภค และขายภายในชุมชนในปริมาณไม่มากนัก (2) ตลาดภายนอกชุมชน เป็นตลาดที่มีการผลิต และขายภายนอกชุมชนโดยผ่านผู้รวบรวม หรือพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ ทั้งเพื่อการบริโภคสด และส่งโรงงาน และ (3) ตลาดโครงการหลวง และตลาดแบบมีสัญญา เป็นตลาดขั้นก้าวหน้าที่มีการผลิตและซื้อขายแบบตลาดล่วงหน้าโดยระบุ ชนิด ปริมาณ คุณภาพ ราคา และเวลาส่งมอบที่ชัดเจน

นอกจากนี้ดำเนินการทดสอบแนวทางการพัฒนาระบบตลาดโดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง สำหรับการผลิตพืชผัก การผลิตกาแฟ และการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมการทดสอบ จำนวน 360 คนในพื้นที่ 971.60 ไร่ และเกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตและส่งมอบผลผลิตตามความต้องการของตลาดได้ เฉลี่ยร้อยละ 57.80 และ 48.52 สามารถแสดงได้ดังนี้

ชนิดพืช	ความต้องการตลาดทั้งหมด (ตัน)	แผนการผลิตทั้งหมด (ตัน)	การส่งมอบผลผลิตทั้งหมด (ตัน)	จำนวนเกษตรกร (คน)	พื้นที่(ไร่)
พืชผัก	1,326.76	844.68	727.69	304	302.00
กาแฟ	3.00	2.00	1.23	8	6.60
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	1,000.00	500.00	401.39	48	663.00
รวม	2,329.76	1,346.68	1,130.31	360	971.60
ร้อยละ	100	57.80	48.52	-	-

3. การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือวิจัยและแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับนานาชาติ

3.1 โครงการพัฒนาเครือข่ายวิจัยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนากับนานาชาติ

มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับผลสำเร็จของโครงการหลวง โดยผ่านกระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้และพัฒนางานทางวิชาการในการพัฒนาพื้นที่สูงกับนานาชาติ และการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการ ด้านการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระดับนานาชาติกับประเทศที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา โดยได้ดำเนินกิจกรรมใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1) การจัดงานเผยแพร่งานโครงการหลวงในต่างประเทศ

(1) งาน Organic Thailand ระหว่างวันที่ 25 เมษายน – 1 พฤษภาคม 2552 ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม โดยมีผู้เข้าร่วมงานกว่า 100 คน พร้อมทั้งมีการเจรจาธุรกิจกับผู้นำเข้ากาแฟและสินค้าผักและผลไม้ไทยในประเทศเบลเยียมและประเทศเนเธอร์แลนด์

(2) งาน Seafood Exposition 2009 ในวันที่ 28 เมษายน 2552 ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

(3) งาน Taste of Thailand เป็นส่วนหนึ่งของงาน Taste of London ระหว่างวันที่ 18 – 21 มิถุนายน 2552 ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักรโดยมีผู้เข้าร่วม ตลอดทั้งงานประมาณ 130,000 คน และมีการนำสินค้าโครงการหลวงไปเผยแพร่

2) การส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับนานาชาติ

(1) โครงการความร่วมมือทางวิชาการไทย-ลาว เพื่อการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดโดยมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ให้แก่เกษตรกร สปป.ลาว จำนวน จำนวน 21 ราย และสนับสนุนการสนับสนุนกล้าไม้ผลพันธุ์ดีโครงการหลวง เมล็ดพันธุ์และต้นกล้าผัก พร้อมทั้งสนับสนุนวัสดุและสาริตการสร้างโรงเรือนปลูกผัก และโรงเรือนปลูกองุ่น นอกจากนี้ได้จัดการสาธิตและฝึกปฏิบัติการทำปุ๋ยหมัก สารสกัดชีวภาพ และการขยายเชื้อไตรโคเดอร์มา และสถาบันได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงการต่างประเทศ จำนวน 0.86 ล้านบาท

(2) โครงการความร่วมมือทางวิชาการไทย-อัฟกานิสถาน ได้มีการปรับปรุงข้อเสนอโครงการสำหรับพื้นที่นำร่องใหม่ 2 แห่ง ทดแทนพื้นที่เดิม และจัดฝึกอบรม เรื่อง การวางแผนการผลิตและการตลาดโครงการหลวง ให้กับเจ้าหน้าที่ของ Afghan Development Association จำนวน 10 คนรวมทั้งจัดการศึกษาดูงานด้านการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดโครงการหลวงให้กับ ผู้จัดการโครงการของ UNODC จำนวน 7 คน

(3) โครงการความร่วมมือทางวิชาการไทย-โคลอมเบีย โดยคณะเจ้าหน้าที่จาก PCI สาธารณรัฐโคลอมเบีย จำนวน 2 คน เข้ารับการฝึกอบรมด้านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการวางแผนการใช้ที่ดินโครงการหลวง และผู้เชี่ยวชาญด้านการแปรรูปกาแฟคุณภาพสูงจากสาธารณรัฐโคลอมเบีย จำนวน 1 คน เดินทางมาให้คำปรึกษาด้านการเพาะปลูกและการแปรรูปกาแฟโครงการหลวง รวมทั้งเจ้าหน้าที่โครงการหลวงและสถาบัน จำนวน 4 คน เดินทางศึกษาดูงานกาแฟ ณ ประเทศโคลอมเบีย และให้คำปรึกษาด้านการจัดการตลาดชุมชนให้กับฝ่ายโคลอมเบีย

2. ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ดำเนินงานสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงไปยังพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง พ.ศ. 2550 – 2554 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2550 มีผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ดังนี้

1. **การปฏิบัติงานสนับสนุนในพื้นที่โครงการหลวง** ดำเนินงานสนับสนุนงานมูลนิธิโครงการหลวงให้เป็นต้นแบบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน 38 ศูนย์/สถานี ใน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดพะเยา และจังหวัดลำพูน มีประชากรที่ได้รับประโยชน์ทั้งหมด 30,566 ครัวเรือน 145,898 คน โดยมีการปฏิบัติงานในโครงการและกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

1.1 การสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 38 ศูนย์ ในพื้นที่ 5 จังหวัด ภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา และแม่ฮ่องสอน มีเป้าหมายพัฒนาชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยการจัดทำแผนปฏิบัติงานเชิงบูรณาการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง ซึ่งมีหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการการปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการหลวง 18 หน่วยงาน

สนับสนุนให้ดำเนินการพัฒนาตามแผนปฏิบัติการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยจัดการประชุมคณะทำงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 37 ศูนย์ จำนวน 93 ครั้ง และจัดการสัมมนาสรุปผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2552 เพื่อวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานพัฒนาและจัดทำแนวทางการพัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และจัดทำแผนปฏิบัติงานปีงบประมาณ 2553 ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 38 ศูนย์

สนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่างๆ มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยการจัดทำแผนชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 24 ศูนย์ ด้วยการจัดเวทีชุมชนจำนวน 24 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 1,351 คน นอกจากนี้ได้ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งและเครือข่ายการพัฒนาของกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 8 กลุ่มศูนย์ โดยสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาต่างๆ ที่เป็นความร่วมมือของกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 8 กิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนของกลุ่มศูนย์ การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานพัฒนาของบุคคลากรในกลุ่มศูนย์ และการร่วมมือของกลุ่มศูนย์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

1.2 การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการหลวง

1) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกไม้ดอกในพื้นที่โครงการหลวง

การส่งเสริมไม้ดอกในพื้นที่โครงการหลวง ดำเนินการในพื้นที่ 22 แห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผลงานวิจัยด้านไม้ดอก ไม้ประดับ ไปสู่เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง เพื่อรวบรวมข้อมูล ศึกษาและวิเคราะห์ผลลัพธ์ ปัญหา และผลกระทบจากการนำเทคโนโลยีด้านการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับไปสู่เกษตรกร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการความรู้และประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรที่ผลิตไม้ดอกให้สามารถมีรายได้และพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งโครงการได้มีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกร จำนวน 26 ครั้ง เกษตรกรที่เข้าร่วมจำนวน 288 คน โดยแบ่งเป็นการจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานด้านไม้ดอก จำนวน 10 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 290 คน ทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการปลูก การดูแลรักษา การจัดการโรคและแมลง และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวไม้ดอกและไม้กระถางชนิดต่างๆ และประชุมกลุ่มผู้ผลิตไม้ดอก จำนวน 16 ครั้ง เกษตรกรเข้าร่วม 239 คน ในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 15 แห่ง ทำให้เกษตรกรได้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในกลุ่ม ได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่มและทำให้มีกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

(2) การถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่เจ้าหน้าที่งานไม้ดอกมูลนิธิโครงการหลวง ประกอบด้วย การประชุม สัมมนา และฝึกอบรม จำนวน 14 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 644 คน ทำให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับความรู้ในเทคโนโลยีการปลูกไม้ดอกด้านต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนปัญหาระหว่างงานส่งเสริม งานผลิต และงานตลาด รวมทั้งได้ร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อพัฒนาการผลิตไม้ดอกในแต่ละพื้นที่ให้มีคุณภาพที่ดี เป็นที่ต้องการของตลาดและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่เกษตรกร

(3) สนับสนุนและจัดทำแปลงถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการปลูกไม้ดอก จำนวน 5 ชนิด ขนาด 720 ตารางเมตร ในพื้นที่โครงการหลวง 5 แห่ง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรทั้งในและนอกโครงการหลวง

2) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกไม้ผลในพื้นที่โครงการหลวง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจึงได้ดำเนินโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกไม้ผลในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลของโครงการหลวงให้ไปสู่เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอื่นๆอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆในการปลูกไม้ผล ด้วยการพัฒนาแปลงไม้ผลตัวอย่างของเกษตรกร 40 แปลง และแปลงทดสอบสาธิตไม้ผลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 10 แปลง และสนับสนุนให้เกษตรกรผู้นำและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล 10 กลุ่ม จำนวน 100 ราย เข้าเรียนรู้ในแปลงเรียนรู้ข้างต้นเพื่อนำไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรอื่นๆต่อไป

ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลแก่เจ้าหน้าที่ไม้ผลและเกษตรกร จำนวน 546 คน โดยจัดการอบรมและกิจกรรมเรียนรู้ ได้รวบรวมองค์ความรู้และฐานข้อมูลไม้ผลเพื่อส่งเสริมให้มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายและคุ้มค่า โดยจัดทำหนังสือเรื่อง “การปลูกองุ่นระบบใหม่ของโครงการหลวง” จำนวน 500 เล่ม และฐานข้อมูลและมุมเรียนรู้การปลูกไม้ผลของสถานีและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 10 แห่ง

ติดตามศึกษาและวิเคราะห์ผลการนำเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลไปใช้ของเกษตรกรและผลการดำเนินงานส่งเสริมไม้ผลโดยการจัดประชุมคณะทำงานไม้ผล 30 ครั้ง ติดตามให้คำแนะนำในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 50 ครั้ง และการสัมมนาและประชุมเชิงปฏิบัติการสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำแผนการดำเนินงาน 3 ครั้ง ผลการดำเนินงานข้างต้นเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรที่ปลูกไม้ผลในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 38 แห่ง ในเกษตรกรจำนวน 3,539 ราย ซึ่งมีพื้นที่ปลูกไม้ผล ประมาณ 14,454.3 ไร่ มีผลผลิต 716.03 ตัน มูลค่า 14,790,533 บาท

3) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการเลี้ยงสัตว์

สถาบันได้ดำเนินการดำเนินโครงการเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นแหล่งอาหารประเภทโปรตีน สำหรับการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ โดยเน้นการใช้วัตถุดิบพื้นบ้านเป็นแหล่งอาหารหลัก ซึ่งได้ดำเนินงานในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 17 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 15 แห่ง โดยได้มีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) จัดประชุมคณะทำงานโครงการฯ เพื่อวางแผน ติดตามการดำเนินงาน และแก้ไขปัญหาอุปสรรค จำนวน 12 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมรวม 234 คน

(2) ติดตามความก้าวหน้า ให้คำปรึกษาและแนะนำการเลี้ยงสัตว์ การดูแลรักษาและการป้องกันโรคสัตว์ ทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง รวมทั้งสิ้น 198 ครั้ง และจัดทำศูนย์เรียนรู้ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง โดยสนับสนุนพันธุ์สัตว์และอุปกรณ์สาริตการเลี้ยงสัตว์และบำรุงพันธุ์สัตว์ ดังนี้

พันธุ์สัตว์/อุปกรณ์ที่สนับสนุน	จำนวน	หน่วย
(1) ไก่พื้นเมือง	230	ตัว
(2) กระจ่างเนื้อ	200	ตัว
(3) สุกรลูกผสมพันธุ์เปี้ยตรง	94	ตัว
(4) อาหารสัตว์	370	กระสอบ
(5) ยาและเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์	10	รายการ
(6) เครื่องฟักไข่	4	เครื่อง
(7) เครื่องบดเนื้อ	1	เครื่อง
(8) อุปกรณ์ก่อสร้างและการเกษตร	5	รายการ

(3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่พื้นเมือง สุกร และกระจ่าง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 15 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 18 พื้นที่ เกษตรกร จำนวน 60 ราย มีรายได้จากการจำหน่ายกระจ่างผ่านศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่างๆ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2551 ถึง มิถุนายน 2552 เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 977,805 บาท และ เกิดกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงหมูหลุมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 5 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่โถ แม่สะเรียง ผาตั้ง แก่น้อย และหนองหอย และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 8 พื้นที่ ผลจากการเลี้ยง พบว่าสามารถช่วยลดปริมาณการซื้อปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมีของเกษตรกรลงได้

(4) จัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 8 ครั้ง มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 210 คน ในหัวข้อ 4 เรื่อง ทำให้เกิดกลุ่มเกษตรกรผู้ผสมอาหารสัตว์แบบสำเร็จรูปใช้เองในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 4 กลุ่ม ใน 4 พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง

4) โครงการพัฒนาประสิทธิภาพและการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกผักอินทรีย์ในพื้นที่โครงการหลวง

สถาบันดำเนินโครงการเพื่อดำเนินการและสนับสนุนการพัฒนาและเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกผักอินทรีย์ของโครงการหลวง ให้สามารถถ่ายทอดไปสู่เกษตรกรและบุคคลเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผลิตผลให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือทั้งต่อเกษตรกรและผู้บริโภค เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการทำการเกษตรบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนต่อไป โดยดำเนินงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 18 แห่ง มีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) การถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยจัดฝึกอบรมแก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ รวม 7 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 339 คน และจัดทำทดสอบและสาธิต โดยสนับสนุนการจัดทำแปลงทดสอบและสาธิตในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 5 แห่ง จำนวน 31 ไร่

(2) การผลิตสื่อ จัดทำคู่มือและระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำระบบควบคุมภายในการผลิตผักอินทรีย์โครงการหลวง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับขอรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เป็นสากล รวมทั้งการปรับปรุงคู่มือการจัดชั้นคุณภาพผักอินทรีย์ รวม 2 เล่ม คือ คู่มือและระเบียบปฏิบัติระบบควบคุมภายในการผลิตผักอินทรีย์โครงการหลวง และคู่มือการจัดชั้นคุณภาพผักอินทรีย์

(3) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เข้าร่วมจัดงานแสดงและประชาสัมพันธ์สินค้าอินทรีย์ ในงาน Organic Thailand เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2552 ณ ร้าน Blue Elephant กรุงบริสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

(4) เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 18 แห่ง จำนวน 528 คน สามารถปลูกผักอินทรีย์พื้นที่ 892.2 ไร่ ได้ปริมาณผลผลิต 857,451.81 กิโลกรัม คิดเป็นรายได้ที่เกษตรกรได้รับ 18,027,684.96 บาท โดยได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นการรับรองต่อเนื่อง 17 แห่ง และรับรองใหม่ 1 แห่ง คือ ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

5) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกกาแฟอาราบิก้า

การดำเนินงานโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกกาแฟแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกร โดยมุ่งเน้นให้ได้ผลผลิตกาแฟที่มีคุณภาพดีและสม่ำเสมอ ส่งผลให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายมีรายได้ที่เหมาะสมและมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สูง ในพื้นที่โครงการหลวง 20 แห่ง และในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง ผลการดำเนินงานสรุปได้ ดังนี้

(1) ประชุมคณะทำงานในการวางแผน ติดตามและแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน รวม 4 ครั้ง

(2) การส่งเสริมปลูกกาแฟอาราบิก้าติดตามและให้คำแนะนำการปรับปรุงและการดูแลรักษากาแฟอาราบิก้าสวนเก่า โดยการตัดแต่งกิ่งประจำปีและการตัดเพื่อสร้างต้นใหม่ ในพื้นที่โครงการหลวง 20 แห่ง พื้นที่ปลูก 4,250 ไร่ เกษตรกร 2,080 ราย

(3) ส่งเสริมปลูกกาแฟอาราบิก้าระบบใหม่ โดยปลูกกระยะชิด 1.5 X 2.0 เมตร ร่วมกับพืชท้องถิ่นและไม้ผล ได้แก่ กล้าย ลูกเนียง และโอวก้าได้ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง พื้นที่ 3,150 ไร่ เกษตรกร 282 ราย โดยสนับสนุนกล้ากาแฟ จำนวน 181,220 กล้า

(4) การถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการปลูกกาแฟอาราบิก้า โดยฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวง 20 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง ในเรื่องการปลูกและดูแลรักษากาแฟอาราบิก้า จำนวน 322 ราย เรื่องการปรับปรุงสวนกาแฟอาราบิก้า จำนวน 373 ราย เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้และทักษะในการปลูกกาแฟอาราบิก้า สามารถผลิตได้มีคุณภาพดีและสม่ำเสมอ

(5) รวบรวมแปรรูปและจำหน่ายผลผลิตกาแฟอาราบิก้า ในปีการผลิต 2551-2552 มีปริมาณกาแฟที่ส่งผ่านมูลนิธิโครงการหลวง จากศูนย์/สถานีต่าง ๆ จำนวน 16 แห่ง ปริมาณ 238,984 กิโลกรัม คิดเป็นเงินคือ 19,315,965 บาท

6) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกพืชผักและสมุนไพรบนพื้นที่สูง

พืชผักและสมุนไพรเป็นพืชทางเลือกหนึ่งที่มูลนิธิโครงการหลวงได้ทำการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเพื่อเป็นรายได้ โดยโครงการมีวัตถุประสงค์ เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกพืชผักและสมุนไพรที่ได้รับจากงานวิจัยและงานพัฒนาของโครงการหลวงให้แก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่โครงการหลวง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ซึ่งได้ดำเนินงานในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 14 แห่ง โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) จัดสัมมนาประจำปี 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 170 คน และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 1 ครั้ง เรื่อง การวางแผนงานส่งเสริมการปลูกพืชผักบนพื้นที่สูง มีผู้เข้าร่วม 62 คน

(2) จัดฝึกอบรมเรื่อง เทคโนโลยีการปลูกพืชผักเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปลอดภัย จำนวน 10 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 201 คน และจัดศึกษาดูงาน จำนวน 5 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 100 คน

(3) สนับสนุนการจัดทำแปลงสาธิตการพัฒนารูปแบบและเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตผักในพื้นที่โครงการหลวง 2 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 5 แห่ง

จากการดำเนินงานทำให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกอบรมนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปลูกพืชผักและสมุนไพรบนพื้นที่สูง เพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตให้ดีขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้

1.3 การพัฒนาระบบคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย

เนื่องจากเกษตรกรบนพื้นที่สูงมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้นทำให้พบสารพิษตกค้างทั้งในผลผลิต พื้นที่เพาะปลูกและแหล่งน้ำ รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค มูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงสนับสนุนให้เกษตรกรสมาชิกศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 ศูนย์/สถานีฯ และโครงการขยายผลโครงการหลวง 4 แห่ง ปลูกพืชผักและผลไม้ที่มีคุณภาพ ปลอดภัยจากสารเคมีโดยการพัฒนามาตรฐานการผลิตพืชภายใต้ระบบการเพาะปลูกที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในปีงบประมาณ 2552 มีการดำเนินงานดังนี้

1) รมณรงค์ลดการใช้สารเคมี เพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัยรวมทั้งปลูกจิตสำนึกการลดใช้สารเคมีในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง รวม 7 แห่ง มีผู้เข้าร่วมจำนวน 837 คน จากผลการตรวจหาสารพิษในร่างกายเกษตรกรมาตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปี 2552 จำนวน 2,988 คน ใน 16 พื้นที่ พบว่า ร้อยละ 42.23 อยู่ในภาวะปกติและปลอดภัย และร้อยละ 57.57 ยังอยู่ในภาวะเสี่ยงและไม่ปลอดภัย อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่ได้ดำเนินการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง พบว่า ภาวะปกติและปลอดภัยจะเพิ่มขึ้น

2) จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกร เรื่อง ระบบการเพาะปลูกที่ดี และการตรวจสอบระบบการเพาะปลูกที่ดีด้านพืชผักและไม้ผลในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 91 ครั้ง เกษตรกร 3,875 คน รวมทั้งจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรเพื่อใช้ในการขอรับรองแหล่งผลิตและระบบการผลิตของเกษตรกรภายใต้นโยบายอาหารปลอดภัยโดยกรมวิชาการเกษตร ซึ่งผลการตรวจรับรองพบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 2 แห่ง ได้แก่ ดอยปุย และวาวี (ดอยล้าน) พืชผัก 149 ชนิด เกษตรกร 3,793 ราย ได้รับการรับรองแหล่งผลิตตามมาตรฐาน GAP พืชผัก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 33 แห่ง ไม้ผล 11 ชนิด เกษตรกร 1,810 ราย ได้รับการรับรองแหล่งผลิตตามมาตรฐาน GAP

สำหรับกิจกรรมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวตามมาตรฐานสุขลักษณะโรงงานเพื่อให้ผลผลิตยังคงคุณภาพ สะอาด และปลอดภัยได้ดำเนินการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกร จำนวน 7 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 394 คน และตรวจสอบให้คำแนะนำการปฏิบัติงาน GMP รวมทั้งการสนับสนุนมูลนิธิโครงการหลวงด้านการรับรองระบบในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 7 ศูนย์

3) ตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเพาะปลูก 3 ฤดู ใน 17 พื้นที่ 14 สายน้ำ จำนวน 204 ตัวอย่าง จำแนกเป็นพื้นที่โครงการหลวง 13 พื้นที่ 10 สายน้ำ 156 ตัวอย่าง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 4 พื้นที่ 4 สายน้ำ 48 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าคุณภาพสายน้ำผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพน้ำตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งผิวดิน (ประเภท 3) ทั้งด้านสารเคมีและปริมาณจุลินทรีย์ในพื้นที่โครงการหลวง คิดเป็น ร้อยละ 74.52 และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง คิดเป็นร้อยละ 87.50 ในขณะที่เดียวกันได้สนับสนุนกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อแหล่งน้ำสะอาด และตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำโรงงานคัดบรรจุ จำนวน 6 พื้นที่ 6 ตัวอย่าง พบว่า น้ำทุกตัวอย่างผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพน้ำดื่ม โดยแบ่งเป็นผ่านทุกข้อกำหนด 2 ตัวอย่าง และผ่านแบบมีเงื่อนไข 4 ตัวอย่าง

1.4 การเตรียมความพร้อมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อให้เป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

การดำเนินงานมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นต้นแบบและเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน โดยในปี พ.ศ.2552 ดำเนินงาน 29 แห่ง มีการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) จัดทำทะเบียนวิทยากรจากเจ้าหน้าที่และเกษตรกรของศูนย์/สถานีที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 29 แห่ง จำแนกเป็นเจ้าหน้าที่โครงการหลวง 102 คน และเกษตรกร 114 คน รวม 216 คน
- 2) พัฒนาเจ้าหน้าที่และเกษตรกรของศูนย์/สถานีฯ เพื่อเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ จำนวน 100 คน

3) ผลิตสื่อคู่มือหลักสูตรที่สอดคล้องกับจุดเด่นของศูนย์ฯ จำนวน 22 เรื่องๆละ 200 เล่ม (รวม 4,400 เล่ม) แผ่นพับการเรียนรู้ 22 เรื่องๆละ 2,000 แผ่น (รวม 44,000 แผ่น) เพื่อเผยแพร่ไปยังพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง จัดทำสื่อการเรียนรู้ไปสเตอร์ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องหัตถกรรมเครื่องเงิน และหวาย และจัดจ้างทำวีดีทัศน์ที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของศูนย์เรียนรู้ จำนวน 10 เรื่อง

4) สนับสนุนการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ การศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้โครงการหลวง รวม 21 ครั้ง จำนวน 2,761 คน รวมถึงได้จัดกิจกรรมเรียนรู้โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 5 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2,486 คน และจัดการศึกษาดูงานและถ่ายทอดความรู้ในศูนย์เรียนรู้โครงการหลวง 16 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 275 คน

ตาราง แสดงจำนวนผู้มาเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้โครงการหลวง 29 แห่ง ในปี พ.ศ. 2552

กิจกรรม	จำนวน (ครั้ง)	จำนวนผู้มาเรียนรู้ (คน)
1. การศึกษาดูงานในพื้นที่ศูนย์ฯ/ สถานีฯ	388	28,504
1. การอบรม	68	3,033
2. การฝึกงานในพื้นที่ศูนย์ฯ/ สถานีฯ	29	131
3. การจัดกิจกรรม/ ละคร/ จัดค่ายเยาวชน โดยศูนย์ฯ/ สถานีฯ	86	10,109
รวม	571	41,777

1.5 การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

การดำเนินงานของโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อพัฒนาการรวมกลุ่มของชุมชน ในการเข้าถึงแหล่งทุนและองค์ความรู้ และร่วมแรงในการผลิต และเพื่อสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน โดยดำเนินงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 30 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 5 แห่ง มีการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

(1) จากการสำรวจข้อมูลประชากรด้านการประกอบอาชีพและรายได้ของหมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่โครงการหลวง 30 แห่ง โครงการขยายผลโครงการหลวง 5 แห่ง พบว่า มีชุมชน ร้อยละ 50 ของครัวเรือนในชุมชนที่ประกอบอาชีพ ปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับความรู้จากโครงการหลวง จำนวน 1,642 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ย 29,097 บาท/ครัวเรือน/ปี หรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3,514 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ย 32,896 บาท/ครัวเรือน/ปี

(2) จัดอบรมให้ความรู้เรื่ององค์กรฟุ้งตนเอง กลุ่มชุมชนเข้มแข็งในแต่ละพื้นที่ จำนวน 43 ครั้ง มีผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 1,783 คน ปัจจุบันมีกลุ่มฟุ้งตนเอง จำนวน 41 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 932 คน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มตามความต้องการในแต่ละชุมชน โดยแต่ละกลุ่มสามารถบริหารจัดการกลุ่มให้เกิดการพัฒนา และเข้าถึงแหล่งทุนในด้านต่าง ๆ ได้

(3) สนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมความตระหนักรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ใน 37 พื้นที่ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 3,224 คน

(4) จัดประชุมคณะทำงานและประสานการจัดทำแผนชุมชน จำนวน 35 ครั้ง รวมผู้เข้าร่วมจำนวน 200 คน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีการลงมือทำตามแผนงานที่ได้ร่วมกันวางแผนหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้

(5) สนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรมการทำแนวกันไฟ จำนวน 217 กิโลเมตร การปลูกป่าจำนวน 17,800 ต้น ในพื้นที่ 1,030 ไร่ และสร้างฝายชะลอน้ำ 6 แห่ง จำนวน 22 ลูก

(6) รมรณรงค์กิจกรรมหมู่บ้านสะอาดและการจัดตั้งกฎระเบียบของชุมชน เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวงได้สร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดของบริเวณชุมชนตนเอง โดยแต่ละชุมชนได้จัดกิจกรรมรณรงค์การรักษาความสะอาด การเก็บขยะ จำนวน 37 ครั้ง รวมผู้เข้าร่วมทั้งสิ้นจำนวน 2,346 คน

(7) ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนหรือองค์ความรู้ภายนอกได้ โดยมีชุมชนที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนกลุ่ม จำนวน 18 แห่ง เป็นเงิน 664,900 บาท วัสดุอุปกรณ์ จำนวน 16 แห่ง และการเข้าถึงองค์ความรู้ จำนวน 22 แห่ง

(8) จัดประเมินความเข้มแข็งของชุมชน จำนวน 35 ครั้ง ใน 35 ชุมชนเป้าหมาย รวมผู้เข้าร่วมจำนวน 495 คน ทำให้ชุมชนมีการติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่ได้ดำเนินการลงไป พร้อมทั้งแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น

(9) จัดงานเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความเข้มแข็งของชุมชนโดยชุมชน ระหว่างวันที่ 14 – 16 กรกฎาคม 2552 ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ผู้เข้าร่วมจำนวน 217 คน ซึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดการระดมความคิดและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมกันคิดมิใช่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยที่คนในชุมชนไม่มีส่วนร่วม

2) การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่สูง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวงได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยกระตุ้นให้เยาวชนมีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการขยายเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่สูงเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่สูงให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาไปสู่การช่วยเหลือผู้อื่นและชุมชนต่อไป ดำเนินงานในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 15 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

(1) มีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ แก่เยาวชน ประกอบด้วย จัดอบรม จัดค่ายพัฒนา จัดเวทีแลกเปลี่ยน และจัดสัมมนาเครือข่าย จำนวน 50 ครั้ง เยาวชนได้รับการถ่ายทอดความรู้จำนวน 2,620 คน

(2) จากผลการดำเนินงานส่งผลให้เยาวชนในพื้นที่สูงได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้โดยมีการรวมกลุ่มเยาวชน จำนวน 40 กลุ่ม สมาชิก จำนวน 1,365 คน ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมีผลงานอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงสามารถเข้าถึงแหล่งทุนภายนอกได้ และเกิดเครือข่ายความร่วมมือของเยาวชนแต่ละพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปลูกหญ้าแฝกจำนวน 60,000 ต้น ทำฝายชะลอน้ำ จำนวน 30 ลูก และปลูกต้นไม้จำนวน 6,800 ต้น

3) โครงการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนางานหัตถกรรมในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

โครงการมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรม เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชนเผ่า เพื่อรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิเคราะห์ ผลลัพธ์ ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนางานหัตถกรรม นำไปสู่กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อความยั่งยืนต่อไป โดยได้ดำเนินงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 10 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 15 แห่ง มีผลการดำเนินงานดังนี้

(1) การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเรียนรู้ โดยจัดฝึกอบรม ประชุม และศึกษาดูงานของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ สรุปได้ดังนี้

- การฝึกอบรม 4 กิจกรรม คือ การอบรมเพื่อฟื้นฟูความรู้ด้านหัตถกรรมดั้งเดิมของชนเผ่า การผลิตงานหัตถกรรมและการแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์โยกัญชง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากหนังกระต่าย เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกรที่เลี้ยงกระต่าย รวมทั้งสิ้นจำนวน 24 ครั้ง เกษตรกรเข้าร่วมจำนวน 544 คน

- การเพิ่มทักษะในการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่ม จำนวน 3 กิจกรรม คือ การประชุมเพื่อจัดตั้งกลุ่มและแต่งตั้งกรรมการกลุ่มหัตถกรรม การอบรมให้ความรู้ในการทำงานบริหารจัดการและการดำเนินงานด้านการตลาดของกรรมการ การเพิ่มทักษะในการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่มโดยการสัมมนาศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 14 ครั้ง ผู้เข้าร่วมจำนวน 277 คน ผลที่ได้จากกิจกรรมทำให้กลุ่มมีแนวทางในการพัฒนางานด้านหัตถกรรม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอ ของสมาชิกภายในกลุ่ม

- การจัดสัมมนาเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่กลุ่มผลิต จำนวน 1 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 33 คน ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มได้ถูกเผยแพร่ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สมาชิกในกลุ่มเกิดความภาคภูมิใจในผลิตภัณฑ์ของตนเอง และได้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู้ทางด้านงานหัตถกรรมของกลุ่มต่างๆ

(2) การจัดนิทรรศการแนะนำผลิตภัณฑ์และจำหน่ายสินค้าด้านหัตถกรรม เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานด้านหัตถกรรมของชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมจากมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย จำนวน 4 ครั้ง

(3) การติดตามและให้คำแนะนำด้านงานหัตถกรรม เพื่อพัฒนาทั้งในกระบวนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ และคุณภาพของชิ้นงานให้มีมาตรฐาน สามารถจำหน่ายและเป็นที่ต้องการของตลาด มีผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้รวมทั้งสิ้น 152 คน

ผลจากการดำเนินงาน คือ ทำให้งานหัตถกรรมชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 10 ศูนย์ และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง จำนวน 15 พื้นที่ ได้รับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูต่อยอดจากงานวิจัย และกลุ่มงานหัตถกรรมในพื้นที่โครงการหลวง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงมีรายได้จากการฝากจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมโดยผ่านมูลนิธิโครงการหลวง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 684,373 บาท

4) การเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง

การดำเนินงานโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีทักษะความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการร่วมกัน ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถสร้างรายได้เสริมจากการบริการและจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น สร้างสรรค์รายการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ อันก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้งานโครงการหลวงและเป็นการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นสืบต่อไป ดำเนินงานในพื้นที่โครงการหลวง 17 แห่ง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 4 แห่ง โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) การพัฒนาศักยภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

- จัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์และเกิดความยั่งยืน 5 ครั้ง มีผู้ร่วมกิจกรรม 1,002 คน และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว 12 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 1,072 คน

- จัดสัมมนาและศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดทักษะ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน จำนวน 6 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 171 คน

(2) การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน

จัดอบรมให้ความรู้ด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรในท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนมีการบริการที่มีมาตรฐานและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว จำนวน 7 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 237 คน และจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จำนวน 5 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 133 คน และอบรมมัคคุเทศก์น้อย จำนวน 4 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 104 คน เพื่อให้บุคลากรด้านการนำเที่ยวของชุมชนมีทักษะความรู้ในการให้บริการนำเที่ยวในชุมชนสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

(3) การส่งเสริมกิจกรรมด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน

- จัดกิจกรรมมหกรรมท่องเที่ยวโครงการหลวงในงาน “เทศกาลเที่ยวเมืองไทย 2552” เมืองทองธานี เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และนำเสนอกิจกรรมที่มีความโดดเด่น น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานโครงการหลวง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจของชุมชน 10 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 8,391 คน

- พิมพ์หนังสือแนะนำการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง โดยจัดพิมพ์หนังสือแนะนำการท่องเที่ยวโครงการหลวงภาษาไทยจำนวน 1,500 เล่ม และภาษาอังกฤษ 500 เล่ม และจัดทำสื่อโทรทัศน์เผยแพร่การท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จัดทำ VCD แนะนำการท่องเที่ยวโครงการหลวง จำนวน 1 ชุด

- กิจกรรมแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวงแก่สื่อมวลชน และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 6 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 278 คน นอกจากนี้ได้จัดประชุมสรุปผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวในโครงการหลวงพื้นที่ โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 3 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 114 คน

- ดำเนินการเก็บข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว ข้อมูลด้านรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 38 แห่ง ประจำปี 2552 (เดือนมกราคม 2552 – ธันวาคม 2552) มีนักท่องเที่ยวรวมทั้งสิ้น 209,234 คน แบ่งเป็นชาวไทย 208,439 คน และชาวต่างประเทศ 795 คน รายได้จากการท่องเที่ยวทั้งสิ้น 57,255,794 บาท

1.6 โครงการป่าชาวบ้านในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สถาบันวิจัยได้นำผลสำเร็จของโครงการป่าชาวบ้านฯ มุลินิธิโครงการหลวง ไปดำเนินงานบนพื้นที่สูงอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเป็นผู้ปลูก ดูแลรักษา และได้รับประโยชน์จากไม้ที่ปลูกโดยตรง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและรณรงค์การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง โดยเกษตรกรในพื้นที่เป็นผู้ปลูก ดูแลรักษา และได้รับประโยชน์จากไม้ที่ปลูกโดยตรงทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง โดยดำเนินงานในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 38 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 24 แห่ง มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

1) จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานโครงการป่าชาวบ้านฯ มุลินิธิโครงการหลวง จำนวน 5 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 116 คน

2) จัดเวทีชุมชนร่วมกับเกษตรกรผู้ปลูกป่าชาวบ้านบ้านใหม่สามัคคีคีชะดินและอาข่า จำนวน 30 คน เพื่อตั้งกลุ่มผู้ปลูกป่าชาวบ้านในพื้นที่ศูนย์ฯ หนองเขียว และจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงานสำหรับเจ้าหน้าที่ เรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ ให้มีประสิทธิภาพ มีผู้เข้าร่วม 30 คน

3) จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เกษตรกรผู้ปลูกป่าชาวบ้านของกลุ่มศูนย์กลุ่มที่ 1 เกี่ยวกับวิธีการจัดการสวนป่าที่ดีและถูกต้องตามหลักวิชาการ มีผู้เข้าร่วม 50 คน จำนวนผู้มาเรียนรู้ภายในศูนย์เรียนรู้ป่าชาวบ้าน ณ ศูนย์ฯ หนองเขียว รวมทั้งสิ้น 1,192 คน และจัดอบรมถ่ายทอดความรู้สำหรับเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง มีเกษตรกรเข้าร่วม 578 คน และจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับเจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ ตามแนวทางมุลินิธิโครงการหลวง จำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 38 คน

4) สนับสนุนกล้าไม้โตเร็ว ไม้ท้องถิ่น และไผ่ รวมทั้งสิ้น 175,445 ต้น ในพื้นที่โครงการหลวงและสนับสนุนเมล็ดพันธุ์และกล้าไม้โตเร็วในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ทั้ง 4 ชนิด คือ จันท์ทองเทศ การบูร เมเปิ้ลหอม และกระถินดอย รวมทั้งไผ่ และไม้ท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 240,100 ต้น

5) จัดทำแปลงสาธิตเพื่อการเรียนรู้การดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ จำนวน 2 แห่ง คือโครงการขยายผลโครงการหลวงสบโขง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ปลูก 30 ไร่ และโครงการขยายผลโครงการหลวงวังไผ่ อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน พื้นที่ 46.1 ไร่

6) จัดทำโปสเตอร์เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้การดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ จำนวน 12 เรื่อง โดยมีเนื้อหา ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ หลักการดำเนินงาน รูปแบบการปลูก ชนิดพันธุ์ไม้ และประโยชน์จากการปลูกป่าชาวบ้าน

7) ติดตาม แนะนำ ให้คำปรึกษาและรับทราบปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ ทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 39 ครั้ง

จากการดำเนินงานทั้งหมดทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงปลูกป่าชาวบ้าน จำนวน 515 ราย มีพื้นที่ปลูก จำนวน 763.6 ไร่ โดยปลูกกล้าไม้ จำนวน 175,445 ต้น และเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงปลูกป่าชาวบ้าน จำนวน 329 ราย มีพื้นที่ปลูก 575.60 ไร่ โดยปลูกกล้าไม้ จำนวน 142,067 ต้น เกษตรกรผู้ปลูกป่าชาวบ้าน 69 ราย ในพื้นที่โครงการหลวง 17 แห่ง ได้นำไม้ในโครงการป่าชาวบ้านฯ มาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งสิ้น 10,489 ต้น

2. การขยายผลโครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1 โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง

การดำเนินงานของโครงการขยายผลโครงการหลวงมีเป้าหมาย คือ การช่วยให้ประชากรมีรายได้ที่พอเพียง ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและยั่งยืน ซึ่งการดำเนินงานจะมุ่งพัฒนาโดยใช้พลัง 3 ด้าน ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน คือ การสร้างรายได้ การสร้างสิ่งแวดล้อม และการสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยอาศัยการบูรณาการปฏิบัติงานภายในชุมชน องค์กรท้องถิ่น และความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการโครงการขยายผลโครงการหลวงระยะ 4 ปี (พ.ศ.2551-2554) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2550 ในงบประมาณ พ.ศ.2552 เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา โดยมีพื้นที่รวม 24 แห่ง ใน 7 จังหวัด 83 กลุ่มบ้าน 12,646 ครัวเรือน ประชากร 52,477 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขารวม 9 ชนเผ่า และคนไทย มีการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1) การถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาอาชีพ

(1) การถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการหลวง

ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง รวมทั้งสิ้น 186 ครั้ง จำนวน 5,011 คน โดยการจัดฝึกอบรม และศึกษาดูงาน จำแนกเป็นฝึกอบรม 149 ครั้ง จำนวน 4,329 คน และศึกษาดูงาน 37 ครั้ง จำนวน 682 คน

(2) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพภาคการเกษตร

ส่งเสริมการปลูกพืชโดยเน้นให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมี โดยการส่งเสริมให้ปลูกพืชตามระบบการเพาะปลูกที่ดี (GAP) ผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง และเทคโนโลยีต่างๆ ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง ได้เรียนรู้ถึงรูปแบบการปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่สูงในแต่ละแห่ง ดังนี้

ประเภท	จำนวน	เกษตรกร(ราย)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน	หน่วย
1. พืชผัก	23	632	680	-	
2. ไม้ผล	13	485	594	35,237	ต้น
3. ไม้ดอก	5	40	-	10	โรงเรือน
4. พืชไร่	3	245	828	-	
5. กาแฟอบิกัน	1	285	315	174,200	ต้น
6. ปศุสัตว์		467		3,633	ตัว
- สุกร		109		331	ตัว
- กระต่าย		67		480	ตัว
- ไก่	7	115		2,544	ตัว
- โค/กระบือ		14		106	ตัว
- ปลา/กบ		162		172	บ่อ
รวม	52	2,154	2,417		

(3) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพนอกภาคเกษตร

เน้นการฟื้นฟูอนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมท้องถิ่น และการเตรียมความพร้อมของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ให้แก่เกษตรกร โดยการถ่ายทอดความรู้และการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพนอกภาคการเกษตร สรุปได้ดังนี้

- การฟื้นฟูอนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมท้องถิ่นชาวเขา โดยให้แม่บ้านเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 16 แห่ง โดยจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานการฟื้นฟูความรู้ด้านหัตถกรรมดั้งเดิมของชนเผ่า การพัฒนาการผลิต ชิ้นงานหัตถกรรม และการรวมกลุ่มและบริหารจัดการกลุ่ม จำนวน 27 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 992 คน หลังจากรวมกลุ่มมีแม่บ้านเกษตรกรรวมกลุ่มผลิตงานหัตถกรรม จำนวน 21 กลุ่ม มีสมาชิก 427 ราย

- การเตรียมความพร้อมของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม การพัฒนามาตรฐานโฮมสเตย์ การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาร้านอาหารให้ได้รับมาตรฐาน Clean Food Good Taste จากกระทรวงสาธารณสุข การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 2 แห่ง ได้แก่ ดอยปุย และห้วยเขย่ง รวม 12 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 328 คน รวมทั้งได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ร่วมกับคณะกรรมการและคณะทำงานกลุ่มพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีผู้เข้าร่วมงานทั้งสิ้น 2,155 คน

2) การพัฒนาสังคมและการตลาด

(1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

- การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง โดยจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม งานสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน จำนวน 22 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 839 คน ส่งเสริมรวมกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มนอกภาคเกษตรและอื่น ๆ จำนวน 220 กลุ่ม มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 5,647 คน รายละเอียด ดังนี้

ชื่อกลุ่ม	จำนวน (กลุ่ม)	จำนวนสมาชิก (คน)
1. กลุ่มอาชีพภาคการเกษตร	123	2,885
2. กลุ่มอาชีพนอกภาคการเกษตร	31	707
3. กลุ่มด้านสังคม	41	1,346
4. กลุ่มด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	16	369
5. กลุ่มอื่นๆ	9	340
รวม	220	5,647

- ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มยูวเกษตรกรแก่เยาวชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง โดยได้จัดฝึกอบรมเรื่องการจัดตั้งและการดำเนินงานกลุ่มยูวเกษตรกร จำนวน 24 ครั้ง 636 คน ปัจจุบันมีกลุ่มยูวเกษตรกรทั้งสิ้นจำนวน 24 กลุ่ม สมาชิก 843 ราย โดยได้สนับสนุนกิจกรรมด้านยูวเกษตร

- โครงการหมู่บ้านสะอาดชุมชนเข้มแข็งและการออมทรัพย์ด้วยกระบอกไม้ไผ่ เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการรักษาความสะอาด และการออมทรัพย์ โดยส่งเสริมการออมทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกระบอกออมสินไม้ไผ่ วันละ 1 บาท โดยแต่ละชุมชนได้จัดกิจกรรมรณรงค์การรักษาความสะอาด การเก็บขยะ การกำจัดขยะที่ถูกต้อง และได้จัดกิจกรรมการฝากกระบอกออมสินไม้ไผ่ในวันสำคัญของชาติ เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกด้านการออมทรัพย์ของเกษตรกรโดยได้จัดกิจกรรมจำนวน 38 หมู่บ้านจากพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง

- การจัดทำแผนชุมชน จำนวน 24 แผน ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ทั้ง 24 แห่ง โดยการจัดเวทีชุมชนจำนวน 24 ครั้ง ผู้เข้าร่วมรวม 792 คน เพื่อให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและหาทางจัดการปัญหาและกำหนดแนวทางเบื้องต้นในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การพัฒนาด้านการตลาด

มุ่งเน้นแนวทางการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรที่เหมาะสมภายใต้บริบทของชุมชน และทดสอบการพัฒนาตลาดผลผลิตในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงโดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงมาประยุกต์ใช้ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง ในปี 2552 มีมูลค่าของผลผลิตที่ส่งออกจำหน่ายจำนวน 6,998,711 บาท โดยมีรูปแบบการตลาด ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) ตลาดภายในชุมชน จำนวน 14 แห่ง ซึ่งเป็นตลาดขั้นต้น เกษตรกรมีการปลูกพืชเพื่อบริโภค และขายภายในชุมชนในปริมาณไม่มากนักเฉลี่ย 100 – 300 กิโลกรัมต่อสัปดาห์ โดยมีแหล่งรับซื้อผลผลิตส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงเรียน ค่ายผู้อพยพ ร้านอาหาร ผู้บริโภคในชุมชน ทั้งนี้มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร คือ การจัดตลาดนัดชุมชน ขายเองในชุมชน ขายเองให้กับหน่วยงานราชการ และการฝากขายตามร้านค้าร้านอาหาร เป็นต้น

(2) ตลาดภายนอกชุมชน จำนวน 7 แห่ง เป็นตลาดขั้นกลางที่มีการผลิต และขายภายนอกชุมชน โดยผลิตตามข้อตกลง โดยไม่มีการกำหนดราคาซื้อขายล่วงหน้า เช่น การปลูกมะเขือเทศกะหล่ำปลี พริก เกษตรกรมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ผ่านส่งพ่อค้าที่ตัวอำเภอ หรือผู้รวบรวมในพื้นที่เพื่อส่งต่อไปยังตลาดค้าส่ง เช่น ตลาดไท และตลาดในภูมิภาคต่างๆของประเทศ

(3) ตลาดโครงการหลวง และตลาดแบบมีสัญญา จำนวน 6 แห่ง เป็นตลาดขั้นก้าวหน้าที่มีการกำหนดราคาซื้อขายล่วงหน้าที่มีการระบุ ชนิด ปริมาณ คุณภาพ ราคา และเวลาส่งมอบที่ชัดเจน มีความเข้มแข็งในการตรวจรับรองมาตรฐานการผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย ซึ่งมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรๆ ได้แก่ การจำหน่ายผลผลิตให้กับศูนย์พัฒนาโครงการหลวง บริษัทเอกชนเพื่อจำหน่ายต่อไปยังตลาดปลายทางเป็น Super market ภายในประเทศและการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานด้านการตลาดเพื่อพัฒนาทักษะด้านการวางแผนและการบริหารการตลาดแก่เกษตรกร จำนวน 4 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 90 คน

4) การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1) การส่งเสริมปลูกและขยายพันธุ์หญ้าแฝก

ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง เพื่อลดการชะล้างพังทลายของหน้าดินโดยได้ร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในปี พ.ศ.2552 ได้ส่งเสริมและจัดกิจกรรมรณรงค์การปลูกหญ้าแฝก รวมจำนวน 26 ครั้ง ปลูกหญ้าแฝกจำนวน 1,630,000 ต้น พื้นที่ปลูก 194 ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 3,419 คน รวมทั้งได้จัดทำแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝกในพื้นที่แปลงสาธิตของโครงการ จำนวน 10 แปลง แปลงละ 1 ไร่ รวม 10 ไร่

(2) การส่งเสริมการปลูกป่าชาวบ้านและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร

- จัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ เรื่อง การดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 21 ครั้ง จำนวนผู้เข้าร่วม 619 คน และสนับสนุนกล้าพันธุ์/การเพาะเมล็ดพันธุ์เพื่อขยายแหล่งผลิตกล้าไม้โตเร็ว ประกอบด้วย ได้แก่ จันทร์ทอง การบูร เมเปิ้ลหอม และกระถินดอย จำนวน 82,182 ต้น มีเกษตรกรให้ความสนใจเข้าร่วมดำเนินงานจำนวน 329 ราย จำนวนต้นไม้ที่ปลูก 142,067 ต้น พื้นที่ปลูก 575.60 ไร่

นอกจากนี้ยังได้จัดกิจกรรมการปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เพื่อเป็นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร โดยร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ จำนวน 23 ครั้ง จำนวนไม้ผลและไม้ยืนต้นต่างๆ 73,440 ต้น พื้นที่ 442.5 ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 3,631 คน

- การส่งเสริมให้เกษตรกรปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน เพื่อให้สามารถรองรับระบบการเพาะปลูกที่ดี (GAP) และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ สามารถผลิตปุ๋ยหมักได้ 1,645 ต้น และปุ๋ยน้ำชีวภาพจำนวน 915 ลิตร

- การรณรงค์ลดการใช้สารเคมี ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงจำนวน 5 พื้นที่ 837 คน กิจกรรมหลักประกอบด้วย การประกวดวาดภาพ โครงการนักสืบสายน้ำ กิจกรรมนันทนาการ การเดินรณรงค์ลดการใช้สารเคมี การจัดแสดงนิทรรศการ การตรวจคัดกรองโลหิตผลการตรวจหาสารพิษในร่างกายเกษตรกรตั้งแต่ปี 2550-2552 จำนวน 2,988 คน ใน 16 พื้นที่ พบว่า ร้อยละ 42.23 อยู่ในภาวะปกติและปลอดภัย และร้อยละ 57.57 อยู่ในภาวะเสี่ยงและไม่ปลอดภัย อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่ดำเนินการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง พบว่าภาวะปกติและปลอดภัยจะเพิ่มขึ้น

- การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำ ในแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเพาะปลูก 3 ฤดู พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 4 พื้นที่ ได้แก่ ดอยล้าน ดอยช้าง ห้วยเป่า และโป่งคำ จำนวน 4 สายน้ำ 48 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์พบว่า คุณภาพสายน้ำผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพน้ำตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งผิวดิน (ประเภท 3) ทั้งด้านสารเคมีและปริมาณจุลินทรีย์ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง คิดเป็นร้อยละ 87.50 และได้สนับสนุนกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อแหล่งน้ำสะอาด

5) ด้านการบริหารจัดการ

(1) การจัดทำแผนปฏิบัติงานแบบบูรณาการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 โดยจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนบูรณาการของโครงการขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานในเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีหน่วยงานที่ร่วมปฏิบัติงานรวม 25 หน่วยงาน มีงบประมาณ รวมทั้งสิ้น 152,500,029 บาท

(2) การประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัดและคณะทำงานระดับอำเภอ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งมีการประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด ปีละ 2 ครั้ง และการประชุมคณะทำงานระดับอำเภอทุกไตรมาส โดยได้จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการระดับจังหวัด จำนวน 13 ครั้ง ผู้เข้าร่วมจำนวน 535 คน และจัดประชุมคณะทำงานระดับอำเภอ จำนวน 60 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 1,544 คน

(3) การก่อสร้างอาคารสำนักงานโครงการขยายผลโครงการหลวง 4 แห่ง ปัจจุบันมีอาคารสำนักงานแล้ว จำนวน 21 แห่ง เพื่อเป็นสถานที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี แก่เกษตรกรในพื้นที่ เป็นสถานที่ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และได้ติดตั้งเครื่องมือตรวจวัดสภาพภูมิอากาศอัตโนมัติ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 21 แห่ง และเข้าสัญญาอินเทอร์เน็ตดาวเทียม IP Star พร้อมอุปกรณ์เพื่อรับ-ส่งข้อมูลสภาพภูมิอากาศจากแต่ละพื้นที่ มายังส่วนกลางของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

(4) การจัดทำศูนย์เรียนรู้ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ทั้ง 24 แห่ง กิจกรรมประกอบด้วย การจัดบอร์ดหรือซุ้มแสดงข้อมูล แผนที่ และเอกสารคำแนะนำทางวิชาการ รวมทั้งมีกิจกรรมทำแปลงสาธิต จำนวน 97 แปลง พื้นที่ 193 ไร่ เกษตรกรที่ร่วมทำแปลงสาธิต 204 ราย โรงปุ๋ยหมัก จำนวน 16 โรง โรงเรือนเพาะชำกล้าไม้ จำนวน 31 หลัง โรงเรือนปลูกพืช 22 โรงเรือน โรงเก็บวัสดุการเกษตร 10 หลัง บ่อเลี้ยงปลา/กบ จำนวน 20 บ่อ คอกเลี้ยงสัตว์(ไก่,สุกร) จำนวน 40 คอก โรงเรือนเลี้ยงกระต่าย จำนวน 17 โรง และโรงเก็บและรวบรวมผลผลิต จำนวน 12 แห่ง มีผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงานในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง จำนวน 51 คณะ รวม 2,365 คน

2.2 การประสานงานโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” (10 แห่ง)

1) ประสานงานกับหน่วยงานส่วนกลาง โดยจัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการบริหารและกำกับดูแลโครงการ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2552 มีผู้เข้าร่วมประชุม 68 คน และประสานการตรวจราชการ / ตรวจเยี่ยมโครงการของคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 5-7 พฤศจิกายน 2551 โดยมีพลเอกนิพนธ์ การ์ตูนิตย์ เป็นประธานการตรวจเยี่ยม รวมถึงจัดทำแผนปฏิบัติการปี 2552 เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2552 มีผู้เข้าร่วม 154 คน และประสานการติดตามการดำเนินงานโครงการของสถาบัน จำนวน 15 ครั้ง ในพื้นที่ 10 กลุ่มน้ำ

2) ดำเนินโครงการวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบนพื้นที่สูงในพื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดแม่ฮ่องสอนสำรวจและรวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อเพาะขยายพันธุ์ก่อนนำไปปลูกในพื้นที่โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” จัดงาน “วันรวมใจคืนกล้วยไม้สู่ป่าเฉลิมพระเกียรติ 12 สิงหาคมมหาราชินี” เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2552 และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ประจำปี 2552

2.3 การสนับสนุนและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

สถาบันได้ดำเนินการสนับสนุนและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่สูง มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างความเข้าใจในการปลูกหญ้าแฝกแก่เกษตรกรเพื่อรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยเกษตรกร ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงตามแนวทางของมูลนิธิโครงการหลวง และเพื่อสนับสนุนการขยายพันธุ์หญ้าแฝกในระดับชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งพันธุ์หญ้าแฝกของชุมชน ดำเนินงานในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง มีการดำเนินการ ดังนี้

1) จัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้และฝึกปฏิบัติ เรื่อง การปลูก การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก แก่เกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง มีผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ จำนวน 3,929 ราย และจัดกิจกรรมรณรงค์ปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 2 แห่ง 2 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 290 คน

2) สนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง จำนวน 3,929 ราย ปลูกหญ้าแฝก รวม 1,631,500 กล้า ในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร และพื้นที่สาธารณะของชุมชน นอกจากนี้ยังมีเกษตรกร ที่นำกล้าหญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่ลาดชัน ตามหัวไร่ปลายนา และตามแนวขอบสระ/บ่อน้ำ เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน

3) สนับสนุนให้โครงการขยายผลโครงการหลวง เป็นแหล่งผลิตกล้าพันธุ์ใช้สำหรับส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก จำนวน 5 แห่ง แห่งละ 1 ไร่ โดยสนับสนุนกล้าพันธุ์แฝกสำหรับปลูกขยายพันธุ์ จำนวน 35,000 กล้า และในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงไปงค่า ได้จัดทำแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝกพื้นที่ 1 งาน ไว้ในบริเวณศูนย์เรียนรู้ของโครงการอีกด้วย ซึ่งคาดว่าจะผลิตกล้าเพื่อขยายพันธุ์ได้ทั้งสิ้น ประมาณ 500,000 กล้า

3. แผนงานการจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูง

3.1 การสร้างเครือข่ายการถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้มีโครงการที่จะช่วยยกระดับของชุมชนบนพื้นที่สูงเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีเครือข่ายการเรียนรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากโครงการหลวง และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการประกอบอาชีพที่เหมาะสม และอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกัน การเสริมสร้างสุขภาพที่ดี รักษาคุณค่าของวัฒนธรรม รวมทั้งการเสริมสร้างคุณธรรมและมีจิตสำนึกแห่งความเป็นคนไทยที่มีคุณภาพ ปีงบประมาณ 2552 โครงการได้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงครบ 180 แห่ง ในพื้นที่ 12 จังหวัด 26 อำเภอ โดยมีศสช. ผ่านการดำเนินงานโดยครู ศสช. และครูนิเทศก์ รวม 215 คน มีการดำเนินงาน 13 กิจกรรม ดังนี้

1) การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนปฏิบัติการ ปี 2552 ระหว่างวันที่ 23–25 ตุลาคม 2551 มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 290 คน ทำให้ได้แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2552 แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2552

2) การพัฒนาสื่อองค์ความรู้โครงการหลวงหลากหลายรูปแบบ

(1) การจัดทำชุดการเรียนรู้โดยผลิตเป็น คู่มือครู หนังสือเรียน หนังสืออ่านเสริมประสบการณ์ การผลิตวีซีดี และบทวิทยุกระจายเสียง โดยให้เนื้อหาทุกเรื่องบรรจุอยู่ในสื่อทุกชนิด ประกอบด้วย ชุดการเรียนรู้ 3 เรื่อง ๆ ละ 500 เล่ม รวม 1,500 เล่ม หนังสือเสริมประสบการณ์ 3 เรื่อง ๆ ละ 1,000 เล่ม รวม 3,000 เล่ม วีซีดี 3 เรื่อง ๆ ละ 200 แผ่น รวม 600 แผ่น และบทวิทยุหรือบทหอกระจายข่าว 3 เรื่อง ๆ ละ 5 บท รวม 15 บท พิมพ์ 250 เล่ม สื่อทั้ง 3 เรื่อง

(2) การจัดทำสื่อวิทยุภาคภาษาชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากะเหรี่ยงโดยออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ และสถานีวิทยุ กรป. 914 อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ในเนื้อหาที่สอดคล้องกับสื่อการเรียนรู้ที่โครงการผลิตขึ้น

(3) การจัดทำวีดิทัศน์สรุปการดำเนินงานโครงการจัดการความรู้ ปี 2552 และวีดิทัศน์สรุปผลการดำเนินงานโครงการจัดการความรู้ระยะที่ 1 (2550 – 2552) รวม 2 เรื่อง ๆ ละ 300 แผ่น

3) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 82 แห่ง ใน 12 จังหวัดโดยการสนับสนุนครุภัณฑ์ให้กับศูนย์ต้นแบบ ศูนย์หลัก และศูนย์บริวาร เพื่อให้มีความพร้อมสูงสุดในการดำเนินงานถ่ายทอดองค์ความรู้

4) การพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ในศสข. โดยสนับสนุนงบประมาณค่าวัสดุในการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับศูนย์ ศสข. ทั้ง 180 แห่ง เพื่อจัดหาวัสดุประกอบการจัดกิจกรรมโดย ได้ดำเนินกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงให้กับผู้สนใจเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งได้ลงทะเบียนไว้จำนวน 4722 คน ทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

5) การพัฒนาบุคลากร โดยจัดอบรมขึ้น 3 ครั้ง ได้แก่ จัดอบรมครู (ที่เข้าร่วมโครงการปี 2552) ในวันที่ 2 - 5 ธันวาคม พ.ศ. 2551 จำนวน 1 รุ่น 91 คนเพื่อให้ครูได้เข้าใจและทราบถึงแนวทางการดำเนินงานโครงการ จัดอบรมครูนิเทศก์ ครู ศสข. ศูนย์ต้นแบบ จำนวน 32 คน ระหว่างวันที่ 28 - 31 มกราคม 2552 เพื่อช่วยกันหาแนวทางในการขับเคลื่อน ผลักดันให้ศูนย์ต้นแบบสามารถทำหน้าที่ของศูนย์ต้นแบบได้อย่างสมบูรณ์ และจัดอบรมเพิ่มเติมและฟื้นฟู ระหว่างวันที่ 26 - 29 พฤษภาคม 2552 มีผู้เข้าค่ายจำนวน 216 คน

6) การนิเทศติดตามเพื่อเสริมขวัญและกำลังใจให้กับคุณครูทั้ง 215 คนใน 180 แห่งโดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ นิเทศโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้าไปดำเนินการ 3 ทีม จำนวน 172 ศสข. 22 อำเภอ 8 จังหวัด และนิเทศโดยคณะทำงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จำนวน 82 ศสข. 13 อำเภอ 7 จังหวัด

7) การประชุมสัมมนา ได้จัดประชุมคณะทำงานโครงการ 4 ครั้ง /ต่อ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมรวม 83 คน และประชุมสัมมนาผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน 4 หน่วยงาน ในช่วงวันที่ 19 - 21 สิงหาคม 2552 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 262 คน เพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2552 และพิจารณากรอบการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2553

8) การสำเนาวีดิทัศน์องค์ความรู้โครงการหลวง จำนวน 15 เรื่อง ๆ ละ 300 แผ่น รวม 4,500 แผ่น เพื่อสนับสนุนศสข. 180 แห่ง โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน 115 แห่ง ซึ่งมีวีดิทัศน์ 15 เรื่อง

9) สำเนาโปสเตอร์องค์ความรู้โครงการหลวง จำนวน 9 เรื่อง ๆ ละ 500 แผ่น รวม 4,500 แผ่น เพื่อสนับสนุนศสข. 180 แห่ง โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน 115 แห่ง ซึ่งมีโปสเตอร์ 9 เรื่อง

10) จัดพิมพ์เอกสารองค์ความรู้โครงการหลวง 22 เรื่อง ๆ ละ 300 ฉบับ รวม 6,600 ฉบับ เพื่อสนับสนุนศศช. 180 แห่ง โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน 115 แห่ง เอกสารองค์ความรู้โครงการหลวง รวม 22 เรื่อง

11) จัดพิมพ์สรุปงานโครงการ 3 ปี ในรูปแบบ สมุดบันทึก ปี 2553 จำนวน 500 เล่ม เพื่อให้ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานทั้ง 4 หน่วยงาน ใช้เป็นคู่มือการดำเนินงานโครงการ

12) การศึกษาดูงานของผู้บริหาร กศน. ระหว่างวันที่ 15 – 17 กรกฎาคม 2552 ณ สถานิ เกษตรหลวงอ่างปาง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก มีผู้เข้าศึกษาดูงานจำนวน 32 คน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหาร กศน. ทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ได้เข้าใจและทราบการดำเนินงานโครงการหลวงเพื่อจะได้มีแนวทางการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย

13) การบริหารโครงการ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่รวม 3 คน ทำงานใน 12 เดือน เพื่อช่วยกันผลักดันให้กิจกรรมทั้ง 12 กิจกรรม บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้

3. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพและการบริหารจัดการ

1. แผนงานการพัฒนากระบวนข้อมูลและสารสนเทศ

1) พัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง โดยจ้างที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ให้คำปรึกษา แนะนำ วางแผน เพื่อดูแลรักษาระบบคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเชื่อมโยงข้อมูลอินเทอร์เน็ตแบบองค์กร โดยการเช่าสัญญาแบบ Lease line เพื่อรับบริการระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ผลการดำเนินงาน และสนับสนุนการปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และการจัดทำโปรแกรมลิขสิทธิ์ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน จำนวน 6 รายการ รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์

2) การเสริมสร้างศักยภาพการให้บริการฐานข้อมูลเชิงวิเคราะห์สภาพภูมิสังคมบนพื้นที่สูงได้สังเคราะห์ ข้อมูลประชากรพื้นที่สูงที่ได้จากการสำรวจของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อจัดหมวดหมู่และออกแบบโครงสร้าง ฐานข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำข้อเสนอแนะ ตามโครงสร้างฐานข้อมูลในพื้นที่เป้าหมาย นอกจากนี้ ได้การออกแบบและพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชิงวิเคราะห์สภาพภูมิสังคมพื้นที่สูง เพื่อให้บริการและสืบค้นข้อมูล และการนำเข้าข้อมูลเชิงวิเคราะห์ พร้อมทดสอบการใช้งาน และติดตั้งผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในเว็บไซด์ของ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(www.hrdi.or.th)

3) การพัฒนาฐานข้อมูลสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง โดยการติดตั้งเครื่องมือตรวจวัดสภาพภูมิอากาศอัตโนมัติ ประกอบด้วย เครื่องตรวจวัดอุณหภูมิ เครื่องตรวจ วัดความชื้นสัมพัทธ์ เครื่องตรวจวัดน้ำฝนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 21 แห่ง และเช่าสัญญา อินเทอร์เน็ตดาวเทียมพร้อมอุปกรณ์เพื่อรับ-ส่งข้อมูลสภาพภูมิอากาศในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 21 แห่ง กับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และจัดทำระบบสารสนเทศสภาพภูมิอากาศเพื่อ ให้บริการแก่เจ้าหน้าที่ของสถาบัน ผู้เกี่ยวข้อง ได้เข้ามาใช้บริการสืบค้นข้อมูลสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ขยายผล โครงการหลวง จำนวน 21 แห่ง

4) จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์โดยการนำเข้าและปรับปรุงข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ในพื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ 180 กลุ่มบ้าน จำนวน 7 ชั้นข้อมูล รวมถึงจัดทำข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ในพื้นที่โครงการหลวง 2 แห่ง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 3 แห่ง

5) จัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้พื้นที่สูง (H-KM) ประกอบด้วยฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านผักบนพื้นที่สูง จำนวน 3 เรื่อง ฐานข้อมูลองค์ความรู้ไม้ผลบนพื้นที่สูง จำนวน 5 เรื่อง ฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านไม้ดอกและไม้ตัดใบ จำนวน 2 เรื่อง ฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านผักพื้นบ้านและสมุนไพรบนพื้นที่สูง จำนวน 6 เรื่อง และฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านสื่อโครงการเครือข่ายการเรียนรู้ 180 กลุ่มบ้าน

6) เผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศในระบบอินเทอร์เน็ตและอินทราเน็ต จำนวน 179 เรื่อง และให้บริการข้อมูลและสารสนเทศพื้นที่สูงแก่เจ้าหน้าที่สถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป 249 ราย รวม 446 เรื่อง

2. แผนงานการพัฒนาบุคลากร

1) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (IDP) 1 แผน ประกอบด้วยการฝึกอบรม (Training) และไม่ใช่การฝึกอบรม (Non Training) และคัดเลือกบุคลากรกลุ่ม Talent จำนวน 10 คน เพื่อพัฒนาเป็นพิเศษ

2) พัฒนาบุคลากรตามแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (IDP) ประกอบด้วยการพัฒนาบุคลากรโดยวิธีการฝึกอบรม (Training) จำนวน 33 หลักสูตร รวม 461 คน และการพัฒนาบุคลากรโดยวิธีการ Non Training ได้แก่ การสอนงาน การเพิ่มคุณค่าในงาน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้บุคลากรได้รับการพัฒนาสมรรถนะทักษะ ตามหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นไปตามแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (IDP) โดยบุคลากรไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 มีสมรรถนะในระดับที่ดีขึ้น 1 ระดับ อย่างน้อย 2 ด้าน และบุคลากรที่มีความโดดเด่น (Talent) จำนวน 10 คน ทุกคนมีสมรรถนะในระดับที่ดีขึ้น 1 ระดับ อย่างน้อย 3 ด้าน

4. กิจกรรมใหม่ที่เพิ่มเติมจากแผนปฏิบัติการปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

1. พื้นที่ขยายผลโครงการหลวงเพิ่มใหม่

ที่ประชุมคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง ครั้งที่ 1/2552 เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2552 ได้มีมติเห็นชอบ ให้เพิ่มพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 2 แห่ง คือ โครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำเค็ม และโครงการขยายผลโครงการหลวงน้ำแหว่ง อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

2. ส่วนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549

หลังจากการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ได้สิ้นสุดลง และคณะรัฐมนตรี ได้มีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พิจารณาความเป็นไปได้ของการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างต่อเนื่องหลังการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลกสิ้นสุดลง จากการพิจารณาความเป็นไปได้ด้านการบริหารจัดการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงเสนอรูปแบบการบริหารจัดการเสนอคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีได้มีมติวันที่ 3 มิถุนายน 2552 เห็นชอบและอนุมัติ ให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) รับภารกิจบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จึงได้ดำเนินงานเตรียมความพร้อมการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ภายใต้วิสัยทัศน์ “สวนแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Center) ทางด้านพฤกษศาสตร์การเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวการเกษตรของไทยที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ” โดยมีการดำเนินการเบื้องต้น ดังนี้

1) การเตรียมการถ่ายโอนภารกิจการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ดำเนินการสำรวจรายการทรัพย์สิน ครุภัณฑ์ ภายในสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 และสำรวจ รายชื่อพันธุ์ไม้ ภายในสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 พร้อมทั้งจัดทำแผนการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีโดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2552 อนุมัติเรื่องการโอนกิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ และงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในส่วนการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เป็นผู้บริหารจัดการ

2) การเตรียมการปรับปรุงสถานที่ สิ่งก่อสร้าง และสภาพทางภูมิทัศน์ จัดทำแผนปรับปรุงด้านกายภาพและออกแบบปรับปรุงอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง สวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 และแผนงบประมาณการปรับปรุงด้านกายภาพและออกแบบปรับปรุงอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง สวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 รวมทั้งก่อสร้าง อาคารบ้านพักรับรอง อาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่ และอาคารซ่อมบำรุงอเนกประสงค์ ในพื้นที่ส่วนเพาะขยายพันธุ์พืช

3) การเตรียมการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ศึกษาความเป็นไปได้ของการดำเนินงานธุรกิจและหารายได้ของสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549และจัดทำแผนการจัดกิจกรรมของสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 และการจัดงาน “ชมสวนราชพฤกษ์ 2552” ระหว่างวันที่ 19 ธันวาคม 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553

5. กิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

1. โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน

สถานการณ์ในปี 2550/2551 พบว่าพื้นที่ปลูกฝิ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สำนักงาน ป.ป.ส. จึงได้ประสานขอความร่วมมือจากมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เพื่อดำเนินงานในพื้นที่ที่มีการปลูกฝิ่นซ้ำซาก โดยใช้การพัฒนาตามแนวทางของโครงการหลวงที่ดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ดังนั้นสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน) จึงได้มีการจัดทำแผนแม่บทโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ระยะเวลา 8 ปี (พ.ศ. 2552 - 2559) โดยคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง (กปส.) ได้มีมติเห็นชอบในหลักการ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2551 และเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2552 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบปรับแก้ไขระยะเวลาการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน จากเดิม 8 ปี คงเหลือระยะเวลาการดำเนิน 4 ปี คือ ระหว่าง พ.ศ. 2553-2556

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้ดำเนินงานเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) โครงการวิจัยและประเมินผลหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีปัญหาการปลูกฝิ่นซ้ำซากในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน

2) การขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน มีดำเนินงานใน 5 ยุทธศาสตร์ คือ (1) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาอาชีพและการตลาด (2) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาสังคม (3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชุมชนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติด (4) ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (5) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการและกำกับดูแล

2. โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงภาคเหนือ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ทุนสนับสนุนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงภาคเหนือ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาคน ชุมชน และการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงภาคเหนือ สำหรับช่วงเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2553-2562) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางดำเนินงานของทุกส่วนราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการดำเนินงานร่วมกันต่อไปในอนาคต โดยมีระยะเวลาในการดำเนินงานระหว่างเดือนสิงหาคม 2552 - สิงหาคม 2553 ทั้งนี้สถาบันได้ส่งรายงานการศึกษาขั้นต้นให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2552

3. โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเอมพ์บนพื้นที่สูงภาคเหนือ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ทุนสนับสนุนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในการจัดทำโครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเอมพ์บนพื้นที่สูงภาคเหนือ เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาเอมพ์บนพื้นที่สูงภาคเหนือระยะ 5 ปี (พ.ศ.2553-2557) ภายใต้แนวทางการพัฒนาของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเอมพ์บนพื้นที่สูงภาคเหนือ ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2553-2557) สำหรับเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีระยะเวลาในการดำเนินงานระหว่างเดือนกันยายน 2552 - เมษายน 2553 ทั้งนี้สถาบันได้ส่งรายงานการศึกษาขั้นต้นให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2552

สถาบันวิจัยและ พัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) Annual Report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

1. ประวัติความเป็นมา

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เพื่อรองรับงานขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง โดยเริ่มจากพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการจากสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นกองพัฒนาเกษตรที่สูง เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2535 ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2545 และเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2548 ได้รับการประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา จัดตั้งเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ในลักษณะองค์การมหาชน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง การพัฒนาและเสริมสร้างนักวิจัย การให้บริการด้านการให้คำปรึกษา การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การแลกเปลี่ยนผลงานวิชาการในระดับนานาชาติและการสนับสนุนงานโครงการหลวง เพื่อเป็นการขยายผลงานโครงการหลวงให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางในการปฏิบัติงานบนพื้นที่สูงที่ห่างไกลและทุรกันดาร

สถาบันได้มีการกิจ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2551 ซึ่งอนุมัติในหลักการให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เป็นผู้บริหารจัดการในการใช้ประโยชน์สวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 โดยการบริหารจัดการโครงการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2552 อนุมัติเรื่องการโอนกิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ และงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปเป็นของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

2. วิสัยทัศน์

มุ่งการวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวง และขยายผลโครงการหลวงเพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาสวนราชพฤกษ์ให้เป็นแหล่งความรู้พืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ

3. พันธกิจ

- (1) ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนางานโครงการหลวง
- (2) สนับสนุนการวิจัย รวบรวม รักษาและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งรักษาคุณค่าและสร้างประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง
- (3) ส่งเสริมและประสานความร่วมมือกับมูลนิธิโครงการหลวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวิจัย พัฒนา และถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสอดคล้องกับแนวทางของโครงการหลวง รวมทั้งการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูและรักษาสิ่งแวดล้อม
- (4) จัดให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนาและเผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างครบวงจรตลอดจนเป็นศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการดำเนินการดังกล่าว
- (5) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงทั้งภายในและต่างประเทศ
- (6) พัฒนาสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

4. แนวทางการปฏิบัติงาน

แนวทางการดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงมีวัตถุประสงค์หลัก คือ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนางานโครงการหลวงและดำเนินการขยายผลโครงการหลวงให้เกิดประโยชน์ต่อพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ รวมทั้งให้ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทางวิชาการด้านการวิจัยและการพัฒนาพื้นที่สูงในระดับนานาชาติ โดยในการปฏิบัติงานของสถาบันมีหลักการดำเนินงานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- 1) หลักการทำงานของโครงการหลวงที่สำคัญ คือ การวิจัยเพื่อนำผลไปให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงได้ใช้ประโยชน์และเป็นไปตามความต้องการของตลาด การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด การสำรวจและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- 2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน สถาบันจึงมียุทธศาสตร์ที่ไม่เล็งผลเลิศจนเกินไป มีความรอบคอบระมัดระวัง มีการวิจัยและทดลองปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลจริง รวมทั้งการส่งเสริมให้มีรายได้จากการขายผลผลิตสู่ตลาด เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่จะอยู่ได้อย่างดี ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเอง รวมถึงการส่งเสริมคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความอดออม และการเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5. กลยุทธ์การดำเนินงาน

สถาบันได้กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานในปีงบประมาณ 2553 บนพื้นฐานของการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก รวมถึงการวิเคราะห์ผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นทิศทางการดำเนินงานของสถาบัน และเป็นเครื่องมือผลักดันการปฏิบัติงาน ให้สามารถดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

ของสถาบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมาย ดังนี้

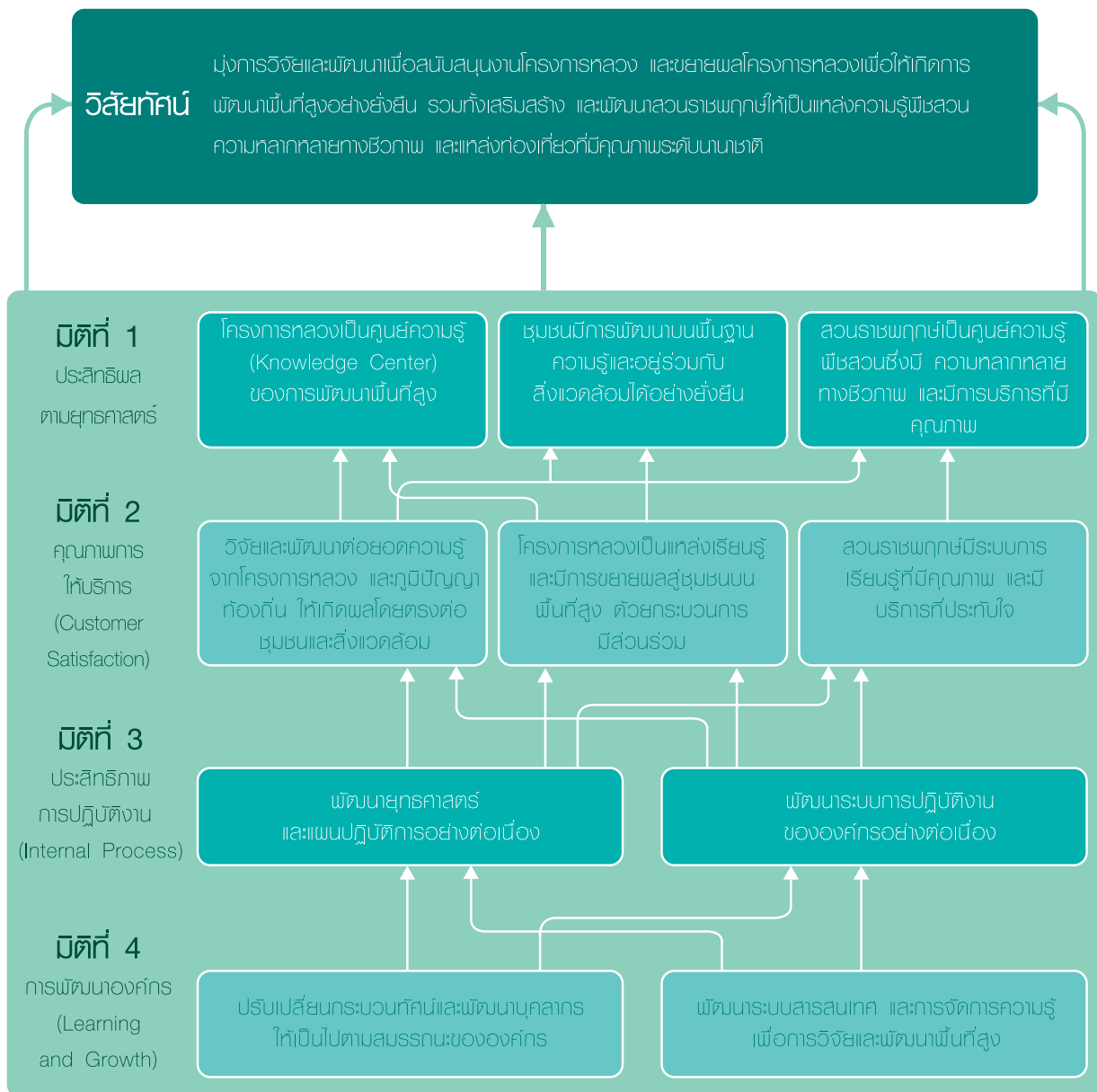
5.1 ส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยโครงการหลวง เสริมสร้างและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนรักษาคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง

5.2 สนับสนุนโครงการหลวงและขยายผลความสำเร็จโครงการหลวงในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูง

5.3 พัฒนาสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 เป็นศูนย์เรียนรู้พฤกษศาสตร์การเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

5.4 เสริมสร้างประสิทธิภาพองค์กรและการบริหารจัดการ

6. แผนกลยุทธ์ (STRATEGIC MAP)

ยุทธศาสตร์ 1 การวิจัยและพัฒนา Annual Report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา (องค์การมหาชน) มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาองค์ความรู้สำหรับสนับสนุนงานโครงการหลวงและพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะองค์ความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิตพืชและสัตว์ ให้ผลผลิตมีคุณภาพสูงขึ้นจนสามารถรับรองมาตรฐานได้ มีต้นทุนการผลิตที่พอเหมาะ ตลอดจนมีการผลิตที่เหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการรวบรวม การเก็บรักษา การสังเคราะห์และพัฒนานวัตกรรมต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และการพัฒนาสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในแต่ละแห่ง ทั้งนี้โดยอาศัยกลไกของเครือข่ายการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันการศึกษา หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยกำหนดแนวทางขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับพื้นที่ดำเนินงาน โดยมีแผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา จำนวน 3 แผนงาน ดังนี้

1. แผนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวง
2. แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง และพื้นที่สูงทั่วไป
3. แผนงานส่งเสริมความร่วมมือวิจัยและแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับนานาชาติ

แผนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวง

แผนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวง เน้นการวิจัยเชิงบูรณาการที่ต่อยอดงานวิจัยโครงการหลวง รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยที่นำไปสู่การสร้างรายได้ที่พอเพียงทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร โดยศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต คุณภาพผลผลิต ตลอดจนลดต้นทุนการผลิต การศึกษาด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน การศึกษารวบรวมนวัตกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างคุณค่าเพิ่มจากความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งรวบรวมองค์ความรู้จากผลการวิจัยและประสบการณ์ของบุคลากร รวมถึงปัจจัย เชื้ออินทรีย์ ความสำเร็จและรูปแบบการปฏิบัติที่ดีของโครงการหลวง (Best Practice) เกี่ยวกับการพัฒนางานด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารองค์กร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ

1. โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบโรงเรือนในพื้นที่โครงการหลวง

เทคโนโลยีการปลูกพืชในโรงเรือนสามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพของผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ได้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การออกแบบโครงสร้างโรงเรือนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพาะปลูก และระบบการจัดการภายในโรงเรือน สิ่งสำคัญอีกประการคือ การปลูกพืชในโรงเรือนเป็นแนวทางหนึ่งในการลดการใช้สารเคมี ทำให้ผลผลิตมีความปลอดภัยเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวงจึงได้ทำการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการปลูกพืชในโรงเรือนอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชบนพื้นที่สูงให้มีความเหมาะสมโดยมุ่งหวังให้เกิดความปลอดภัยต่อเกษตรกร ผลผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม

โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาต้นแบบโรงเรือนมาตรฐานที่มีระบบลดอุณหภูมิภายในโรงเรือนแบบอัตโนมัติ และการให้ปุ๋ยทางระบบน้ำแบบกึ่งอัตโนมัติที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืช 3 ชนิด ได้แก่ พืชผัก ไม้ดอก และไม้ผลขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการจัดการดิน น้ำ ปุ๋ยและการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานภายในโรงเรือนมาตรฐาน และเพื่อพัฒนาต้นแบบโรงเรือนต้นแบบสำหรับปลูกผักบนพื้นที่สูงโดยได้มีผลการวิจัย ดังนี้

1) การพัฒนาโรงเรือนต้นแบบมาตรฐานซึ่งเป็นโรงเรือนเหล็กหลังคามุงพลาสติก 2 ชั้น พร้อมระบบอัตโนมัติสำหรับลดอุณหภูมิและระบบการให้น้ำและปุ๋ยแบบกึ่งอัตโนมัติของพืชแต่ละชนิด จำนวน 6 โรงเรือน พบว่าโรงเรือนปลูกผัก ไม้ดอก และไม้ผลขนาดเล็กแต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกันที่ความสูงเสาโรงเรือน ความชันของหลังคาและหลังคาบนรวมทั้งระยะระหว่างหลังคาบนกับหลังคาล่าง และระบบพ่นหมอกและพัดลมอัตโนมัติสามารถลดอุณหภูมิภายในโรงเรือนได้เฉลี่ย 3.4 องศาเซลเซียส ในขณะเดียวกันการพ่นหมอกส่งผลให้ความชื้นสัมพัทธ์ในโรงเรือนต้นแบบมีทั้งค่าสูงกว่าและต่ำกว่าโรงเรือนควบคุม ทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืนแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ซึ่งสามารถเพิ่มขึ้นจากเดิมสูงสุดถึงร้อยละ 20 สำหรับการให้ปุ๋ยทางน้ำด้วยระบบน้ำหยดกึ่งอัตโนมัติควบคุมด้วยเครื่องวัดแรงดึงความชื้น (Tensiometer) พบว่า สามารถลดความชื้นในโรงเรือนทำให้การระบาดของโรคลดลง ช่วยลดต้นทุนแรงงาน ประหยัดเวลา รวมทั้งประหยัดน้ำและปุ๋ย โดยต้นทุนก่อสร้างต่อโรงเรือนพร้อมระบบลดอุณหภูมิอัตโนมัติทั้งหมดมีค่า 195,000 บาท

ความแตกต่างของอุณหภูมิระหว่างการเปิดระบบหมอกและปิดระบบ

2) การพัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยีการจัดการดิน น้ำ ปุ๋ยและการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (IPM) ภายในโรงเรือนมาตรฐาน พบว่า การให้ปุ๋ยซึ่งสูตรปุ๋ย ความเข้มข้นของสารละลายปุ๋ย (EC) เวลาและความถี่ที่ให้ จะพิจารณาจากข้อมูลผลการวิเคราะห์คุณภาพดินก่อนปลูกพืช ปริมาณธาตุอาหารที่พืชต้องการแต่ละช่วงการเจริญเติบโต สภาพอากาศภายในโรงเรือนซึ่งมีผลต่อการตอบสนองของพืชด้วยโปรแกรม Nutrical V1.6T โดยการให้ปุ๋ยด้วยวิธีนี้ทำให้พืชทดสอบมีการเจริญเติบโตดีใกล้เคียงกันทั้งโรงเรือนเนื่องจากได้รับปุ๋ยอย่างสม่ำเสมอประกอบกับการปรับสภาพแวดล้อมในโรงเรือนที่เหมาะสมจึงทำให้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตที่ปลูกในโรงเรือนต้นแบบมีแนวโน้มดีกว่าเมื่อเทียบกับโรงเรือนแบบเดิม สำหรับการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน แบ่งเป็น ระยะก่อนปลูก ระหว่างปลูก และหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต สามารถป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชได้ในระดับดี ไม่มีโรคหรือแมลงระบาดหนักจนก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้การปฏิบัติดังกล่าวยังช่วยลดความถี่ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้โดยเฉพาะช่วงแรกของการทำลาย ทั้งนี้ถ้าพบการระบาดรุนแรงมากขึ้นก็จำเป็นต้องใช้สารเคมีควบคุม โดยต้องเลือกให้เหมาะสมกับชนิดของศัตรูพืชและใช้ตามอัตราแนะนำ

3) การพัฒนาต้นแบบโรงเรือนต้นทุ่นต่ำสำหรับปลูกผักพบว่า รูปแบบโรงเรือนไม้ไผ่ที่ออกแบบตามต้นแบบโรงเรือนมาตรฐานสำหรับปลูกผัก (โครงสร้างเหล็ก) สามารถระบายอากาศได้ดี โดยวัสดุอุปกรณ์สามารถหาได้ในพื้นที่และราคาไม่สูงมากทำให้ต้นทุนการก่อสร้างโรงเรือนต่ำลงเหลือ 20,000 บาท

ผลการวิจัยข้างต้นเกษตรกรสามารถนำต้นแบบโรงเรือนมาตรฐานสำหรับปลูกผัก ไม้ดอกและไม้ผลขนาดเล็กไปใช้ในการปลูกพืชแต่ละพื้นที่ และสามารถประยุกต์ต้นแบบโรงเรือนมาตรฐานในการก่อสร้างโรงเรือนไม้ไผ่ ต้นทุ่นต่ำได้ รวมทั้งยังสามารถนำองค์ความรู้เทคโนโลยีการจัดการภายในโรงเรือน และการจัดการศัตรูพืชไปใช้เพื่อทำให้สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิดซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณ คุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิต

โรงเรือนปลูกผัก

โรงเรือนปลูกไม้ดอก

โรงเรือนปลูกไม้ผลขนาด

โรงเรือนไม้ไผ่ต้นทุ่นต่ำ

2. โครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผัก ผลไม้และสมุนไพร

เป็นการศึกษาวิจัยในการหาแนวทางเบื้องต้นในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชผักและผลไม้ของโครงการหลวง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการส่งออก และลดการสูญเสียของผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว โดยในปีงบประมาณ 2552 มีผลการศึกษาดังนี้

1) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผักและสมุนไพรอินทรีย์เพื่อการส่งออก เนื่องจากการจัดการพืชผักและสมุนไพรอินทรีย์ส่วนใหญ่ใช้เวลาจากเกษตรกรถึงงานคัดบรรจุมากเกินไป ทำให้คุณภาพของผลผลิต

เสื่อมหรือมีอายุการวางจำหน่ายลดลง การวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผัก 4 ชนิด ได้แก่ ยอดชಾಯเต้ กะหล่ำปลีรูปหัวใจ เบบี๋ฮ่องเต้ เบบี๋แครอต และสมุนไพโรอินทรีย์ 4 ชนิด ได้แก่ ผักชีไทย ใบมะกรูด ข่า ขมิ้น โดยผลการศึกษาวิจัยพบว่า การใช้ถุงแอดทีฟ สามารถยืดอายุการเก็บรักษาผักให้คงสภาพได้นานกว่า มีอายุการเก็บรักษาได้นานกว่าการบรรจุในถุงพอลิโพรพิลีน และถุงแบบที่โครงการหลวงใช้ในปัจจุบัน ประมาณ 3 เท่า

2) การประยุกต์เทคโนโลยีการลดอุณหภูมิ แบบสุญญากาศเพื่อการส่งออกพืชผักและสมุนไพร โครงการหลวง เพื่อหาพารามิเตอร์ที่เหมาะสมในการ ลดอุณหภูมิด้วยระบบสุญญากาศ และศึกษาต้นทุน ในการจัดการ และคุณภาพของผลผลิตที่ผ่านการลด อุณหภูมิด้วยระบบสุญญากาศ ในพืชผัก 4 ชนิด ได้แก่ ยอดชಾಯเต้ กะหล่ำปลีรูปหัวใจ เบบี๋ฮ่องเต้ เบบี๋แครอต และสมุนไพโรอินทรีย์ 4 ชนิด ได้แก่ ผักชีไทย ใบมะกรูด กะเพรา โหระพา โดยผลการศึกษาวิจัยพบว่า การลด อุณหภูมิผักและสมุนไพรโดยระบบสุญญากาศด้วย พารามิเตอร์ที่เหมาะสมจะมีผลทำให้ยืดอายุการเก็บ รักษาผลผลิตได้นานขึ้น โดยเฉลี่ย 1 เท่าตัว และมีต้นทุนการจัดการและค่าไฟ เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 0.05 บาทต่อกิโลกรัม

ตาราง แสดงการเปรียบเทียบระยะเวลาการเก็บรักษาผลผลิตที่ไม่ผ่านและผ่านการลดอุณหภูมิแบบสุญญากาศ

ชนิดพืช	ระยะเวลาการเก็บรักษาผลผลิต (วัน)	
	ชุดควบคุม (ไม่ผ่านการลดอุณหภูมิ)	ผ่านการลดอุณหภูมิแบบสุญญากาศ
1. ยอดชಾಯเต้	3.6	7.2
2. กะหล่ำปลีรูปหัวใจ	5.8	13.8
3. เบบี๋แครอต	19.6	25.8
4. โหระพา	3.6	6.8
5. ผักชี	4.8	12.6
6. ใบมะกรูด	5.6	11.8

3) การพัฒนาเทคโนโลยีการบ่มและยืดอายุการเก็บรักษาเสาวรสบ์ประทานสด เนื่องจากเสาวรสบ์ประทานมีปัญหานี้ในเรื่องคุณภาพที่ไม่สม่ำเสมอ โดยสีผิวที่ไม่สม่ำเสมอและอาการเหี่ยวยุบของผลเป็นลักษณะทางกายภาพที่มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจของลูกค้าในการเลือกซื้อ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งหาวิธีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเสาวรสบ์ประทานเพื่อพัฒนาการบ่มและยืดอายุการเก็บรักษาเสาวรสบ์ประทาน อันเป็นการรักษาคุณภาพผลผลิต และยืดอายุการเก็บรักษาผลผลิตเสาวรสบ์ประทานได้ โดยผลการศึกษาวิจัยพบว่า วิธีการบ่มและเก็บรักษาเสาวรสบ์ประทานโดยการบ่มผลด้วยเอทธิฟอนร้อยละ 48 ในอัตรา 6 มิลลิลิตร/ลิตร ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพทั้งทางกายภาพและทางชีวเคมีที่ดีที่สุด และใช้เวลาในการบ่มผลน้อยกว่าวิธีการบ่มด้วยแคลเซียมคาร์ไบด์ และการเคลือบผิวผลเสาวรสบ์ประทานด้วยสารเคลือบผิว Rosy ทำให้เก็บรักษาผลได้นาน 18 วัน ณ อุณหภูมิห้อง และ นานมากกว่า 18 วัน ที่อุณหภูมิ 5 องศาเซลเซียส

4) การพัฒนาเทคโนโลยีการบ่มและยืดอายุการเก็บรักษาอะโวคาโด พบว่า การบ่มอะโวคาโดพันธุ์ Hass โดยสารละลายเอทธิฟอนให้ผลดีกว่าการใช้ถ่านแก๊ส ขณะที่การบ่มอะโวคาโดพันธุ์ Buccanaer ด้วยถ่านแก๊สให้ผลดีกว่าการใช้เอทธิฟอน

3. โครงการวิจัยการศึกษาเศรษฐกิจการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรของโครงการหลวง : การศึกษาสถานการณ์การแข่งขันของสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของมูลนิธิโครงการหลวงภายใต้เขตการค้าเสรี

มูลนิธิโครงการหลวง เป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนให้เกิดการค้นคว้าวิจัย ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับระบบการเกษตรบนพื้นที่สูง ต่อมานโยบายการค้าเสรี โดยเฉพาะการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวง เพราะสินค้าพืชผักและผลไม้ไม่นำเข้าหลายชนิด จากประเทศจีนได้เข้ามาแข่งขัน ทั้งในด้านราคาและคุณภาพของสินค้า จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาสถานการณ์นำเข้าและส่งออกสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของไทยหลังจากที่มีนโยบายการค้าเสรี เพื่อวิเคราะห์โอกาสการแข่งขันทางการค้าของสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของโครงการหลวง ภายใต้ข้อตกลงการเปิดเสรีทางการค้า และเพื่อวิเคราะห์การจัดทำกลยุทธ์การจัดการห่วงโซ่อุปทานสำหรับการจำหน่ายในประเทศและการส่งออกสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของโครงการหลวง พร้อมข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนกลยุทธ์ ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

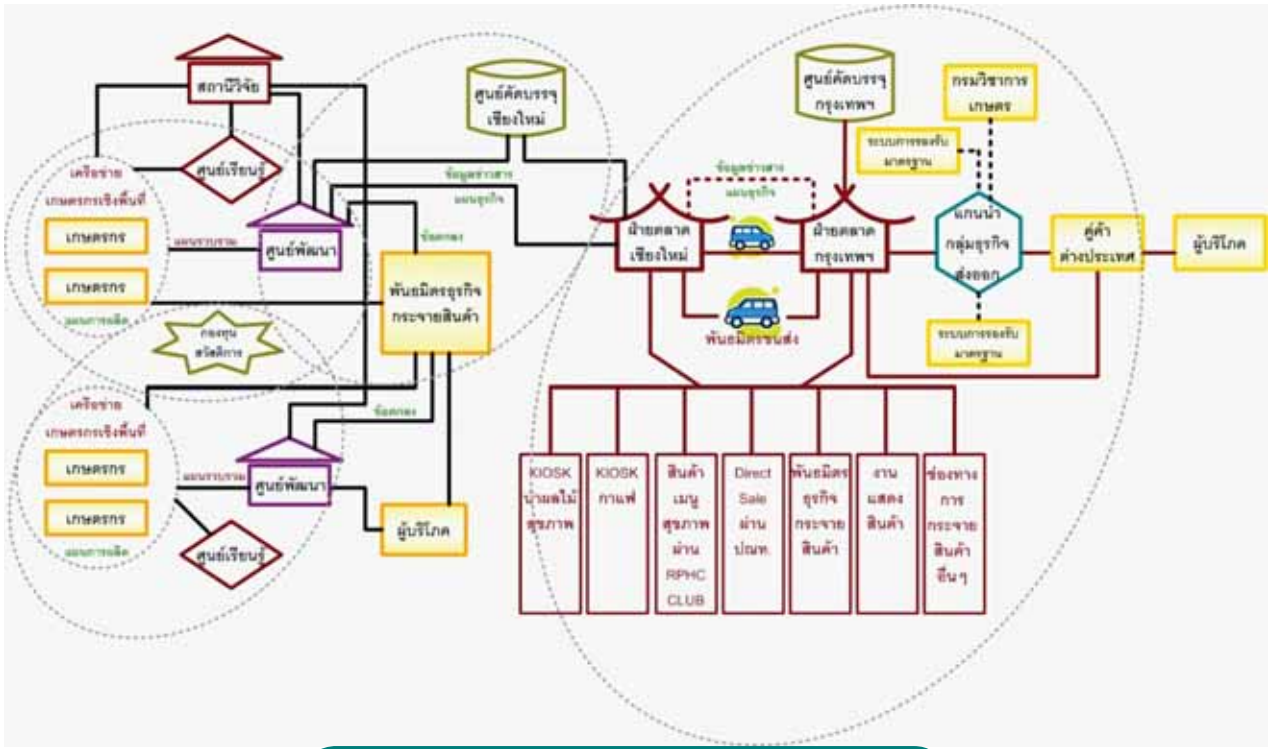
1) การศึกษาสถานภาพการนำเข้าและส่งออกสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของไทยหลังจากที่มีนโยบายการค้าเสรี พบว่า กลุ่มพืชผัก มีความได้เปรียบดุลการค้า แต่การได้เปรียบดุลการค้าลดลงอย่างต่อเนื่อง กลุ่มผลไม้ มีความได้เปรียบดุลการค้า แต่การขยายตัวอยู่ในระดับต่ำ จึงมีศักยภาพที่จะขยายตัวได้อีกในอนาคต กลุ่มกาแฟ มีความได้เปรียบดุลการค้าในช่วงปี 2546-2550 หลังจากนั้นความได้เปรียบมีมูลค่าลดลงจนกระทั่งดุลการค้าติดลบในปี 2551

2) การวิเคราะห์โอกาสการแข่งขันทางการค้าของสินค้าพืชผัก (ผักสดหอมห่อ บร็อคโคลี่ แครอท และมันฝรั่ง) ผลไม้ (สตอเบอรี่ พลัม พืช อะโวคาโด กีวีฟรุต องุ่น และแอปเปิ้ล) และกาแฟของโครงการหลวง ภายใต้ข้อตกลงการเปิดเสรีทางการค้า พบว่า การขยายตลาดส่งออกพืชผักและผลไม้ของโครงการหลวง ยังไม่สามารถเปิดตลาดหรือขยายตลาดเพื่อการส่งออกได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านต้นทุนการผลิต การจัดการด้านเครือข่ายการขนส่ง และความแปรปรวนของผลผลิต เป็นต้น ขณะเดียวกันโครงการหลวงมีโอกาสในการแข่งขันกับสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟ ในตลาดภายในประเทศมากกว่า การแสวงหาโอกาสในการแข่งขันในตลาดส่งออก โดยอาศัยคุณสมบัติด้านความสด ความปลอดภัย รวมถึงวัฒนธรรมของชนเผ่าและความหลากหลายของแหล่งผลิตบนพื้นที่สูง มาสร้างเป็นจุดแข็งในกระบวนการผลิตและนวัตกรรมทางการค้า เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนกลไกทางการตลาด

การสัมมนารายงานผลการวิจัยและรับฟังข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงผลการวิเคราะห์ และจัดทำกลยุทธ์การตลาดสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของโครงการหลวง

3) กลยุทธ์การจัดการห่วงโซ่อุปทานสำหรับการจำหน่ายในประเทศและการส่งออกสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของโครงการหลวง ประกอบด้วย (1) ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบต่างๆ และสร้างความเชื่อมั่นในตราสินค้าโครงการหลวง (2) ให้ความสนใจด้านความสดและความปลอดภัยและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคและตลาดผู้นำเข้าให้ความสนใจ (3) สร้างระบบบริหารจัดการต้นทุนต่อหน่วยทางการตลาดให้ต่ำลง โดยเฉพาะกิจกรรมการขนส่งและการคัดบรรจุ (4) ควรกำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ในการ “เป็นผู้นำระบบธุรกิจเชิงคุณค่า เพื่อการมีชีวิตที่ดีของเกษตรกรบนพื้นที่สูง และการนำพาอาหารปลอดภัยสู่ผู้บริโภคอย่างยั่งยืน” (5) กิจกรรมต้นน้ำควรสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายอุปทานในระดับการผลิต (6) กิจกรรมกลางน้ำควรสร้างพันธมิตรธุรกิจภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือในการวางแผนด้านการรวบรวมผลผลิต โลจิสติก และการกระจายสินค้า (7) กิจกรรมปลายน้ำควรสร้างเครือข่ายกระจายสินค้าระหว่างโครงการหลวงกับพันธมิตรธุรกิจ เพื่อกระจายสินค้าผ่านช่องทางตลาดต่างๆ ที่มีอยู่ ทั้งนี้ความเชื่อมโยงดังกล่าวต้องสร้างให้เกิดคุณค่า ใน 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านธุรกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านจริยธรรม มิติด้านสุขภาพ และมิติด้านสิ่งแวดล้อม และ (8) พัฒนาช่องทางทางการตลาดกาแฟใน 2 รูปแบบ ได้แก่ กาแฟกะลา ควรจัดหาพันธมิตรที่ดำเนินธุรกิจแปรรูปและร้านกาแฟเฉพาะทาง สำหรับกาแฟคั่วบดควรพัฒนาแบรนด์ให้เป็นเอกลักษณ์ของสินค้ากาแฟโครงการหลวง

โมเดลธุรกิจภายใต้โซ่อุปทานของโครงการหลวง

4. โครงการการศึกษาวิจัยและพัฒนาการปลูกเฮมพ์ (กัญชง)

โครงการวิจัยและพัฒนาการปลูกเฮมพ์เป็นโครงการวิจัยต่อเนื่องตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 โดยดำเนินงานร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อสนองพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยมุ่งเน้นให้สามารถเพาะปลูกเฮมพ์ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายภายใต้ระบบการควบคุม สำหรับใช้สอยเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและสร้างรายได้เสริมแก่ครัวเรือน โดยในการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์เฮมพ์ให้มีปริมาณสาร THC ต่ำ พัฒนาระบบการปลูกที่เหมาะสม พัฒนาการแปรรูปเส้นใยและผลิตภัณฑ์ กำหนดคุณระเบียนในกระบวนการส่งเสริมการปลูกภายใต้ระบบการควบคุม รวมทั้งศึกษาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมตลาดของผลิตภัณฑ์จากเส้นใยเฮมพ์ โดยดำเนินการให้พื้นที่สถานี/ศูนย์โครงการหลวง 5 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 2 แห่ง ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

1) การปรับปรุงพันธุ์เฮมพ์ให้มีสาร Tetrahydrocannabinol (THC) ต่ำ โดยใช้วิธีการคัดเลือกรวม (Mass Selections) เปรียบเทียบค่าอัตราพันธุกรรม และความก้าวหน้าของการคัดเลือกจากรุ่นประชากรเดิม (M0) สู่นักประชากรรุ่นลูก (M1) ผลการศึกษาค้นพบว่า เฮมพ์ 4 สายพันธุ์ คือ v50 แม่สาใหม่ ห้วยห้อย และปางอู่ ในประชากรรุ่นลูก (M1) มีปริมาณสาร THC ต่ำกว่ารุ่นประชากรเดิม (M0) โดยมีปริมาณสาร THC ลดลงมากกว่าร้อยละ 50

2) การพัฒนาระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์รับรองสู่เกษตรกร โดยการปลูกเฮมพ์ 4 สายพันธุ์ คือ v50 แม่สาใหม่ ห้วยห้อย และปางอู่ ตามข้อกำหนดการผลิตเมล็ดพันธุ์ ได้แก่ พื้นที่ปลูกมีระยะห่างจากสายพันธุ์อื่น (Isolate area) ไม่น้อยกว่า 9 กิโลเมตร เพื่อป้องกันการผสมข้ามพันธุ์ ผลการศึกษาค้นพบว่า สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์เฮมพ์ 4 สายพันธุ์ ได้แก่ v50 แม่สาใหม่ ห้วยห้อย และปางอู่ เท่ากับ 140, 110, 70 และ 70 กิโลกรัมต่อไร่ เพื่อใช้ในการส่งเสริมการปลูกเฮมพ์ภายใต้ระบบควบคุม และสำหรับงานวิจัยในระยะต่อไป

3) การวิจัยเปรียบเทียบสายพันธุ์และระยะเวลาปลูก โดยศึกษาสายพันธุ์และระยะเวลาปลูกเฮมพ์ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโต การให้ผลผลิตเส้นใยและมีการสะสมปริมาณสาร THC ต่ำ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การเจริญเติบโต และปริมาณ THC ของเฮมพ์ใน 2 พื้นที่ที่ไม่มีความแตกต่างกัน และระยะเวลาปลูกมีผลต่อปริมาณสาร THC โดยเฮมพ์ที่ปลูกในเดือนมกราคมมีปริมาณสาร THC ต่ำกว่าเฮมพ์ที่ปลูกในเดือนกุมภาพันธ์-มิถุนายน และสายพันธุ์ V50 มีปริมาณสาร THC ต่ำกว่าที่สุด คือ สายพันธุ์ห้วยห้อย มีปริมาณสาร THC เฉลี่ยเท่ากับ 0.683% W/W นอกจากนี้ยังพบว่าเฮมพ์สายพันธุ์ ปางอ้อมมีคุณสมบัติที่ส่งเสริมการให้ผลผลิตที่ดีที่สุด คือ มีจำนวนข้อและจำนวนกิ่งต่อต้นน้อยที่สุดรวมถึงมีช่วงเวลาของการออกดอกสั้นที่สุด

4) การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเฮมพ์ โดยดำเนินการพัฒนากระบวนการแปรรูปเส้นใยเฮมพ์ ปรับปรุงเครื่องมือและออกแบบผลิตภัณฑ์จากเฮมพ์ โดยการทดสอบระยะเวลาแช่หมักที่เหมาะสม ซึ่งพบว่าการแช่หมักต้นเฮมพ์สด 14 - 19 วัน ในน้ำนิ่งไม่เปลี่ยนน้ำเหมาะสมที่สุดโดยเส้นใยจะไม่หลุดจากแกนมาพันกัน และปรับปรุงเครื่องมือแปรรูปเส้นใยเฮมพ์ 3 ชนิด คือ เครื่องนวดเส้น เครื่องสาวเส้น และเครื่องทอ ให้มีขนาดเหมาะสมกับสรีระของผู้ใช้สามารถทำให้การผลิตเส้นใยได้ง่ายขึ้นและเส้นใยมีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งเครื่องดังกล่าวสามารถช่วยลดขั้นตอนการแปรรูปเส้นใยจาก 15 ขั้นตอน เหลือ 7 ขั้นตอน นอกจากนี้มีการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากเส้นใยเฮมพ์ที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในตลาดระดับบน ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจำนวน 4 แบบ ได้แก่ เสื้อกั๊กชาย เสื้อกั๊กมีฮูด เป็นต้น ประเภทของใช้ของตกแต่งจำนวน 15 แบบ ได้แก่ ผ้ากลางโต๊ะ ผ้ารองจาน เป็นต้น พร้อมทั้งจัดทำคู่มือประกอบ

5) การพัฒนาต่อเนื่องระบบการส่งเสริมการปลูกเฮมพ์ภายใต้ระบบการควบคุม เพื่อให้เกษตรกรสามารถปลูกเฮมพ์ได้ภายใต้ระบบการควบคุมที่เหมาะสม โดยดำเนินงานในพื้นที่โครงการหลวง 8 พื้นที่ และโครงการขยายผลโครงการหลวง 2 พื้นที่ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวน 68 ราย พื้นที่ปลูก 32,637 ตารางเมตร (20.4 ไร่) ผลการดำเนินงานสามารถควบคุมการปลูกเฮมพ์ โดยมีขั้นตอนต่างๆ เริ่มตั้งแต่การขออนุญาตปลูก การทำข้อตกลงและชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรในวิธีการควบคุม พร้อมทั้งมีการตรวจติดตามการปลูกเฮมพ์ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6) การศึกษาแนวทางพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ใยเฮมพ์สู่ตลาดบน เป็นการศึกษารูปแบบและทดสอบผลิตภัณฑ์จากเส้นใยเฮมพ์ที่ตลาดระดับบนต้องการ และเสนอแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเส้นใยเฮมพ์ ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างในตลาดบนชื่นชอบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รสนิยมชอบโทนสีธรรมชาติ และควรจะนำมาผลิตเป็นสินค้าในหมวดของใช้ในบ้านที่มีลักษณะสากล และเหตุผลสำคัญที่ซื้อเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ของโครงการหลวง ซึ่งได้ช่วยเหลือชาวบ้าน และ หากมีการผลิตผลิตภัณฑ์เฮมพ์นำจะใช้ชื่อ Green Hemp เนื่องจากสื่อถึงการรักษาสีสิ่งแวดล้อม ส่วนกลยุทธ์ด้านราคา ควรจะมีการตั้งราคาในระดับสูง เนื่องจากต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง และพยายามสร้างคุณค่าของสินค้าในแง่ของการช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มเติมด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ต้องเน้นสัญลักษณ์ของความเป็นผลิตภัณฑ์ของโครงการหลวง ด้านการส่งเสริมการตลาด สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และคุณค่าของเฮมพ์

การปลูกเฮมพ์ภายใต้ระบบการควบคุม

5. โครงการรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่า ในพื้นที่โครงการหลวง

งานวิจัยนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องลำดับที่ 3 ของโครงการรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่าในพื้นที่สูง ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยต่อเนื่องมาตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 และสำหรับในปีงบประมาณพ.ศ. 2552 เป็นการดำเนินงาน เพื่อศึกษางานและรวบรวมภูมิปัญญางานหัตถกรรมผ้าและสิ่งทอของชนเผ่าของ 2 เผ่าคือ ปะหล่อง และม้ง และพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดงานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมของตนเอง 4 เผ่า รวมทั้งเพื่อผลิตสื่อและคู่มือสำหรับใช้ในการถ่ายทอดความรู้ชนเผ่ามูเซอ อาข่า เย้า และคะฉิ่น มีผลการศึกษาดังนี้

1) การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมของชนเผ่า โดยศึกษาและรวบรวมภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าและสิ่งทอของชนเผ่าปะหล่องแดงและม้ง พบว่า

ปะหล่องแดง (ปางแดงใน) กระบวนการผลิตเส้นใยฝ้ายของปะหล่องใช้วิธีเดียวกับไทใหญ่ แต่ปัจจุบันปะหล่องหมู่บ้านปางแดงในและหมู่บ้านนอแลไม่มีการทอผ้าด้วยเส้นใยธรรมชาติแล้ว อีกทั้งขาดการสืบต่อความรู้มาเป็นเวลานาน ทำให้ไม่มีผู้สามารถปั่นฝ้ายได้ การทอชิ้นปะหล่องแดงมีลักษณะพิเศษ 3 ประการที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนและแตกต่างไปจากเผ่าอื่นๆ คือ โครงสร้างของผ้าชิ้น การให้สี และรายละเอียดของริ้วชิ้นแต่ละส่วน ส่วนการย้อมสีธรรมชาตินั้น พบว่า การย้อมสีน้ำเงินจากไครม หรือใบส้ม มีวิธีการเช่นเดียวกับชนเผ่าอื่นๆ

ชนเผ่าม้ง (แม่เฒ่า) มีเป้าหมายอยู่ที่การสำรวจสถานภาพและรวบรวมกระบวนการผลิตผ้าทอใยกล้วยแบบดั้งเดิม พบว่า ขั้นตอนการผลิตเส้นใยหายไปจากชีวิตประจำวันของชาวบ้าน แต่ขั้นตอนในการเขียนเทียนย้อมสี และตกแต่งตัดเย็บยังคงอยู่ เพียงแต่เปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางอย่างไปเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

การรวบรวมภูมิปัญญาหัตถกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง และ ม้ง

2) การพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดงานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมของตนเอง ใน 4 เผ่า คือ อาข่า มูเซอ คะฉิ่น และเย้า โดยการใช้บุคคลต้นแบบเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดงานหัตถกรรมซึ่งกระบวนการในการได้มาซึ่งบุคลากรต้นแบบมี 2 แนวทาง คือ (1) การพัฒนาบุคลากรขึ้นมาจากผู้ที่ไม่เคยทำงาน

หัตถกรรมมาก่อน และ (2) การกระตุ้นผู้สูงอายุที่สามารถทำได้ แต่ละทิ้งการผลิตงานหัตถกรรมเกือบสิ้นเชิงให้กลับมาเป็นผู้ถ่ายทอดงานหัตถกรรม ซึ่งผลการดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายในส่วนของการผลิตบุคลากรเพื่อการถ่ายทอดฯ ครบตามจำนวน และ รวมทั้งขยายผลให้มีผู้รับการถ่ายทอดรวมทั้ง 4 เผ่าจำนวน 85 คน

ชนเผ่า	ผู้รับการถ่ายทอด (คน)
อาข่า	21
มูเซอ	20
คะฉิ่น	24
เย้า	20

การพัฒนาบุคลากรต้นแบบเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดงานหัตถกรรมและการถ่ายทอด

3) ผลิตสื่อและคู่มือสำหรับใช้ในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากงานวิจัยด้านงานหัตถกรรม ดำเนินการผลิตสื่อและคู่มือสำหรับใช้ในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากงานวิจัยด้านงานหัตถกรรมจากโครงการรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูง : ชุดที่ 1 และ 2 จำนวน 4 ชนเผ่า คือ มูเซอ อาข่า เย้าและคะฉิ่น

รวมทั้งจัดสัมมนาเพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูง : ชุดที่ 3 จำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 38 คน

แผนงานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวง

6. โครงการศึกษาระบบการปลูกข้าวโพดเคลือบด้วยพีชตระกูลถั่วโดยวิธี

การไถไถพรวนบนพื้นที่ลาดชัน

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชไร่นาชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เกษตรกรทางภาคเหนือมีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในการเตรียมพื้นที่ปลูกเริ่มต้นด้วยการเผาวัชพืชและเศษซากพืชในพื้นที่ จากนั้นจึงทำการไถพรวนก่อนปลูก การปฏิบัติดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาตามมาเช่น อากาศเป็นพิษจากหมอกควันไฟ ปัญหาดินพังทลาย เป็นต้น และหลังจากปลูกข้าวโพดเกษตรกรจะกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชค่อนข้างมาก ทำให้เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต ยิ่งก่อให้เกิดมลพิษจากการปนเปื้อนสารพิษในอากาศ และแหล่งน้ำ เป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิต

ดังนั้นสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จึงได้มีการศึกษาวิจัย และขยายผลระบบการปลูกข้าวโพดโดยไม่ไถพรวนดิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินจากระบบการปลูกข้าวโพดโดยไม่ไถพรวนดิน ลดการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ตลอดจนเพื่อลดต้นทุนจากการผลิตข้าวโพดโดยมีวิธีการไม่เผา และไม่ไถพรวนดินก่อนปลูก ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัยดังนี้

1) ระบบการปลูกข้าวโพดโดยวิธีการไม่ไถพรวน และปลูกหล่อมด้วยพืชตระกูลถั่วก่อนเก็บเกี่ยวข้าวโพด 30 วัน มีปริมาณอินทรีย์วัตถุสูงกว่าปลูกข้าวโพดเชิงเดี่ยวมีค่าเท่ากับร้อยละ 3.1 และ 3.4 รวมไปถึงการเพิ่มขึ้นของปริมาณผลผลิตข้าวโพดเท่ากับ 699 และ 1,031 กิโลกรัม/ไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับปลูกข้าวโพดเชิงเดี่ยว นอกจากนี้การปลูกข้าวโพดหล่อมด้วยถั่วแปะยี่ช่วยลดปริมาณวัชพืชซึ่งมีน้ำหนักแห้งเท่ากับ 67 กิโลกรัม/ไร่ เมื่อเทียบกับปลูกข้าวโพดเชิงเดี่ยวเท่ากับ 123 กิโลกรัม/ไร่ จากการลดปริมาณวัชพืชลงทำให้เกษตรกรลดการเผาวัชพืช ลดการใช้สารเคมีกำจัดวัช ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มรายได้ของเกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง

ตาราง แสดงปริมาณอินทรีย์วัตถุ น้ำหนักแห้งวัชพืช ความสูงข้าวโพด และผลผลิตข้าวโพดของการปลูกข้าวโพดเชิงเดี่ยว กับข้าวโพดหล่อมด้วยถั่วแปะยี่ก่อนเก็บเกี่ยวข้าวโพด 30 วัน

วิธีการ	อินทรีย์วัตถุ (ร้อยละ)	น้ำหนักแห้งวัชพืช (กก./ไร่)	ความสูงข้าวโพด (ซม.)	ผลผลิตข้าวโพด (กก./ไร่)
1. ข้าวโพดเชิงเดี่ยว	3.1	123	3.53	699
2. ข้าวโพด/ถั่วแปะยี่	3.4	67	4.31	1,031

2) ต้นทุนการผลิตข้าวโพดในแปลงทดสอบและสาธิตดำเนินงานเป็นปีแรก จากการศึกษาพบว่ามีต้นทุนการผลิตระหว่าง 2,045 – 3,545 บาท/ไร่ โดยโครงการขยายผลฯ ปางแดงใน มีต้นทุนต่ำที่สุด นอกจากนี้ผลผลิตข้าวโพดพบอยู่ระหว่าง 640 – 710 กิโลกรัม/ไร่

ตาราง แสดงต้นทุนการผลิตข้าวโพด ในพื้นที่ศูนย์ฯ หนองเขียว บึงคำ โครงการขยายผลฯ ปางแดงใน และแม่ะล่อ

รายการ	ศูนย์ฯ หนองเขียว	ศูนย์ฯ บึงคำ	โครงการขยายผลฯ ปางแดงใน	โครงการขยายผลฯ แม่ะล่อ
1. ค่าเตรียมดิน	300	300	320	280
2. ค่าปุ๋ย และสารกำจัดวัชพืช	1045	700	750	760
3. ค่าเมล็ดพันธุ์	300	500	125	240
4. ค่าแรงปลูก	480	460	300	170
5. ค่าแรงดูแลรักษา	300	400	200	400
6. ค่าแรงเก็บเกี่ยวผลผลิต	720	200	125	600
7. ค่าสีข้าวโพด	400	355	225	400
รวม	3,545	2,915	2,045	2,850
ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	660	710	640	650

การทดสอบและสาธิตเทคโนโลยีการปลูกข้าวโพดโดยวิธีการไม่ไถพรวนจำเป็นต้องศึกษาการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และมีการศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีเรื่องการปลูกข้าวโพดโดยวิธีการไม่ไถพรวนของเกษตรกรต่อไป

7. โครงการวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวง

ตราผลิตภัณฑ์นั้นมีความสำคัญต่อผู้บริโภคและผู้จำหน่าย ดังนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ จึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการทำการตลาดของผู้จำหน่าย ถ้าหากผู้บริโภคจดจำตราสินค้าได้และมีองค์ความรู้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคก็ไม่จำเป็นต้องเสียเวลา กับการประมวลข้อมูลในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาองค์ความรู้ของลูกค้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวง โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ของลูกค้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวง ในแง่ของการรับรู้ของผู้บริโภคที่มีต่อตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวงและวิเคราะห์ภาพลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวงในมุมมองของลูกค้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์การสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนเพื่อให้ตรา “โครงการหลวง” แข็งแกร่งและเป็นที่ยอมรับของลูกค้ และการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิที่มีผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ของโครงการหลวงการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ Binomial Test และ Bootstrap Resampling Factor Analysis และ การวิเคราะห์ SWOT โดยใช้กรอบความคิดการวิจัยตามทฤษฎีองค์ความรู้ตราผลิตภัณฑ์ของ Keller. ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัยดังนี้

1) การจำตราผลิตภัณฑ์มูลนิธิโครงการหลวง จากการศึกษาพบว่า ลูกคำร้อยละ 55 ถึง 60 จำตรามูลนิธิในสัดส่วนที่มากกว่าการจำสโลแกน นอกจากนี้ลูกคำที่เชียงใหม่จำตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิทุกประเภทได้ในสัดส่วนที่สูงกว่าลูกคำในกรุงเทพฯ และสำหรับชื่อตราผลิตภัณฑ์ลูกคำจำชื่อตราดอยคำได้มากกว่าชื่อตรามูลนิธิโครงการหลวง

2) การนึกถึงตราผลิตภัณฑ์มูลนิธิโครงการหลวง โดยพิจารณาเฉพาะลูกคำที่เคยบริโภคผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง จากการศึกษาพบว่า นึกถึงผักสดร้อยละ 50 ถึง 55 และผลไม้เมืองหนาวร้อยละ 30 ถึง 35 และสัดส่วนของลูกคำที่เชียงใหม่นึกถึงผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวงสูงกว่าลูกคำที่กรุงเทพฯ สำหรับการนึกถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปของมูลนิธินั้น ขนมอบแห้งผักทอง และน้ำผึ้งลำไยมีสัดส่วนลูกคำที่นึกถึงมากกว่าร้อยละ 40 รองลงมา คือ ผลิตภัณฑ์ มูสลี่บาร์ ผักผลไม้อบกรอบ ตังน้ำยอนามัย และข้าวเกรียบ มีสัดส่วนลูกคำที่นึกถึงร้อยละ 20 ถึง 35

3) ภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มูลนิธิโครงการหลวง จากการศึกษาพบว่า ในความคิดของลูกคำผลิตภัณฑ์มูลนิธิมีภาพลักษณ์ 4 ด้าน คือ (1) ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์อาหารที่ดี (2) ภาพลักษณ์ด้านความเชื่อถือได้ (3) ภาพลักษณ์ด้านคุณลักษณะพิเศษ และ (4) ภาพลักษณ์ด้านโครงการในพระราชดำริ

4) องค์ความรู้เกี่ยวกับตราผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวงในความคิดของลูกคำ จากการศึกษาพบว่า ยังขาดความแข็งแกร่ง ถึงแม้ว่าลูกคำจะมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวงแต่การรับรู้ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างตราผลิตภัณฑ์กับภาพลักษณ์นั้นยังอยู่ในระดับต่ำ หากจะสร้างความแข็งแกร่งในองค์ความรู้ตราผลิตภัณฑ์ มูลนิธิควรให้ความสำคัญแก่การรับรู้เป็นอันดับแรก โดยลดความสับสนระหว่างชื่อตราผลิตภัณฑ์ “มูลนิธิโครงการหลวง” กับ “ดอยคำ”

ดังนั้นกลยุทธ์ในการสร้างตราผลิตภัณฑ์ให้มีความแข็งแกร่ง คือ การให้ความกระจ่างแก่ลูกคำในเรื่องชื่อตราผลิตภัณฑ์ และเน้นการให้ข้อมูลแก่ลูกคำอย่างต่อเนื่องและบ่อยครั้งเพื่อให้ลูกคำเกิดความคุ้นเคยและจดจำชื่อตราผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังต้องทำการตลาดตราผลิตภัณฑ์ควบคู่พร้อมกันทั้ง 3 องค์ประกอบ เพื่อให้ลูกคำจดจำชื่อตราที่ถูกต้องและเพิ่มสัดส่วนการจดจำสโลแกนซึ่งจะช่วยเสริมการรับรู้ได้ ซึ่งปัจจุบันการจดจำได้มีสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำ อาจเนื่องมาจากคำพูดที่ใช้เป็นสโลแกนยังไม่เป็นที่ประทับใจและยังไม่สามารถสร้างความแตกต่างอย่างเด่นชัดจากคู่แข่งอื่นเท่าใดนัก

แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ ในการนำผลการวิจัยจากโครงการหลวงไปปรับใช้อย่างเหมาะสม โดยการศึกษาและทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงร่วมกับเกษตรกร การศึกษาเพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ การศึกษาเพื่อสร้างความมั่นคงของอาหารและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนรวมทั้งการศึกษารวบรวมและการสังเคราะห์สถานการณ์และปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง

1. โครงการวิจัยการจัดการธาตุอาหารและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

พื้นที่สูงเป็นพื้นที่ที่ดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากสภาพความลาดชัน ดังนั้นการปลูกพืชบนพื้นที่ลาดชันเป็นเวลานาน และการเผาเศษพืชเพื่อเตรียมพื้นที่ปลูกเป็นสาเหตุหลักของการเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ของดิน และการลดลงของผลผลิตพืชอย่างต่อเนื่องบนพื้นที่สูง โครงการจัดการธาตุอาหารพืชและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินฯ จึงได้ศึกษาวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพผลผลิตพืชอย่างยั่งยืนร่วมกับชุมชนในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 18 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด ผลการดำเนินงานร่วมกับชุมชน ทำให้ทราบปัญหาการผลิตพืชเศรษฐกิจ 11 ชนิดที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเช่น การขาดธาตุอาหารพืชที่สำคัญ 5 ชนิด การเข้าทำลายของโรค 6 ชนิด และแมลงศัตรูพืชที่สำคัญ 9 ชนิด

ตาราง แสดงสถานะธาตุอาหารพืช โรค และแมลงศัตรูพืชที่สำคัญในพืชเศรษฐกิจ 11 ชนิด ที่ปลูกในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 17 แห่ง

ลำดับ	พืช	จำนวนพื้นที่	โรค	แมลง	สถานะธาตุอาหารพืช		
					ขาดรุนแรง	ขาดน้อย	มากเกินไป
1	ข้าวนา	9	ใบสีส้ม	หนอนกอข้าว หนอนห่อใบข้าว	B Cu	N P Zn	K
2	ข้าวไร่	10	โคนเน่า	หนอนด้วงแก้ว	B Cu Zn	N P Mg	K
3	ข้าวโพด	5		มอด	B Ca N	Mg	
4	มันสำปะหลัง	1		เพลี้ยแป้ง	N		
5	ผัก 5 ชนิด	7	เหี่ยวเหี่ยว โคนเน่า	หนอนกระทู้เพลี้ยไฟ	B Ca	Cu K	N P
6	ลิ้นจี่	3	ใบกำมะหยี่	หนอนเจาะขั้ว	B Ca	Mg Fe	
7	กาแฟ	2	แอนแทรคโนส ใบจุด	เพลี้ยหอย		B Ca	
รวม	11	17	6	9	5	9	3

จากนั้นได้ทำแผนทดสอบสาริตเพื่อเพิ่มผลผลิตพืชแบบยั่งยืน 38 แผน มีเกษตรกรเข้าร่วมการทดสอบ 133 คน ผลการทดสอบสาริตที่แล้วเสร็จพบว่า การเพิ่มธาตุอาหารที่คาดว่าไม่เพียงพอต่อความต้องการของพืชสามารถเพิ่มผลผลิตพืช 5 ชนิด ตั้งแต่ ร้อยละ 21 – 99 (P .05) ใน 10 แปลงทดสอบและเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืชแบบใหม่ได้รับการยอมรับจากเกษตรกร ทั้งนี้กระบวนการวิจัยที่กระตุ้นให้ชุมชนร่วมคิดและร่วมตัดสินใจทุกขั้นตอนมีผลต่อการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และนำไปสู่การยอมรับเทคโนโลยีใหม่

ตาราง แสดงผลผลิตพืชจากการจัดการธาตุอาหารแบบเดิม และแบบใหม่

พื้นที่	พืช	จำนวนแปลงทดสอบ	การจัดการธาตุอาหารพืชแบบใหม่ (ธาตุอาหารพืชที่เพิ่มจากแบบดั้งเดิม)		ผลผลิตจากการจัดการธาตุอาหารพืช			%
			เพิ่มทางดิน	เพิ่มทางใบ	แบบดั้งเดิม	แบบใหม่	หน่วย	
ปากกล้วย	ผักกาดขาวปลี	1	Ca N P	Ca B น้ำปุ๋ยหมัก	459	558	กรัม/หัว	21*
วาปี	ผักกาดขาวปลี	1	Ca	Ca B น้ำปุ๋ยหมัก	431	582	กรัม/ต้น	35*
แม่มะลอก	หอมญี่ปุ่น	2	Ca	Ca B P	83	113	กรัม/ ต้น	36*
				K Mg Cu น้ำปุ๋ยหมัก	134	139	กรัม/ต้น	4
ดอยปุย	ลั่นจี่นอกฤดู	1		Ca B น้ำปุ๋ยหมัก	207	412	กรัม/ช่อ	99*
	ลั่นจี่ในฤดู	3	Ca Mg	N P K	267	412	กรัม/ช่อ	56*
				Mg Mn	209	386	กรัม/ช่อ	85*
				Fe Ca B น้ำปุ๋ยหมัก	190	378	กรัม/ช่อ	99*
ผาแตก	ข้าวไร่	1		Ca B น้ำปุ๋ยหมัก	528	728	กก./ไร่	38*
โป่งคำ	ถั่วเหลือง	2		Ca Mg	25	36	กรัม/ต้น	44*
				Cu Zn B น้ำปุ๋ยหมัก	17	33	กรัม/ต้น	94*

หมายเหตุ * หมายถึงมีความแตกต่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

โครงการศึกษาและทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงในการผลิตพืช-สัตว์ แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

ในปี 2552 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง มีการดำเนินงานขยายผลโครงการหลวงใน 24 พื้นที่ ได้จัดให้มีการทดสอบและสาธิตเทคโนโลยีแบ่งเป็น 6 กลุ่มเทคโนโลยี จำนวน 19 การทดสอบ 88 งานโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบและสาธิตเทคโนโลยีจากโครงการหลวง ปรับใช้และประยุกต์ให้สอดคล้องกับความต้องการของสภาพภูมิสังคมในชุมชนแต่ละแห่งโดยมีเกษตรกรที่เข้าร่วมทดสอบเทคโนโลยีทั้งหมด 284 ราย ควบคู่ไปกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของเกษตรกรในท้องถิ่น (Learning by doing) โดยจัดการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตพืชแก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ 21 ครั้ง มีเกษตรกรเข้าร่วมการถ่ายทอดเทคโนโลยี จำนวน 476 ราย โครงการได้ดำเนินการทดสอบ 6 กลุ่มเทคโนโลยี ดังนี้

ประเภทการทดสอบ	พื้นที่การทดสอบ/จำนวนต้น/ จำนวนโรงเรียน	จำนวนเกษตรกรที่ ร่วมการทดสอบ	จำนวนเกษตรกรที่ได้รับ การถ่ายทอดเทคโนโลยี
1.ไม้ผล	44.3 ไร่/1,790 ต้น	103	23
2.พืชผัก	25.1 ไร่/ 22 โรงเรียน	72	24
3.ไม้ดอก	17 โรงเรียน	17	18
4.กาแฟ	9 ไร่	9	-
5.ข้าว	11 .3 ไร่	45	63
6.พืชไร่และอื่นๆ	25 ไร่ /2,000 ต้น/24 โรงเรียน	38	348
รวม 6 กลุ่ม เทคโนโลยี	115.3 ไร่/3,790 ต้น/63โรงเรียน	284 ราย	476 ราย

โดยมีรายละเอียดของกิจกรรม ดังนี้

กลุ่มพืช/ เทคโนโลยี	พืช/ การทดสอบ	พื้นที่ (๓แห่ง)	ผลการดำเนินงาน
ไบโพล (10 ชนิด)	เสาวรสหวาน วาปีลลา มะม่วง พืช พลับ อโวคาโด น้อยหน่า สับโอ เกาส์ดี เม็ฟจีน	17	1) การเปลี่ยนยอดเสาวรสมหวานในแปลงช่วยแก้ไขโรคต้นเน่า 2) การปลูกวาปีลลาในพื้นที่จังหวัดน่านสามารถให้ผลผลิตที่ดีคิด เป็นร้อยละ 30-50 ของจำนวนดอก 3) การปรับปรุงสวนมะม่วงเก่า ช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร 4) พืชอื่นอยู่ระหว่างดำเนินการ

กลุ่มพืช/ เทคโนโลยี	พืช/ การทดสอบ	พื้นที่ (แห่ง)	ผลการดำเนินงาน
พืชผัก (17 ชนิด)	1. ทดสอบและสาธิต การปลูกผักหมุนเวียน 2. ทดสอบลดการใช้ สารเคมี 3. ทดสอบและสาธิตการ ปลูกผักอินทรีย์	22	1) ได้ชนิดผักที่เหมาะสมกับพื้นที่ 2) เกษตรกรเข้าใจและเริ่มยอมรับวิธีป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบ ผสมผสานที่เน้นการสำรวจโรค แมลงในแปลงปลูกการ ป้องกัน การใช้ศัตรูธรรมชาติ การใช้สารสกัดชีวภาพและ การใช้สารเคมี อย่างถูกต้องและปลอดภัย เมื่อมีความ จำเป็นต้องใช้ 3) เกษตรกรเข้าใจและเริ่มยอมรับหลักการปลูกผักอินทรีย์ ซึ่ง จะเน้นการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุอย่างต่อเนื่อง การป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างผสมผสานด้วย เชื้อกักกัน และการปลูกพืชหลายชนิดเป็นสำคัญ
ไม้ดอก	เยอบีระ หน้บัว กุหลาบหิน ดาวเรือง กะหล่ำประดับ	2	เกษตรกรสามารถปลูกไม้ดอกจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้
กาแฟ	1. ทดลองปรับปรุงสวนเก่า 2. ทดลองปลูกกาแฟระยะชิด	4	อยู่ระหว่างดำเนินการทดสอบ
ข้าว	1. การเพิ่มผลผลิตข้าวไร่ 2. การจัดการศัตรูข้าวนา น้ำขัง	9	1) สามารถกำหนดหน่อตวงแก้วด้วยสารโซเปอร์เมทริน และเชื้อรามดตาโรเซียม 2) สารชีวภัณฑ์ป้องกันศัตรูพืชได้ไม่ต่ำกว่าสารเคมี
พืชไร่	1. ทดสอบเพิ่มผลผลิต ถั่วเหลืองด้วยไรโซเบียม 2. ทดสอบระบบ IPM ถั่วแดงหลวง 3. ทดสอบการปลูกทว้าย	4	1) ผลผลิตถั่วเหลืองพันธุ์เขียวใหม่ 60 ในแปลงที่ใช้ เชื้อ ไรโซเบียมสามารถเพิ่มผลผลิตมากกว่าแปลงที่ไม่มีสารคลุก เชื้อไรโซเบียม ร้อยละ 30 จากผลผลิต 206 กิโลกรัม ต่อไร่ เป็น 260 กิโลกรัมต่อไร่ 2) การใช้เชื้อไตรโคเดอร์มาผสมปุ๋ยหมักแล้วรองกันหลุม สามารถป้องกันการเข้าทำลายของโรคและแมลงศัตรูพืชใน ระยะแรกของการเจริญเติบโตได้ 3) การปลูกทว้ายในช่วงปีแรก มีการใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 อัตรา 50 กรัมต่อต้น ร่วมกับรองกันหลุมด้วย คินเฟอสเฟอรัส มีการเจริญเติบโตดีกว่าใส่ปุ๋ยคอกอัตรา 1 กิโลกรัมต่อต้น
ปุ๋ยหมักไล่ด้วงดิน	การทดสอบและสาธิต การผลิตปุ๋ยหมักจาก มูลไล่ด้วงดิน	24	ได้ปุ๋ยหมักที่มีคุณภาพจากมูลไล่ด้วง เกิดการย่อยสลายขยะเหลือ ใช้ในครัวเรือน

การผสมและคัดเลือกพันธุ์อินทรี

การทดสอบการผลิตปุ๋ยหมักจากมูลไส้เดือนดิน

การทดสอบและสาริตการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน

3. โครงการวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบนพื้นที่สูง

โครงการวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 โดยมุ่งเน้นฟื้นฟูพืชอาหาร สมุนไพร และพลังงานในท้องถิ่น ทั้งที่สูญหาย ใกล้สูญหาย หรือยังมีอยู่ให้กลับคืนสู่ธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ภายใต้หลักการของโครงการธนาคารอาหารชุมชนตามพระราชดำริ (Food Bank) ตลอดจนการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยมีพื้นที่ดำเนินการจำนวน 25 ป่ารอบชุมชน ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 15 แห่ง และพื้นที่โครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน จำนวน 9 กลุ่มน้ำ โดยมีกิจกรรมและผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

- 1) การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและสังเคราะห์องค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นใน 25 ชุมชน พบว่า มีความหลากหลายของชนิดพืชท้องถิ่น รวม 3,957 ชนิด

ตาราง แสดงความหลากหลายของชนิดพืชท้องถิ่นที่สำรวจพบในป่ารอบชุมชน จำนวน 25 พื้นที่

ชนิด	จำนวนพืช (ชนิด)
พืชอาหาร	1,858
พืชสมุนไพร	1,420
พืชอื่นๆ	507
รวม	3,785

พร้อมทั้งมีภูมิปัญญาด้านการนำทรัพยากรพืชท้องถิ่นมาผลิตและแปรรูป เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น (1) ภูมิปัญญาการใช้พืชท้องถิ่นในการแปรรูปหรือถนอมอาหาร เช่น การใช้หญ้าคอดุง (Tadehagi godefroyanum Ohashi) ปิดปากโอ่งหมักปลาร้าเพื่อป้องกันหนอนแมลงวัน เป็นต้น (2) ภูมิปัญญาการประกอบอาหารจากพืชป่า เช่น การใช้พืชเหาะที (Asplenium spp.)ปรุงอาหารแทนผงชูรส เป็นต้น (3) ภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาโรคเบื้องต้น โดยมีตำรับยาที่สำคัญ เช่น ตำรับยาแก้ไข้ตัวร้อน เป็นต้น (4) ภูมิปัญญาการแปรรูปเพื่อการใช้สอย เช่น การสกัดน้ำมันจากเมล็ดมะแตก (Celastrus paniculatus) เป็นต้น

2) การคัดเลือก รวบรวม และศึกษาวิธีการเพาะขยายพันธุ์และการบำรุงรักษาพืชท้องถิ่นที่เหมาะสมของชุมชน 25 แห่ง จำนวน 845 ชนิด รวม 54,807 ต้น ในจำนวนนี้พบพืชที่หายากหรือใกล้สูญหาย 17 ชนิด อาทิเช่น ดินสั้งคอย มะกั้ง ตำว หวายหนามเกี้ยว เป็นต้น พืชที่มีศักยภาพสร้างรายได้ให้กับชุมชน อาทิเช่น หวายผักฮาก ลิงลาว ผักเหือด เป็นต้น พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเพาะขยายพันธุ์พืชโดยมีผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด จำนวน 204 คน 20 ชนิดพืช

3) สนับสนุนให้มีการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่นและป่ารอบชุมชน ใน 4 พื้นที่ ได้ปลูกพืชทั้งหมด 139 ชนิด (ไม่ซ้ำชนิด) รวมทั้งหมด 84,476 ต้น (ปี 2551-2552) จากการมีส่วนร่วมของชุมชน 2,812 คน และพบว่าพืชที่ปลูกมีอัตราการรอดชีวิตประมาณร้อยละ 80-90

4) การศึกษาต่อยอดองค์ความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้สู่ชุมชนพร้อมทั้งมีการต่อยอดองค์ความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้สู่ชุมชน ได้แก่

- การฟื้นฟูและพัฒนาห้วยโป่งคำ โดยรวบรวมสายพันธุ์ห้วยบ้านโป่งคำ 2 กลุ่ม 5 สายพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มห้วยฝาด (ห้วยหนามล้อมและ ห้วยบูน) และ กลุ่มห้วยขม (ห้วยหางหนู ห้วยเขียว และ ห้วยหยวก) ปัจจุบันมีการสนับสนุนกล้าพันธุ์ห้วยแก่กลุ่มสมาชิกผู้ปลูกห้วยบ้านโป่งคำ 60 คน จำนวน 20,000 ต้น

- การฟื้นฟูสมุนไพรและยาพื้นบ้านโป่งคำ โดยการรวบรวมต้นฉบับตำรายาสมุนไพรจำนวน 40 ฉบับ และจำลองแบบแปลตำรา 3 แบบ คือ อักษรล้านนา ภาษาไทยล้านนา และ ภาษาไทยกลาง รวมทั้งรวบรวมและเพาะขยายพันธุ์พืชสมุนไพรท้องถิ่น 52 ชนิด จำนวน 607 ต้น จำแนกเป็น พืชสมุนไพรเด่น ได้แก่ กำลังเสือโคร่ง คราม ขมิ้นดำ ข้าวหลามดง เป็นต้น และทดลองผลิตยาต้นแบบ 60 ตำรับ 200 ชนิดพืช ได้แก่ ยาแก้เบื่อเมาต่างๆ ยาอยู่เดือน แก้กินผิด ยาบำรุงกำลัง ยาแก้ไอเสบเรื้อรัง เป็นต้น

- การจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์/เอกสารเผยแพร่ ได้แก่ หนังสือ พืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ 2 บ้านโป่งคำ และโปสเตอร์ต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาการสกัดน้ำมันจากพืชท้องถิ่นบ้านห้วยเป้า ต. หุ่นข้าวพวง อ. เชียงดาว จ. เชียงใหม่ และ ภูมิปัญญาการทำสีย้อมธรรมชาติจากพืชท้องถิ่นบ้านปางแดงใน ต. เชียงดาว อ. เชียงดาว จ. เชียงใหม่ เป็นต้น

- การฟื้นฟูและอนุรักษ์กล้วยไม้ท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการถ่ายทอดวิธีการและฝึกปฏิบัติผสมพันธุ์กล้วยไม้ ให้กับกลุ่มสมาชิก 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยหมากกลาง และบ้านหนองเขียว จำนวน 50 คน และสนับสนุนการปลูกกล้วยไม้ท้องถิ่นคืนสู่ป่า จำนวน 7 ชนิด รวมทั้งสิ้น 12,800 ต้น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 651 คน

4. โครงการวิจัยรวบรวมองค์ความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความหลากหลาย

ทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงดำเนินการศึกษาวิจัยด้านการรวบรวมองค์ความรู้ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 – 2552 โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ทำการสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูงใน 16 หมู่บ้านของจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และน่าน ครอบคลุมชาวเขา 9 ชนเผ่า พบพืชที่มีการใช้ประโยชน์รวมทั้งสิ้น 1,331 ชนิด

ตาราง แสดงชนิดพืชที่สำรวจพบในพื้นที่ 16 หมู่บ้าน ของจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และน่าน

ชนิด	จำนวนพืช (ชนิด)
พืชอาหาร	588
พืชสมุนไพร	380
พืชเครื่องใช้ในครัวเรือน	42
พืชพลังงาน	44
พืชก่อสร้าง	73
พืชเส้นใยและสีย้อม	22
พืชพืช	19
อื่นๆ เช่น ไม้ประดับ และพืชในพิธีกรรม	163
รวม	1,331

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 โครงการได้ดำเนินการศึกษาวิจัยร่วมกับชุมชน โดยมีกิจกรรมและผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้ผิวขาวที่มีสารออกฤทธิ์ Catechin จากใบชาเมี่ยงเป็นองค์ประกอบและมีศักยภาพแข่งขันได้ในท้องตลาด ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สารสกัดคาเทชินที่สกัดได้จากเมี่ยงหมักมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ และฤทธิ์ยับยั้งเอ็นไซม์ไทโรซิเนสได้ดี และนำมาใช้ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบครีมบำรุงผิวหน้า พบว่ามีคุณสมบัติสามารถฆ่าเซลล์เมลานินมา และยับยั้งการสร้างเมลานิน และทดสอบความพึงพอใจของผู้ใช้ครีมโดยรวมมีผลอยู่ในเกณฑ์ดี

2) การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อทดสอบวิธีการปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ปรุงรสจากเฮาะทีในระดับชุมชน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ปรุงรสจากเฮาะทีที่จะต้องส่วนประกอบของ เฮาะที (*A. unilateralis* Lamk.) ผักฮาก (*Erythralum scandens* Blum) และตองหอม (*Zingiber* sp.) ในอัตราส่วน (2:1:1) จึงจะให้รสชาติใกล้เคียงกับการใช้เฮาะทีที่เก็บมาจากธรรมชาติ

3) การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สีย้อมธรรมชาติในระดับชุมชน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ต้นแบบสีย้อมธรรมชาติจากเปลือกประดู่ (*Dalbergia* sp.) และเปลือกไม้ก่อ (*Quercus* sp.) ซึ่งให้สีน้ำตาล-แดง นำมาพัฒนาให้เป็นสีย้อมธรรมชาติพร้อมใช้ในรูปแบบของสีเม็ดแกรนูล แต่ลักษณะเม็ดแกรนูลมีการละลายน้ำไม่ค่อยดี ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณสมบัติด้านการละลายต่อไป

4) การศึกษาองค์ประกอบทางเคมี คุณค่าทางอาหารและเภสัชวิทยาของพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า จากตัวอย่างพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูงในพื้นที่ต่างๆ จำนวน 15 ชนิด นั้นไม่แดงเป็นพืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาต่อยอด เนื่องจากมีสารต้านอนุมูลอิสระสูง และยับยั้งการสร้างเมลานินสามารถที่จะนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์เจลรักษาผิว ซึ่งจะดำเนินการศึกษาวิจัยต่อในปีงบประมาณ 2553

5) การศึกษาความเป็นประโยชน์ทางเภสัชวิทยาของพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูงที่มีศักยภาพควบคุมจุลินทรีย์ที่ก่อโรคในคน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ยูคาลิปตัส เลี้ยวดอกขาว สาบหมา ชุมเห็ดเทศ และฝิ่นต้นไปมีคุณสมบัติความโดดเด่นในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ครีมทาภายนอกเพื่อควบคุมจุลินทรีย์ก่อโรคผิวหนังในสัตว์และมนุษย์

6) การพัฒนาลังข้อมูลชีวภาพอิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง และการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตและใช้ประโยชน์กลับสู่ชุมชน ผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลพืชที่ได้จากการรวบรวมและสำรวจองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูงใน 16 หมู่บ้านของจังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าน และ เชียงใหม่ มีพืชที่สำรวจได้ จำนวน 1,044 ชนิด (ไม่ซ้ำ) พร้อมด้วยรูปภาพตัวอย่างพืชทั้งสิ้น 5,375 ภาพ และนำมาจัดแบ่งประเภทตามกลุ่มการใช้ประโยชน์ และได้ทำการพัฒนาข้อมูลไปสู่ E-herbarium ที่สามารถหมุนภาพได้ 360 องศาและสามารถจะย่อขยายเพื่อดูส่วนประกอบต่างๆ ของพืช

5. โครงการวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิตชีวภาพเพื่อทดแทนสารเคมีเกษตรบนพื้นที่สูง

มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิตชีวภาพเพื่อทดแทนสารเคมีเกษตรจากพืชท้องถิ่นและจุลินทรีย์ธรรมชาติบนพื้นที่สูง สำหรับแก้ไขการใช้สารเคมีเกษตรปริมาณมาก จนเกิดการตกค้างในผลผลิตและในแหล่งน้ำธรรมชาติบนพื้นที่สูง โดยปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ผลการศึกษาวิจัยผลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จจากการทดสอบในระดับแปลงปลูกของเกษตรกร ดังนี้

1) การประยุกต์ใช้ปัจจัยการผลิตชีวภาพเพื่อลดการใช้สารเคมีเกษตรควบคุมโรคแมลงในการเพาะปลูกพืชตระกูลกะหล่ำ พริกกะเหรี่ยง และมะเขือเทศบนพื้นที่สูง โดยการนำผลิตภัณฑ์คลุกเมล็ดจากเชื้อแอคติโนมัยซีสเอนโดไฟท์ไอโซเลท GAR1, NEE1 และ GAR1+NEE1 มาทดสอบความสามารถในการควบคุมโรคและแมลงของมะเขือเทศระยะกล้า ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงสบโจง ร่วมกับการแปลงทดสอบเกษตรกร ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ในสภาพธรรมชาติไม่พบการแพร่ระบาดของโรคและแมลง อย่างไรก็ตามเชื้อแอคติโนมัยซีสเอนโดไฟท์ไอโซเลท GAR1 สามารถส่งเสริมการเจริญด้านความสูงต้นและความยาวรากของกล้ามะเขือเทศได้ดีเท่ากับ 12.212 และ 14.343 ซม. ตามลำดับ โดยการส่งเสริมการเจริญด้านความยาวรากให้ผลสอดคล้องกับความหนาแน่นของราก ดังนั้นควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในเชิงการค้าตลอดจนทำการทดสอบประสิทธิภาพซ้ำอีกครั้งเพื่อยืนยันประสิทธิภาพ

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์คลุกเมล็ดจากเชื้อแอกติโนมัยซีสเอนโดไฟท์ เพื่อควบคุมโรคในระยะกล้าของ พริกกะเหรียง กะหล่ำปลี และมะเขือเทศ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เชื้อแอกติโนมัยซีสเอนโดไฟท์ GAR1+NEE1 และ NEE1 ที่คลุกเมล็ดพืชก่อนปลูกส่งผลควบคุมโรคโคนเน่าที่เกิดเชื้อ *Fusarium oxysporum* และเชื้อ *Pythium* sp. ในพืชทั้ง 3 ชนิดได้แตกต่างกัน รวมถึงส่งผลต่อการส่งเสริมการเจริญของพืชแต่ละชนิดได้แตกต่างกันด้วย แสดงให้เห็นว่าเชื้อแต่ละไอโซเลทมีความเหมาะสมกับพืชแต่ละชนิดแตกต่างกัน จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาชนิด และสายพันธุ์ของพืชเพิ่มเติม เพื่อให้ผลิตภัณฑ์คลุกเมล็ดนี้ถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) การพัฒนาสูตรชีวภัณฑ์แบคทีเรียปฏิปักษ์แบบเม็ดเพื่อควบคุมโรคทางดินของพริกกะเหรียง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์ที่มีประสิทธิภาพดีจำนวน 7 ไอโซเลท ในการควบคุมเชื้อสาเหตุโรคทางดิน 3 ชนิด ได้แก่ เชื้อ *Ralstonia solanacearum*, *Phytophthora capsici* และ *Sclerotium* sp. เมื่อนำไปพัฒนาเป็นสูตรชีวภัณฑ์แบคทีเรียปฏิปักษ์แบบเม็ด ได้อัตราส่วนที่เหมาะสม คือ sodium carboxymethyl cellulose (SCMC) 2%, microcrystalline cellulose (MCC) 40%, lactose 20%, talcum 37% และ magnesium stearate 1% โดยหลังการผลิตนาน 3 เดือนเมื่อเก็บไว้ที่อุณหภูมิห้อง พบการมีชีวิตรอดของเชื้อแบคทีเรียในชีวภัณฑ์สูงถึงร้อยละ 80-96

ผลิตภัณฑ์พร้อมใช้จากเชื้อจุลินทรีย์ปฏิปักษ์สำหรับควบคุมโรคเหี่ยวเฉาและโรคทางดินของพริกกะเหรียง

4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชื้อแอกติโนมัยซีสเพื่อควบคุมโรคใบจุด และโคนเน่าของพริกกะเหรียงและ มะเขือเทศ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เชื้อแอกติโนมัยซีสไอโซเลท PAI-D1, CAU1 และ KAL8 สามารถทนทาน ต่อสารอะบาเม็กติน และอ่อนแอต่อ สารแคปแทน และพาราควัท ส่วนเชื้อแอกติโนมัยซีสไอโซเลท MJ 11 ให้ผลในการยับยั้งได้ดีที่สุดโดยมีผลในการยับยั้ง เชื้อ *A. solani*, *C. gloeosporioides* และ *F. oxysporum* คือ ร้อยละ 63.13, 62.50 และ 90.75 ตามลำดับ ซึ่งควรนำเชื้อไอโซเลทที่มีประสิทธิภาพไปสู่การต่อยอดในการ พัฒนารูปแบบชีวภัณฑ์เพื่อใช้ในการป้องกันกำจัดโรคต่อไป

5) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของจุลินทรีย์สาเหตุโรคแมลง *Metarhizium anisopliae* เพื่อควบคุมหนอนกระทู้ผัก และหนอนใยผัก ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เมื่อพ่นผลิตภัณฑ์ชีวภัณฑ์จากเชื้อรา *Metarhizium anisopliae* แต่ละไอโซเลทไอโซเลท 4849, 4810 และ 2637 ครั้งที่ 3 สามารถช่วยลดปริมาณหนอนใยผักได้ใกล้เคียงกับ ระดับเศรษฐกิจ (1.25 ตัวต่อต้น)

(6) การคัดเลือกเชื้อราปฏิปักษ์ที่มีประสิทธิภาพควบคุมแมลงหิวข้าวในการปลูกมะเขือเทศและพริกกะเหรียง บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การทดสอบประสิทธิภาพของเชื้อราสาเหตุโรคแมลงพบว่า เชื้อรา สกุล *Paecilomyces tenuipes* ไอโซเลท Pt 6073 สามารถทำให้แมลงหิวข้าวโรงเรือนเกิดโรคได้มากที่สุด 77.67 เปอร์เซ็นต์ และมีค่า LC50 เท่ากับ 2.219x106 สปอร์/มิลลิลิตร

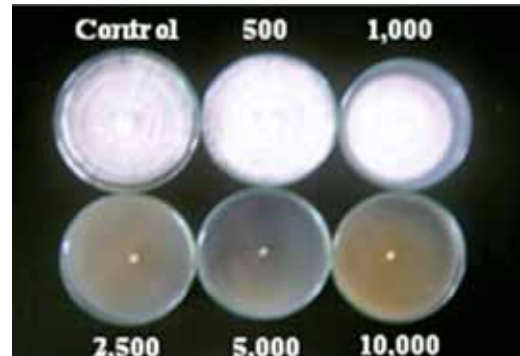

ชนิดเชื้อราสาเหตุโรคแมลง	ไอโซเลท	เปอร์เซ็นต์การตาย
<i>Beauveria</i> sp.	2637	33.67
<i>Paecilomyces lilacinus</i>	BCC 19368	6.67
<i>Paecilomyces cinnamomeus</i>	BCC 19341	3.85
<i>Paecilomyces tenuipes</i>	Pt 6073	77.67

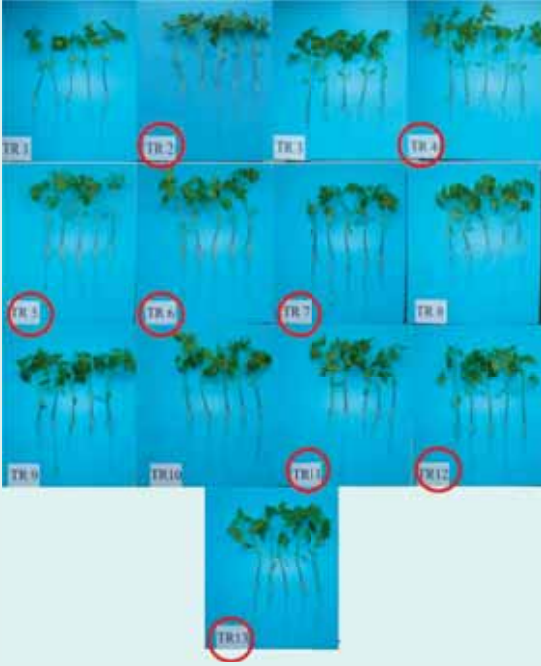
7) การพัฒนาผลิตภัณฑ์สารสกัดจากพืชเพื่อควบคุมแมลงและโรคพืชบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สารสกัดจากว่านน้ำมีประสิทธิภาพในการยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา *Phytophthora* sp. ที่เป็นสาเหตุโรคโคนเน่า และเชื้อรา *Alternaria* sp. สาเหตุโรคใบจุด นอกจากนี้ยังมีฤทธิ์สัมผัสตัวตายกับเพลี้ยอ่อนอีกด้วย และมีต้นทุนผลิตภัณฑ์คิดเป็น 420 บาทต่อลิตร และสามารถนำไปพัฒนาใช้ในระดับแปลงได้

8) การวิจัยและพัฒนาวัสดุเพาะกล้า การคัดเลือกวัสดุเพาะที่ผลิตมาจากปุ๋ยหมักวัสดุท้องถิ่นทั้งหมด 22 สูตร ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ตำรับการทดลองที่ส่งเสริมให้มีการเจริญเติบโตของกล้าผักสูงที่สุด คือ ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว ส่วนของเชื้อจุลินทรีย์ *Azospirillum* ที่สามารถผลิต IAA ได้สูงสุดคือ VAs -75 โดยผลิตได้ในปริมาณเท่ากับ 232.9 nmole mg protein-1 ส่วนเชื้อที่ตรึงไนโตรเจนได้สูงสุดคือ *Beijerinckia* คือ VBe-33 โดยตรึงได้เท่ากับ 132.87 nmole 24hr-1 tube-1 เชื้อที่สามารถย่อยละลายฟอสฟอรัสทั้งในรูปของ Ca-P และ Al-P คือ *Actinomycetes* เชื้อ VAc-006 โดยมีค่า clear zone ratio ที่ 5.5 และ 5.3 ตามลำดับ ซึ่งผลดังกล่าว ช่วยส่งเสริมความแข็งแรงของต้นกล้า ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของราก และทำให้สามารถย่อยหินแร่ในวัสดุเพาะและปลดปล่อยธาตุฟอสฟอรัสให้แก่ต้นกล้า

สำหรับการทดสอบวัสดุเพาะที่คัดเลือกพร้อมกับเชื้อจุลินทรีย์โดยทดสอบกับการเพาะกล้ามะเขือเทศพบว่า วัสดุเพาะตำรับ 5 (ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + เชื้อ *Azospirillum*) ส่งผลในทางบวกต่อการเจริญเติบโตของกล้ามะเขือเทศ ทำให้กล้ามะเขือเทศมีความยาวรากมากที่สุด คือ 16.62 เซนติเมตร ซึ่งแตกต่างกับชุดควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การทดสอบฤทธิ์เบื้องต้นของสารสกัดหยาบจากว่านน้ำที่สกัดด้วยเอทานอลในการยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา *Phytophthora* sp.

- คำรับ 1. วัสดุตามท้องตลาด (คำรับควบคุม)
- คำรับ 2. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว
- คำรับ 3. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + ปุ๋ยหมักวัสดุเหลือเพาะเห็ด + แกลบดำ 5%(v)
- คำรับ 4. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + ปุ๋ยหมักเปลือกถั่วลิสง + Vermiculite 5%(v)
- คำรับ 5. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + เชื้อ *Azospirillum*
- คำรับ 6. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + เชื้อ *Beijerinckia*
- คำรับ 7. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + เชื้อ *Actinomyces*
- คำรับ 8. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว+ปุ๋ยหมักวัสดุเหลือเพาะเห็ด+แกลบดำ 5%(v) + เชื้อ *Azospirillum*
- คำรับ 9. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว+ปุ๋ยหมักวัสดุเหลือเพาะเห็ด+แกลบดำ 5%(v) + เชื้อ *Beijerinckia*
- คำรับ 10. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว+ปุ๋ยหมักวัสดุเหลือเพาะเห็ด+แกลบดำ 5%(v) + เชื้อ *Actinomyces*
- คำรับ 11. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + ปุ๋ยหมักเปลือกถั่วลิสง + Vermiculite 5%(v) + เชื้อ *Azospirillum*
- คำรับ 12. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + ปุ๋ยหมักเปลือกถั่วลิสง + Vermiculite 5%(v) + เชื้อ *Beijerinckia*
- คำรับ 13. ปุ๋ยหมักขุยมะพร้าว + ปุ๋ยหมักเปลือกถั่วลิสง + Vermiculite 5%(v) + เชื้อ *Actinomyces*

6. โครงการศึกษาผลกระทบของการเคลื่อนย้ายสู่ชุมชนเมืองของเยาวชนเขาเขต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูง

การศึกษาครั้งนี้มุ่งประเด็นการทำความเข้าใจสถานการณ์ ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของเยาวชนสู่ชุมชนเมืองและเสนาอนโยบาย ตลอดจนกลยุทธ์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้แก่เยาวชนและชุมชนบนพื้นที่สูงและชุมชนชนเมือง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวง และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยศึกษาครอบคลุมตัวอย่าง 6 ชนเผ่า ได้แก่ อาข่า ม้ง กระเหรี่ยง ลาหู่ ลีซอ และเย้า ซึ่งผลการศึกษาพบว่า แนวโน้มของการเคลื่อนย้ายเยาวชนที่สูงสู่เมืองมีทิศทางที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากความไม่เสมอภาคของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นที่สูง การเคลื่อนย้ายเยาวชนบนพื้นที่สูงสู่เมืองมีผลกระทบทั้งต่อตัวเยาวชน ครอบครัว และชุมชนที่เกี่ยวข้องทั้งด้านบวกและด้านลบ ปัจจัยสำคัญของการเคลื่อนย้ายเยาวชนเพื่อมาทำงาน คือ ความยากจนของครอบครัว ขาดโอกาสการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และการขาดแคลนที่ดินทำกิน ส่วนปัจจัยเหตุสำคัญของการเคลื่อนย้ายมาศึกษาของเยาวชนที่สูง คือ การสนับสนุนของพ่อแม่ ความต้องการของเยาวชน และการชักจูงจากญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และสื่อต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคมทั้งหมด การเคลื่อนย้ายเยาวชนบนพื้นที่สูงสู่เมืองไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตและการจ้างงานในชุมชนบนพื้นที่สูง แต่มีผลต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมต่อชุมชนบนพื้นที่สูง

ข้อเสนอเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาให้แก่เยาวชนและชุมชนบนพื้นที่สูงและชุมชนชนเมือง มี 2 ประการ คือ (1) การเสริมสร้างความเสมอภาคและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมุ่งเน้น การพัฒนาระบบเศรษฐกิจหลักของชุมชนลักษณะการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งและ บทบาทของเยาวชนต่อการพัฒนาชุมชนพื้นที่สูง ที่มุ่งเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับเยาวชนให้ภูมิใจในวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชนเผ่า อีกทั้งการเสริมสร้างบทบาทที่เป็นรูปธรรมของเยาวชนที่เคลื่อนย้ายสู่เมืองต่อการพัฒนา ชุมชนที่สูง ตลอดจนการพัฒนาความเสมอภาคด้านการศึกษาให้กับชุมชนที่สูง และ (2) มุ่งส่งเสริมพัฒนา มุ่งสู่ การพัฒนาเครือข่ายการทำงานในลักษณะบูรณาการของทั้งหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนทั้งในตัวเมือง และชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาทั้ง 2 ทิศทาง อย่างเป็นรูปธรรมทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติต่อไป

7. โครงการศึกษาเชิงยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวเขา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการต่อเนื่องในลักษณะงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (active participatory research) ของครัวเรือนชาวเขายากจน ผู้รู้ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ด้านพัฒนาต่างๆ และนักวิชาการ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน ราย 5 ชนเผ่า ได้แก่ เผ่ากะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ อาข่า และเย้าโดย กระบวนการมีส่วนร่วม และเพื่อเสนอแนะแนวทางขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน บนพื้นที่สูงในระดับชนเผ่า ผลการศึกษาพบว่า ข้อเสนอแผนยุทธศาสตร์เพื่อลดภาวะความยากจนของเกษตรกร บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

วิสัยทัศน์ : ครัวเรือนเกษตรกรชนเผ่ายากจนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น โดยพึ่งตนเองได้โดยอาศัยทรัพยากร และภูมิปัญญาพื้นถิ่นพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับโอกาสและความสามารถพิเศษของ ตัวเกษตรกรสามารถนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาพื้นที่สูงและประเทศชาติโดยรวม

พันธกิจ : สนับสนุนและประสานทรัพยากรที่สำคัญและจำเป็นต่อการเสริมและเร่งพลังให้ครัวเรือนเกษตรกร ชนเผ่าที่ยากจนได้ดำเนินกิจกรรมที่ต้องการตามโอกาส ความสามารถพิเศษและหลักการอย่างเหมาะสม ได้พัฒนา ฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้น โดยพึ่งตนเอง อาศัยทรัพยากรและภูมิปัญญาพื้นถิ่นตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง

ตาราง ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนบนพื้นที่สูง จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา/แผนงาน	ชนเผ่า
1. ยุทธศาสตร์การพัฒนา รายได้และสถานะ โภชนาการ	1) การเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์และ เศรษฐกิจพอเพียง	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เย้า/ ลัวะ มูเซอ
	2) ผลิตข้าวกลองเพาะงอก	เย้า/ลัวะ มูเซอ
	3) การแปรรูปอาหาร ผลิตภัณฑ์อาหาร ขนม	กะเหรี่ยง ม้ง เย้า/ลัวะ มูเซอ
	4) การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เย้า/ ลัวะ มูเซอ
	5) พัฒนาอาชีพเสริม	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า มูเซอ
	6) พัฒนาตลาดและวิสาหกิจชุมชน	ม้ง อาข่า มูเซอ
2. ยุทธศาสตร์ด้านการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสังคมชนบท	1) เพิ่มพูนทักษะและความรู้ทางเกษตรที่เหมาะสม	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เย้า/ ลัวะ มูเซอ
	2) พึ่งตนเองและลดค่าใช้จ่าย	ม้ง อาข่า
	3) พัฒนาถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับหัตถกรรมงาน ฝีมือตลอดจนเครื่องจักสาน เครื่องมือทำมาหากิน ที่เป็นเอกลักษณ์ชนเผ่า	กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เย้า/ ลัวะ มูเซอ
	4) การพัฒนากลุ่ม ตั้งกลุ่มต่างๆเพื่อถ่ายทอดความรู้ และบริหารกิจกรรม	กะเหรี่ยง
	5) การลดบริโภคล้ำ	เย้า/ลัวะ
3. ยุทธศาสตร์ด้านการ จัดการทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม	การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากร	ม้ง อาข่า

แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

8. โครงการทดสอบชนิดไม้ที่เหมาะสมในการปลูกเพื่อฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมบนพื้นที่สูง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงได้ร่วมกันดำเนินการวิจัยโครงการทดสอบชนิดไม้ที่เหมาะสมในการปลูกเพื่อฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมบนพื้นที่สูง โดยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อศึกษาศรีวิทยา การเจริญเติบโตและการปรับตัวของไม้ 3 กลุ่ม ต่อเนื่องในปีที่ 2 และประเมินผลกระทบทางนิเวศน์ในพื้นที่ปลูกไม้ทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อศึกษาดำเนินการปลูกไม้ 3 กลุ่ม การพยากรณ์รายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากไม้ในแต่ละปี ตลาดรองรับผลผลิต การใช้ประโยชน์จากไม้ที่ปลูก และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของพืชที่ปลูกแซม รวมทั้งเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปลูกป่าเป็นอาชีพแก่เกษตรกร และชนิดไม้ที่เกษตรกรเลือกปลูก โดยดำเนินการในพื้นที่ของเกษตรกรในตำบลโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน โดยทำการทดสอบกลุ่มไม้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มชนิดไม้พื้นถิ่น (local species) กลุ่มชนิดไม้ต่างถิ่น (exotic species) และกลุ่มไม้ไผ่ (bamboo) ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มไม้ไผ่ (bamboo) มีการเติบโตที่รวดเร็ว รองมาคือ กลุ่มชนิดไม้ต่างถิ่น (exotic species) ที่ได้จากการวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวง โดยเฉพาะไม้กระถินเทพา สำหรับไม้พื้นถิ่นนั้นมีการเติบโตที่ค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับไม้ในกลุ่มอื่น แต่ต้นทุนการปลูกกลุ่มไม้ไผ่จะมีต้นทุนการปลูกต่อไร่สูงสุด โดยเฉพาะไม้หวานอ่างขาว เนื่องจากต้นทุนของกล้าพันธุ์สูงเมื่อเทียบกับกลุ่มไม้อื่น ในปีแรกจึงมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง คือ 10,000 บาท/ไร่ ส่วนไม้กลุ่มอื่นๆ มีต้นทุนการปลูกในปีแรก 4,750 บาท/ไร่ เท่านั้น ในปีที่ 2 มีค่าใช้จ่ายของไม้ทั้ง 3 กลุ่ม 1,800 บาท และปีที่ 3 มีค่าใช้จ่ายเพียง 1,050 บาท

สำหรับความต้องการของเกษตรกรต่อไม้แต่ละชนิด พบว่า กลุ่มไม้ไผ่ เกษตรกรให้ความสนใจใฝ่รวมคำมากที่สุด กลุ่มไม้ต่างถิ่น ไม้กระถินเทพาเป็นไม้ที่เกษตรกรต้องการปลูกมากที่สุด ส่วนกลุ่มไม้พื้นถิ่น ไม้สักเป็นไม้ที่เกษตรกรต้องการปลูกมากที่สุด โดยเหตุผลสำคัญที่เกษตรกรสนใจจะปลูกไม้ ประกอบด้วย 1) การสร้างรายได้ให้กับครอบครัว รองลงมา 2) ทำให้สภาพดิน น้ำ ป่าไม้ และอากาศรอบชุมชนดีขึ้น 3) ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม 4) ช่วยเพิ่มแหล่งอาหารภายในชุมชน และ 5) ช่วยลดปัญหาภัยธรรมชาติที่เคยเกิดขึ้น

ความต้องการใช้ไม้ในพื้นที่จังหวัดน่านและจังหวัดใกล้เคียง จากการสำรวจพบว่าจังหวัดน่านเป็นแหล่งผลิตไม้รวกดำที่สำคัญของประเทศ สำหรับส่งไปยังจังหวัดทางภาคตะวันออกเพื่อใช้ในการเลี้ยงหอยแมลงภู และปัจจุบันนั้นการรับซื้อเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรในหลายอำเภอหันมาปลูกไม้รวกดำกันเพิ่มขึ้น

9. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริในการพัฒนาพื้นที่ปลูกป่าไม่ให้คืนกลับสู่สภาพธรรมชาติ ด้วยแนวทางผสมผสานและได้ทรงเสนอแนะแนวทางการปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ซึ่งการปลูกไม้ 3 อย่าง ให้ประโยชน์ 4 อย่างตามแนวพระราชดำรินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานพระราชดำรัส ไว้เมื่อปี 2519 ณ หน่วยพัฒนาต้นน้ำทุ่งจ้อ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตอนหนึ่งว่า *“การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ให้ปลูกไม้ 3 อย่าง ให้ประโยชน์ 4 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ หรือ ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้ฟืน ซึ่งจะให้ประโยชน์ 4 ประการ คือ ได้ใช้สอยและเศรษฐกิจ ไม้ฟืน ไม้กินได้ และประการสุดท้าย คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธาร และปลูกป่าแล้ว ต้องให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ด้วย”* สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จึงได้น้อมนำพระราชดำรัสดังกล่าวมาดำเนินการภายใต้โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้จากการปฏิบัติที่ดี Best practice ของเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อศึกษาและสังเคราะห์แนวทางการสร้างรายได้จากการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรและสอดคล้องกับข้อกฎหมาย และเพื่อทดสอบวิธีการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ในพื้นที่ทำกินของเกษตรกรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีกิจกรรมและผลการศึกษาดังนี้

1) การรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกป่าทั้งจากหน่วยงานของภาครัฐบาลและองค์กรต่างๆ พบว่า มูลนิธิโครงการหลวงได้ดำเนินการส่งเสริมการปลูกไม้โตเร็วรวมทั้งไผ่ในพื้นที่ทำกินของเกษตรกรโดยเกษตรกรเป็นผู้ปลูก ดูแลรักษา และสามารถตัดฟืนไม้มาใช้ประโยชน์ได้โดยอิสระ ภายใต้โครงการป่าชาวบ้านในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

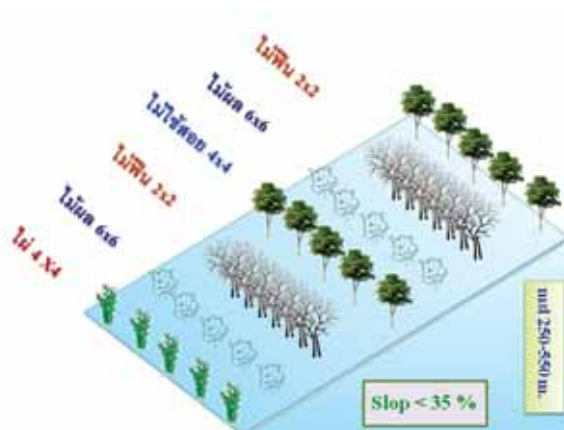
2) การศึกษาและสังเคราะห์แนวทางการสร้างรายได้จากการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง พบว่าการปลูกพืชเกษตรอายุสั้น ซึ่งเกษตรกรได้ยึดเป็นอาชีพหลักอยู่เดิมแล้วนั้น ควบคู่กับการปลูกไม้ยืนต้น จะทำให้เกษตรกรมีรายได้ และไม่ยืนต้นที่ปลูกจะได้รับธาตุอาหารที่บำรุงพืชเกษตรและทั้งที่มาจากพืชเกษตรอายุสั้นที่ย่อยสลายภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วในแต่ละฤดูกาล

3) การทดสอบวิธีการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ในพื้นที่ทำกินของเกษตรกรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีเกษตรกรเข้าร่วมงานวิจัยทั้งสิ้น จำนวน 75 ราย พื้นที่ปลูก 232 ไร่ ชนิดไม้ที่ปลูกทั้งสิ้น 32 ชนิด จำนวน 72,219 ต้น และแบ่งตามลักษณะการใช้ประโยชน์ 3 ลักษณะ คือ (1) ไม้ใช้สอยหรือไม้เศรษฐกิจซึ่งเป็นชนิดไม้ที่ใช้ในการก่อสร้างบ้าน โรงเรือนและเครื่องมือการเกษตร 10 ชนิด จำนวน 6,020 ต้น ได้แก่ สนสามใบ มะค่าโมง สัก ประดู่ป่า แดง กระบก พะยูง ยมหิน อินทนิลน้ำ และจามจุรี (2) ไม้ฟืนหรือไม้เชื้อเพลิงซึ่งเป็นชนิดไม้ที่ใช้เพื่อการหุงต้ม ปิ้งอาหาร สร้างความอบอุ่นในฤดูหนาว รวมทั้งไม้ฟืนในการนึ่ง อบ และการถนอมอาหาร 7 ชนิด จำนวน 52,175 ต้น ได้แก่ จันทร์ทองเทศ การบูร กระจินดอย เมเปิ้ลหอม กระจินเทพา ราชพฤกษ์ และประคำดีควาย และ (3) ไม้ผลหรือไม้กินได้ซึ่งเป็นชนิดไม้ที่ใช้ส่วนของใบ ดอก หน่อ ผล เป็นอาหาร รวมทั้งเป็นพืชสมุนไพร 15 ชนิด จำนวน 14,024 ต้น ได้แก่ มะม่วง ขนุน ส้มโอ กระท้อน หน่อหน่า มะขามป้อม จี้เหล็ก เลี้ยว หัว สุกโชค อะโวคาโด ใผ่หวาน อ่างขาง ใผ่ขางหม่น ใผ่เปาะ และใผ่บง

ตาราง แสดงจำนวนเกษตรกร พื้นที่ปลูก และชนิดไม้ ในโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ทั้ง 4 พื้นที่

พื้นที่	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ชนิดไม้ตามลักษณะการใช้ประโยชน์		
			ไม้ใช้สอย	ไม้พุ่ม	ไม้ผล
1. ศูนย์หมอกจ๋าม (บ้านเมืองงามเหนือ)	20	62	5 ชนิด/ 760 ต้น	7 ชนิด/ 16,665 ต้น	13 ชนิด/ 3,884 ต้น
2. ศูนย์ผาตั้ง (บ้านผาตั้งและบ้านร่มฟ้าหม่ม)	26	54	3 ชนิด/ 1,200 ต้น	5 ชนิด/ 14,800 ต้น	7 ชนิด/ 1,630 ต้น
3. โครงการขยายผลฯ โป่งคำ (บ้านโป่งคำ)	18	64	5 ชนิด/ 2,500 ต้น	5 ชนิด/ 7,350 ต้น	11 ชนิด/ 4,520 ต้น
4. โครงการขยายผลฯ ถ้ำเวียงแก (บ้านน้ำพัน)	11	52	4 ชนิด/ 1,560 ต้น	5 ชนิด/ 13,360 ต้น	13 ชนิด/ 3,990 ต้น
รวม	75	232	รวม 32 ชนิด จำนวน 72,219 ต้น		

หมายเหตุ : ชนิดไม้ในแต่ละพื้นที่มีชนิดที่ซ้ำกัน

จากการพิจารณาปัจจัยแวดล้อมทั้งทางกายภาพและชีวภาพของพื้นที่ สามารถกำหนดรูปแบบการปลูกได้ 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การปลูกแบบผสมผสาน เหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยกว่าร้อยละ 35 และระดับความสูงไม่เกิน 550 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

รูปแบบที่ 2 การปลูกโดยกำหนดพื้นที่ปลูกเป็น 3 ส่วน คือ พื้นที่ส่วนบนปลูกไม้เศรษฐกิจที่เป็นไม้พุ่มถึง ส่วนกลางปลูกไม้พุ่มและส่วนล่างปลูกไม้ผล เหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 และระดับความสูงอยู่ระหว่าง 550-1,450 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

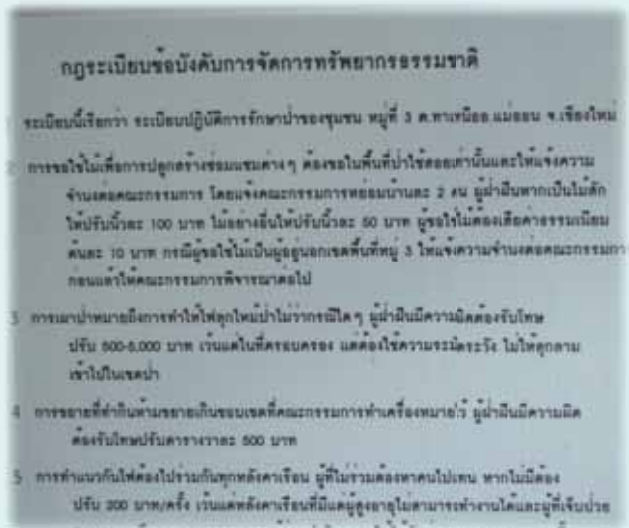

10. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการนำองค์ความรู้จาก “โครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการสังเคราะห์องค์ความรู้ กฎระเบียบของชุมชนและวิธีปฏิบัติที่ดีของเครือข่ายชุมชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง” (ดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2551) ไปขยายผลเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนที่ยังมีปัญหาหรือยังขาดวิธีปฏิบัติที่ดีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยนำไปปรับประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้บริบทของชนเผ่าและภูมิสังคมของชุมชนต่างๆ ที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน โดยเป็นการดำเนินการเพื่อศึกษาขั้นตอนที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนให้ชุมชนมีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติด้วยกระบวนการกลุ่มภายในชุมชน และเพื่อสังเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ต้องสร้างขึ้นเพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ผลการดำเนินงาน พบว่า ขั้นตอนที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนชุมชนประกอบด้วย การศึกษาบริบทของชุมชนการสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนกับนักวิจัย การสำรวจและศึกษาบริบทชุมชน การสำรวจการใช้ทรัพยากรของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำตัวแทนของชุมชนศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดการทรัพยากรที่ดี ตลอดจนการจัดทำแผนการปฏิบัติงานของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และที่สำคัญ คือ การสรุปบทเรียนการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อให้ชุมชนได้ทบทวนสรุป และวางแผนการดำเนินงานต่อไป

สำหรับปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดีได้ ประกอบด้วย (1) วิถีคิดโลกทัศน์ของชุมชน โดยเฉพาะจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ (2) พลังชุมชน การมองเห็นประโยชน์และรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน (3) มีกลุ่มแกนนำตามธรรมชาติทั้งผู้นำด้านพิธีกรรม/ความเชื่อและผู้นำในการขับเคลื่อนปกป้องดูแลรักษาป่าทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (4) ชุมชนเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตและปรับตัวต่อสถานการณ์ภายนอกที่เข้ามากระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติ (5) การปฏิสัมพันธ์กับภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่า เงื่อนไขปัจจัยสำคัญอื่นๆ เพิ่มเติมที่จะก่อให้เกิดแนวทางการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การสร้างและพัฒนาผู้นำ การนำความเชื่อภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ อาชีพของคนในชุมชน การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ในการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้ง 3 ชุมชน เริ่มตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตนเอง และพบว่าปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเขตที่ทำกินและเขตพื้นที่ป่ายังคงเป็นประเด็นสำคัญในทุกชุมชน ดังนั้นจึงควรมีการนำข้อมูลของชุมชนมาจัดการให้เกิดความชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องของแนวเขตพื้นที่ทำกินและพื้นที่ป่าและการสืบค้นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรของชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และกำหนดกฎระเบียบของชุมชนต่อไป และแนวทางการจัดการทรัพยากรของชุมชน ทั้ง 3 ชุมชน สรุปได้ ดังนี้

ตาราง แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ชุมชน	แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
1. บ้านห้วยบง	<ol style="list-style-type: none"> 1) จำเป็นต้องมีบุคคลหรือองค์กรภายนอกเข้าไปช่วยสนับสนุน 2) การสืบค้นความรู้/ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร เพื่อนำมาปรับปรุง/พัฒนากฎระเบียบของชุมชน 3) การจัดทำศูนย์เรียนรู้ ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง (8 ไร่)
2. บ้านผาแตก	<ol style="list-style-type: none"> 1) จำเป็นต้องมีบุคคลหรือองค์กรภายนอกเข้าไปช่วยสนับสนุน 2) นำข้อมูลแนวเขตป่าอนุรักษ์และพื้นที่ทำกิน (มีอยู่แล้ว) มาวางแผนการจัดการและการพัฒนากฎระเบียบในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน
3. บ้านแม่ลามาหลวง	<ol style="list-style-type: none"> 1) จำเป็นต้องมีบุคคลหรือองค์กรภายนอกเข้าไปช่วยสนับสนุน 2) จัดทำแนวเขตพื้นที่ทำกินและพื้นที่ป่า 3) การนำภูมิปัญญามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรและการกำหนดกฎระเบียบของชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาในการทำไร่หมุนเวียน 4) การศึกษาดูงานเพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ 5) การกำหนดแผนการจัดการทรัพยากร จำเป็นต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของชุมชน (ปัจจุบันมีผลกระทบจากศูนย์อพยพ)

11. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระบบตลาดชุมชนบนพื้นที่สูง

เป็นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรที่เหมาะสมภายใต้บริบทของชุมชน และทดสอบแนวทางการพัฒนาตลาดผลผลิตในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงโดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงมาประยุกต์ใช้พบว่า รูปแบบการพัฒนาระบบตลาดในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 12 พื้นที่ที่มีความแตกต่างกันตามแต่สภาพบริบทของแต่ละชุมชน ซึ่งจะประกอบด้วย 3 รูปแบบ ได้แก่

1) ตลาดภายในชุมชนซึ่งเป็นตลาดขั้นต้นมีการผลิตเพื่อบริโภค และขายภายในชุมชนในปริมาณไม่มากนัก ได้แก่ โรงเรียน ค่ายผู้อพยพ ร้านอาหาร และตลาดนัดในชุมชน

2) ตลาดภายนอกชุมชนเป็นตลาดขั้นกลางที่มีการผลิต และขายภายนอกชุมชนโดยผ่านผู้รวบรวมหรือพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ ทั้งเพื่อการบริโภคสด และส่งโรงงาน โดยราคาซื้อขายขึ้นลง ตามภาวะตลาด เช่น การปลุกมะเขือเทศ กะหล่ำปลี พริก ซาโยเต้ ส่งพ่อค้าที่ตัวอำเภอ หรือผู้รวบรวมในพื้นที่เพื่อส่งคัดเลือกส่งตลาดไท โรงงานแปรรูป และตลาดในภูมิภาคต่างๆของประเทศ

3) ตลาดโครงการหลวง และตลาดแบบมีสัญญา เป็นตลาดขั้นก้าวหน้าที่มีการผลิตและซื้อขายแบบตลาดล่วงหน้าโดยระบุ ชนิด ปริมาณ คุณภาพ ราคา และเวลาส่งมอบที่ชัดเจน สำหรับราคาซื้อขายมีทั้งแบบกำหนดล่วงหน้า และขึ้นลงตามภาวะตลาด

นอกจากนี้ดำเนินการทดสอบแนวทางการพัฒนาระบบตลาดโดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง สำหรับการผลิตพืชผัก การผลิตกาแฟ และการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมการทดสอบ จำนวน 360 คนในพื้นที่ 971.60 ไร่ และเกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตและส่งมอบผลผลิตตามความต้องการของตลาดได้ เฉลี่ยร้อยละ 57.80 และ 48.52

ชนิดพืช	ความต้องการ ตลาดทั้งหมด (ตัน)	แผนการผลิต ทั้งหมด (ตัน)	การส่งมอบผลิต ทั้งหมด (ตัน)	จำนวน เกษตรกร (คน)	พื้นที่(ไร่)
พืชผัก	1,326.76	844.68	727.69	304	302
กาแฟ	3	2	1.23	8	6.6
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	1,000	500	401.39	48	663
รวม	2,329.76	1,346.68	1,130.31	360.00	971.60
ร้อยละ	100	57.80	48.52	-	-

จะเห็นได้ว่ารูปแบบวิธีการผลิตสินค้าเกษตรตามความต้องการของตลาดของมูลนิธิโครงการหลวงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับเกษตรกรบนพื้นที่สูงได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกแบบเดิม ความเอาใจใส่ในการปลูกปฏิบัติดูแล และทักษะในการเพาะปลูกที่ดี ทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยที่จะส่งผลให้การดำเนินงานด้านการตลาดบนพื้นที่สูงประสบความสำเร็จ

การจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร

แผนงานการส่งเสริมเครือข่าย ความร่วมมือกับนานาชาติ

แผนงานการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือกับนานาชาติดำเนินงานเพื่อเผยแพร่ความสำเร็จของโครงการหลวง อันเกิดจากแนวพระราชดำริที่โปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้และส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาพื้นที่ภูเขาและพื้นที่ปลูกพืชเสพติด โดยมีแนวดำเนินงาน ที่สำคัญ คือ

1) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันกับหน่วยงานต่างประเทศในการอบรมแลกเปลี่ยน และพัฒนาบุคลากร ด้านการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การอนุรักษ์ดินและน้ำ และการป้องกันกำจัดศัตรู พืชแบบผสมผสาน เป็นต้น

2) พัฒนาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากแหล่งทุนระหว่างประเทศในการพัฒนาอาชีพและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีผลการดำเนินงานดังนี้

โครงการพัฒนาเครือข่ายวิจัยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนามักกับนานาชาติ

มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับผลสำเร็จของ โครงการหลวง โดยผ่านกระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้และพัฒนาทางวิชาการในการพัฒนาพื้นที่สูงกับ นานาชาติ และการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการ ด้านการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระดับนานาชาติกับ ประเทศที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา โดยได้ดำเนินกิจกรรมใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การจัดงานเผยแพร่งานโครงการหลวงในต่างประเทศ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง จัดงาน เผยแพร่งานผลสำเร็จโครงการหลวงในต่างประเทศ และเพื่อพัฒนาโอกาสทางการตลาดสินค้าโครงการหลวงใน สหภาพยุโรป ดังนี้

- งาน Organic Thailand ระหว่างวันที่ 25 เมษายน - 1 พฤษภาคม 2552 ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ซึ่งเป็นการจัดแสดงผลผลิตอินทรีย์โครงการหลวง โดยมี ผู้เข้าร่วมงานประกอบด้วย ชาวต่างชาติที่สนใจสินค้าเกษตร อินทรีย์ไทยกว่า 100 คน และสื่อมวลชนจากสหภาพยุโรป จำนวน 20 ราย พร้อมทั้งการเจรจาธุรกิจกับผู้นำเข้ากาแฟ และสินค้าผักและผลไม้ไทยในประเทศเบลเยียมและประเทศ เนเธอร์แลนด์

- งาน Seafood Exposition 2009 ในวันที่ 28 เมษายน 2552 ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม เพื่อเผยแพร่ความสำเร็จด้านการประมงบนพื้นที่สูงของโครงการหลวง

- งาน Taste of Thailand เป็นส่วนหนึ่งของงาน Taste of London ระหว่างวันที่ 18 - 21 มิถุนายน 2552 ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นการจัดแสดงผลภัณฑ์และบริการ ของผู้ผลิตสินค้าเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่ม โดยมีผู้เข้าร่วมงานตลอดทั้งงานประมาณ 130,000 คนสินค้าโครงการหลวงที่นำไปเผยแพร่ ได้แก่ ข้าวเกรียบ (ฟักทอง แครอท และเห็ดหอม) น้ำพริกเผา ผักผลไม้อบกรอบ และบัวคววน และผลไม้อบแห้ง ของบริษัท ดอยคำผลิตอาหาร จำกัด

2. การส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับนานาชาติ

1) **โครงการความร่วมมือทางวิชาการไทย-ลาว** เพื่อการพัฒนาทดแทนพืชเสพติด โดยมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ให้แก่เกษตรกร สปป.ลาว จำนวน 21 ราย และสนับสนุนการสนับสนุนกล้าไม้ผลพันธุ์ดีโครงการหลวง จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ มะม่วง พืช ฝรั่ง และเสาวรส รวม 1,954 ต้น และเมล็ดพันธุ์และต้นกล้าผัก จำนวน 12 ชนิด เช่น ผักบุ้ง ผักชี เบบี้ฮ่องเต้ และผักกาดขาวปลี พร้อมทั้งสนับสนุนวัสดุและสาริตการสร้างโรงเรือนปลูกผักขนาด 6x30 เมตร จำนวน 5 โรงเรือน และโรงเรือนปลูกองุ่นขนาด 3x30 เมตร จำนวน 12 โรงเรือน นอกจากนี้ได้จัดการสาริตและฝึกปฏิบัติการทำปุ๋ยหมัก สารสกัดชีวภาพ และการขยายเชื้อไตรโคเดอร์มา จำนวน 3 ครั้ง และสถาบันได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงการต่างประเทศ จำนวน 0.86 ล้านบาท

2) โครงการความร่วมมือทางวิชาการไทย-อัฟกานิสถาน ได้มีการปรับปรุงข้อเสนอโครงการสำหรับพื้นที่นำร่องใหม่ 2 แห่ง ทดแทนพื้นที่เดิม และจัดฝึกอบรม เรื่อง การวางแผนการผลิตและการตลาดโครงการหลวง ให้กับเจ้าหน้าที่ของ Afghan Development Association จำนวน 10 คน ระยะเวลา 7 วัน รวมทั้งจัดการศึกษาดูงานด้านการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดโครงการหลวงให้กับ ผู้จัดการโครงการของ UNODC จำนวน 7 คน พร้อมทั้งได้ร่วมหารือเกี่ยวกับความร่วมมือของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการเกษตรและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การบูรณาการแผนงาน และความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาในประเทศอัฟกานิสถาน

3) โครงการความร่วมมือทางวิชาการไทย-โคลอมเบีย โดยคณะเจ้าหน้าที่จาก PCI สาธารณรัฐโคลอมเบีย จำนวน 2 คน เข้ารับการฝึกอบรมด้านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการวางแผนการใช้ที่ดินโครงการหลวง ระยะเวลา 7 วัน และผู้เชี่ยวชาญด้านการแปรรูปกาแฟคุณภาพสูงจากสาธารณรัฐโคลอมเบีย จำนวน 1 คน เดินทางมาให้คำปรึกษาด้านการเพาะปลูกและการแปรรูปกาแฟโครงการหลวง ระยะเวลา 7 วัน รวมทั้งเจ้าหน้าที่โครงการหลวงและสถาบัน จำนวน 4 คน เดินทางศึกษาดูงานกาแฟ ประเทศโคลอมเบีย ระยะเวลา 10 วัน และให้คำปรึกษาด้านการจัดการตลาดชุมชนให้กับฝ่ายโคลอมเบีย

4) โครงการ Agrobiodiversity Value Chains for Smallholders สถาบันได้พัฒนาหลักการโครงการ Smallholder Biodiversity Food Certification Project เพื่อขอรับทุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (GEF) จำนวน 10 ล้านบาท ระยะเวลา 3 ปี ต่อมากองทุนสิ่งแวดล้อมโลกได้งดการพิจารณาการสนับสนุนงบประมาณโครงการชั่วคราวเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ

ยุทธศาสตร์

การถ่ายทอดความรู้และ
เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

1

Annual Report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายผลองค์ความรู้ของโครงการหลวงสู่ชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศให้กว้างขวางเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถพึ่งตนเองได้ และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยแบ่งพื้นที่เป้าหมายในการถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาเป็น 4 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่โครงการหลวง พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง พื้นที่โครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน และพื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมภายใต้ 3 แผนงาน ดังนี้

1. แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง
2. แผนงานการขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง
3. แผนงานการจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูง

แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนใน พื้นที่โครงการหลวง

แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงดำเนินงานในลักษณะสนับสนุนการบูรณาการกิจกรรมและประสานความร่วมมือหน่วยงานรัฐ-เอกชน และชุมชน ในการปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการหลวง รวมทั้งร่วมพัฒนาอาชีพเกษตรกรให้ได้ผลผลิตพืช-สัตว์คุณภาพสูง ปราศจากการตกค้างของสารเคมีเกษตร สนับสนุนให้เกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตอาหารปลอดภัย เช่น GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น เน้นเป้าหมายการพัฒนาชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถวางแผนและดำเนินกิจกรรมในลักษณะกลุ่มและคณะกรรมการด้วยตนเองได้ และสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้หรือแหล่งทุนได้ด้วยตนเอง โดยมีแนวดำเนินการที่สำคัญคือ

- (1) สนับสนุนการปฏิบัติงาน การถ่ายทอดความรู้ และการบูรณาการแผนปฏิบัติงานกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรท้องถิ่น และชุมชน
- (2) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของศูนย์/สถานีของโครงการหลวง เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
- (3) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรเพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้การรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัย
- (4) สนับสนุนการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อเป็นองค์กรพึ่งตนเองที่มีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเพื่อรองรับกิจกรรมเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

การสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการและพัฒนาประสิทธิภาพ การส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการหลวง

1.1 การสนับสนุนการพัฒนาเชิงบูรณาการในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงซึ่งปัจจุบันมี จำนวน 38 ศูนย์ในพื้นที่ 5 จังหวัด ภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา และแม่ฮ่องสอน มีเป้าหมายพัฒนาชุมชนทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ดำเนินงานในลักษณะของการบูรณาการการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ และชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายของมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัย และพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จึงได้ดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาเชิงบูรณาการในพื้นที่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานพัฒนาดังกล่าวเป็นไปตามเป้าหมาย โดยการจัดทำ แผนปฏิบัติงานเชิงบูรณาการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง ซึ่งมี หน่วยงานที่ร่วมบูรณาการการปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการหลวง 18 หน่วยงาน

สนับสนุนให้ดำเนินการพัฒนาตามแผนปฏิบัติการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยจัดการประชุม คณะทำงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 37 ศูนย์ 93 ครั้ง และวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานพัฒนาและจัดทำแนวทางการพัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง โดยจัดการสัมมนาสรุปผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2552 และจัดทำ แผนปฏิบัติงาน ปีงบประมาณ 2553 ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 38 ศูนย์

ได้สนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่างๆ มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยการจัดทำแผนชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 24 ศูนย์ ด้วยการจัดเวทีชุมชนจำนวน 24 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 1,351 คน

นอกจากนี้ได้ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งและเครือข่ายการพัฒนาของกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 8 กลุ่มศูนย์ โดยสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาต่างๆ ที่เป็นความร่วมมือของกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 8 กิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนของกลุ่มศูนย์ การเสริมสร้างประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานพัฒนาของบุคลากรในกลุ่มศูนย์ และการร่วมมือของกลุ่มศูนย์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

การประชุมเชิงปฏิบัติการ
จัดทำแผนการปฏิบัติการเชิงบูรณาการของ
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ประจำปี 2552

การประชุมคณะทำงานของ
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

1.2 การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการหลวง

1) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกไม้ดอกในพื้นที่โครงการหลวง

การส่งเสริมไม้ดอกในพื้นที่โครงการหลวง ดำเนินการในพื้นที่ 22 แห่ง แต่ละแห่งมีความชำนาญในการผลิตรวมทั้งมีชนิดพืชที่ส่งเสริมแก่เกษตรกรแตกต่างกัน ซึ่งความรู้และความชำนาญในพืชชนิดนั้นๆ จะมียุติในตัวบุคคล คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม เกษตรกร และเจ้าหน้าที่วิจัยด้วย ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาและส่งเสริมไม้ดอกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการพัฒนาการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกไม้ดอกชนิดต่างๆ ให้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกร โดยการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตไม้ดอกให้มีคุณภาพและเกิดรายได้ต่อเกษตรกรทั้งในและนอกพื้นที่โครงการหลวง รวมถึงบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีการปลูกไม้ดอก

โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผลงานวิจัยด้านไม้ดอก ไม้ประดับ ไปสู่เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงเพื่อรวบรวมข้อมูล ศึกษาและวิเคราะห์ผลลัพธ์ ปัญหา และผลกระทบจากการนำเทคโนโลยีด้านการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับไปสู่เกษตรกร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการความรู้และประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรที่ผลิตไม้ดอกให้สามารถมีรายได้และพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งโครงการได้มีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกร จำนวน 26 ครั้ง เกษตรกรที่เข้าร่วมจำนวน 288 คน ทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการปลูก การดูแลรักษา การจัดการโรคและแมลง และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวไม้ดอกและไม้กระถางชนิดต่างๆ สำหรับการประชุมกลุ่มเกษตรกรนั้น ทำให้เกษตรกรได้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในกลุ่ม ได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่มและทำให้มีกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- จัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานด้านไม้ดอก จำนวน 10 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 290 คน

หัวข้อฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน	วันที่จัด	จำนวนผู้เข้าร่วม	เกษตรกรที่เข้าร่วม
1. การผลิตเบญจมาศกระถาง	13 ต.ค. 51	15	สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์
2. การผลิตไม้ตัดดอกและไม้กระถาง	9-10 ธ.ค.51	17	ศูนย์ฯ สะโจะ
3. การผลิตไม้กระถาง	23 ม.ค.52	8	สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์
4. การปลูกไม้ประดับและไม้กระถาง	29 ม.ค.52	22	สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์
5. การปลูกไม้ดอกไม้ประดับโครงการหลวง	12-13 ก.พ.52	54	สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์
6. เทคนิคการปลูกไม้ดอกไม้ประดับโครงการหลวง	22-23 ก.พ.52	18	โครงการขยายผลฯ ป่ากล้วย
7. การพัฒนาคุณภาพของดอกไม้หลังการเก็บเกี่ยว	9 เม.ย.52	75	ศูนย์ฯ ขุนวาง
8. การจัดการโรคและแมลงในไม้ดอก	27 พ.ค.52	42	โครงการขยายผลฯ ป่ากล้วย
9. การปลูกกลorioซ่า	16 มิ.ย.52	13	ศูนย์ฯ หนองเขียว
10. การจัดการโรคและแมลงและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	28 ก.ค.52	26	ศูนย์ฯ ขุนแปะ
รวม		290	

• ประชุมกลุ่มผู้ผลิตไม้ดอก จำนวน 16 ครั้ง เกษตรกรที่เข้าร่วม 239 คน ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และโครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 15 แห่ง คือ ศูนย์ฯ สะโงะ ม่อนเงาะ หนองเขียว ขุนวาง ขุนแปะ ห้วยโป่ง อินทนนท์ ป่าเมี่ยง ปังค่า ห้วยน้ำริน อ่างขาง แม่สะป๊อก ทุ่งหลวง ทุ่งเร และป่ากล้วย

(2) การถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่เจ้าหน้าที่งานไม้ดอก มูลนิธิโครงการหลวง ประกอบด้วย การประชุม สัมมนา และ ฝึกอบรม จำนวน 14 ครั้ง จากกิจกรรมดังกล่าว ทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับความรู้ในเทคโนโลยีการปลูกไม้ดอกด้านต่างๆ ได้แลกเปลี่ยน ปัญหาระหว่างงานส่งเสริม งานผลิต และงานตลาด รวมทั้งได้ ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อพัฒนาการผลิต ไม้ดอกในแต่ละพื้นที่ให้มีคุณภาพที่ดี เป็นที่ต้องการของตลาด และสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่เกษตรกร โดยมีกิจกรรมดังนี้

การประชุมกลุ่มเกษตรกร

ฝึกอบรมและศึกษาดูงานของเจ้าหน้าที่

กิจกรรม	จำนวน ผู้เข้าร่วม	เวลาและสถานที่
1. ประชุมคณะทำงานฝ่ายไม้ดอก	467	ประจำทุกเดือน ณ ห้องประชุมมูลนิธิโครงการหลวง
2. ประชุมสัมมนา งานส่งเสริมไม้ดอกและรวม ทั้งจัดศึกษาดูงาน	65	วันที่ 16-20 มีนาคม 2552 ณ จังหวัดกรุงเทพฯ และชลบุรี
3. ประชุมสัมมนา งานวิจัยและส่งเสริมไม้ดอก มูลนิธิโครงการหลวง	55	วันที่ 17 มิถุนายน 2552 ณ ห้องประชุมดอยคำ อาคารฝึกอบรม สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
4. ฝึกอบรม เรื่อง “การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้กระถางและกล้วยไม้”	10	วันที่ 24-27 กรกฎาคม 2552 ณ เมืองทองธานี และจังหวัดชลบุรี
5. ฝึกอบรม เรื่อง “การปรับกลยุทธ์การตลาด ไม้ดอก - ไม้ประดับและการผลิต มูลนิธิ โครงการหลวง”	47	วันที่ 26 สิงหาคม 2552 ณ ห้องประชุมดอยคำ อาคารฝึกอบรม สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

(3) สนับสนุนและจัดทำแปลงถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการปลูกไม้ดอก จำนวน 5 ชนิด ขนาด 720 ตารางเมตร ในพื้นที่โครงการหลวง 5 แห่ง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรทั้งในและนอกโครงการหลวง โดยมีชนิดพืชและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแสดงตามตาราง ดังนี้

แปลงทดสอบสาธิต	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
1.การปลูกกุหลาบในโรงเรือน	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา
2.การผลิตไม้กระถาง	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงดินตอก
3.การปลูกกลอริโอซ่าและแอสเตอร์ในโรงเรือน	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแกน้อย
4.การปลูกซิมบีเดียม	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ
5.การปลูกวานิลลา	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง

2) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกไม้ผลในพื้นที่โครงการหลวง

โครงการหลวงได้ส่งเสริมการปลูกไม้ผลเพื่อสร้างอาชีพแก่เกษตรกรชาวเขา และฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยได้วิจัยและพัฒนาการเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลอย่างต่อเนื่อง และถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่เกษตรกรให้นำไปพัฒนาการปลูกไม้ผล โดยเน้นผลผลิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจึงได้ดำเนินโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกไม้ผลในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลของโครงการหลวงให้ไปสูงเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอื่นๆอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆในการปลูกไม้ผล ด้วยการพัฒนาแปลงไม้ผลตัวอย่างของเกษตรกร 40 แปลง และแปลงทดสอบสาธิตไม้ผลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 10 แปลง และสนับสนุนให้เกษตรกรผู้นำและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผล 10 กลุ่ม จำนวน 100 ราย เข้าเรียนรู้ในแปลงเรียนรู้ข้างต้นเพื่อนำไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรอื่นๆต่อไป

การสนับสนุนการจัดทำแปลงสาธิตไม้ผลและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่และเกษตรกร

ได้ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลแก่เจ้าหน้าที่ไม้ผลและเกษตรกร จำนวน 546 คน โดยจัดการอบรมและกิจกรรมเรียนรู้ ได้รวบรวมองค์ความรู้และฐานข้อมูลไม้ผลเพื่อส่งเสริมให้มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายและคุ้มค่า โดยจัดทำหนังสือเรื่อง “การปลูกองุ่นระบบใหม่ของโครงการหลวง” จำนวน 500 เล่ม และฐานข้อมูลและมุมเรียนรู้การปลูกไม้ผลของสถานีและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 10 แห่ง และได้มีการติดตามศึกษาและวิเคราะห์ผลการนำเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลไปใช้ของเกษตรกรและผลการดำเนินงานส่งเสริมไม้ผลโดยการจัดประชุมคณะทำงานไม้ผล 30 ครั้ง ติดตามให้คำแนะนำในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 50 ครั้ง และการสัมมนาและประชุมเชิงปฏิบัติการสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำแผนการดำเนินงาน 3 ครั้ง ผลการดำเนินงานข้างต้นเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรที่ปลูกไม้ผลในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 38 แห่ง จำนวน 3,539 ราย ซึ่งมีพื้นที่ปลูกไม้ผล ประมาณ 14,454.3 ไร่ มีผลผลิต 716.03 ตัน มูลค่า 14,790,533 บาท

3) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์นั้นนับว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรบนพื้นที่สูงเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการใช้สัตว์ในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ รวมไปถึงการเลี้ยงไว้เพื่อเป็นแหล่งอาหารและเพื่อจำหน่าย เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงและการดูแลรักษาที่ถูกต้อง ทำให้มีผลผลิตสัตว์ไม่เพียงพอกับความต้องการของพื้นที่ ส่งผลให้ต้องซื้อจากแหล่งอื่น เป็นการเพิ่มภาระด้านการขนส่งและอื่นๆ ตามมา

วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นแหล่งอาหารประเภทโปรตีน สำหรับการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ โดยเน้นการใช้วัตถุดิบพื้นบ้านเป็นแหล่งอาหารหลัก ซึ่งได้ดำเนินงานในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 17 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 15 แห่ง โดยได้มีการดำเนินงาน ดังนี้

- (1) จัดประชุมคณะทำงานโครงการฯ เพื่อวางแผน ติดตามการดำเนินงาน และแก้ไขปัญหาอุปสรรค จำนวน 12 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 234 คน
- (2) ติดตามความก้าวหน้า ให้คำปรึกษาและแนะนำการเลี้ยงสัตว์ การดูแลรักษาและการป้องกันโรคสัตว์ ทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง รวมทั้งสิ้น 198 ครั้ง
- (3) จัดทำศูนย์เรียนรู้ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง โดยสนับสนุนพันธุ์สัตว์และอุปกรณ์สาริตการเลี้ยงสัตว์และบำรุงพันธุ์สัตว์ ดังนี้

พันธุ์สัตว์/อุปกรณ์ที่สนับสนุน	จำนวน	หน่วย
1. ไก่พื้นเมือง	230	ตัว
2. กระจ่ายเนื้อ	200	ตัว
3. สุกรลูกผสมพันธุ์เปี้ยตรง	94	ตัว
4. อาหารสัตว์	370	กระสอบ
5. ยาและเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์	10	รายการ
6. เครื่องฟักไข่	4	เครื่อง
7. เครื่องบดเนื้อ	1	เครื่อง
8. อุปกรณ์ก่อสร้างและการเกษตร	5	รายการ

ทำให้เกิดกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่พื้นเมือง สุกร และกระจ่าย ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 15 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 18 พื้นที่เกษตรกร จำนวน 60 ราย มีรายได้จากการจำหน่ายกระจ่ายผ่านศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่างๆ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2551 ถึง มิถุนายน 2552 เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 977,805 บาท

เกิดกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงหมูหลุมในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 5 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่โถ แม่สะเรียง ผาตั้ง แก่น้อย และหนองหอย และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 8 พื้นที่ ได้แก่ โครงการขยายผลฯ แม่มะลอ ปากกล้วย ปางแดงใน ห้วยเป้า ปางมะโอ โป่งคำ สบโขง และห้วยเขย่ง ผลจากการเลี้ยงพบว่าสามารถช่วยลดปริมาณการซื้อปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมีของเกษตรกรลงได้

(4) จัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 8 ครั้ง มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งสิ้น 210 คน ในหัวข้อ 4 เรื่อง ได้แก่ การเลี้ยงและการฟอกหนังกระจ่าย การเลี้ยงและการทำอาหารจากกระจ่าย การแปรรูปอาหารจากกระจ่าย และการผสมอาหารสัตว์เพื่อใช้ในฟาร์มขนาดเล็ก ทำให้เกิดกลุ่มเกษตรกรผู้ผสมอาหารสัตว์แบบสำเร็จรูปใช้เองในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 4 กลุ่ม ใน 4 พื้นที่ ได้แก่ โครงการขยายผลโครงการหลวงห้วยเป้า ปางแดงใน โป่งคำ และปางยาง

การแปรรูปอาหารจากกระจ่าย

4) โครงการพัฒนาประสิทธิภาพและการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกผักอินทรีย์ในพื้นที่โครงการหลวง

มูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้เริ่มดำเนินงานโครงการปลูกผักอินทรีย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ในระยะแรกเป็นเพียงแปลงสาธิตเล็กๆ ภายในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อให้เจ้าหน้าที่และเกษตรกรได้เรียนรู้ เกี่ยวกับหลักและวิธีการในการปลูกผักอินทรีย์ โดยนำองค์ความรู้จากงานวิจัยมาเป็นฐานในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมโรคและศัตรูพืชโดยชีววิธีการ ปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน รวมไปถึงการอนุรักษ์ดิน น้ำ และสภาพแวดล้อม โดยมีศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเข้าร่วมโครงการ 6 แห่ง ในปี พ.ศ. 2552 ได้ขยายผลไปยังศูนย์พัฒนาโครงการหลวง รวมทั้งสิ้น 18 แห่ง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงได้ดำเนินโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกผักอินทรีย์ในพื้นที่โครงการหลวงขึ้น เพื่อดำเนินการและสนับสนุนการพัฒนาและเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกผักอินทรีย์ของโครงการหลวง ให้สามารถถ่ายทอดไปสู่เกษตรกรและบุคคลเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผลิตผลให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือทั้งต่อเกษตรกรและผู้บริโภค เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการทำการเกษตรบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนต่อไป

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการปลูกผักอินทรีย์ในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีและสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ และเพื่อสนับสนุนการพัฒนามาตรฐานคุณภาพเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่โครงการหลวง โดยดำเนินงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 18 แห่ง ได้แก่ แก่น้อย ทุ่งเริง ทุ่งหลวง ปางคะ พระบาทห้วยต้ม แม่แพะ แม่ทาเหนือ แม่แส แม่สะป๊อก วัดจันทร์ หนองหอย หมอกจ๋าม ห้วยน้ำริน ห้วยลึก ห้วยเสี้ยว ห้วยส้มป่อย อ่างขาง และอินทนนท์ โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) การถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยจัดฝึกอบรมแก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ จำนวน 7 หลักสูตร มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 448 คน ดังตาราง

การฝึกอบรม	จำนวน (ครั้ง)	จำนวน (คน)	ระยะเวลา
1. การฝึกอบรมเกษตรกรศูนย์ฯ ทุ่งเริง และศูนย์ห้วยเสี้ยว เรื่อง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และการทำปุ๋ยอินทรีย์ (เกษตรกรศูนย์ฯ ทุ่งเริง 63 คน ศูนย์ฯ ห้วยเสี้ยว 47 คน)	2	110	ศูนย์ฯ ทุ่งเริง วันที่ 28 - 29 พฤศจิกายน 2551 ศูนย์ฯ ห้วยเสี้ยว วันที่ 8 ธันวาคม 2551
2. การฝึกอบรมเกษตรกร เรื่อง การจัดการแมลงศัตรูพืชในผักอินทรีย์ (เกษตรกรศูนย์ฯ แม่สะป๊อก 35 คน ศูนย์ฯ ทุ่งหลวง 37 คน)	2	80	ศูนย์ฯ แม่สะป๊อก วันที่ 17 มีนาคม 2552 ศูนย์ฯ ทุ่งหลวง วันที่ 24 มีนาคม 2552
3. การฝึกอบรมเกษตรกรศูนย์ฯ ห้วยน้ำริน เรื่อง การทำปุ๋ยอินทรีย์	1	38	วันที่ 7 เมษายน 2552

การฝึกอบรม	จำนวน (ครั้ง)	จำนวน (คน)	ระยะเวลา
4. ฝึกอบรมเกษตรกรศูนย์ฯ แม่ทาเหนือ เรื่อง การปลูกข้าวโพดฝักอ่อนอินทรีย์เพื่อการส่งออก	1	63	วันที่ 13 สิงหาคม 2552
5. ฝึกอบรมเกษตรกรโครงการขยายผลโครงการหลวงปากกล้วย เรื่อง การปลูกผักอินทรีย์	1	48	วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2552
6. ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ เรื่อง ระบบการควบคุมภายในภายใต้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของยุโรป	1	61	วันที่ 9 มกราคม 2552
7. ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ เรื่อง การตรวจประเมินภายใน	1	48	วันที่ 11-13 มิถุนายน 2552
รวม	9	448	

(2) การทดสอบและสาธิต โดยสนับสนุนการจัดทำแปลงทดสอบและสาธิตในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ แม่สะป๊อก พุงเริง แม่ทาเหนือ ห้วยน้ำริน และอ่างขาง รวม 31 ไร่

(3) การผลิตสื่อ จัดทำคู่มือและระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำระบบควบคุมภายในการผลิตผักอินทรีย์โครงการหลวง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับขอรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เป็นสากล รวมทั้งการปรับปรุงคู่มือการจัดชั้นคุณภาพผักอินทรีย์ รวม 2 เล่ม ดังนี้

หัวข้อ/เรื่อง	จำนวน	ผู้ได้รับประโยชน์
คู่มือและระเบียบปฏิบัติระบบควบคุมภายในการผลิตผักอินทรีย์โครงการหลวง	1 เล่ม	เกษตรกรและเจ้าหน้าที่
คู่มือการจัดชั้นคุณภาพผักอินทรีย์	1 เล่ม	เกษตรกรและเจ้าหน้าที่

4) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เข้าร่วมจัดงานแสดงและประชาสัมพันธ์สินค้าอินทรีย์ ในงาน Organic Thailand เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2552 ณ ร้าน Blue Elephant กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 18 แห่ง จำนวน 528 คน สามารถปลูกผักอินทรีย์พื้นที่ 892.2 ไร่ ได้ปริมาณผลผลิต 857,451.81 กิโลกรัม คิดเป็นรายได้ที่เกษตรกรได้รับ 18,027,684.96 บาท โดยได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นการรับรองต่อเนื่อง 17 แห่ง และรับรองใหม่ 1 แห่ง คือ ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

5) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกกาแฟอาราบิก้า

โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกกาแฟแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกร โดยมุ่งเน้นให้ได้ผลผลิตกาแฟที่มีคุณภาพดีและสม่ำเสมอ ส่งผลให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายมีรายได้ที่เหมาะสมและมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สูง ในพื้นที่โครงการหลวง 20 แห่ง และในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง ผลการดำเนินงานสรุปได้ ดังนี้

(1) ประชุมคณะทำงานในการวางแผน ติดตามและแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน รวม 4 ครั้ง

(2) การส่งเสริมปลูกกาแฟอาราบิก้า ติดตามและให้คำแนะนำการปรับปรุงและการดูแลรักษากาแฟอาราบิก้าสวนเก่า โดยการตัดแต่งกิ่งประจำปีและการตัดเพื่อสร้างต้นใหม่ ในพื้นที่โครงการหลวง 20 แห่ง พื้นที่ปลูก 4,250 ไร่ เกษตรกร 2,080 ราย

ส่งเสริมปลูกกาแฟอาราบิก้าระบบใหม่ โดยปลูกระยะชิด 1.5 X 2.0 เมตร ร่วมกับพืชท้องถิ่นและไม้ผล ได้แก่ กล้าย ลูกเนียง และโอโวโก้ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง พื้นที่ 3,350 ไร่ เกษตรกร 282 ราย โดยสนับสนุนกล้ากาแฟ จำนวน 181,220 กล้า

กล้ากาแฟอาราบิก้าที่เพาะในสวนกลาง สถาบันฯ และการให้คำแนะนำการขุดหลุมปลูกที่ถูกต้อง

ตาราง แสดงงานส่งเสริมปลูกกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง ประจำปี พ.ศ. 2552

พื้นที่	ความสูงของพื้นที่ (เมตร)	พื้นที่ (ไร่)	เกษตรกร (ราย)	จำนวน (ตัน)
1. ป่ากล้วย	1,300	200	12	10,660
2. แม่มะลอ	1,000	250	25	13,325
3. ป่าแป๊ะ	900	400	35	21,320
4. ดอยปู่ย	1,000	100	10	5,330
5. สบโขง	1,100	650	40	34,645
6. ปางมะโอ	1,100	400	35	21,320
7. วาวี	1,000	400	40	21,320
8. ปางหินฝน	1,200	200	20	10,660
9. แม่สอง	1,000	600	45	31,980
10. โหล่งขอด	1,200	200	20	10,660
รวม 10 แห่ง	-	3,350	282	181,560

(3) การถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการปลูกกาแฟอาราบิก้า

ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวง 20 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง เรื่อง การปลูกและดูแลรักษากาแฟอาราบิก้า จำนวน 322 ราย เรื่อง การปรับปรุงสวนกาแฟอาราบิก้า จำนวน 373 ราย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้และทักษะในการปลูกกาแฟอาราบิก้า สามารถผลิตได้มีคุณภาพดีและสม่ำเสมอ

ตาราง แสดงการอบรม เรื่องการปรับปรุงสวนกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวง 20 แห่ง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

ศูนย์/สถานีฯ โครงการหลวง	วันที่จัดอบรม	ผู้เข้ารับการอบรม (คน)		รวม (คน)
		เจ้าหน้าที่	เกษตรกร	
1. ดีนตก	7 ก.พ. 52	3	31	34
2. ม่อนเงาะ	24 ก.พ. 52	3	47	50
3. ป่าเมี่ยง	25 ก.พ. 52	3	21	24
4. อินทนนท์	7 มี.ค. 52	3	31	34
5. ห้วยโป่ง	10 มี.ค. 52	1	77	78
6. ห้วยส้มป่อย	12 มี.ค. 52	3	29	32
7. ขุนแปะ	13 มี.ค. 52	4	33	37
8. แม่ใจ	20 มี.ค. 52	2	13	15
9. แม่ลาน้อย	21 มี.ค. 52	2	33	35
10. ปางอุ๋ง	22 มี.ค. 52	2	32	34
รวม 10 แห่ง		26	347	373

แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

ตาราง แสดงการอบรม เรื่องการปลูกและดูแลรักษากาแฟอราบิก้า ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

โครงการขยายผลโครงการหลวง	วันที่จัดอบรม	ผู้เข้ารับการอบรม (คน)		รวม (คน)
		เจ้าหน้าที่	เกษตรกร	
1. ป่ากล้วย	13 ม.ค. 52	2	34	36
2. แม่มะลอ	15 ม.ค. 52	1	50	51
3. ป่าแป้	17 ม.ค. 52	4	31	35
4. ดอยบุญ	24 ม.ค. 52	9	21	30
5. สบใจ	27 ม.ค. 52	3	41	44
6. ปางมะโอ	10 ก.พ. 52	2	20	22
7. วาวี	11 ก.พ. 52	2	25	27
8. ปางหินฝน	12 ก.พ. 52	3	17	20
9. แม่สอง	13 ก.พ. 52	2	23	25
10. โหล่งخอด	20 ก.พ. 52	5	27	32
รวม 10 แห่ง		33	289	322

(4) รวบรวมแปรรูปและจำหน่ายผลผลิตกาแฟอราบิก้า ในปีการผลิต 2551/52

มีปริมาณกาแฟผลสดที่ส่งผ่านมูลนิธิโครงการหลวงจากศูนย์/สถานีต่าง ๆ จำนวน 16 แห่ง ปริมาณ 238,984 กิโลกรัม คิดเป็นเงิน คือ 19,315,965 บาท

6) การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกพืชผักและสมุนไพรบนพื้นที่สูง

พืชผักและสมุนไพรเป็นพืชทางเลือกหนึ่งที่มีมูลนิธิโครงการหลวงได้ทำการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเพื่อเป็นรายได้ สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้พืชผักและสมุนไพรของมูลนิธิโครงการหลวงสามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน คือ ความสามารถในการผลิตให้ได้ตามปริมาณ คุณภาพ ณ เวลาที่กำหนดของตลาด ดังนั้นในการส่งเสริมและพัฒนาพืชผักและสมุนไพรบนพื้นที่สูง จึงเน้นเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่และการรักษาฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง

โดยโครงการมีวัตถุประสงค์ เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกพืชผักและสมุนไพรที่ได้รับจากงานวิจัยและงานพัฒนาของโครงการหลวงให้แก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ซึ่งได้ดำเนินงานในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 14 แห่ง โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

- (1) จัดสัมมนาประจำปี 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 170 คน และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 1 ครั้ง เรื่อง การวางแผนงานส่งเสริมการปลูกพืชผักบนพื้นที่สูง มีผู้เข้าร่วม 62 คน
- (2) จัดฝึกอบรมเรื่อง เทคโนโลยีการปลูกพืชผักเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปลอดภัย จำนวน 10 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 201 คน และจัดศึกษาดูงาน จำนวน 5 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 100 คน
- (3) สนับสนุนการจัดทำแปลงสาธิตการพัฒนารูปแบบและเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตผักในพื้นที่โครงการหลวง 2 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 5 แห่ง รายละเอียดดังตาราง

ชื่อเรื่อง	จำนวน (ครั้ง)	จำนวน (คน)	พื้นที่ดำเนินการ (ศูนย์/สถานี)
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง			
1. การสัมมนาพืชผักและสมุนไพรประจำปี 2551:แผนงานปี 2552	1	170	38 แห่ง
2. การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การวางแผนงานส่งเสริมการปลูกพืชผักบนพื้นที่สูง”	1	62	38 แห่ง
3. การจัดทำแปลงสาธิต			
3.1 การจัดทำแปลงสาธิตการพัฒนารูปแบบแลเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตผัก	2 (พื้นที่)	702 (ผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้)	ห้วยน้ำริน หนองเขียว
3.2 การจัดทำแปลงสาธิตปลูกผักหมุนเวียนภายใต้โรงเรือนและระบบให้ปุ๋ยทางน้ำ	1 (พื้นที่)	740 (ผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้)	หนองหอย
3.3 การจัดทำแปลงสาธิตการเพาะกล้าแบบประณีต	2 (พื้นที่)	1,090 (ผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้)	ตีนตอก หนองหอย
3.4 การจัดทำแปลงสาธิตการพัฒนารูปแบบการผลิตผักและสมุนไพรภายใต้ระบบEUREPGAP	5 (พื้นที่)	4,832 (ผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้)	แม่สาใหม่ หนองหอย แม่แสบ ขุนวาง อินทนนท์

ชื่อเรื่อง การสัมมนา/ประชุม/ฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน/แปลงสาธิต	จำนวน (ครั้ง)	จำนวน (คน)	พื้นที่ดำเนินการ (โครงการขยายผลฯ)
โครงการขยายผลโครงการหลวง			
1. การฝึกอบรมเกษตรกรเรื่อง “เทคโนโลยีการปลูกพืชผักเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปลอดภัย”	10	201	วาวิ ป่ากล้วย ผาแตก ป่าแป๋ โหล่งขอด สบเมย น้ำแบ่ง ปางหินฝน แม่มะลอ แม่สามแลบ
2. การศึกษาดูงานเกษตรกรเรื่อง “การปลูกพืชผักและสมุนไพรบนพื้นที่สูง”	5	100	สบโจง แม่มะลอ ป่าแป๋ ผาแตก โหล่งขอด
3. การจัดทำแปลงสาธิต			
3.1 การจัดทำแปลงสาธิตการพัฒนารูปแบบและเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิต	5 (พื้นที่)	476 (ผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้)	ผาแตก แม่สอง สบเมย แม่สามแลบ สะเนียน
3.2 การจัดทำแปลงสาธิตปลูกผักหมุนเวียนภายใต้โรงเรือนและระบบให้น้ำ	5 (พื้นที่)	211 (ผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้)	ห้วยเป้า ปางหินฝน ป่ากล้วย ดอยช้าง ดอยล้าน
3.3 การจัดทำแปลงสาธิตการเพาะกล้าแบบประณีต	2 (พื้นที่)	108 (ผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้)	วาวิ แม่มะลอ

การฝึกอบรมเกษตรกร

การประชุมเจ้าหน้าที่

การสนับสนุนแปลงสาธิต

จากการดำเนินงานทำให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกอบรมนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปลูกพืชผักและสมุนไพรบนพื้นที่สูง เพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตให้ดีขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้

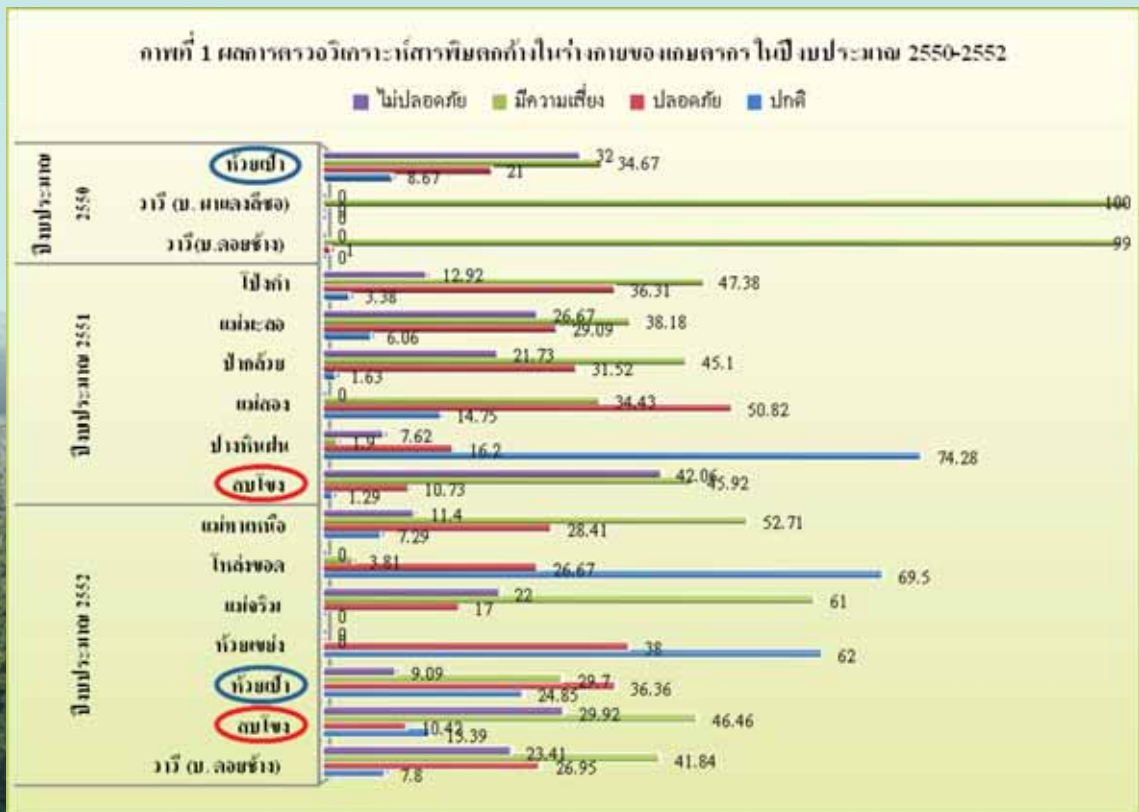

2.

การพัฒนากระบวนการคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย

เนื่องจากเกษตรกรบนพื้นที่สูงมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้นทำให้พบสารพิษตกค้างทั้งในผลผลิตพื้นที่เพาะปลูกและแหล่งน้ำ รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค มูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงสนับสนุนให้ เกษตรกรสมาชิก ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 ศูนย์ฯ/สถานีฯ และโครงการขยายผลฯ 4 พื้นที่ ปลูกพืชผักและผลไม้ที่มีคุณภาพปลอดภัยจากสารเคมีโดยการพัฒนามาตรฐานการผลิตพืชภายใต้ระบบการเพาะปลูกที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมที่สำคัญ คือ การส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการลดใช้สารเคมีและการปลูกพืชตามระบบคุณภาพภายใต้นโยบายอาหารปลอดภัยในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลฯ สนับสนุนการรับรองมาตรฐานการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวตามมาตรฐานสุขลักษณะโรงงาน (Good Manufacturing Practice: GMP) รวมทั้งตรวจวิเคราะห์ปริมาณสารเคมีและจุลินทรีย์ที่ปนเปื้อนในแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกและโรงคัดบรรจุเพื่อรักษาคุณภาพ ความสะอาดและความปลอดภัยของผลผลิตก่อนส่งถึงผู้บริโภค ซึ่งมีการดำเนินงานดังนี้

(1) รมรณรงค์ลดการใช้สารเคมี เพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัยรวมทั้งปลูกจิตสำนึกการลดใช้สารเคมีในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลฯ รวม 7 แห่ง มีผู้เข้าร่วมจำนวน 837 คน จากผลการตรวจหาสารพิษในร่างกายเกษตรกรมาตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปี 2552 จำนวน 2,988 คน ใน 16 พื้นที่ พบว่า ร้อยละ 42.23 อยู่ในภาวะปกติและปลอดภัย และร้อยละ 57.57 ยังอยู่ในภาวะเสี่ยงและไม่ปลอดภัย อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่ได้ดำเนินการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง พบว่า ภาวะปกติและปลอดภัยจะเพิ่มขึ้น (ภาพที่ 1)

(2) จัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกร เรื่อง ระบบการเพาะปลูกที่ดี และการตรวจสอบระบบการเพาะปลูกที่ดีด้านพืชผักและไม้ผลในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลฯ จำนวน 91 ครั้ง เกษตรกร 3,875 คน รวมทั้งจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรเพื่อใช้ในการขอรับรองแหล่งผลิตและระบบการผลิตของเกษตรกรภายใต้นโยบายอาหารปลอดภัยโดยกรมวิชาการเกษตร ซึ่งผลการตรวจรับรองพบว่า ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง และโครงการขยายผลฯ 2 แห่ง ได้แก่ ดอยปุย และวาปี(ดอยล้าน) พืชผัก 149 ชนิด เกษตรกร 3,793 ราย ได้รับการรับรองแหล่งผลิตตามมาตรฐาน GAP พืชผัก (ภาพที่ 2) และศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 33 แห่ง ไม้ผล 11 ชนิด เกษตรกร 1,810 ราย ได้รับการรับรองแหล่งผลิตตามมาตรฐาน GAP

สำหรับกิจกรรมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวตามมาตรฐานสุขลักษณะโรงงานเพื่อให้ผลผลิตยังคงคุณภาพ สะอาด และปลอดภัยได้ดำเนินการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกร จำนวน 7 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 394 คน และตรวจสอบให้คำแนะนำการปฏิบัติงาน GMP รวมทั้งการสนับสนุนมูลนิธิโครงการหลวงด้านการรับรองระบบในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 7 ศูนย์ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 จำนวนศูนย์พัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวงที่ได้รับการรับรอง

	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552
ระบบ GMP กฎหมาย	-	-	5 ศูนย์ฯ
ระบบ GMP ตามมาตรฐาน Codex	1 ศูนย์ฯ	1 ศูนย์ฯ	2 ศูนย์ฯ
ระบบ HACCP ตามมาตรฐาน Codex	1 ศูนย์ฯ	1 ศูนย์ฯ	2 ศูนย์ฯ

(3) ตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก 3 ฤดู ใน 17 พื้นที่ 14 สายน้ำ จำนวน 204 ตัวอย่าง จำแนกเป็นพื้นที่โครงการหลวง 13 พื้นที่ 10 สายน้ำ 156 ตัวอย่าง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 4 พื้นที่ 4 สายน้ำ 48 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า คุณภาพสายน้ำผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพน้ำตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งผิวดิน (ประเภท 3) ทั้งด้านสารเคมีและปริมาณจุลินทรีย์ในพื้นที่โครงการหลวง คิดเป็น ร้อยละ 74.52 และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง คิดเป็นร้อยละ 87.50 ในขณะเดียวกันได้สนับสนุนกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อแหล่งน้ำสะอาด เช่น การเก็บขยะในลำน้ำ การทำรั้วเลี้ยงสัตว์ การทำบ่อบำบัดน้ำเสีย และการอบรมทำน้ำหมักมูลนไพรสำหรับกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งได้ตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำโรงงานคัดบรรจุ จำนวน 6 พื้นที่ 6 ตัวอย่าง พบว่า น้ำทุกตัวอย่างผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพน้ำดื่ม โดยแบ่งเป็น ผ่านทุกข้อกำหนด 2 ตัวอย่าง และผ่านแบบมีเงื่อนไข 4 ตัวอย่าง

การตรวจรับรองแหล่งผลิต

การตรวจโรงงานตามระบบ GMP

การให้คำแนะนำวิธีการใช้สารเคมี

3. การเตรียมความพร้อมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

มูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงได้ดำเนินงานโครงการเตรียมความพร้อมให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้ เพื่อเป็นการขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่เกษตรกร ประชาชน หน่วยงาน และผู้สนใจทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยสนับสนุนการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นต้นแบบและเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นต้นแบบและเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน โดยในปีพ.ศ.2552 ดำเนินงาน 29 แห่ง โดยได้สำรวจและวิเคราะห์จุดเด่นของศูนย์ฯ ที่มีความพร้อมในการเป็นศูนย์เรียนรู้ พัฒนาความพร้อมด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนรู้ สนับสนุนการผลิตคู่มือและเอกสารที่ใช้ประกอบการถ่ายทอดความรู้ และจัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ของโครงการหลวงแก่เกษตรกร หน่วยงานองค์กร และชุมชนโดยวิทยากรของศูนย์ฯ ตลอดจนการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ของศูนย์เรียนรู้โครงการหลวงแก่ชุมชน และผู้ที่สนใจทั่วไป โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) จัดทำทะเบียนวิทยากรจากเจ้าหน้าที่และเกษตรกรของศูนย์/สถานีที่เป็นศูนย์การเรียนรู้จำนวน 29 แห่ง จำแนกเป็นเจ้าหน้าที่โครงการหลวง 102 คน และเกษตรกร 114 คน รวม 216 คน

(2) พัฒนาเจ้าหน้าที่และเกษตรกรของศูนย์/สถานีฯ เพื่อเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ จำนวน 100 คน

(3) ผลิตสื่อคู่มือหลักสูตรที่สอดคล้องกับจุดเด่นของศูนย์ฯ จำนวน 22 เรื่องๆละ 200 เล่ม (รวม 4,400 เล่ม) แผ่นพับการเรียนรู้ 22 เรื่องๆละ 2,000 แผ่น (รวม 44,000 แผ่น) เพื่อเผยแพร่ไปยังพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง จัดทำสื่อการเรียนรู้โปสเตอร์ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องหัตถกรรมเครื่องเงิน และหวาย และจัดจ้างทำวิดีโอทัศน์ที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของศูนย์เรียนรู้ จำนวน 10 เรื่อง

(4) สนับสนุนการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ การศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้โครงการหลวง รวม 21 ครั้ง จำนวน 2,761 คน รวมถึงได้จัดกิจกรรมเรียนรู้โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 5 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2,486 คน และจัดการศึกษาดูงานและถ่ายทอดความรู้ในศูนย์เรียนรู้โครงการหลวง 16 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 275 คน

ตาราง แสดงจำนวนผู้มาเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้โครงการหลวง 29 แห่ง ในปีงบประมาณ 2552

กิจกรรม	จำนวน (ครั้ง)	จำนวนผู้มาเรียนรู้ (คน)
1. การศึกษาดูงานในพื้นที่ศูนย์ฯ/ สถานีฯ	388	28,504
1. การอบรม	68	3,033
2. การฝึกงานในพื้นที่ศูนย์ฯ/ สถานีฯ	29	131
3. การจัดกิจกรรม/ รณรงค์/ จัดค่ายเยาวชน โดยศูนย์ฯ/ สถานีฯ	86	10,109
รวม	571	41,777

การศึกษาดูงานของเกษตรกรจากพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงในศูนย์การเรียนรู้โครงการหลวง

4. การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนได้ค้นพบแนวทางในการพัฒนาของตนเอง เพื่อรู้จักทุนเดิมที่มีอยู่และสามารถจัดการได้อย่างเหมาะสม การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” จึงเป็นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิต ตลอดจนการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งจะมีส่วนช่วย สร้างรากฐานของชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อพัฒนาการรวมกลุ่มของชุมชนในการเข้าถึงแหล่งทุน องค์ความรู้ และร่วมแรงในการผลิต และเพื่อสนับสนุน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน โดยดำเนินงานใน 35 พื้นที่ พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 30 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 5 แห่ง

โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม มีการดำเนินกิจกรรม และ ประเมินผลความเข้มแข็ง ตามเกณฑ์ตัวชี้วัด 7 ข้อ พบว่าพื้นที่เป้าหมายทั้ง 35 แห่ง ผ่านตามเกณฑ์ตัวชี้วัด ทุกข้อ มีรายละเอียดดังนี้

(1) จากการสำรวจข้อมูลประชากรด้านการประกอบอาชีพและรายได้ของหมู่บ้านเป้าหมาย ในพื้นที่ โครงการหลวง 30 แห่ง โครงการขยายผลโครงการหลวง 5 แห่ง พบว่ามีชุมชนร้อยละ 50 ของครัวเรือน ในชุมชนที่ประกอบอาชีพ ปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับความรู้จากโครงการหลวง จำนวน 1,642 ครัวเรือน ร้อยละ 38.77 รายได้เฉลี่ย (ครัวเรือน/ปี) 29,097 บาท หรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3,514 ครัวเรือน ร้อยละ 82.97 รายได้เฉลี่ย (ครัวเรือน/ปี) 32,896 บาท

(2) จัดอบรมให้ความรู้เรื่ององค์กรพึ่งตนเอง กลุ่มชุมชนเข้มแข็งในแต่ละพื้นที่ สรุปได้ดังนี้

หัวข้อการอบรม	จำนวน (ครั้ง)	จำนวนผู้เข้าร่วม(คน)
1. การรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน	23	1,022
2. การบริหารจัดการกลุ่ม	5	195
3. ด้านสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ บัญชีครัวเรือน	15	566
รวม	43	1,783

ปัจจุบันมีกลุ่มพึ่งตนเอง จำนวน 41 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 932 คน เป็นการรวมกลุ่มตาม ความต้องการในแต่ละชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มสามารถบริหารจัดการกลุ่มให้เกิดการพัฒนาและเข้าถึงแหล่งทุน ในด้านต่าง ๆ ได้

(3) สนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมความตระหนักรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี เพื่อให้ชุมชนมีการฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีที่มีอยู่ในชุมชนใน 37 พื้นที่ มีผู้เข้าร่วม 3,224 คน ทำให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง สามารถนำสิ่งที่ได้ไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง และมีการสืบทอดได้ต่อไป สรุปได้ดังนี้

กิจกรรม	จำนวนพื้นที่ (แห่ง)	จำนวนผู้เข้าร่วม (คน)
1. ด้านวัฒนธรรม	17	2,250
2. ด้านประเพณี	7	813
3. ด้านคุณธรรม	3	161
รวม	37	3,224

(4) จัดประชุมคณะทำงานและประสานการจัดทำแผนชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและหาทางจัดการปัญหาและการพัฒนาอย่างมีแบบแผนหรือการกำหนดทิศทางในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จำนวน 35 ครั้ง ผู้เข้าร่วมจำนวน 200 คน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือกำหนดทิศทางในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีการลงมือทำตามแผนงานที่ได้ร่วมกันวางแผนหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้

(5) สนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรม เช่น การทำแนวกันไฟ การทำฝายชะลอน้ำ การจัดเวรยามตรวจตราแนวกันไฟ การขุดลอกคลองในแหล่งน้ำ การลดการใช้สารเคมี การปลูกป่าและการอนุรักษ์สัตว์น้ำ พร้อมทั้งได้มีการต่อยอดในพื้นที่บ้านห้วยโป่งผาลาด ศูนย์ฯ ห้วยโป่ง โดยการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลาว เป็นต้น สรุปได้ดังนี้

กิจกรรม	จำนวน	พื้นที่ (ไร่)
1. การทำแนวกันไฟ	217 กิโลเมตร	-
2. การปลูกป่า	17,800 ต้น	1,030
3. การสร้างฝายชะลอน้ำ	6 แห่ง/22 ลูก	-

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปลูกป่า ฝายชะลอน้ำ แนวกันไฟ

(6) รมรณรงค์กิจกรรมหมู่บ้านสะอาดและการจัดตั้งกฎระเบียบของชุมชน เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่ มุลินธิโครงการหลวงได้สร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดของบริเวณชุมชนตนเอง โดยแต่ละชุมชนได้ จัดกิจกรรมรณรงค์การรักษาความสะอาด การเก็บขยะ การกำจัดขยะที่ถูกต้อง การทำความสะอาดในบ้านเรือน โดยให้ชุมชนตระหนักถึงเรื่องของสุขภาพของคนในชุมชนพร้อมมีการใช้กฎระเบียบที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น อย่างเคร่งครัด ในการรักษาความสะอาดภายในบริเวณหมู่บ้านและสภาพแวดล้อมของชุมชนจำนวน 37 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม จำนวน 2,346 คน

(7) ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนหรือองค์ความรู้ภายนอกได้ โดยแบ่งออกเป็น การเข้าถึงแหล่งทุน หรือเงินทุนสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรม และการเข้าแหล่งองค์ความรู้ที่ได้รับทั้งภายนอก – ภายใน โดยมีชุมชน ที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนกลุ่ม จำนวน 18 แห่ง เป็นเงิน 664,900 บาท วัสดุอุปกรณ์ จำนวน 16 แห่ง และการเข้า ถึงองค์ความรู้ จำนวน 22 แห่ง

(8) จัดประเมินความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับความรู้และเข้าใจการประเมินความเข้มแข็ง ของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเน้นให้ความสำคัญกับแผนชุมชนที่ชุมชน ได้ร่วมกันกำหนดทิศทางในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ชุมชนต้องทบทวนกิจกรรมภายใต้แผนชุมชนว่าแต่ละ กิจกรรมประสบความสำเร็จในระดับไหน ต้องปรับปรุงหรือต้องพัฒนาอย่างไรต่อไป เน้นให้ชุมชนเข้าใจคำว่า ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ จำนวน 35 ครั้ง ใน 35 ชุมชนเป้าหมาย รวมผู้เข้าร่วมจำนวน 495 คน ทำให้ชุมชนมีการติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่ได้ดำเนินการลงไป พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่าง การทำงาน ร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น

โครงการหมู่บ้านสะอาด ชุมชนเข้มแข็ง และการอบรมด้วยกระบอกไม้ไผ่

แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง

(9) จัดงานเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความเข้มแข็งของชุมชนโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนที่เข้าร่วมได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินงานของชุมชนเอง เป็นการขยายฐานความรู้ในการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง และหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงาน ได้รับฟังข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นจากชุมชนอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ระหว่างวันที่ 14 – 16 กรกฎาคม 2552 ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ผู้เข้าร่วมจำนวน 217 คน ซึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดการระดมความคิดและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมกันคิด มิใช่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยที่คนในชุมชนไม่มีส่วนร่วม

2) การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่สูง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวงได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยกระตุ้นให้เยาวชนมีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการขยายเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่สูงเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่สูงให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาไปสู่การช่วยเหลือผู้อื่นและชุมชนต่อไป ดำเนินงานในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 15 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 10 แห่ง มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

การจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ แก่เยาวชน ประกอบด้วย จัดอบรม จัดค่ายพัฒนา จัดเวทีแลกเปลี่ยน และจัดสัมมนาเครือข่าย จำนวน 50 ครั้ง เยาวชนได้รับการถ่ายทอดความรู้จำนวน 2,620 คน แสดงตามตารางดังนี้

กิจกรรม	ครั้ง	คน
1. จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดตั้งและการดำเนินงานกลุ่มยุวเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง	24	636
2. จัดค่ายพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ยุวเกษตรกร	1	191
3. จัดค่ายพัฒนาแกนนำเครือข่ายเยาวชนสีเขียวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติลวดลายโลกร้อน	3	408
4. สนับสนุนให้เยาวชนในพื้นที่ จัดกิจกรรมด้านการเกษตร ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี	20	954
5. จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์แก่เยาวชนในงาน “ชุมชนรักษ์โลกสีเขียว”	1	233
6. จัดสัมมนาประจำปีเครือข่ายเยาวชนบนพื้นที่สูงและร่วมกิจกรรมงานโครงการหลวง	1	198
รวม	50	2,620

จากผลการดำเนินงานส่งผลให้เยาวชนในพื้นที่สูงได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้โดยมีการรวมกลุ่มเยาวชน จำนวน 40 กลุ่ม สมาชิก จำนวน 1,365 คน ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมีผลงานอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงสามารถเข้าถึงแหล่งทุนภายนอกได้ และเกิดเครือข่ายความร่วมมือของเยาวชนแต่ละพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปลูกหญ้าแฝกจำนวน 60,000 ต้น ทำฝายชะลอน้ำ จำนวน 30 ลูก และปลูกต้นไม้จำนวน 6,800 ต้น

การเรียนรู้งานโครงการหลวง และระดมความคิดเห็นและวางแผนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

การเรียนรู้เรื่องการเกษตรและการฝึกปฏิบัติของเยาวชน

3) โครงการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนางานหัตถกรรมในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

งานหัตถกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนและบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนเผ่าที่มีการสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีรูปแบบที่หลากหลาย ในระยะแรกนั้นเกษตรกรได้ผลิตงานหัตถกรรมไว้ใช้ในครัวเรือน โดยใช้เวลาวางจากอาชีพเกษตรโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง และสามารถจำหน่ายภายในชุมชนให้มีรายได้เสริมนอกจากอาชีพเกษตร ดังนั้นสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงได้ร่วมกับโครงการหัตถกรรมมูลนิธิโครงการหลวง ได้ส่งเสริมงานฝีมือหัตถกรรมในด้านการผลิต รูปแบบคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาคุณภาพและรูปแบบของสินค้าให้มีช่องทางการตลาดที่กว้างมากขึ้น แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังประสบปัญหาทั้งด้านคุณภาพของงาน ช่องทางในการจำหน่าย ทำให้ชุมชนมีรายได้จากงานหัตถกรรมไม่มากนัก และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาจมีการสูญหายไป

ฉะนั้นเพื่อให้การฟื้นฟู อนุรักษ์ พัฒนาและส่งเสริมงานด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในการแข่งขันและเป็นที่ต้องการของตลาด มีแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดที่ชัดเจนนั้น จำเป็นต้องมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนางานหัตถกรรมในพื้นที่โครงการหลวงไม่ให้สูญหายและเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมากยิ่งขึ้น

โครงการมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรม เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชนเผ่า เพื่อรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิเคราะห์ ผลลัพธ์ ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนางานหัตถกรรม นำไปสู่กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อความยั่งยืนต่อไป และเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีรายได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้ดำเนินงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 10 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 15 แห่ง มีผลการดำเนิน ดังนี้

(1) การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเรียนรู้ โดยจัดฝึกอบรม ประชุม และศึกษาดูงานของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ สรุปได้ดังนี้

- การฝึกอบรม จำนวน 4 กิจกรรม คือ การอบรมเพื่อฟื้นฟูความรู้ด้านหัตถกรรมดั้งเดิมของชนเผ่า การผลิตงานหัตถกรรมและการแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใยกล้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากหนังกระต่ายเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกรที่เลี้ยงกระต่าย รวมทั้งสิ้นจำนวน 24 ครั้ง เกษตรกรเข้าร่วมจำนวน 544 คน ซึ่งทำให้ผู้รับการอบรมได้ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมชนเผ่าของตน ทำให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อีกทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐาน ผลิตได้ตรงกับความต้องการของตลาดและกลุ่มเป้าหมาย

- การเพิ่มทักษะในการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่ม จำนวน 3 กิจกรรม คือ การประชุมเพื่อจัดตั้งกลุ่มและแต่งตั้งกรรมการกลุ่มหัตถกรรม การอบรมให้ความรู้ในการทำงานบริหารจัดการและ การดำเนินงานด้านการตลาดของกรรมการ การเพิ่มทักษะในการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่มโดยการสัมมนาศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 14 ครั้ง ผู้เข้าร่วมจำนวน 277 คน ผลที่ได้จากกิจกรรมทำให้กลุ่มมีแนวทางในการพัฒนางานด้านหัตถกรรม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอของสมาชิกภายในกลุ่ม นอกจากนั้นยังทำให้มีผู้นำด้านหัตถกรรมที่สามารถสร้างสรรค์งานหัตถกรรมในท้องถิ่นของตนเอง และนำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดการด้านหัตถกรรมในหมู่บ้านของตนเอง

การฝึกอบรมการผลิตงานหัตถกรรม

• การจัดสัมมนาเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่กลุ่มผลิต จำนวน 1 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 33 คน ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มได้ถูกเผยแพร่ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สมาชิกในกลุ่มเกิดความภาคภูมิใจในผลิตภัณฑ์ของตนเอง และได้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู้ทางด้านงานหัตถกรรมของกลุ่มต่างๆ

(2) การจัดนิทรรศการแนะนำผลิตภัณฑ์และจำหน่ายสินค้าด้านหัตถกรรม เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานด้านหัตถกรรมของชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมจากมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย จำนวน 4 ครั้ง ดังนี้

กิจกรรม	วันเวลาที่จัด	สถานที่จัด
งานโครงการหลวงเชียงใหม่	13 – 16 ธ.ค. 2551	หอประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
งาน ๔๐ ปี โครงการหลวง	19 ก.พ. – 1 มี.ค. 2552	ศูนย์การค้าสยามพารากอน กรุงเทพฯ
งานชุมชนรักษ์โลกสีเขียว	15 ก.ค. 2552	โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว อ.เมือง จ.เชียงใหม่
งานโครงการหลวงกรุงเทพ	10 – 16 ส.ค. 2552	ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ

(3) การติดตามและให้คำแนะนำด้านงานหัตถกรรม เพื่อพัฒนาทั้งในกระบวนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ และคุณภาพของชิ้นงานให้มีมาตรฐาน สามารถจำหน่ายและเป็นที่ต้องการของตลาด มีผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้รวมทั้งสิ้น 152 คน

ผลจากการดำเนินงานทำให้งานหัตถกรรมชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 10 ศูนย์ และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง จำนวน 15 พื้นที่ ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูต่อยอดจากงานวิจัย และกลุ่มงานหัตถกรรมในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงมีรายได้จากการฝากจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมโดยผ่านมูลนิธิโครงการหลวง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 684,373 บาท

ผลิตภัณฑ์ต่างๆที่ได้จากการฝึกอบรม

4) การเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยว

เนื่องจากพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและพื้นที่ของโครงการขยายผลโครงการหลวงส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง มีสภาพภูมิประเทศที่มีความสวยงาม อากาศหนาวเย็น มีผลผลิตพืชผัก ผลไม้ดอกไม้ที่หลากหลายนานาพรรณ รวมทั้งมีวัฒนธรรมชนเผ่าที่น่าสนใจ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมพื้นที่แต่ละปีจำนวนมาก การส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้มีการเตรียมความพร้อมชุมชนในการบริหารจัดการ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ชุมชนมีทักษะในการบริหารจัดการร่วมกันภายใต้กระบวนการกลุ่ม จัดสรรประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวงนั้นเป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

สถาบันจึงได้มีโครงการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวงขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีทักษะความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการร่วมกัน และส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถสร้างรายได้เสริมจากการบริการและจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น สร้างสรรค์รายการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ อันก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้งานโครงการหลวงและเป็นการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นสืบต่อไป โดยมีพื้นที่ดำเนินงาน ดังนี้

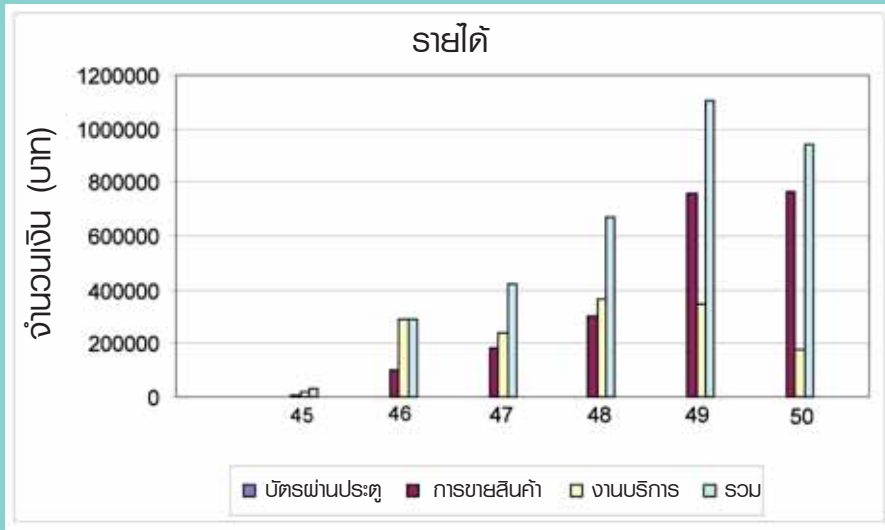
พื้นที่ดำเนินงาน	ศูนย์ฯ/สถานี/โครงการ	รวม (แห่ง)
1. พื้นที่โครงการหลวง	อ่างขาง หมอกจ๋าม ห้วยลึก อินทนนท์ ขุนวาง แม่สะป๊อก วัดจันทร์ ห้วยน้ำริน ปังค่า แม่ลาน้อย พระบาทห้วยต้ม ปางอู้ง หนองหอย แม่สาใหม่ ม่อนเงาะ ดินตอก และแม่หลอด	17
2. พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง	ปางแดงใน ดอยปุย วาวี และห้วยเขย่ง	4
รวม		21

สถาบันได้มีการดำเนินงานดังนี้

- (1) การพัฒนาศักยภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - จัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์และเกิดความยั่งยืน 5 ครั้ง มีผู้ร่วมกิจกรรม 1,002 คน
 - จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว 12 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 1,072 คน
 - จัดสัมมนาและศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดทักษะ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน จำนวน 6 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 171 คน
- (2) การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน
 - จัดอบรมให้ความรู้ด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวสำหรับบุคลากรในท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนมีบริการที่มีมาตรฐานและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว จำนวน 7 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 237 คน
 - จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จำนวน 5 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 133 คน และอบรมมัคคุเทศก์น้อย จำนวน 4 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 104 คน เพื่อให้บุคลากรด้านการนำเที่ยวของชุมชนมีทักษะความรู้ในการให้บริการนำเที่ยวในชุมชน และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
- (3) การส่งเสริมกิจกรรมด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาดการท่องเที่ยวของชุมชน
 - จัดกิจกรรมมหกรรมท่องเที่ยวโครงการหลวงในงาน “เทศกาลเที่ยวเมืองไทย 2552” เมืองทองธานี เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และนำเสนอกิจกรรมที่มีความโดดเด่น น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
 - พิมพ์หนังสือแนะนำการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง โดยจัดพิมพ์หนังสือแนะนำการท่องเที่ยวโครงการหลวงภาษาไทยจำนวน 1,500 เล่ม และภาษาอังกฤษ 500 เล่ม และจัดทำสื่อโทรทัศน์เผยแพร่การท่องเที่ยว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จัดทำ VCD แนะนำการท่องเที่ยวโครงการหลวง จำนวน 1 ชุด
 - กิจกรรมแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวงแก่สื่อมวลชนและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 6 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 278 คน นอกจากนี้ได้จัดประชุมสรุปผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวในโครงการหลวงพื้นที่ โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง ได้ดำเนินการทั้งหมด 3 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 114 คน
 - จัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานโครงการหลวง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจของชุมชน 10 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 8,391 คน
 - ดำเนินการเก็บข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว ข้อมูลด้านรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 38 แห่ง ประจำปี 2552 (เดือน มกราคม 2552 – ธันวาคม 2552) สรุปได้ดังนี้

จำนวนนักท่องเที่ยวรวม

209,234 คน

- นักท่องเที่ยวชาวไทย

208,439 คน

- นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

795 คน

ที่มาของรายได้	รายได้ (บาท)
- ค่าบัตรผ่านประตู	6,153,700 บาท
- การจำหน่ายสินค้า	18,452,586 บาท
- การให้บริการ	32,649,508 บาท
รวม	57,255,794 บาท

กิจกรรมแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง

สยามบรมราชกุมารี

จากสภาพปัญหาการขาดแคลนไม้พื้นของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงโปรดให้มีการปลูกป่าไม้โตเร็วขึ้นเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับใช้ในครัวเรือนของเกษตรกร โดยทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์โครงการป่าชาวบ้านของมูลนิธิโครงการหลวง และตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 เป็นต้นมา ได้ส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงปลูกไม้โตเร็วในพื้นที่ทำกินของตนเอง ปัจจุบันผลการดำเนินงาน ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ สามารถฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำลำธารให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จึงได้นำผลสำเร็จของโครงการป่าชาวบ้านฯ มูลนิธิโครงการหลวง ไปดำเนินงานบนพื้นที่สูงอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเป็นผู้ปลูก ดูแลรักษา และได้รับประโยชน์จากไม้ที่ปลูกโดยตรง โดยมีหลักการดำเนินงาน คือ ยึดแนวทางตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง คือ ป่ากินได้ ป่าฟืน ป่าใช้สอยหรือสร้างบ้าน และประโยชน์ที่ 4 คือ ป่าเพื่อการอนุรักษ์

โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและรณรงค์การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง โดยเกษตรกรในพื้นที่เป็นผู้ปลูก ดูแลรักษา และได้รับประโยชน์จากไม้ที่ปลูกโดยตรงทั้งในพื้นที่โครงการหลวง และโครงการขยายผลโครงการหลวง โดยดำเนินงานในพื้นที่โครงการหลวง จำนวน 38 แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 24 แห่ง มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

1) พื้นที่โครงการหลวง

(1) จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานโครงการป่าชาวบ้านฯ มูลนิธิโครงการหลวง จำนวน 5 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 116 คน

(2) จัดเวทีชุมชนร่วมกับเกษตรกรผู้ปลูกป่าชาวบ้านบ้านใหม่สามัคคี จำนวน 30 คน เพื่อตั้งกลุ่มผู้ปลูกป่าชาวบ้านในพื้นที่ศูนย์ฯ หนองเขียว พบว่า สมาชิกได้รวมตัวกันและตั้งชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มบ้านใหม่สามัคคีชุมชนเผ่าถ่าน” โดยมีกิจกรรมหลัก คือ การนำไม้โตเร็วที่ได้จากการตัดแต่งกิ่งหรือตัดสายขยายระยะมาเผาเป็นถ่านเพื่อจำหน่าย และมีกิจกรรมรอง คือ การเพาะชำกล้าไม้โตเร็วเพื่อจำหน่าย

(3) จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เกษตรกรผู้ปลูกป่าชาวบ้านของกลุ่มศูนย์กลุ่มที่ 1 (แก่น้อย หนองเขียว ห้วยลึก หมอกจ้าม และอ่างขาง) เกี่ยวกับวิธีการจัดการสวนป่าที่ดีและถูกต้องตามหลักวิชาการป่าไม้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการและขั้นตอนการเผาถ่านจากไม้โครงการป่าชาวบ้านที่ถูกต้อง จำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 50 คน จำนวนผู้มาเรียนรู้ภายในศูนย์เรียนรู้ป่าชาวบ้าน ณ ศูนย์ฯ หนองเขียว รวมทั้งสิ้น 1,192 คน

(4) จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงานสำหรับเจ้าหน้าที่ เรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ ให้มีประสิทธิภาพ จำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 30 คน

(5) สนับสนุนกล้าไม้โตเร็ว ไม้ท้องถิ่น และไผ่ รวมทั้งสิ้น 175,445 ต้น

2) พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง

(1) จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับเจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ ตามแนวทางมูลนิธิโครงการหลวง จำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 38 คน

(2) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้สำหรับเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง มีเกษตรกรเข้าร่วม 578 คน

(3) จัดทำแปลงสาธิตเพื่อการเรียนรู้การดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ จำนวน 2 แห่ง คือ โครงการขยายผลโครงการหลวงสบโขง มีเกษตรกรเข้าร่วม 21 คน พื้นที่ปลูก 30 ไร่ และโครงการขยายผลโครงการหลวงวังไผ่ มีเกษตรกรเข้าร่วม 13 คน พื้นที่ปลูก 46.1 ไร่

(4) สนับสนุนเมล็ดพันธุ์และกล้าไม้โตเร็วทั้ง 4 ชนิด คือ จันทน์ทองเทศ การบูร เมเปิ้ลหอม และกระถินดอย รวมทั้งไผ่ และไม้ท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 240,100 ต้น

3) การอำนวยความสะดวกและประสานงาน

(1) จัดทำโปสเตอร์เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้การดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ จำนวน 12 เรื่อง

(2) ติดตาม แนะนำ ให้คำปรึกษาและรับทราบปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ ทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 39 ครั้ง จากการดำเนินงานทั้งหมดทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงปลูกป่าชาวบ้าน จำนวน 515 ราย มีพื้นที่ปลูก จำนวน 763.6 ไร่ โดยปลูกกล้าไม้ จำนวน 175,445 ต้น และเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงปลูกป่าชาวบ้าน จำนวน 329 ราย มีพื้นที่ปลูก 575.60ไร่ โดยปลูกกล้าไม้ จำนวน 142,067 ต้น

กิจกรรมการรณรงค์ปลูกป่าชาวบ้านและการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการป่าชาวบ้านฯ

เกษตรกรผู้ปลูกป่าชาวบ้าน 69 ราย ในพื้นที่โครงการหลวง 17 แห่ง ได้นำไม้ในโครงการป่าชาวบ้านฯ มาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งสิ้น 10,489 ต้น ประกอบด้วย การทำโครงสร้างโรงเรือนปลูกผักหรือโรงเรือนเพาะชำ ค้ำไม้ผลหรือค้ำยันไม้ผล ฟืน เผ่าถ่าน คอกสัตว์ สร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัย กลั่นเป็นน้ำมันหอมระเหยและแปรรูปเป็นก้อนน้ำยาดับกลิ่นในห้องน้ำบริโภคหน่อไม้ อุปกรณ์การเกษตรไม้บั้งลม แฉกกันชน รมเงากาแฟ เพาะเห็ดหอม หมอนสมุนไพรจากใบการบูร ขายไม้ล้อมและ ไม้ท่อน เฟอร์นิเจอร์ของที่ระลึกหรือของขวัญ

ตัวอย่างการใช้ประโยชน์จากไม้ในโครงการป่าชาวบ้านฯ เช่น การก่อสร้างโรงเรือนเพาะปลูกพืช ทำทรงเลียงสัตว์ ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ทำค้ำไม้ผล ขายเป็นไม้ท่อน - ไม้ล้อม ฟืน ถ่าน น้ำส้มควันไม้ เพาะเห็ดหอม ทำเฟอร์นิเจอร์ ทำของที่ระลึก-ของขวัญ และช่วยฟื้นฟูป่าแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นต้น

แผนงานการขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง

แผนงานการขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีจากโครงการหลวง เพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับทุนความรู้และสภาพภูมิสังคมท้องถิ่นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางของโครงการหลวง โดยการร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างรายได้ของครัวเรือน พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนสร้างความสมดุลของสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญคือ นำผลสำเร็จของการพัฒนาในโครงการหลวงไปถ่ายทอดสู่ชุมชนพื้นที่สูงอื่น ๆ นอกพื้นที่โครงการหลวงโดยการ ถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการหลวงไปสู่ชุมชน ผสมผสานกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละภูมิสังคม และการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐานและการเพิ่มมูลค่าสินค้า รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมองค์กรพึ่งตนเองในระดับชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาของชุมชนที่ยั่งยืนในอนาคต

1. โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

จากผลสำเร็จของโครงการหลวงที่ดำเนินงานในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา ลดการปลูกพืชเสพติด และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธารมาตั้งแต่ปี 2512 ประชาชนบนพื้นที่สูงและหน่วยงานต่าง ๆ จึงได้แจ้งขอรับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากโครงการหลวง ประธานมูลนิธิโครงการหลวงจึงได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงรับผิดชอบดำเนินการ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์จากโครงการหลวงไปขยายผลในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 เป็นปีแรก โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการ แผนปฏิบัติโครงการขยายผลโครงการหลวงระยะ 4 ปี (พ.ศ.2551-2554) เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2550 โดยให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสนอขอตั้งงบประมาณรองรับการดำเนินงานตามขั้นตอน

การดำเนินงานของโครงการขยายผลโครงการหลวงมีเป้าหมาย คือ การช่วยให้ประชากรมีรายได้ที่พอเพียง ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและยั่งยืน ซึ่งการดำเนินงานจะมุ่งพัฒนาโดยใช้พลัง 3 ด้านของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนคือ การสร้างรายได้ การสร้างสิ่งแวดล้อม และการสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยอาศัยการบูรณาการปฏิบัติงานภายในชุมชน องค์กรท้องถิ่น และความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2552 เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา โดยมีพื้นที่รวม 24 แห่งใน 7 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน กำแพงเพชร กาญจนบุรี และตาก จำนวน 83 กลุ่มบ้าน 12,646 ครัวเรือน ประชากร 52,477 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขารวม 9 ชนเผ่า และคนไทย

วัตถุประสงค์โครงการ ประกอบด้วย

1. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ของโครงการหลวงไปสู่ชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นตามความเหมาะสมของสภาพภูมิสังคม
2. เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการกับหน่วยงานของภาครัฐ องค์กรท้องถิ่นและพันธมิตรอื่น
3. เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีอาชีพ และรายได้สามารถพึ่งพาตนเอง รักษาสิ่งแวดล้อม และสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้แพร่หลาย

พื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่เป้าหมาย 24 พื้นที่ ใน 20 อำเภอ 7 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ตาก กำแพงเพชร และ กาญจนบุรี รวม 83 หมู่บ้าน 12,646 ครัวเรือน ประชากร 52,477 คน

ลำดับ	พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง	ความสูง (เมตร)	จำนวนประชากร (คน)	ชนเผ่า
จังหวัดเชียงใหม่				
1.	โครงการขยายผลฯ ป่ากล้วย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	1,289	759	ม้ง
2.	โครงการขยายผลฯ แม่ะล่อ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	1,065	392	กะเหรี่ยง
3.	โครงการขยายผลฯ ผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่	715	632	พื้นเมือง
4.	โครงการขยายผลฯ ป่าแม่ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่	898-905	4,596	กะเหรี่ยง
5.	โครงการขยายผลฯ ดอยปุย อ.เมือง จ.เชียงใหม่	1,337	1,267	ม้ง
6.	โครงการขยายผลฯ สบโขง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่	1,079-1,164	1,576	กะเหรี่ยง
7.	โครงการขยายผลฯ บ้านปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่	1,068	168	พื้นเมือง
8.	โครงการขยายผลฯ บ้านปางแดงใน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่	548	2,094	ปะหล่อง
9.	โครงการขยายผลฯ บ้านห้วยเป้า อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่	530	1,450	พื้นเมือง
10.	โครงการขยายผลฯ ปางหินฝน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	1,369	253	กะเหรี่ยง,ม้ง,ลีซอ
11.	โครงการขยายผลฯ โหล่งขอด อ.พร้าว จ.เชียงใหม่	500-1,000	669	พื้นเมือง,กะเหรี่ยง
จังหวัดเชียงราย				
12.	โครงการขยายผลฯ วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย	823-1,293	4,508	อาข่า,ลีซอ
จังหวัดแม่ฮ่องสอน				
13.	โครงการขยายผลฯ สบเมย อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน	565-707	2,517	กะเหรี่ยง
14.	โครงการขยายผลฯ แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน	318-869	2,822	กะเหรี่ยง

แผนงานการขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง

ลำดับ	พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง	ความสูง (เมตร)	จำนวนประชากร (คน)	ชนเผ่า
15.	โครงการขยายผลฯ ถ้ำเวียงแก อ.สองแคว จ.น่าน	436-670	658	ม้ง
16.	โครงการขยายผลฯ ไป่งคำ อ.สันติสุข จ.น่าน	312-339	3,566	พื้นเมือง
17.	โครงการขยายผลฯ สะเนียน อ.เมือง จ.น่าน	354-474	2,637	เมี่ยน
18.	โครงการขยายผลฯ ปางยาง อ.ปัว จ.น่าน	824-862	279	ถิ่น, ลีละ
19.	โครงการขยายผลฯ วังไผ่ อ.สองแคว จ.น่าน	456	405	เมี่ยน
20.	โครงการขยายผลฯ น้ำแปง อ.ท่าวังผา จ.น่าน	400-600	409	เมี่ยน
21.	โครงการขยายผลฯ แม่จริม อ.แม่จริม จ.น่าน	400-500	887	พื้นเมือง
22.	โครงการขยายผลฯ แม่สอง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก	200-1,600	14,359	กะเหรี่ยง
23.	โครงการขยายผลฯ คลองลาน จ.กำแพงเพชร	150-220	2,180	เมี่ยน มูเซอ ไทย กะเหรี่ยง
24.	โครงการขยายผลฯ ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี	224-398	2,820	พม่า มอญ ไทย ลาว, พื้นเมือง

พื้นที่เป้าหมายโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน 24 แห่ง

ผลการดำเนินงานสรุปได้ ดังนี้

1. การถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาอาชีพ

ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง รวมทั้งสิ้น 186 ครั้ง จำนวน 5,011 คน โดยการจัดฝึกอบรม และศึกษาดูงาน จำแนก เป็นฝึกอบรม 149 ครั้ง จำนวน 4,329 คน และศึกษาดูงาน 37 ครั้ง จำนวน 682 คน

1) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพภาคการเกษตร

ส่งเสริมการปลูกพืชโดยเน้นให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมี โดยการส่งเสริมให้ปลูกพืชตามระบบการเพาะปลูกที่ดี (GAP) ผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง และเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ทั้ง 24 แห่ง ได้เรียนรู้ถึงรูปแบบการปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่สูงในแต่ละแห่ง จำแนกเป็น (1) ไม้ผล 13 ชนิด เช่น พลับ อะโวคาโด พืชน้อยหน้า มะม่วง และเสาวรสรับประทานสด บนพื้นที่ 594 ไร่ เกษตรกร 485 ราย กล้าพืช 35,237 ต้น (2) พืชผัก 23 ชนิด เช่น กะหล่ำปลี ต้นหอมญี่ปุ่น บัทรูด แครอท ผักคะน้า ผักกาดขาว เป็นต้น พื้นที่ 680 ไร่ เกษตรกร 632 ราย (3) พืชไร่ และข้าว พื้นที่ 828 ไร่ เกษตรกร 245 ราย (4) กาแฟอบิโก้า พื้นที่ 315 ไร่ เกษตรกร 285 ราย และ (5) ไม้ดอก ไม้ประดับ 5 ชนิด เกษตรกร 40 ราย 10 โรงเรือน

นอกจากนี้ยังได้ถ่ายทอดความรู้โดยการจัดฝึกอบรม และศึกษาดูงานการเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคนครวเรือน จำนวน 19 ครั้ง 625 คน และส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ จำนวน 7 ชนิด เกษตรกร ได้รับความรู้ 467 ราย รายละเอียดดังนี้

ตาราง ข้อมูลการส่งเสริมปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ปีงบประมาณ พ.ศ.2552

ประเภท	จำนวน (ชนิด)	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	จำนวน
1. พืชผัก	23	632	680	
2. ไม้ผล	13	485	594	35,237 ต้น
3. ไม้ดอก	5	40	-	10 โรงเรือน
4. พืชไร่	3	245	828	
5. กาแฟอราบิก้า	1	285	315	174,200 ต้น
6. ปศุสัตว์				
- สุกร		109		331 ตัว
- กระต่าย	7	67		480 ตัว
- ไก่		115		2,544 ตัว
- โค/กระบือ		14		106 ตัว
- ปลา/กบ		162		172 บ่อ
รวม	52	2,154	2,417	

2) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพนอกภาคเกษตร

เน้นการฟื้นฟูอนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมท้องถิ่น และการเตรียมความพร้อมของชุมชนด้านการท่องเที่ยวให้แก่เกษตรกร โดยการถ่ายทอดความรู้และการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพนอกภาคการเกษตร สรุปได้ดังนี้

(1) การฟื้นฟูอนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมท้องถิ่นชาวเขา โดยให้แม่บ้านเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 16 แห่ง พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่หลากหลาย และเป็นที่ต้องการของตลาด โดยจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานการฟื้นฟูความรู้ด้านหัตถกรรมดั้งเดิมของชนเผ่า การพัฒนาการผลิตชิ้นงานหัตถกรรม และการรวมกลุ่มและบริหารจัดการกลุ่ม จำนวน 27 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 992 คน หลังจากรวมมีแม่บ้านเกษตรกรรวมกลุ่มผลิตงานหัตถกรรม จำนวน 21 กลุ่ม มีสมาชิก 427 ราย

(2) การเตรียมความพร้อมของชุมชนด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างรายได้จากการบริการ การจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น และรู้จักวิธีสร้างสรรค์รายการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ โดยให้ความรู้ด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม การพัฒนามาตรฐานโฮมสเตย์ การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาร้านอาหารให้ได้รับมาตรฐาน Clean Food Good Taste จากกระทรวงสาธารณสุข การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 2 แห่ง ได้แก่ ดอยปุย และห้วยเขียง รวม 12 ครั้ง จำนวน 328 คน รวมทั้งได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติร่วมกับคณะกรรมการและคณะทำงานกลุ่มพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อาทิเช่น งานเทศกาลท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านมิ่งดอยปุย จัดคาราวานรถยนต์ท่องเที่ยวงานถนนคนเดินดอยปุย และกิจกรรมสำหรับสื่อมวลชน เป็นต้น มีผู้เข้าร่วมงานทั้งสิ้น 2,155 คน

2. การพัฒนาสังคมและการตลาด

1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

(1) การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง ทั้ง 24 แห่ง โดยจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม งานสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน จำนวน 22 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 839 คน ส่งเสริมรวมกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มนอกระบบเกษตรและอื่น ๆ จำนวน 220 กลุ่ม มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 5,647 คน จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพภาคการเกษตร จำนวน 123 กลุ่ม 2,885 คน กลุ่มอาชีพนอกระบบการเกษตร จำนวน 31 กลุ่ม 707 คน, กลุ่มด้านสังคม จำนวน 41 กลุ่ม 1,346 คน และกลุ่มด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 16 กลุ่ม 369 คน กลุ่มอื่นๆ จำนวน 9 กลุ่ม 340 คน โดยได้สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มในการเข้าถึงแหล่งทุน จำนวน 10 กลุ่ม สมาชิก 408 คน และสนับสนุนกลุ่มให้มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 6 กลุ่ม สมาชิกรวม 232 คน ได้แก่ กลุ่มผู้ปลูกกาแฟบ้านปางมะโอ กลุ่มผู้ปลูกถั่วเหลืองบ้านผาแตก กลุ่มออมทรัพย์บ้านแม่สอง กลุ่มผู้ปลูกพริกกะเหรี่ยงบ้านสบเมย กลุ่มผู้ปลูกพริกกะเหรี่ยงบ้านแม่สามแลบ และกลุ่มผ้าเขียนเทียนบ้านดอยปุย

แผนงานขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง

ตาราง แสดงชื่อกลุ่ม จำนวน และสมาชิกกลุ่มภาคการเกษตร นอกภาคการเกษตร และอื่นๆในปีงบประมาณ พ.ศ.2552

ชื่อกลุ่ม	จำนวน (กลุ่ม)	จำนวนสมาชิก(คน)
1. กลุ่มอาชีพภาคการเกษตร		
1.1 กลุ่มผู้ปลูกผัก	29	670
1.2 กลุ่มผู้ปลูกพืชไร่	10	224
1.3 กลุ่มผู้ปลูกไม้ผล	15	417
1.4 กลุ่มผู้ปลูกชา	3	242
1.5 กลุ่มผู้ปลูกกาแฟอราบิก้า	18	366
1.6 กลุ่มผู้ปลูกข้าว	6	114
1.7 กลุ่มผู้ปลูกไม้ดอก	3	95
1.8 กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร	1	15
1.9 กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์	38	742
รวม	123	2,885
2. กลุ่มอาชีพนอกภาคการเกษตร		
2.1 กลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรม	21	427
2.2 กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	4	94
2.3 กลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน	5	162
2.4 กลุ่มผู้ผลิตน้ำดื่ม	1	24
รวม	31	707
3. กลุ่มด้านสังคม		
3.1 กลุ่มเตรียมสหกรณ์	4	93
3.2 กลุ่มออมทรัพย์	15	738
3.3 กลุ่มเยาวชน	19	398
3.4 กลุ่มผู้ใช้น้ำ	3	117
รวม	41	1,346
4. กลุ่มด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
4.1 กลุ่มผู้ปลูกป่าชาวบ้าน	11	278
4.2 กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยหมัก และปุ๋ยน้ำชีวภาพ	5	91
รวม	16	369
5. กลุ่มอื่นๆ	9	340
รวมทั้งสิ้น	220	5,647

(2) ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มเยาวชนเกษตรกรแก่เยาวชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องยุวเกษตรกร การจัดตั้งกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม การวางแผนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน รวมทั้งเป็นการปลูกฝังความรู้ด้านการทำเกษตรให้แก่เยาวชน โดยได้จัดฝึกอบรมเรื่องการจัดตั้งและการดำเนินงานกลุ่มยุวเกษตรกร จำนวน 24 ครั้ง มีคนเข้าร่วม 636 คน ปัจจุบันมีกลุ่มยุวเกษตรกรทั้งสิ้นจำนวน 24 กลุ่ม สมาชิก 843 ราย โดยได้สนับสนุนกิจกรรมด้านยุวเกษตรกร เช่น การเรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษและการปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือนและเป็นอาหารกลางวันในโรงเรียน การทำปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์คือนดิน การเรียนรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ และการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

(3) โครงการหมู่บ้านสะอาดชุมชนเข้มแข็งและการออมทรัพย์ด้วยกระบอกไม้ไผ่ ได้ร่วมกับชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่การจัดกิจกรรมหมู่บ้านสะอาดและส่งเสริมการออมทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกระบอกออมสินไม้ไผ่ วันละ 1 บาท เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการรักษาความสะอาด และการออมทรัพย์ โดยแต่ละชุมชนได้จัดกิจกรรมรณรงค์การรักษาความสะอาด การเก็บขยะ การกำจัดขยะที่ถูกต้อง การทำความสะอาดในบ้านเรือน โดยให้ชุมชนตระหนักถึงเรื่องสุขภาพของคนในชุมชน พร้อมมีการใช้กฎระเบียบที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นอย่างเคร่งครัดในการรักษาความสะอาดภายในบริเวณหมู่บ้านและสภาพแวดล้อมของชุมชน และได้จัดกิจกรรมการฝากกระบอกออมสินไม้ไผ่ในวันสำคัญของชาติ จำนวน 38 หมู่บ้านจากพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกด้านการออมทรัพย์ของเกษตรกรโดยได้จัดกิจกรรม

(4) การจัดทำแผนชุมชน จำนวน 24 แผน ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ทั้ง 24 แห่ง โดยการจัดเวทีชุมชนจำนวน 24 ครั้ง ผู้เข้าร่วมรวม 792 คน เพื่อให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและหาทางจัดการปัญหาและกำหนดแนวทางเบื้องต้นในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) การพัฒนาด้านการตลาด

โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นแนวทางการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรที่เหมาะสมภายใต้บริบทของชุมชนและทดสอบการพัฒนาตลาดผลผลิตในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง โดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงมาประยุกต์ใช้ ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง เน้นกิจกรรมที่สำคัญ 5 กิจกรรม ประกอบด้วย การประเมินความต้องการของตลาด วางแผนการผลิตและการตลาด การควบคุมคุณภาพการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และจำหน่ายผลผลิตสู่ตลาด ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางด้านการตลาดทั้งภายในและนอกชุมชนได้ ในปี 2552 มีมูลค่าของผลผลิตที่ส่งออกจำหน่ายจำนวน 6,998,711 บาท โดยมีรูปแบบการตลาด ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) ตลาดภายในชุมชน จำนวน 14 แห่ง ซึ่งเป็นตลาดขั้นต้น เกษตรกรมีการปลูกพืชเพื่อบริโภค และขายภายในชุมชนในปริมาณไม่มากนักเฉลี่ย 100 – 300 กิโลกรัม ต่อสัปดาห์ โดยมีแหล่งรับซื้อผลผลิตส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงเรียน ค่ายผู้อพยพ ร้านอาหาร ผู้บริโภคในชุมชน ทั้งนี้ มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร คือ การจัดตลาดนัดชุมชน ขายเองในชุมชน ขายเองให้กับหน่วยงานราชการ และการฝากขายตามร้านค้าร้านอาหาร เป็นต้น

(2) ตลาดภายนอกชุมชน จำนวน 7 แห่ง เป็นตลาดขั้นกลางที่มีการผลิต และขายภายนอกชุมชน โดยผลิตตามข้อตกลง โดยไม่มีการกำหนดราคาซื้อขายล่วงหน้า เช่น การปลูกมะเขือเทศ กะหล่ำปลี พริก เกษตรกรมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ผ่านส่งพ่อค้าที่ตัวอำเภอ หรือผู้รวบรวมในพื้นที่เพื่อส่งต่อไปยังตลาดค้าส่ง เช่น ตลาดไท และตลาดในภูมิภาคต่างๆของประเทศ

(3) ตลาดโครงการหลวง และตลาดแบบมีสัญญา จำนวน 6 แห่ง เป็นตลาดขั้นก้าวหน้าที่มีการกำหนดราคาซื้อขายล่วงหน้าที่มีการระบุ ชนิด ปริมาณ คุณภาพ ราคา และเวลาส่งมอบที่ชัดเจน มีความเข้มขันในการตรวจรับรองมาตรฐานการผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย ซึ่งมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร ได้แก่ การจำหน่ายผลผลิตให้กับศูนย์พัฒนาโครงการหลวง บริษัทเอกชนเพื่อจำหน่ายต่อไปยังตลาดปลายทางเป็น Super market ภายในประเทศและการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานด้านการตลาดเพื่อพัฒนาทักษะด้านการวางแผน และการบริหารการตลาดแก่เกษตรกร จำนวน 4 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 90 คน

3. การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) การส่งเสริมปลูกและขยายพันธุ์หญ้าแฝก

ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง เพื่อลดการชะล้างพังทลายของหน้าดินโดยได้ร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในปี พ.ศ.2552 สามารถปลูกหญ้าแฝกในระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เพาะปลูก บริเวณไหล่เส้นทางลำเลียง และพื้นที่สาธารณะของชุมชน โดยได้ส่งเสริมและจัดกิจกรรมรณรงค์การปลูกหญ้าแฝก รวมจำนวน 26 ครั้ง ปลูกหญ้าแฝกจำนวน 1,630,000 ต้น พื้นที่ปลูก 194 ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 3,419 คน รวมทั้งได้จัดทำแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝกในพื้นที่แปลงสาธิตของโครงการ จำนวน 10 แปลง แปลงละ 1 ไร่ รวม 10 ไร่

2) การส่งเสริมการปลูกป่าชาวบ้านและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร

(1) ส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงปลูกป่าชาวบ้านในพื้นที่ทำกินของเกษตรกรตามแนวพระราชดำริปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง โดยได้จัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ เรื่อง การดำเนินงาน โครงการป่าชาวบ้านในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 21 ครั้ง ในพื้นที่ จำนวนผู้เข้าร่วม 619 คน และสนับสนุนกล้าพันธุ์/การเพาะเมล็ดพันธุ์เพื่อขยายแหล่งผลิตกล้าไม้ได้เร็ว ได้แก่ จันทน์ทอง การบูร เมเปิ้ลหอม และกระถินดอย จำนวน 82,182 ต้น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 มีเกษตรกรให้ความสนใจเข้าร่วมดำเนินงานจำนวน 329 ราย จำนวนต้นไม้ที่ปลูก 142,067 ต้น พื้นที่ปลูก 575.60 ไร่

นอกจากนี้ยังได้จัดกิจกรรมการปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เพื่อเป็นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ จำนวน 23 ครั้ง จำนวนไม้ผลและไม้ยืนต้นต่างๆ 73,440 ต้น พื้นที่ 442.5 ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมทั้งสิ้น 3,631 คน

ตาราง ข้อมูลการส่งเสริมปลูกหญ้าแฝก และปลูกป่าชาวบ้านปีงบประมาณ พ.ศ.2552

ชื่อกิจกรรม	พื้นที่ (ไร่)	จำนวน (ตัน)	จำนวนเกษตรกร (ราย)
1. ปลูกหญ้าแฝก			
1) แปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝก	10	64,000	-
2) อนุรักษ์ปลูกหญ้าแฝก	194	1,630,000	3,419
2. ปลูกป่าชาวบ้านและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร			
1) สนับสนุนกล้าพันธุ์/การเพาะเมล็ดพันธุ์	-	82,182	-
2) ส่งเสริมปลูกป่าชาวบ้าน	575.60	142,067	329
3) การปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ต้นน้ำลำธาร	442.50	73,440	3,631
รวม	1,222.10	1,991,689	7,379

แผนปฏิบัติการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน

(2) การส่งเสริมให้เกษตรกรปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน เพื่อให้สามารถรองรับระบบการเพาะปลูกที่ดี (GAP) และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ สามารถผลิตปุ๋ยหมักได้ 1,645 ตัน และปุ๋ยน้ำชีวภาพจำนวน 915 ลิตร

(3) การรณรงค์ลดการใช้สารเคมีร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัยรวมทั้งสร้างจิตสำนึกในการลดการใช้สารเคมี จำนวน 5 พื้นที่ 837 คน ได้แก่ โครงการขยายผลฯ สบโขง วาวี ห้วยเขย่ง แม่จริม และโหล่งขอด กิจกรรมหลักประกอบด้วย การประกวดวาดภาพ โครงการนักสืบสายน้ำ กิจกรรมนันทนาการ การเดินรณรงค์ลดการใช้สารเคมี การจัดแสดงนิทรรศการ การตรวจคัดกรองโลหิตผลการตรวจหาสารพิษในร่างกายเกษตรกรตั้งแต่ปี 2550-2552 จำนวน 2,988 คนใน 16 พื้นที่ พบว่า ร้อยละ 42.23 อยู่ในภาวะปกติและปลอดภัย และร้อยละ 57.57 อยู่ในภาวะเสี่ยงและไม่ปลอดภัย อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่ดำเนินการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง พบว่า ภาวะปกติและปลอดภัยจะเพิ่มขึ้น

(4) การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำ การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเพาะปลูก 3 ถู ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 4 พื้นที่ ได้แก่ ดอยล้าน ดอยช้าง ห้วยเป้า และโป่งคำ จำนวน 4 สายน้ำ 48 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์พบว่า คุณภาพสายน้ำผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพน้ำตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งผิวดิน (ประเภท 3) ทั้งด้านสารเคมีและปริมาณจุลินทรีย์ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง คิดเป็นร้อยละ 87.50 และได้สนับสนุนกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อแหล่งน้ำสะอาด เช่น การเก็บขยะในลำน้ำ การทำรั้วเลี้ยงสัตว์ การทำบ่อบำบัดน้ำเสีย และการอบรมทำน้ำหมักสมุนไพรสำหรับกำจัดศัตรูพืช

4. ด้านการบริหารจัดการ

1) การจัดทำแผนปฏิบัติงานแบบบูรณาการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนบูรณาการของโครงการขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานในเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีหน่วยงานที่ร่วมปฏิบัติงานรวม 25 หน่วยงาน มีงบประมาณ รวมทั้งสิ้น 152,500,029 บาท

2) การประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด และคณะทำงานระดับอำเภอ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้ร่วมกันพิจารณา แก้ไขปัญหา และติดตามความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ตลอดจนเป็นเวทีในการปรึกษาหารือ สำหรับกำหนดแนวทางในการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งมีการประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด ปีละ 2 ครั้ง และการประชุมคณะทำงานระดับอำเภอทุกไตรมาส โดยได้จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการระดับจังหวัด จำนวน 13 ครั้ง ผู้เข้าร่วมจำนวน 535 คน และจัดประชุมคณะทำงานระดับอำเภอ จำนวน 60 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 1,544 คน

3) การก่อสร้างอาคารสำนักงานโครงการขยายผลโครงการหลวง ได้จัดสร้างอาคารสำนักงานโครงการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 4 แห่ง ปัจจุบันมีอาคารสำนักงานแล้ว จำนวน 21 แห่ง เพื่อเป็นสถานที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี แก่เกษตรกรในพื้นที่ เป็นสถานที่ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งเป็นสถานที่ประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ และได้ติดตั้งเครื่องมือตรวจวัดสภาพภูมิอากาศอัตโนมัติ ประกอบด้วย เครื่องตรวจวัดอุณหภูมิ เครื่องตรวจวัดความชื้นสัมพัทธ์ เครื่องตรวจวัดน้ำฝน ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 21 แห่ง และเข้าสัญญาอินเตอร์เน็ตดาวเทียม IP Star พร้อมอุปกรณ์เพื่อรับ-ส่งข้อมูลสภาพภูมิอากาศจากแต่ละพื้นที่ มายังส่วนกลางของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

4) การจัดทำศูนย์เรียนรู้ จัดทำศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ทั้ง 24 แห่ง กิจกรรมประกอบด้วย การจัดบอร์ดหรือซุ้มแสดงข้อมูล แผนที่ และเอกสารคำแนะนำทางวิชาการ รวมทั้งมีกิจกรรมทำแปลงสาธิตปลูกพืชผัก ไม้ผล กาแฟอบาบิคา วานิลลา และพืชท้องถิ่น จำนวน 97 แปลง พื้นที่ 193 ไร่ เกษตรกรที่ร่วมทำแปลงสาธิต 204 ราย โรงเรียนหมัก จำนวน 16 โรง โรงเรียนเพาะชำกล้าไม้ จำนวน 31 หลัง โรงเรียนปลูกพืช 22 โรงเรียน โรงเรียนเก็บวัสดุการเกษตร 10 หลัง บ่อเลี้ยงปลา/กบ จำนวน 20 บ่อ คอกเลี้ยงสัตว์(ไก่,สุกร) จำนวน 40 คอก โรงเรียนเลี้ยงกระต่าย จำนวน 17 โรง และโรงเก็บและรวบรวมผลผลิต จำนวน 12 แห่ง มีผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงานในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง จำนวน 51 คณะ รวม 2,365 คน

2. การประสานงานโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” (10 แห่ง)

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนแม่บทโครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2551 – 2554) เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประสานการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการ และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริและพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติ และประสงค์ที่จะให้พสกนิกรที่อาศัยบนพื้นที่สูงตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งต้นน้ำ สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน สถาบันจึงปฏิบัติงานสนับสนุนในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการโครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน ในพื้นที่ 6 จังหวัด ภายใต้ 10 ลุ่มน้ำ มีประชากรทั้งหมด 7,993 ครัวเรือน มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

1) ประสานงานกับหน่วยงานส่วนกลาง โดยจัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการบริหารและกำกับดูแลโครงการ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2552 มีผู้เข้าร่วมประชุม 68 คน จัดทำแผนปฏิบัติการ ปี 2552 เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2552 มีผู้เข้าร่วม 154 คน และประสานการติดตามการดำเนินงานโครงการของสถาบัน จำนวน 15 ครั้ง ในพื้นที่ 10 ลุ่มน้ำและประสานการตรวจราชการ / ตรวจเยี่ยมโครงการของคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 5-7 พฤศจิกายน 2551 โดยมีพลเอกนิพนธ์ ภารัตินิธย์ เป็นประธานการตรวจเยี่ยม

2) การวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบนพื้นที่สูงในพื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำรงและรวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อเพาะขยายพันธุ์ก่อนนำไปปลูกในพื้นที่โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” และจัดงาน “วันรวมใจคืนกล้วยไม้สู่ป่าเฉลิมพระเกียรติ 12 สิงหาคม มหาราชินี” เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2552 และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ประจำปี 2552

3. การสนับสนุนและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2546 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าพระราชทานเงินที่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้ทูลเกล้าถวาย รวม 90 ล้านบาท ให้มูลนิธิโครงการหลวง เพื่อใช้ในการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ มูลนิธิโครงการหลวงจึงได้ร่วมมือกับบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงการขึ้น เพื่อปฏิบัติงานสนองแนวพระราชดำริ โดยตั้งเป็นคณะทำงานปลูกหญ้าแฝก เพื่อดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นคณะทำงานและเลขานุการ จึงได้ดำเนินการสนับสนุนและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงส่วนใหญ่มีความลาดชัน จำเป็นต้องมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสมในการทำการเกษตร การปลูกหญ้าแฝกเป็นกรรมวิธีหนึ่งในการอนุรักษ์ดินและน้ำที่สามารถป้องกันการชะล้างพังทลายของผิวดินและการเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ดีวิธีหนึ่ง โดยเกษตรกรสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองและมีค่าใช้จ่ายต่ำ การสนับสนุนและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝก จึงมีเป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้พื้นที่ทำการเกษตรได้อย่างยั่งยืน

มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของโครงการเพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างความเข้าใจในการปลูกหญ้าแฝกแก่เกษตรกร เพื่อรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยเกษตรกร ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงตามแนวทางของมูลนิธิโครงการหลวง และเพื่อสนับสนุนการขยายพันธุ์หญ้าแฝกในระดับชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งพันธุ์หญ้าแฝกของชุมชน โดยดำเนินงานในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 24 แห่ง สรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

1) จัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้และฝึกปฏิบัติ เรื่อง การปลูก การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก แก่เกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง มีผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ จำนวน 3,929 ราย และจัดกิจกรรมรณรงค์ปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 2 แห่ง 2 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 290 คน

2) สนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง 24 แห่ง จำนวน 3,929 ราย ปลูกหญ้าแฝก รวม 1,631,500 กล้า ในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร และพื้นที่สาธารณะของชุมชน นอกจากนี้ยังมีเกษตรกร ที่นำกล้าหญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่ลาดชัน ตามหัวไร่ปลายนา และตามแนวขอบสระบ่อน้ำ เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน จำนวน 183 ราย

3) สนับสนุนให้โครงการขยายผลโครงการหลวง 5 แห่ง แห่งละ 1 ไร่ เป็นแหล่งผลิตกล้าพันธุ์ใช้สำหรับส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก โดยสนับสนุนกล้าพันธุ์แฝกสำหรับปลูกขยายพันธุ์ จำนวน 35,000 กล้า รวมทั้งที่โครงการขยายผลโครงการหลวงโป่งคำ ได้จัดทำแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝก พื้นที่ 1 งาน ไว้ในบริเวณศูนย์เรียนรู้ของโครงการอีกด้วย ซึ่งคาดว่าจะผลิตกล้าเพื่อขยายพันธุ์ได้ ทั้งสิ้นประมาณ 500,000 กล้า

แผนงานการจัดการองค์ความรู้และ การสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูง

แผนงานการจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูงดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและชุมชนท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดทฤษฎีความรู้ โครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยรวม โดยมีแนวดำเนินการที่สำคัญคือ

- (1) รวบรวม สักเคราะห์องค์ความรู้จากผลสำเร็จของโครงการหลวง และผลการวิจัยเชิงประยุกต์ และการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ชุมชนเป้าหมายในรูปแบบต่างๆ
- (2) ร่วมกับชุมชนและเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมแนวทางการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน
- (3) ดำเนินการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระบบเครือข่าย รวมทั้งการศึกษาดูงานในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
- (4) พัฒนาระบบการเยี่ยมชม การให้คำปรึกษา และการติดตามผล ร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

1. การสร้างเครือข่ายการถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้น้อมนำองค์ความรู้และบทเรียนของโครงการหลวง ไปขยายผลสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง ด้วยการสนับสนุนของมูลนิธิโครงการหลวง และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยการจัดทำโครงการจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” หรือ ศศช.ที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 180 แห่ง จากจำนวนทั้งหมด 753 แห่ง โดยมีเป้าหมายดำเนินงานในพื้นที่ 12 จังหวัด 26 อำเภอ 58 ตำบล 180 กลุ่มบ้าน ครอบคลุมประชากรพื้นที่สูงจำนวน 8,811 ครัวเรือน 47,776 คน การดำเนินงานของโครงการเน้นการพัฒนา ศูนย์ ศศช. ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร/ครู ศศช. เกี่ยวกับเทคนิคการถ่ายทอดองค์ความรู้ของโครงการหลวง ทักษะในการผลิตสื่อ พัฒนาระบบการบริหารจัดการ เช่น ระบบการจัดการความรู้ ระบบการนิเทศ ระบบการติดตาม รวมทั้งการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ของโครงการหลวง ตลอดจนการจัดประชุม สัมมนา และการอบรมที่สำคัญเพื่อเอื้อต่อการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคลากร

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2552 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2553-2555) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2552

ผลการดำเนินงาน

ปีงบประมาณ 2552 โครงการได้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงครบ 180 แห่ง พื้นที่ 12 จังหวัด 26 อำเภอ โดยมีศสช. ที่ดำเนินงานโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – 2551 รวม 98 แห่ง และเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2552 อีก 82 แห่งรวมทั้งสิ้น 180 แห่ง ผ่านการดำเนินงานโดยครู ศสช. และครูนิเทศก์ รวม 215 คน ภายใต้งบประมาณ 12,846,000 บาท โดยมีกิจกรรมรวม 13 กิจกรรมหลัก

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนปฏิบัติการ ปี 2552 จำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 290 คน ระหว่างวันที่ 23 – 25 ตุลาคม พ.ศ. 2551 ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการประชุมได้แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2552 รวม 3 รูปแบบ คือ

1) แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2552	รายจังหวัด	12	จังหวัด
2) แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2552	รายอำเภอ	26	อำเภอ
3) แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2552	รายศสช.	180	ศสช.

2. การพัฒนาสื่อองค์ความรู้โครงการหลวงหลากหลายรูปแบบ เช่น

1) การจัดทำชุดการเรียนรู้โดยผลิตเป็นคู่มือครู หนังสือเรียน หนังสืออ่านเสริมประสบการณ์ การผลิตวีซีดี และบทวิทยุกระจายเสียง โดยให้เนื้อหาทุกเรื่องบรรจุอยู่ในสื่อทุกชนิด ซึ่งผลิตได้ดังนี้

- (1) ชุดการเรียนรู้ 3 เรื่องๆละ 500 เล่ม รวม 1,500 เล่ม
- (2) หนังสือเสริมประสบการณ์ 3 เรื่อง ๆละ 1,000 เล่ม รวม 3,000 เล่ม
- (3) วีซีดี 3 เรื่อง ๆ ละ 200 แผ่น รวม 600 แผ่น

(4) บทวิทยุหรือบทหอกระจายข่าว 3 เรื่อง ๆละ 5 บท รวม 15 บท พิมพ์ 250 เล่ม ประกอบด้วย เรื่อง มารูจักอะโวคาได้กันเถอะ การปลูกพริกกระเหรียง และการปลูกข้าวโพดเหลืองแก้วโดยไม่ไถพรวน

2) การจัดทำสื่อวิทยุภาคภาษาชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากะเหรี่ยงโดยออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ และสถานีวิทยุ กรป. 914 อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยออกอากาศทุกสัปดาห์ ๆ ละ 1 ครั้ง รวม 52 สัปดาห์ 2 ภาษา ในเนื้อหาที่สอดคล้องกับสื่อการเรียนรู้ที่โครงการผลิตขึ้น

3) การจัดทำวีดิทัศน์สรุปการดำเนินงานโครงการจัดการความรู้ ปี 2552 และวีดิทัศน์สรุปผลการดำเนินงานโครงการจัดการความรู้ระยะที่ 1 (2550 – 2552) รวม 2 เรื่อง ๆ ละ 300 แผ่น

3. การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่เริ่มดำเนินงาน ปี 2552 จำนวน 82 แห่ง โดยการสนับสนุนครุภัณฑ์ให้กับศูนย์ต้นแบบ ศูนย์หลัก และศูนย์บริวาร เพื่อให้มีความพร้อมสูงสุดในการดำเนินงานถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยสถาบันโอนเงินให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด 12 จังหวัด ให้ทำหน้าที่เป็นสำนักผู้เบิกแทน โดยงบประมาณรวมทั้งสิ้น 3,660,000 บาท เพื่อจัดซื้อครุภัณฑ์ จำนวน 324 รายการ

4. การพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ในศษ. โดยสนับสนุนงบประมาณค่าวัสดุในการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับศูนย์ ศษ. ทั้ง 180 แห่ง เพื่อจัดหาวัสดุประกอบการจัดกิจกรรมโดยสนับสนุนให้ศษ. ละ 6,000 บาท และทั้ง 180 ศษ. ได้ดำเนินกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงให้กับผู้สนใจเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งได้ลงทะเบียนไว้จำนวน 4,722 คน ทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

แผนงานการจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูง

5. การพัฒนาบุคลากร

1) จัดอบรมครู (ที่เข้าร่วมโครงการปี 2552) ในวันที่ 2 - 5 ธันวาคม 2551 ณ สนามกีฬา 700 ปี จำนวน 1 รุ่น 91 คน เพื่อให้ครูได้เข้าใจและทราบถึงแนวทางการดำเนินงานโครงการ

2) จัดอบรมครูนิเทศก์ ครู ศษช.ศูนย์ต้นแบบ จำนวน 32 คน เพื่อช่วยกันหาแนวทางในการขับเคลื่อน ผลักดันให้ศูนย์ต้นแบบสามารถทำหน้าที่ของศูนย์ต้นแบบได้อย่างสมบูรณ์ โดยจัดขึ้นระหว่างวันที่ 28 - 31 มกราคม 2552 ณ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางตะ

3) จัดอบรมเพิ่มเติมและฟื้นฟูครู โดยการเข้าค่ายเรียนรู้องค์ความรู้โครงการหลวง ระหว่างวันที่ 26 - 29 พฤษภาคม 2552 ที่สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ และสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง มีผู้เข้าค่ายจำนวน 216 คน

6. การนิเทศติดตามเพื่อเสริมขวัญและกำลังใจให้กับคุณครูทั้ง 215 คน ใน 180 แห่งโดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) นิเทศโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้าไปดำเนินการ 3 ทีม จำนวน 172 ศษช. 22 อำเภอ 8 จังหวัด

2) นิเทศโดยคณะทำงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จำนวน 82 ศษช. 13 อำเภอ 7 จังหวัด

7. การประชุมสัมมนา

1) การประชุมคณะทำงานโครงการ 4 ครั้ง/ต่อปี ซึ่งคณะทำงานโครงการประกอบด้วยบุคลากรจากมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดประชุม 4 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 83 คน โดยเนื้อหาของการประชุมเป็นการพิจารณาแผนการดำเนินงานโครงการแต่ละไตรมาส และสรุปผลการดำเนินงานของโครงการในไตรมาสที่ผ่านมา เป็นต้น

2) การประชุมสัมมนาผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน 4 หน่วยงาน ซึ่งดำเนินงานในช่วงวันที่ 19 – 21 สิงหาคม 2552 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 262 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2552 และพิจารณากรอบการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2553

8. การสำเนาวิดีโอทัศน์องค์ความรู้โครงการหลวง จำนวน 15 เรื่อง ๆ ละ 300 แผ่น รวม 4,500 แผ่น เพื่อสนับสนุนศสช. 180 แห่ง โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน 115 แห่ง ซึ่งมีวิดีโอทัศน์ 15 เรื่อง

9. สำเนาโปสเตอร์องค์ความรู้โครงการหลวง จำนวน 9 เรื่อง ๆ ละ 500 แผ่น รวม 4,500 แผ่น เพื่อสนับสนุนศสช. 180 แห่ง โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน 115 แห่ง ซึ่งมีโปสเตอร์ 9 เรื่อง

10. จัดพิมพ์เอกสารองค์ความรู้โครงการหลวง 22 เรื่อง ๆ ละ 300 ฉบับ รวม 6,600 ฉบับ เพื่อสนับสนุนศสช. 180 แห่ง โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน 115 แห่ง เอกสารองค์ความรู้โครงการหลวง รวม 22 เรื่อง

11. จัดพิมพ์สรุปงานโครงการ 3 ปี ในรูปแบบ สมุดบันทึก ปี 2553 จำนวน 500 เล่ม เพื่อให้ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานทั้ง 4 หน่วยงาน ใช้เป็นคู่มือการดำเนินงานโครงการ

12. การศึกษาดูงานของผู้บริหาร กศน. ดำเนินการ วันที่ 15 – 17 กรกฎาคม 2552 โดยศึกษาดูงาน ณ สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก มีผู้เข้าศึกษาดูงานจำนวน 32 คน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหาร กศน. ทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ได้เข้าใจและทราบการดำเนินงานโครงการหลวงเพื่อจะได้มีแนวทางการทำงานร่วมกัน อย่างมีเป้าหมาย

13. การบริหารโครงการ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่รวม 3 คน ทำงานใน 12 เดือน เพื่อช่วยกันผลักดันให้กิจกรรมทั้ง 12 กิจกรรม บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้

โดยสรุปชุมชนที่เป็นที่ตั้ง ศสช. ทั้ง 180 แห่ง มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นประจำ ช่วยให้ผู้คนในชุมชนกล้าคิด กล้าทำ และกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อปรับใช้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน นับเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ ทำให้ก่อเกิดฐานองค์ความรู้ของชุมชนใน 180 แห่ง เกิดเครือข่ายการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มากมาย ที่สำคัญเกิดความร่วมมือร่วมใจอย่างดียิ่งจากผู้คนในชุมชน

ยุทธศาสตร์

การเสริมสร้างประสิทธิภาพ
การบริหารจัดการ

1 Annual Report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้าง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถาบันมีระบบการบริหารจัดการที่ดี สามารถเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลความสำเร็จโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีแผนงาน ดังนี้

1. แผนงานการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ
2. แผนงานการพัฒนาประสิทธิภาพและระบบการบริหารงานขององค์กร
3. แผนงานการพัฒนาคูคลากร

แผนงานการพัฒนา ระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ

แผนงานการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศดำเนินการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารองค์กรให้มีศักยภาพและมีความโปร่งใส สามารถรองรับการสั่งการและโต้ตอบเอกสารจากนอกสำนักงานได้ และมีระบบการให้บริการข้อมูลแก่ผู้บริหารในการติดตามความก้าวหน้าของโครงการ กิจกรรม และการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อใช้ในการวางแผนและดำเนินงานในระยะสั้นและระยะยาว และมุ่งเน้นการจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงให้ครอบคลุมภาวะทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรมนุษย์บนพื้นที่สูง รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) และองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวดำเนินการที่สำคัญคือ

- (1) จัดทำระบบฐานข้อมูล และพัฒนาเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงข้อมูล กับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สำหรับการวางแผนการตัดสินใจในการดำเนินงานบนพื้นที่สูง
- (2) จัดเก็บและรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และประมวลผลโดยพัฒนาเป็นระบบฐานข้อมูลสารสนเทศในการจัดการความรู้และข้อมูลพื้นฐานต่างๆ

1. โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงได้พัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง โดยจ้างที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ให้คำปรึกษา แนะนำ วางแผน เพื่อดูแลรักษาระบบคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเชื่อมโยงข้อมูลอินเทอร์เน็ตแบบองค์กร โดยการเช่าสัญญาแบบ Lease line เพื่อรับบริการระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรม ผลการดำเนินงาน และสนับสนุนการปฏิบัติงานของสถาบัน และการจัดหาโปรแกรมลิขสิทธิ์ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน จำนวน 6 รายการ รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่ายคอมพิวเตอร์

2. โครงการเสริมสร้างศักยภาพการให้บริการฐานข้อมูลเชิงวิเคราะห์สภาพ

ภูมิสังคมบนพื้นที่สูง

การเสริมสร้างศักยภาพการให้บริการฐานข้อมูลเชิงวิเคราะห์สภาพภูมิสังคมบนพื้นที่สูงได้สังเคราะห์ข้อมูลประชากรพื้นที่สูงที่ได้จากการสำรวจของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อจัดหมวดหมู่และออกแบบโครงสร้างฐานข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำข้อเสนอแนะ ตามโครงสร้างฐานข้อมูลในพื้นที่เป้าหมาย นอกจากนี้ได้การออกแบบและพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชิงวิเคราะห์สภาพภูมิสังคมบนพื้นที่สูง เพื่อให้บริการและสืบค้นข้อมูลและการนำเข้าข้อมูลเชิงวิเคราะห์ พร้อมทดสอบการใช้งาน และติดตั้งผ่านระบบอินทราเน็ตในเว็บไซด์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (www.hrdi.or.th)

3. โครงการพัฒนาฐานข้อมูลการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศบนพื้นที่สูง ด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตดาวเทียม

สถาบันได้พัฒนาฐานข้อมูลสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง โดยการติดตั้งเครื่องมือตรวจวัดสภาพภูมิอากาศอัตโนมัติ ประกอบด้วย เครื่องตรวจวัดอุณหภูมิ เครื่องตรวจวัดความชื้นสัมพัทธ์ เครื่องตรวจวัดน้ำฝนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 21 แห่ง และเช่าสัญญาณอินเทอร์เน็ตดาวเทียมพร้อมอุปกรณ์เพื่อรับ-ส่งข้อมูลสภาพภูมิอากาศในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง 21 แห่ง กับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และจัดทำระบบสารสนเทศสภาพภูมิอากาศเพื่อให้บริการแก่เจ้าหน้าที่ของสถาบัน ผู้เกี่ยวข้อง ได้เข้ามาใช้บริการสืบค้นข้อมูลสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง จำนวน 21 แห่ง

จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์โดยการนำเข้าและปรับปรุงข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ในพื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ 180 กลุ่มบ้าน จำนวน 7 ชั้นข้อมูล รวมถึงจัดทำข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ในพื้นที่โครงการหลวง 2 แห่ง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 3 แห่ง

จัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้พื้นที่สูง (H-KM) ประกอบด้วยฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านผักบนพื้นที่สูง จำนวน 3 เรื่อง ฐานข้อมูลองค์ความรู้ไม้ผลบนพื้นที่สูง จำนวน 5 เรื่อง ฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านไม้ดอกและไม้ตัดใบ จำนวน 2 เรื่อง ฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านผักพื้นบ้านและสมุนไพรบนพื้นที่สูง จำนวน 6 เรื่อง และฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านสื่อโครงการเครือข่ายการเรียนรู้ 180 กลุ่มบ้าน

เผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศในระบบอินเทอร์เน็ตและอินทราเน็ต จำนวน 179 เรื่อง และให้บริการข้อมูลและสารสนเทศพื้นที่สูงแก่เจ้าหน้าที่สถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป 249 ราย รวม 446 เรื่อง

แผนงานการพัฒนาประสิทธิภาพและระบบการบริหารงานขององค์กร

แผนงานการพัฒนาประสิทธิภาพและระบบการบริหารงานขององค์กร ได้ดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารจัดการ ระบบบริหารบัญชีและการเงิน ระบบการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ และระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการ รวมถึงระบบประเมินผลการปฏิบัติงานรายบุคคลากร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสนับสนุนกิจกรรมของคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดระบบการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีระบบการบริหารกิจการที่ดี

1. งานอำนวยความสะดวกบริหารจัดการ

1) สถาบันได้จัดประชุมคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง ครั้งที่ 1/2552 เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2552 โดยมี ท่าน ฯพณฯ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 58 คน และจัดประชุมคณะที่ปรึกษาพิเศษ ครั้งที่ 1/2552 เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2552 มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น จำนวน 35 คน รวมถึงได้จัดประชุมคณะกรรมการสถาบันวิจัยพัฒนาพื้นที่สูงประจำทุกเดือน และจัดประชุมคณะอนุกรรมการของสถาบันทั้ง 6 คณะทุกๆ 2 เดือน จัดประชุมสถาบันประจำเดือน เพื่อติดตามผลการดำเนินงานของสถาบัน เป็นประจำทุกเดือน รวม 11 ครั้ง และจัดประชุมผู้บริหารสถาบัน เพื่อติดตามและหารือเรื่องต่างๆ เป็นประจำทุกสัปดาห์ รวม 35 ครั้ง

2) จัดทำแผนทิศทางการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูงซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2552 และจัดทำโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูง และโครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขมปบนพื้นที่สูงภาคเหนือ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ โดยได้ส่งรายงานการศึกษาขั้นต้นต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2552 และวันที่ 19 ตุลาคม 2552 ตามลำดับ

3) แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2549 (ครั้งที่ 1) ตามระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยการพัสดุ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ประกาศ ณ วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2551 และแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2549 (ครั้งที่ 2) ตามระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2552 ประกาศ ณ วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2552

4) การดำเนินการตามตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร) โดยผลการปฏิบัติงานตามคำรับรองการปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 จำนวน 15 ตัวชี้วัด โดยการประเมินตนเองของสถาบัน มีค่าคะแนนที่ได้รับเท่ากับ 4.78695

มิต	ตัวชี้วัด	ค่าคะแนนที่ได้	หมายเหตุ
มิตที่ 1	มิตด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน (น้ำหนัก ร้อยละ: 60)	4.9875	โดยรวมโครงการวิจัยทั้งหมด 14 โครงการ
มิตที่ 2	มิตด้านคุณภาพการให้บริการ (น้ำหนัก ร้อยละ: 10)	3.4	ร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ รวบรวมการประเมินความพึงพอใจจากผู้แทนอิสระ
มิตที่ 3	มิตด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน (น้ำหนัก ร้อยละ: 10)	5	
มิตที่ 4	มิตด้านการกำกับดูแลกิจการและการพัฒนาองค์กร (น้ำหนัก ร้อยละ: 20)	4.77225	
รวม		4.78695	

5) การดำเนินการจัดทำต้นทุนต่อหน่วย ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานตามคำรับรองการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ในมิติที่ 3 ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน ตัวชี้วัดระดับความสำเร็จของการจัดทำต้นทุนต่อหน่วยผลผลิต มีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) จัดทำฐานข้อมูลและจัดทำบัญชีต้นทุนต่อหน่วยผลผลิตของปีงบประมาณ พ.ศ.2551 (รอบ 12 เดือน) และปีงบประมาณ พ.ศ.2552 (รอบ 9 เดือน)

(2) ดำเนินการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยผลผลิตระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 และ 2552 ใน 2 ผลผลิต คือ

- งานวิจัยที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูง พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 มีต้นทุนต่อหน่วยเท่ากับ 3,043,534.85 บาท ลดลงจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 จำนวน 240,151.33 บาท คิดเป็นลดลงร้อยละ 7.31

- ประชากรพื้นที่สูงได้รับการพัฒนาตามแนวทางโครงการหลวงและสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 มีต้นทุนต่อหน่วยเท่ากับ 1,329.64 บาท ลดลงจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 จำนวน 4,174.13 บาท คิดเป็นลดลงร้อยละ 75.84

(3) ดำเนินงานตามแผนเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ซึ่งมีการดำเนินงานครบถ้วนและมีผลไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้ง 5 กิจกรรม

(4) มีการจัดทำแผนเพิ่มประสิทธิภาพสำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2553

6) ตรวจสอบรายงานการเงิน ประจำปี 2551 ตรวจสอบและวิเคราะห์รายงานการเงินประจำเดือน เริ่ม ตุลาคม 2551- สิงหาคม 2552 จำนวน 11 เดือน ตรวจสอบการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการเดินทางโดยวิธีสุ่มตรวจ จำนวน 539 เรื่อง ตรวจสอบรายรับตั้งแต่ ตุลาคม 2551 – มีนาคม 2552 ตั้งแต่ ตุลาคม 2551- มีนาคม 2552 จำนวน 6 เดือน และตรวจสอบการจ่ายเงิน ตุลาคม 2551 – มีนาคม 2552 จำนวน 140 เรื่อง

7) ตรวจสอบค่าใช้จ่ายในเดือน กันยายน 2550 และ กันยายน 2551 ตรวจสอบการเบิกจ่ายค่าสาธารณูปโภค ตั้งแต่ เดือน ตุลาคม 2551- สิงหาคม 2552 และตรวจสอบการเบิกเงินค่าล่วงเวลา ตุลาคม 2551 – มีนาคม 2552

แผนงานการพัฒนาบุคลากร

แผนงานการพัฒนาบุคลากรมีการดำเนินการเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของเจ้าหน้าที่สถาบันให้สามารถปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างสถาบันไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สามารถจัดการความรู้สำหรับการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับโครงการหลวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถาบันได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาบุคลากร โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

1) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (IDP) 1 แผน ประกอบด้วย การฝึกอบรม (Training) และไม่ใช่การฝึกอบรม (Non Training) และคัดเลือกบุคลากรกลุ่ม Talent จำนวน 10 คน เพื่อพัฒนาเป็นพิเศษ

2) พัฒนาบุคลากรตามแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (IDP) ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากรโดยวิธีการฝึกอบรม (Training) จำนวน 33 หลักสูตร รวม 461 คน และการพัฒนาบุคลากรโดยวิธีการ Non Training ได้แก่ การสอนงาน, การเพิ่มคุณค่าในงาน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้บุคลากรได้รับการพัฒนาสมรรถนะทักษะ ตามหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นไปตามแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (IDP) โดยบุคลากรไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 มีสมรรถนะในระดับที่ดีขึ้น 1 ระดับ อย่างน้อย 2 ด้าน และบุคลากรที่มีความโดดเด่น (Talent) จำนวน 10 คน ทุกคนมีสมรรถนะในระดับที่ดีขึ้น 1 ระดับ อย่างน้อย 3 ด้าน

กิจกรรม ระหว่างปี 2552 Annual Report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

กิจกรรมใหม่ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

1. การบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549

หลังจากการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ณ ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้สิ้นสุดลง และคณะรัฐมนตรี ได้มีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พิจารณาความเป็นไปได้ของการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างต่อเนื่องหลังการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลก สิ้นสุดลง จากการพิจารณาความเป็นไปได้ด้านการบริหารจัดการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงเสนอรูปแบบการบริหารจัดการเสนอคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีได้มีมติวันที่ 3 มิถุนายน 2552 เห็นชอบและอนุมัติการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์พื้นที่หลังการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติฯราชพฤกษ์ 2549 ให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) บริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯราชพฤกษ์ 2549 ยกเว้นการถ่ายโอนภารกิจให้คณะกรรมการกฤษฎีกา พิจารณาความเป็นไปได้ในการถ่ายโอน

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จึงได้ดำเนินงานเตรียมความพร้อมการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ภายใต้วิสัยทัศน์ “สวนแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Center) ทางด้านพฤกษศาสตร์การเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวการเกษตรของไทยที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ” โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

1) การเตรียมการถ่ายโอนภารกิจการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549

- (1) สำรวจรายการทรัพย์สิน ครุภัณฑ์ ภายในสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ร่วมกับสำนักบริหารโครงการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ กรมวิชาการเกษตร
- (2) สำรวจ รวบรวมข้อมูลพื้นที่ไม้ ภายในสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 เพื่อเตรียมการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ไม้ภายในสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549
- (3) จัดทำแผนการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2552 อนุมัติเรื่องการโอนกิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ และงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในส่วนการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เป็นผู้บริหารจัดการ

2) การเตรียมการปรับปรุงสถานที่ สิ่งก่อสร้าง และสภาพทางภูมิทัศน์

- (1) จัดทำแผนปรับปรุงด้านกายภาพและออกแบบปรับปรุงอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง สวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549
- (2) จัดทำแผนงบประมาณการปรับปรุงด้านกายภาพและออกแบบปรับปรุงอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง สวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549
- (3) ก่อสร้างอาคารบ้านพักรับรอง อาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่ และอาคารซ่อมบำรุงอเนกประสงค์ ในพื้นที่ส่วนเพาะขยายพันธุ์พืช

3) การเตรียมการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549

- (1) ศึกษาความเป็นไปได้ของการดำเนินงานธุรกิจและหารายได้ของสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549
- (2) ทำแผนการจัดกิจกรรมของสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 และการจัดงาน “ชมสวนราชพฤกษ์ 2552” ระหว่างวันที่ 19 ธันวาคม 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553

กิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

1. โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน

สถานการณ์ในปี 2550/51 พบว่าพื้นที่ปลูกฝิ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ตาก และแม่ฮ่องสอน ด้วยเหตุนี้สำนักงาน ป.ป.ส. จึงได้ประสานขอความร่วมมือจากมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เพื่อดำเนินงานในพื้นที่ที่มีการปลูกฝิ่นซ้ำซาก โดยใช้การพัฒนาตามแนวทางของโครงการหลวงที่ดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูง ดังนั้นสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน) จึงได้มีการจัดทำแผนแม่บทโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ระยะเวลา 8 ปี (พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2559) โดยคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง (กปส.) ได้มีมติเห็นชอบในหลักการเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2551 และหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ได้อนุญาตให้แต่ละพื้นที่ใช้ชื่อ “โครงการขยายผลโครงการหลวง” จึงเกิดเป็น โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาแบบบูรณาการโดยมีความร่วมมือระหว่างสำนักงานป.ป.ส. มูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจังหวัดและอำเภอในพื้นที่ และเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2552 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบปรับแก้ไขระยะเวลาการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน จากเดิม 8 ปี คงเหลือระยะเวลาการดำเนิน 4 ปี คือ ระหว่าง พ.ศ. 2553-2556

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้ดำเนินงานใน 2 ส่วน ดังนี้

1) โครงการวิจัยและประเมินผลหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีปัญหาการปลูกฝิ่นซ้ำซาก: พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งได้จัดส่งรายงานความก้าวหน้าโครงการ และได้จัดส่งรายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ์ ให้สำนักงาน ป.ป.ส. เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2552

2) การขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน มีผลดำเนินงานดังนี้

(1) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาอาชีพและการตลาด ดำเนินการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพการเกษตร การปลูกข้าวไร่ การปลูกข้าวนา การปลูกพืชตระกูลถั่ว การปลูกไม้ผลและไม้ยืน การปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน พื้นที่ 2,023.5 ไร่ และสนับสนุนและส่งเสริมเพาะกล้ากาแฟอราบิก้า จำนวน 350,000 ต้น ใน 10 พื้นที่

(2) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาสังคม ดำเนินการฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้ตามแนวทางโครงการหลวงและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระยะเวลาดำเนินงาน 3 คืน 4 วันโดยเกษตรกรเข้าร่วมการฝึกอบรม จำนวน 120 ราย

(3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชุมชนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติด เป็นการดำเนินงานในความรับผิดชอบ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 5 และมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทยเหนือบน

(4) ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ในพื้นที่ 10 แห่ง จำนวน 13,292 ต้น โดยมีเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรม 593 ราย

(5) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการและกำกับดูแล ดำเนินการจัดประชุมกลไกอำนวยการระดับอำเภอ จำนวน 5 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 175 คน

2. โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงภาคเหนือ

เนื่องจากการพัฒนาพื้นที่สูงที่ผ่านมายังขาดการขับเคลื่อนที่จะทำให้กระบวนการทำงานเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน และประชากรบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ ยังมีสภาพยากจน มีแนวโน้มการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับปัจจัยแวดล้อมภายนอก จากกระแสโลกาภิวัตน์ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะภูมิอากาศของโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อบริบทของการดำรงอยู่ของพื้นที่สูงของไทย

ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ทุนสนับสนุนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงภาคเหนือ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาคน ชุมชน และการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงภาคเหนือ สำหรับช่วงเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2553-2562) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางดำเนินงานของทุกส่วนราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการดำเนินงานร่วมกัน ในการดำเนินงานร่วมกันต่อไปในอนาคต โดยมีระยะเวลาในการดำเนินงานระหว่างเดือนสิงหาคม 2552 - สิงหาคม 2553 ขณะนี้สถาบันได้ส่งรายงานการศึกษาขั้นต้นให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2552

3. โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ

ในปี พ.ศ. 2547 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการศึกษาและส่งเสริมให้เกษตรกรชาวเขาปลูกกาแฟ และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2548 มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) หรือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มูลนิธิโครงการหลวง กรมวิชาการเกษตร สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์เชียงใหม่ ดำเนินการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการปลูกกาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูงตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา

เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2552 คณะรัฐมนตรีได้ให้มติเห็นชอบต่อแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการปลูกกาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูงฉบับที่ 1 (พ.ศ.2552-2556) เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนากาแฟให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และสามารถปลูกกาแฟได้อย่างถูกต้องภายใต้ระบบการควบคุมที่เหมาะสม และเน้นการบูรณาการแผนปฏิบัติการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและระดับพื้นที่

ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ทุนสนับสนุนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในการจัดทำโครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนากาแฟบนพื้นที่สูงภาคเหนือระยะ 5 ปี (พ.ศ.2553-2557) ภายใต้แนวทางการพัฒนาของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากาแฟบนพื้นที่สูงภาคเหนือ ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2553-2557) สำหรับเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีระยะเวลาในการดำเนินงานระหว่างเดือนกันยายน 2552 - เมษายน 2553 ขณะนี้สถาบันได้ส่งรายงานการศึกษาขั้นต้นให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2552

ÀÒ¼ ¹Çi

Annual Report 2009

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

1. งบประมาณและสินทรัพย์

สถาบันได้รับงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2552 รวมทั้งสิ้น 198,797,900.00 บาท ดำเนินการภายใต้ 3 ยุทธศาสตร์ และมีผลการเบิกจ่ายงบประมาณ จำนวน 192,666,319.60 บาท คิดเป็นร้อยละ 96.92 ดังนี้

สรุปงบประมาณแยกตามยุทธศาสตร์ และผลการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ

ยุทธศาสตร์	งบประมาณรวม (บาท)	ผลการเบิกจ่าย	
		รวม (บาท)	ร้อยละ
1. การวิจัยและพัฒนา	69,872,591	68,602,177.48	98.18
2. การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน	45,845,326	42,758,544.83	93.27
3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพ องค์กรและบริหารจัดการ	83,079,983	81,305,597.29	97.86
งบประมาณรวม	198,797,900	192,666,319.60	96.92

สินทรัพย์และการเงิน

งบแสดงฐานะการเงินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

(หน่วย : บาท)

	หมายเหตุ	2552	2551
สินทรัพย์			
สินทรัพย์หมุนเวียน			
เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด	2	71,687,291.67	55,968,978.19
ลูกหนี้	3	2,193,864.00	2,910,079.90
วัสดุคงเหลือ		467,134.41	435,946.76
รายได้ค้างรับ		190,699.58	1,626,725.99
ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า		179,264.88	60,831.19
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน		74,718,254.54	61,002,562.03
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน			
ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ - สุทธิ	4	47,715,015.07	40,234,313.60
สินทรัพย์โครงสร้างพื้นฐาน	5	1,682,534.25	1,855,559.25
สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน	6	1,171,840.26	664,739.91
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน		50,569,389.58	42,754,612.76
รวมสินทรัพย์		125,287,644.12	103,757,174.79

งบแสดงฐานะการเงินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

(หน่วย : บาท)

	หมายเหตุ	2552	2551
หนี้สิน			
หนี้สินหมุนเวียน			
เจ้าหนี้		11,106,815.15	6,287,976.83
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย		10,290,332.22	7,974,929.65
เงินรับฝากและเงินประกัน		3,168,900.48	2,477,745.50
หนี้สินหมุนเวียนอื่น		274,939.82	294,763.82
รวมหนี้สินหมุนเวียน		24,840,987.67	17,035,415.80
หนี้สินไม่หมุนเวียน			
รายได้รอการรับรู้ (สุทธิ)		458,593.98	40,625.00
รวมหนี้สินไม่หมุนเวียน		458,593.98	40,625.00
รวมหนี้สิน		25,299,581.65	17,076,040.80
สินทรัพย์สุทธิ		99,988,062.47	86,681,133.99
สินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน			
ทุน	7	24,895,952.31	24,895,952.31
รายได้สูง/(ต่ำ)กว่าค่าใช้จ่ายสะสม	7	61,783,494.68	58,128,659.06
รายได้สูง/(ต่ำ)กว่าค่าใช้จ่ายปีปัจจุบัน	7	13,308,618.48	3,656,522.62
รวมสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน		99,988,062.47	86,681,133.99

2. หมายเหตุประกอบงบการเงิน

หมายเหตุที่ 1 สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

1.1 หลักเกณฑ์ในการจัดทำ งบการเงินนี้จัดทำขึ้นตามเกณฑ์คงค้างโดยเป็นไปตามข้อกำหนดในหลัก การและ นโยบายการบัญชี สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ฉบับที่ 2 ตามประกาศกระทรวงการคลังเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2546 และรูปแบบรายงานตามหนังสือ ที่ กค.0423.2/ว 410 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2551

1.2 หน่วยงานที่เสนอรายงาน งบการเงินนี้เป็นการแสดงภาพรวมของ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

1.3 รอบระยะเวลาบัญชี (Account Period) สถาบันฯกำหนดรอบระยะเวลาบัญชี โดยถือตามปีงบประมาณ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 30 กันยายน ในงวดถัดไป

1.4 การรับรู้รายได้

- รายได้จากดำเนินงาน รับรู้ตามเกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis)
- รายได้จากดอกเบี้ย รับรู้ตามเกณฑ์สัดส่วนของเวลา โดยคำนึงถึงอัตราผลตอบแทนตามที่ธนาคาร กำหนด
- รายได้จาก การรับบริจาคสินทรัพย์ บันทึกเป็นหนี้สินภายใต้บัญชีรายได้รอการรับรู้ และจะทยอยรับรู้เป็นรายได้จากการรับบริจาคตามสัดส่วนของค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคในแต่ละงวด บัญชี
- รับรู้รายได้จากเงินอุดหนุนเมื่อได้รับเงินอุดหนุนจริง

1.5 การรับรู้ค่าใช้จ่าย

รับรู้ตามเกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis)

1.6 วัสดุคงเหลือ บันทึกรับรู้ในราคาทุนที่ได้มา และแสดงตามราคาทุนที่คำนวณโดยวิธีเข้าก่อน ออกก่อน (FIFO)

1.7 อาคารและสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งครุภัณฑ์และอุปกรณ์ (สุทธิ) แสดงราคาทุนหักค่าเสื่อมราคาสะสม โดยปฏิบัติตามที่กรมบัญชีกลางกำหนด ราคาทุนของสินทรัพย์ถาวรส่วนที่ได้รับโอนจากสำนักงานปลัดกระทรวง เกษตรและสหกรณ์บันทึกราคาเริ่มต้นในราคาที่รับโอนมาภายหลังจากที่ได้ตีราคาเพื่อใช้เกณฑ์คงค้างตาม หนังสือกรมบัญชีกลางด่วนที่สุด ที่ กค 0528.2/ว ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2544 เรื่อง การตีราคาทรัพย์สิน

1.8 ค่าเสื่อมราคาและการตัดจำหน่าย คำนวณโดยวิธีเส้นตรง อายุการใช้งานและอัตราค่าเสื่อมราคา อาคาร สิ่งปลูกสร้าง ครุภัณฑ์และอุปกรณ์ ที่สถาบันฯได้รับโอนมาจากสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ เมื่อเริ่มจัดตั้งเป็นองค์การมหาชน คิดค่าเสื่อมราคาตามอายุการใช้งานที่ยังคงเหลืออยู่ของครุภัณฑ์นั้น ตามที่กระทรวงการคลังกำหนด

สำหรับสินทรัพย์ที่สถาบันฯจัดหามาภายหลัง ให้ถือปฏิบัติโดยใช้อัตราค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ของกรมบัญชีกลางเป็นแนวทาง ดังนี้

ร้อยละ/ต่อปี	ปี	อัตราค่าเสื่อมราคา
อาคารและสิ่งปลูกสร้าง	8 - 40	5 - 12.50
ครุภัณฑ์และอุปกรณ์	4 - 20	20
โปรแกรมคอมพิวเตอร์	5	5 - 20

การนับระยะเวลาการใช้งานเพื่อกำหนดค่าเสื่อมราคาหรือตัดจำหน่าย ใช้วิธีนับเป็นเดือน กล่าวคือสินทรัพย์ที่หน่วยงานได้รับมาในระหว่างวันที่ 1-15 ของเดือนให้คิดค่าเสื่อมราคาเต็มเดือน หากได้รับมาหลังวันที่ 15 เป็นต้นไป ให้คิดค่าเสื่อมราคาในเดือนถัดไป

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน บันทึกบัญชีตามราคาทุนหักค่าตัดจำหน่ายสะสม

1.9 สิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้รับโอนสิทธิจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ใช้พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย เพื่อเป็นที่ตั้งสำนักงานและเพื่อการศึกษาและวิจัยโครงการหลวง จำนวน 2 พื้นที่ คือ

- 1) พื้นที่ด้านเหนือของอุทยานฯ เป็นที่ตั้งอาคารที่ทำการและห้องปฏิบัติการต่างๆ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ พื้นที่ 583.17 ไร่
- 2) พื้นที่ด้านใต้ของอุทยานฯ เพื่อใช้สำหรับงานศึกษาวิจัยด้านการปฏิบัติการต่างๆ ไร่แม่เหิยะ ต.หนองควาย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ พื้นที่ 94.03 ไร่

1.10 ทุน บันทึกรับรู้มูลค่าตามบัญชีสุทธิของสินทรัพย์ หรือหนี้สินเป็นรายการปรับปรุงส่วนทุนของสถาบันฯ

หมายเหตุที่ 2 เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
เงินสดในมือ	-	4,408.00
เงินฝากสถาบันการเงิน (ประเภทออมทรัพย์)	71,687,291.67	55,964,570.19
รวม เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด	71,687,291.67	55,968,978.19

หมายเหตุที่ 3 ลูกหนี้ระยะสั้น

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
ลูกหนี้เงินยืมงบประมาณ	1,710,617.35	2,228,939.90
ลูกหนี้เงินยืม (โครงการลดการปลูกพืช)	468,750.00	-
ลูกหนี้เงินยืมทดลอง	-	681,100.00
ลูกหนี้อื่น	14,496.65	40.00
รวม ลูกหนี้ระยะสั้น	2,193,864.40	2,910,079.90

หมายเหตุที่ 4 ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (สุทธิ)

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
อาคารและสิ่งปลูกสร้าง	46,709,089.20	40,679,174.20
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	24,699,066.03	23,039,134.13
อาคารและสิ่งปลูกสร้าง (สุทธิ)	22,010,023.17	17,640,040.07
อุปกรณ์	49,833,377.50	40,291,175.42
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	24,728,385.60	18,004,101.89
อุปกรณ์ (สุทธิ)	25,104,991.90	22,287,073.53
งานระหว่างก่อสร้าง	600,000.00	307,200.00
รวม ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (สุทธิ)	47,715,015.07	40,234,313.60

หมายเหตุ 5 สินทรัพย์โครงสร้างพื้นฐาน (สุทธิ)

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
สินทรัพย์โครงสร้างพื้นฐาน (ถนน)	7,641,000.00	7,641,000.00
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	5,958,465.75	5,785,440.75
สินทรัพย์โครงสร้างพื้นฐาน (สุทธิ)	1,682,534.25	1,855,559.25

หมายเหตุ 6 สินทรัพย์ไม่มีตัวตน (สุทธิ)

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
โปรแกรมคอมพิวเตอร์	1,566,469.56	816,528.56
หัก ค่าตัดจำหน่ายสะสม	394,629.30	151,788.65
โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (สุทธิ)	1,171,840.26	664,739.91

หมายเหตุ 7 ส่วนทุนและการเปลี่ยนแปลงในส่วนทุน

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
ทุน		
ยอดคงเหลือ ณ วันสิ้นงวด	24,895,952.31	24,895,952.31
รายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายสะสม		
ยอดคงเหลือ ณ วันต้นงวด	61,785,181.68	57,548,640.18
บวก ปรับปรุงระหว่างงวด	-	580,018.88
ยอดคงเหลือ	61,785,181.68	58,128,659.06
หัก ปรับปรุงระหว่างงวด	1,690.00	-
คงเหลือ	61,783,491.68	58,128,659.06
รายได้สูง / (ต่ำ) กว่าค่าใช้จ่ายปัจจุบัน		
บวก รายได้สูง / (ต่ำ) กว่าค่าใช้จ่าย	13,308,618.48	3,656,522.62
ยอดคงเหลือ ณ วันสิ้นงวด	99,988,062.47	86,681,133.99

หมายเหตุ 8 ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
เงินเดือนและค่าจ้าง	34,148,183.41	32,672,521.99
ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่	1,330,000.00	2,669,970.32
ค่าครองชีพ	809,406.23	134,000.00
ค่าจ้างชั่วคราว	-	10,953,347.43
ค่าจ้างเหมา (จ้างเหมา)	-	3,538,361.94
ค่าล่วงเวลา	977,755.00	1,132,000.00

หมายเหตุ (ต่อ)

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
เงินสมทบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเจ้าหน้าที่	1,386,154.10	1,329,369.56
ค่าช่วยเหลือจัดงานศพ	10,500.00	10,450.00
ค่ารักษาพยาบาล	613,359.75	496,339.50
ค่าช่วยการศึกษาบุตร	100,342.00	103,385.00
รวม ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร	39,375,700.49	53,039,745.44

หมายเหตุ 9 ค่าวัสดุและค่าใช้สอย

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
ค่าครุภัณฑ์ต่ำกว่าเกณฑ์	1,907,164.20	1,443,825.50
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	4,542,073.76	4,447,008.80
ค่าวัสดุทั่วไป	26,640,438.66	16,621,066.99
รวมค่าวัสดุ	33,089,676.62	22,511,901.29
ค่าซ่อมแซมและบำรุงรักษา	3,694,602.37	2,629,442.92
ค่าจ้างบริการ - หน่วยงานภายนอก	37,754,330.15	8,980,939.99
ค่าจ้างบริการ - หน่วยงานภาครัฐ	522,820.00	2,266,000.00
ค่าวิจัยและพัฒนา - หน่วยงานภาครัฐ	14,108,175.00	17,407,190.00
ค่าวิจัยและพัฒนา - บุคคลภายนอก	6,125,240.00	7,358,330.00
ค่าธรรมเนียม	95,560.36	23,030.00
ค่ารับรอง	164,512.78	117,157.29
ค่าเช่าเบ็ดเตล็ด - บุคคลภายนอก	480,013.41	764,031.00
ค่าเบี้ยประชุม	4,554,175.00	4,399,825.00
ค่าที่ปรึกษา	13,293,000.00	21,866,450.00
ค่าเบี้ยประกันภัย	259,686.33	20,463.00
ค่าใช้จ่ายในการประชุม	1,481,581.33	593,042.30
ค่าประชาสัมพันธ์	1,552,153.75	2,361,153.74
ค่าจัดพิมพ์	1,466,941.20	775,327.55
ค่าตอบแทนเฉพาะงาน	1,558,350.00	2,185,575.00
ค่าตอบแทนอื่น	5,194.00	-
ขาดทุนจากการแปลงค่าเงินตราต่างประเทศ	13,054.96	3,496.65
รวมค่าใช้สอย	87,129,390.64	71,751,454.44
รวมค่าวัสดุและค่าใช้สอย	120,219,067.26	94,263,355.73

หมายเหตุ 10 ค่าสาธารณูปโภค

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
ค่าไฟฟ้า	869,121.79	880,290.80
ค่าโทรศัพท์/โทรสาร	193,313.17	154,873.79
ค่าบริการสื่อสารโทรคมนาคม	515,942.96	284,032.27
ค่าบริการไปรษณีย์โทรเลข	190,505.24	121,515.13
รวมค่าสาธารณูปโภค	1,768,883.16	1,440,711.99

หมายเหตุ 11 ค่าใช้จ่ายเงินอุดหนุน

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
ค่าใช้จ่ายเงินอุดหนุน	150,000.00	1,740,000.00
รวมค่าใช้จ่ายเงินอุดหนุน	150,000.00	1,740,000.00

ค่าใช้จ่ายเงินอุดหนุนในปี 2551 มีดังต่อไปนี้

- จำนวน 1,000,000.00 บาท เป็นเงินงบประมาณสมทบการจัดพิมพ์หนังสือ เรื่อง “องค์ความรู้เรื่องพีชป่าที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของไทย” โดยมอบให้มูลนิธิโครงการหลวง
- จำนวน 20,000.00 บาท เป็นเงินสนับสนุนงบประมาณในการบริหารจัดการของการประชุมผู้บริหารองค์การมหาชน โดยมอบให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นตัวแทนในการจัดการประชุมผู้บริหารองค์การมหาชนขณะนั้น
- จำนวน 720,000.00 บาท เป็นของโครงการศึกษาสภาพภูมิสังคมในพื้นที่สูง เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ตามข้อตกลงความร่วมมือ เลขที่ 6/2551 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เงินดังกล่าวสำหรับการดำเนินงานการวิจัยโครงการฯ

ค่าใช้จ่ายเงินอุดหนุนในปี 2552 มีดังต่อไปนี้

- จำนวน 150,000.00 บาท เป็นเงินสนับสนุนงบประมาณในการจัดงาน “งานวันองค์การมหาชนครั้งที่ 2” ในหัวข้อ “1 ทศวรรษองค์การมหาชนกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมไทย” ในวันที่ 22 มิถุนายน 2552 ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ 12 ค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย

(หน่วย : บาท)

	2552	2551
อาคารและสิ่งปลูกสร้าง	1,659,931.90	1,375,602.00
อุปกรณ์	6,657,077.69	5,295,477.00
สินทรัพย์โครงสร้างพื้นฐาน	173,025.00	173,025.00
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	242,840.65	135,856.82
รวมค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย	8,732,875.24	6,979,960.82

หมายเหตุ 13 รายงานฐานะเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีปัจจุบัน (2552)

รายการ	งบสุทธิ	การสำรองเงิน	ใบสั่งซื้อ/สัญญา	เบิกจ่าย	คงเหลือ
แผนงบประมาณ					
งบอุดหนุน					
- งบบุคลากร	46,766,100.00			43,491,219.92	3,274,880.08
- งบดำเนินงาน	130,754,765.00			130,310,533.89	444,231.11
- งบลงทุน	21,277,035.00			11,592,430.38	9,684,604.62
งบรายจ่ายอื่น					
รวม	198,797,900.00	-	-	185,394,184.19	13,403,715.81

ภาคผนวก

งบประมาณที่เหลือจำนวน 13,403,715.81 บาท เป็นภาระผูกพันจำนวน 7,260,690.00 บาท และเป็นเงินเหลือจ่ายตามแผนจำนวน 6,143,025.81 บาท โดยใช้จ่ายตามแผนยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา 3,243,025.81 บาท ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จำนวน 2,200,000.00 บาท และโครงการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 จำนวน 700,000.00 บาท ซึ่งได้ผ่านการเห็นชอบจากที่ประชุมคณะกรรมการสถาบันครั้งที่ 10/2552 เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2552

หมายเหตุ 14 รายงานฐานะเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีปัจจุบัน (2552)

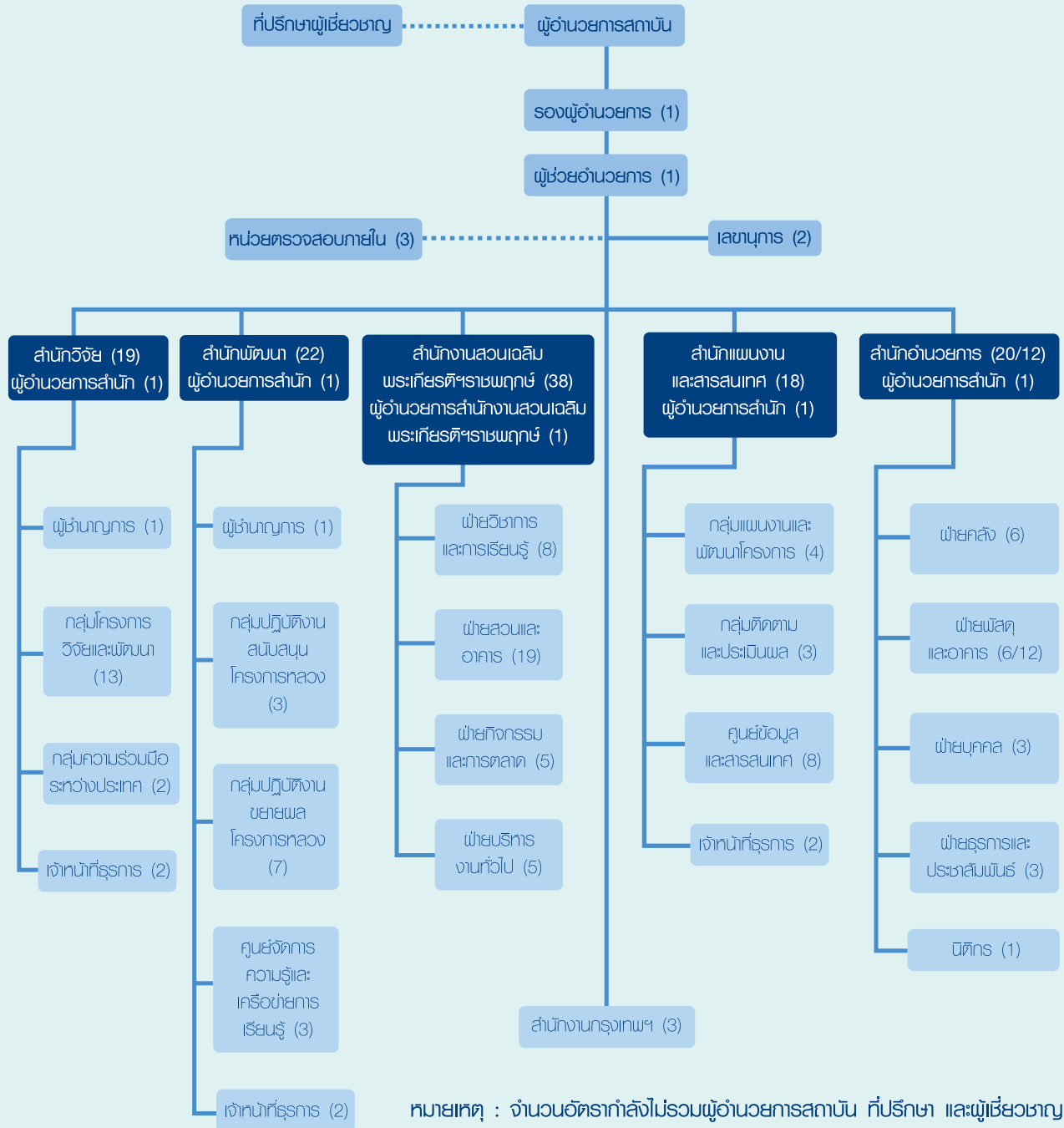
รายการ	เงินกันไว้ (เบิกเหลือปี) (สุทธิ)	เบิกจ่าย	คงเหลือ
แผนงบประมาณ			
งบอุดหนุน			
- งบดำเนินงาน	9,131,964.30	8,891,964.30	240,000.00
- งบลงทุน	1,175,352.70	1,175,352.70	-
งบรายจ่ายอื่น			
รวม	10,307,317.00	10,067,317.00	240,000.00

หมายเหตุ 15 การผูกพันของหน่วยงาน

(หน่วย : บาท)

ภาคผนวก

การผูกพันแบ่งตามประเภท	2552	2551
การผูกพันรายจ่ายประเภททุก		
อาคาร	7,376,800.00	2,469,075.00
รวมการผูกพันรายจ่ายประเภททุก	7,376,800.00	2,469,075.00
การผูกพันอื่น		
สัญญาจัดซื้อจัดจ้างและบริการ	493,805.00	1,512,092.00
ข้อตกลงการจัดซื้อจัดจ้างและบริการ	38,400.00	55,500.00
ใบสั่งจ้างและบริการ	95,000.00	-
ใบสั่งจ้างที่ปรึกษา	5,042,500.00	6,766,000.00
สัญญาให้ทุนอุดหนุนวิจัย	1,079,835.00	1,629,450.00
รวมการผูกพันอื่น	6,749,540.00	9,963,042.00
รวม	14,126,340.00	12,432,117.00

3. รายพระนาม/รายชื่อคณะที่ปรึกษาพิเศษ

1. หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี	ประธานที่ปรึกษาพิเศษ
2. ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย	ที่ปรึกษาพิเศษผู้ทรงคุณวุฒิ
3. นายวุฒิพันธุ์ วิชัยรัตน์	ที่ปรึกษาพิเศษผู้ทรงคุณวุฒิ
4. ดร.อำพน กิตติอำพน	ที่ปรึกษาพิเศษผู้ทรงคุณวุฒิ
5. ศาสตราจารย์ ดร.กำพล อดุลวิทย์	ที่ปรึกษาพิเศษผู้ทรงคุณวุฒิ
6. อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ที่ปรึกษาพิเศษจากสถาบันการศึกษา
7. อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่โจ้	ที่ปรึกษาพิเศษจากสถาบันการศึกษา
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิริยจารี	ที่ปรึกษาพิเศษจากสถาบันการศึกษา

4. รายชื่อคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

1. นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา	ประธานกรรมการ
2. นายจรัลธาดา กรรณสูตร ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
3. ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ศรีเดช ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
4. นายมานิต วัฒนเสน ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
5. นายเฉลิมเกียรติ แสนวิเศษ เลขาธิการ กปร.	กรรมการ
6. ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา เลขาธิการมูลนิธิโครงการหลวง	กรรมการ
7. ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านเกษตร	กรรมการ
8. พลเอกนิพนธ์ ภาณุนิติย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการพัฒนาสังคม	กรรมการ
9. รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจ อิมพิทักษ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	กรรมการ
10. นายดุสิต นนทะนาคร ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหารจัดการ	กรรมการ
11. นายสุทัศน์ ปลื้มปัญญา ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	กรรมการและเลขานุการ

5. รายชื่อคณะกรรมการ 6 คณะ

1) คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย

(1) นายดุสิต นนทะนาคร	ประธานอนุกรรมการ
(2) ผู้อำนวยการสถาบัน	รองประธานอนุกรรมการ
(3) รองศาสตราจารย์ เสกสิน ศรีวัฒนานุกุลกิจ	อนุกรรมการ
(4) นายปฏิญญา เหลืองทองคำ	อนุกรรมการ
(5) นายมนูญ สรรค์คณากร	อนุกรรมการ
(6) เจ้าหน้าที่ที่ผู้อำนวยการมอบหมาย	อนุกรรมการ
(7) ผู้อำนวยการสำนักผู้อำนวยการ	อนุกรรมการและเลขานุการ
(8) เจ้าหน้าที่ที่ผู้อำนวยการมอบหมาย	ผู้ช่วยเลขานุการ

2) คณะอนุกรรมการพัฒนาสารสนเทศและฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ประกอบด้วย

(1) ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ประธานอนุกรรมการ
(2) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	รองประธานอนุกรรมการ
(3) นายเมธี เอกะสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	อนุกรรมการ
(4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัฐสิทธิ์ สุชะหุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	อนุกรรมการ
(5) ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดิน เขต 6	อนุกรรมการ
(6) นายประกรรจ์ วัฒนภิญโญ มูลนิธิโครงการหลวง	อนุกรรมการ
(7) นายสุพรรณ กาญจนสุธรรม สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	อนุกรรมการ
(8) นางสุชาดา ชัยมกร สำนักพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)	อนุกรรมการ
(9) ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและสารสนเทศ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	อนุกรรมการและเลขานุการ
(10) เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

3) คณะอนุกรรมการตรวจสอบ ประกอบด้วย

(1) พลเอกนิพนธ์ ภารัญนิตย์	ประธานอนุกรรมการ
(2) นายเชาวน์ อรรถมานะ	รองประธานอนุกรรมการ
(3) ว่าที่ ร.ต.อรรถพ สุทกวาทิน	อนุกรรมการ
(4) นายวิสุทธิ มนต์รีวัต	อนุกรรมการ
(5) นายพิสิทธิ์ พลรักษ์เขตต์	อนุกรรมการ
(6) หัวหน้าหน่วยตรวจสอบภายใน	เลขานุการ

4) คณะอนุกรรมการกำกับแผนปฏิบัติการขยายผลพัฒนาพื้นที่สูง ประกอบด้วย

(1) นายปีติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา	ประธานอนุกรรมการ
ประธานกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	
(2) นายวิรัตน์ วัฒนศิริธรรม	อนุกรรมการ
ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	
(3) นายสุรชัย ศศิสุวรรณ	
ที่ปรึกษาปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ	อนุกรรมการ
สิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรน้ำ	
(4) นายณัฐวุฒิ อยู่สมบูรณ์	อนุกรรมการ
ที่ปรึกษาปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ	
สิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรน้ำบาดาล	
(5) ผู้แทนสำนักงบประมาณ	อนุกรรมการ
(6) ผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำ	อนุกรรมการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
(7) ผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำบาดาล	อนุกรรมการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
(8) ผู้แทนกรมชลประทาน	อนุกรรมการ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
(9) ผู้แทนกรมป่าไม้	อนุกรรมการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
(10) ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	อนุกรรมการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
(11) ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน	อนุกรรมการ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
(12) ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร	อนุกรรมการ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	

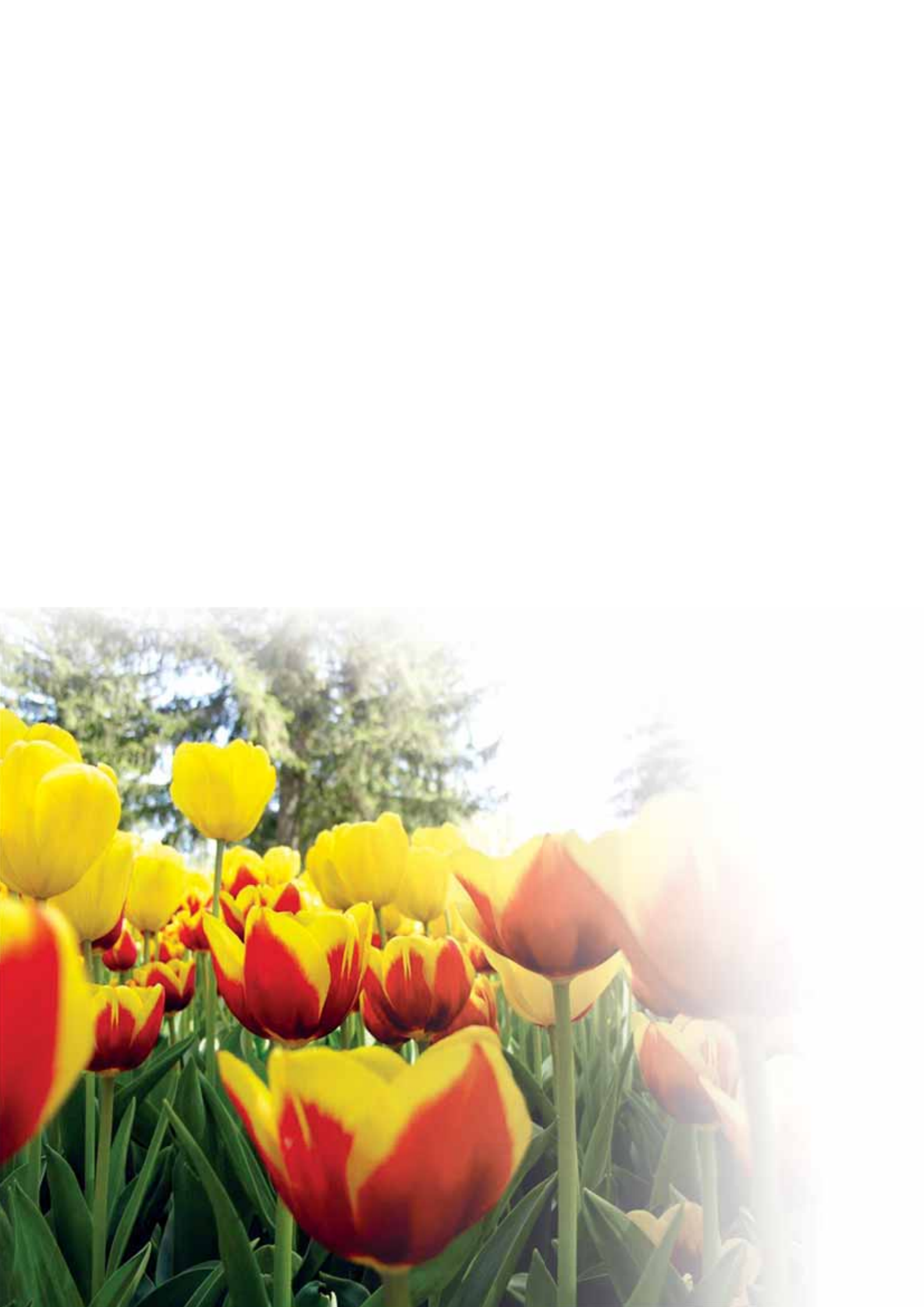
(13) ผู้อำนวยการสำนักพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	อนุกรรมการ
(14) นายวิระพงษ์ เลื่อนประไพ ที่ปรึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	เลขานุการและอนุกรรมการ
(15) นางสาวชดา ชัยมกร	ผู้ช่วยเลขานุการและอนุกรรมการ

5) คณะอนุกรรมการวิจัย ประกอบด้วย

(1) รองศาสตราจารย์ ดร. วิโรจ อิมพิทักษ์	ประธานอนุกรรมการ
(2) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	รองประธาน
(3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา สุชีวะ	อนุกรรมการ
(4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรวงุฒิ เพ็ชรประดับ	อนุกรรมการ
(5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญวงศ์ ไทยอุตสาห์	อนุกรรมการ
(6) รองศาสตราจารย์ ดร. พิทยา สรวมศิริ	อนุกรรมการ
(7) ดร. ณรงค์ชัย พิพัฒนธรวงศ์	อนุกรรมการ
(8) ดร. อุณารุจ บุญประกอบ	อนุกรรมการ
(9) นางสาวสุรีย์วัลย์ เมฆมกล	อนุกรรมการ
(10) ผู้อำนวยการสำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	อนุกรรมการและเลขานุการ
(11) เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

6) คณะอนุกรรมการบริหารสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 ประกอบด้วย

(1) นายดุสิต นนทะนาคร	ประธานอนุกรรมการ
(2) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่	รองประธานอนุกรรมการ
(3) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	อนุกรรมการ
(4) รองศาสตราจารย์ ดร. วิโรจ อิมพิทักษ์	อนุกรรมการ
(5) ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์	อนุกรรมการ
(6) อธิบดีกรมวิชาการเกษตร	อนุกรรมการ
(7) ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ
(8) นายชลาลักษณ์ บุณนาค	อนุกรรมการ
(9) นายอดิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ	อนุกรรมการ
(10) ผู้อำนวยการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ 2549 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	อนุกรรมการและเลขานุการ
(11) หัวหน้าสำนักงานกรุงเทพฯ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(12) เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	ผู้ช่วยเลขานุการ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

Highland Research and Development Institute (Public Organization)

65 Suthep Road, Chiangmai, Thailand 50200

Tel. (053) 328496-8 Fax (053) 328494

www.hrdi.or.th

